IOANNIS HEVRNII VLTRAIECTINI,

In Academia Leidensi primarij Medicinæ Professoris,

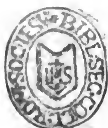
DE

MORBIS PECTORIS

Liber,

Editus post mortem auctoris, ab eius filio

OTHONE HEVRNIO.

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELENGII.
M. D. CVIII.

Jlluſtriſsimo Principi

MAVRICIO,

PRINCIPI ORANGIÆ,

Comiti Naſſouiæ, Ditzij, Viandæ, Cattorum, Moerſiæ &c. Marchioni Veræ & Vliſſingæ: Gubernatori Gelriæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Vltraiecti &c. Præfecto Maris Belgici,

OTHO HEVRNIVS,
defuncti parentis nomine
IOANNIS HEVRNII,
dedicat conſecratq́;.

VÆ DE MORBIS PECTORIS parens noſter piæ memoriæ ſcripſit, Inuictiſſime PRINCEPS, etiam tunc cùm ſcriberet animo tibi deſtinauit & inſcripſit. Eius conamen ab inuida morte interruptum nos pro parte noſtra, eius iuſſu, implemus, ad veſtram aram hoc opus ſuſpendentes. Nam ad quem, niſi ad te, Illuſtriſſime PRINCEPS, hoc iret opus? tua in hanc patriam, & nos omnes qui in eâ, merita, omnem gratitudinem à nobis erga te requirunt. Cùm enim viri boni officium ſit, vt ſe omnibus virtutibus affectum eſſe cupiat, tamen nihil eſt quod magis ſtudere debeat quàm vt & gratus ſit & videatur. Quare ex grato pectore, Inuictiſſime PRINCEPS, hoc tibi offerimus, patris noſtri nomine, donarium, DE PECTORIS MORBIS: nam tuo pectore, in quod tot Illuſtrium Generoſæ NASSOVIÆ ſtirpis Heroum, proauorum tuorum, virtutes confluxere, nos contra hoſtiles inſultus defendis. Tales tantæque tuæ, Illuſtriſſime PRINCEPS, ſunt res geſtæ, quæ loquuntur quòd poſt natos Principes Ducesque te in bellis conſilio prudentiorem, fortitudine clariorem ſol non vidit, certè patria noſtra non habuit vnquam. Tu ad ſalu-

tem Batauiæ, imò Belgij totius, natus. Bellorum incendio antea circumdati eramus; iam tranquillo in otio quiete fruimur. Intimos patriæ nostræ recessus antea bellum vrebat, nunc irritâ flammâ margines lambit. Hæc tua illustria, Illustrissime PRINCEPS, gesta, pertinax posteritatis memoria viribus æternis comprehendet. Quin præter hæc tua in Batauiæ omnes incolas merita, trahitur & ab alia ad aram tuam hoc opus cathena: excellenti nimirùm tua in nobilioribus disciplinis peritia, & erga eas amore. Tanta enim tua, Inuictissime PRINCEPS, in Mathesi excellentia, vt iure dubitari possit Martis potiùs an Musarum alumnus censeri debeas. vt magni illius Romanorum Imperatoris Iulii Cæsaris vocem, Veritate applaudente, vsurpare queas:

Apud Lucanum lib. 10.

——media inter prælia semper,
Stellarum, cœliq́; plagis, superisq́; vacaui.

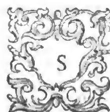
Sed non vltrà in laudum tuarum hoc campo prouehor, nec ad intimos recessus penetro. Sed vt sacra cum silentio potiùs quàm plausu spectamus, sic tuas ego virtutes, tuasque illustres res gestas: de quarum ne quid magnitudine orationis tenuitate deteram metuo potiùs, quàm eas me verbis exæquare posse confidam. Hoc igitur munus serena fronte, Illustrissime PRINCEPS, excipe, tamquam animi cultusque HEVRNIANÆ familiæ erga te pignus: quod illa nomine I. HEVRNII, olim (ô fatum durum!) patroni sui, fidissimique EXCELLENTIÆ vestræ Medici, tibi dedicat & consecrat: rogans vt vltimas has eius reliquias eâdem benignitate amplectaris quâ ipsum viuentem solebas: easque Illustri tuo tutelari numine contra maligni liuoris dentem defendas: & benefico tuo fauore, nunquam ab Illustri NASSOVIA stirpe indigis negato, HEVRNIANAM familiam foueas & erigas. Deus Opt. Max. Illustrem EXCELLENTIAM vestram ad veræ Religionis tutelam, Prouinciarumque confœderatarum incrementum ac gloriam æternùm incolumem tueatur. Ex Academia Leida in Batauis, ANNO CIↃ. IↃ. CII.

IOHAN-

IOHANNIS HEVRNII VLTRAIECTINI DE PARTIVM SPIRABILIVM MORBIS.

CAPVT I.

DE ANGINA.

Nomen. SYNANCHE nomen à suspendij similitudine habet, quòd non aliter atque laqueus præfocans interficit. Nam, vt autor est Suidas, ἀγχόνη, cum accentu in penultima, restis, id est, laqueus est: ἀγχονὴ verò ipsum actum denotat: vnde Græci anchonas, inquit Cælius Aurelianus, suspendia vocârunt. Siue quòd synanche spiritum continendo, spirationem neget. Nam Græci συνέχειν continere appellãt. Alij verò cynanchen vel lycanchen hanc passionem vocauerunt, à canibus & lupis: siquidem, ob ingluuiem, frequenter hæc animalia afficit. quorum etiam similes voces siue vlulatus in hac passione constituti, cùm præfocari cœperint, emittunt. Quin, instar horum animalium, interdum ob phlegmones magnitudinem linguæ, etiam & maxillarum, linguam extra dentes proferunt. Latinis Angina, ab angendo dici videtur. præceps enim & anceps hoc vitiũ est, ac quasi laqueo iniecto homines enecans. *Definitio exquisita anginæ.* Est autem vera Angina, dolorifica strangulatio & orthopnœa, quã facit phlegmone musculorum propriorũ laryngis, à rheumate acri & tenui cõcitato è capite, ad venulas vsq. laryngis, vnde prohibetur aditu spiritus, quem ducendo viuimus, & fumidus vapor exitu. Dico me hic definire verã anginã, quæ phlegmones est soboles. *4. loc. aff. 3.* Alioqui cùm fauciũ gulæque partes adeò insurgũt tumoribus, vt summæ gulæ gutturisq. partes quasi ab his occludantur, spiritus & alimenti vias ferè intercipientes, etiã anginæ vocantur. Etenim παρίσθμια, hoc est tõsillæ, hoc sæpe faciũt. ab Isthmijs ludis verbum, quod adagioni locum dedit, ἰσθμιάζειν deducitur, quo nõ optimè valentẽ vitã dúcere significãt Græci. *ἰσθμιάζειν quid.* puto quòd Isthmiorum ludorum tempus esset ἐπίνοσον, morbidum & pestilens, ob confluentem Græcorum multitudinem. De his iam non ita agimus, sed maximè de vera Angina: qui enim atrocissimi huius morbi medelam nouit, facilè etiam mitiorem abiget. Dixi in definitione, hanc esse dolorificam strangulationem. nam est spiritus compressio, vt rectè scripsit Aretæus, ab oppressione laryngis & œsophagi. Tale malum sæpe orthopnœam iunctam habet. Dixi esse phlegmonem musculorum laryngis propriorum. nam hæc angina est peracutissima. alioqui etiam alij laryngis musculi, qui communes dicuntur, &, vt ait Aretæus, tonsillæ, epiglottis, columella, fauces, summa pars asperæ arteriæ, lingua & maxillæ cùm phlegmone occupãtur valida, etiam anginam adferunt; sed non tam præcipitem. Dixi, vnde prohibetur aditu spiritus. nã larynx vel epiglottis clauditur tumore ac opprimitur. Hæc clausio est hìc morbus; causa eius est tumor phlegmonodes: propterea huc cuncta remedia diriguntur, vt nimirum id, quod comprimit vel occludit laryngem abigatur. Dixi à rheumate acri & tenui. *5. Aph. 16.* nam pituitosa effunduntur ad gulæ solùm vasa: sed biliosa ad gulæ & ad gutturis etiam vasa: sunt enim angustæ venæ laryngis, id est gutturis: at gulæ venæ, sunt latæ. Et quia à rheumate nascitur, propterea subitò ingruit hoc malum. Hæc de definitione. Morbus hic est angustia laryngis, & vnà œsophagi. *CAVSAE.* Hanc verò facit phlegmone harum vel vicinarum partiũ. Nascitur autem hæc phlegmone

gmone ex concitato rheumate plerumque acri & tenui, sanguineque à bilioso, & etiā à pituitoso. Sed exquisita angina est à bilioso sanguine, indeque nascitur inflammatio erysipelatodes, vel erysipelas phlegmonodes. Irruit sanguis à toto capite & è ceruice, malum nostræ regioni frequens. Cùm enim mera phlegmone ibi in vitio est, à iugularibus tunc magna sanguinis irruit copia. & Galenus asserit, omne rheuma, quod author est anginæ, à capite ad iugulares venas ferri. Atrocissima autem angina nascitur à sanguine bilioso, sobole ardentioris hepatis. Sed illud obseruabile, Anginam generaliter sumptam Hippocrati significare quicquid strangulandi vim habet. Atque eidem tres anginæ sunt species; prima in strangulatis laqueo, de qua secundi Aphorismorū, quadragesimo tertio. Altera à luxatione vertebræ ceruicis, in anticam vel posticam partem, vel in latus alterutrum: vertebræ inquam primæ & secundæ, quibus maximè dorsi medulla comprimitur. Tertia est ab inflammatione, de qua hîc loquimur: hoc est, à tumore præter naturam, cum rubore, pulsu, & cæteris talibus, à sanguinis synceri aut biliosi afflixu. Cuius quidem ratio multiplex est, à causa, essentia, parte & accidentibus. Quia aliquando incidit ab orgasmo, vel attractione, vel exclusione partis quæ continet, in eam quæ continetur. Materia aliquando est crassa, aliquando tenuis. Si crassior fuerit, in faucibus ea consistet. Hinc est quòd Hippocrates asserat, hybernas anginas esse longiores, autumnales verò & æstiuas esse breuiores: Quòd hæ superatis faucibus, in interiores venulas, materiæ suæ tenuitate penetrauerint, quæ laryngis musculos alunt. Hæc autem, quæ ab inflammatione incidit Angina, Hippocrati est triplex: vna laryngis, quæ maiorem spirandi adfert difficultatem, & propriè dicitur Hippocrati κυνάγχη: est inflammatio duodecim propriorum musculorum laryngis; & est insanabilis. eius signum pathognomonicum est orthopnœa cum valido dolore, sine calore, colore, & mole præter naturam apparente. Altera, faucium, quæ glutiendi maiorem difficultatem adfert, quàm spirandi, & dicitur propriè Hippocrati συνάγχη. Tertia est inflammatio exteriorum faucium: cuius signum est rubor in ceruice & sterno. Alias tum Æginetæ tum aliorum distinctiones ridet Galenus multis locis. Nam vt materia fuerit tenuior vel crassior, ita duplici ideā enascuntur anginæ. De recentiorum tamen distinctione, mox paucis transigam. Anginæ biliosæ maximè proueniunt autumno: quòd acerrima tunc retinetur bilis, quæ genita erat per æstatem. at pituitosa, vere fit, quia hyeme genita, tunc mouetur & in musculos ceruicis ruit. Auicenna asserit ex pituita calida (nimirum salsa) eam gigni interdum: quin & ex frigida; scilicet insipida, cùm putrescit pituita: &, quamuis, inquit, hoc quidam negarunt, ex melancholia. Notha angina est citra phlegmonem: cùm fluit quidem ad laryngem pituita, sed non adfert phlegmonen. quin hæc nascitur interdum à crasso pituitosoque nutricatu duodecim musculorum laryngis propriorum: nam hi indurescunt, ac laryngem premūt: hoc etiam fit à causis quibus arescit guttur. hoc malum interdum integro durat anno. Et à colli luxatis vertebris notha angina prouenit, si inflammationis sit expers luxatio. Colli autem vertebræ inflammationem adferunt, quia laxatæ sunt: vel luxantur, quòd vicinæ illis partes inflammatæ sunt, nam dolor in se trahit rheuma. Luxantur itaque, tractis in sympathiam, faucium inflammatarum, neruis & ligamentis: aut communicato tuberculo. Et in hac inflammatione, fouea apparet in ceruicis postica parte. Rara est hæc anginæ species: vix eam videas nisi in tenera ceruice præditis, vt in pueris, dum durius à nutrice tractantur. Galenus quarti Aphorismorum trigesimo quinto, Cùm, inquit, nihil apparet, nec deglutire potest, symptoma id perniciosum est, ob inflammationem musculorum stomacho substratorum: interdum ob stomachum ipsum. Anginæ occultæ causam referebat Archigenes ad affectum neruorum qui ad stomachum deferuntur, cùm calidā salsaque fluxione occupantur. Occasionem à foris interdum habet, vt si quis sub Ioue frigido somnum ineat, huic nonnūquam subitò faucium viæ intercipiuntur, raptim ab expressa materia è iugularibus venis. nam, vt author grauissimus scribit Aretæus, refrigerationes magis, exustiones minùs in causa

Marginal notes (left column): 4 De caus. puls. 3 & 3. acut. 22 — 4. acut. 30. — Quid Hippocrati Angina, & quotuplex. — 2. Epid. 2. in fine — 4 acut.

Marginal notes (right column): 4. loc. aff. 5. & 4. aph. 39. acut. 20. 6 Epid. 7 2. Epid. 3. & 4 Aph. 13 & 3. prog. 20. 3 aph. 22 — Notha angina. — 1. Prorrhet. 2. 55. & 4 aph. 35. — 3. aph. 26 — Externa causa.

causa esse solent: frigidæ potus, ebrietates, saturitates. Prouenit etiam à nimia vinolentia, vel nimis potatione, aut exclamatione vehementi, quam monotonon vocant Græci, vel etiam ex acrioribus cibis præter consuetudinem acceptis. Id etiam possunt feruentia & ignita medicamenta pota, purgatio per elleborum prouocata, menstrualis purgationis retentio. A fungis etiam, & à venenis siccandi vi præditis, ab vua taminia, & solano maiori. Solanum id Itali vocant *Herba bella donna.* sanè huius baccæ deuoratæ, & ipsa radix, hac vi strangulandi pollent. Et ioci causa parasitis exhibetur radix his, qui ad lautas mensas etiam inuitis dominis accedere solent in aula: quæ res oblectamenti non parum conuiuantibus adferre solet. Siquidem si cultello derasa ; scripuli pondere in vini sescuncia maceretur, horis ad summum duabus, & deinde percolato diluto ac digitis presso, id vini recentis addatur quod poculum repleat, totumque potandum propinetur, fit paulo post vt qui biberint, nihil prorsus edere possint, magno spectantium oblectamento. Verùm qui hoc fuco vtuntur, priusquam mensæ assideant, parasitos ad ientaculum inuitant, vt fucatum vinum propinent. Discutitur fucus, à risu, aceto potui dato: id enim præsentaneum antidotum est. Sed ne quid nimis: nam copiosius sumptum strangulat. Aconitum sumptum strangulat. Cerasorum largior esus postrema in mensa, anginam adferre potest. Præterea ictus, aristæ faucibus hærentes, acus, officulorum ad fauces adhæsus. Magis affligit viros quàm mulieres; magisque iuuenes quàm alios: nam hi tenuioribus circumfluunt succis.

Herba bela dōna vim in parasitos.

Differentiæ anginarum maximè petuntur à loco affecto, & causa afficiente. A loco affecto. Nam peracutissima ac vera angina hæc est, quæ nascitur ex duodecim propriorum laryngis musculorum (qui efformandæ voci dicati sunt) phlegmone. In hac, nec intus, nec foris rubor aut tumor notari potest: & tamen promptè enecat. Et hæc videtur ea anginæ species de qua Aretæus, vbi collapsionem adesse instrumentorum ait, & strangulationem vehementem: vt ipsismet in pectore latentibus partibus circum cor atque pulmones abdita esse inflammatio videatur. Et Συνάγχην hanc propterea dici ait, quasi συνάγουσαν εἴσω καὶ ἄγχουσαν, hoc est, interius vergentem & angentem. Ego verò existimo, inquit, solius spiritus id vitium esse, ad calidissimum siccissimumque conuersi, nulla corporis parte inflammatione laborante. Id autem mirandum non est: nam in Charonæis strangulatus, citra vllum corporis affectum, acutissimi contingunt. Imò vel vnica inspiratione, priusquam corpus aliquod maleficium contrahat, moriuntur. Quin etiam & à rabido cane, qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodò inspirauerit, & nullo pacto momorderit, in rabiem homo agitur. Ego sanè phreniticum iam phanaticum redditum, qui septem diebus μανικὸν καὶ τραγικὸν intuens quosuis inuadebat, à fatis secui, nec vllum vsquam phlegmones vestigium deprehendere potui. Corpus hoc athletico erat robore & habitu; constantisque ætatis, vini vsu rigatum calore. Sunt itaque Aretæo duæ anginæ species. vna, cum tumore ingenti ac robore tonsillarum, & foris versus: quin etiam interdum, inquit, lingua, gurgulio, cæteræque partes in tumorem efferuntur. Altera efficitur, illis locis collapsis: sed interiùs compressio maiore strangulatu discruciat, vt interna inflammatio ad cor vsque pertinere videatur. Sæpe dubitaui num illa symptomata, quæ de occulta illa angina narrat Aretæus, oriãtur ab inflammatione eius nerui, profectò magni, qui enatus ex vertebris colli, ac per pericardium elatus, vnà cum illo pericardio diaphragmati implãtatur. Sciunt enim illi qui anatomica tractant, pericardium & diaphragma consocialia & iuncta adeò esse, vt vix dicas, num hoc ab illo, vel num pericardiũ à diaphragmate nascatur. Adnexio vel symphysis illa pericardij ad diaphragma, æquat quattuor digitorũ ferè amplitudinem, ad sinistram si ab osse sterno abeas, & ab ipsa ossis sterni superficie si duorum digitorum latitudine deflectas. Hinc, valida illa symptomata nasci posse quis dubitet? Talis antiquorum medicorum anginæ distinctio erat. Imò, inquit Trallianus, antiqui medici omnem circa gulam phlegmonem, siue intus, siue à foris, suffocationis metum adferens, synanchen nominarunt. Paulus verò, Actuarius, & cæteri neoterici

Differentiæ.

à loco affecto.

Aretæi anginæ mirabiles lib. 1. de causis & signis acutorum 7.

Historia.

Recentiorum distinctio.

rici hoc modo interstinguunt: Si interni musculi laryngis inflammantur, κυνάγχην vocant illum affectum, si exteriores, παρακυνάγχην. Si internæ fauces inflammentur, συνάγχην nominant: si exteriores, παρασυνάγχην. Latini omnes has species vna voce Anginam exprimunt. Quamuis autem exquisitissima angina illa est, cùm duodecim proprij laryngis musculi phlegmone occupantur; attamen cùm cæteræ in faucibus & ad laryngem, asperam arteriam & œsophagi superioris positæ partes omnino inflammantur, anginam etiam non exquisitissimam adferunt. Ita œsophagæus musculus, qui, circa laryngem, œsophagum ambit, deglutitioni opitulans, ac vtrinque nectitur scutiformis cartilaginis lateribus, subditurque vnà cum œsophago, quem ambit, asperæ arteriæ; hic, inquam, si inflammetur, calamitatem adfert, deglutitionem enim nullam admittit. Quin ad latus scutiformis cartilaginis, foris spectans, glans sita est vtrinque pollicis magnitudine, incipiens à capite asperæ arteriæ, totum latus laryngis, & œsophagi ibi positi partem, tegens. hæc si phlegmone occupetur, anginam etiam proferet, sed non adeò funestam: quò enim longiùs abest à larynge, eò securior. ab his in faucibus tumor & rubor appáret. Aliæ præterea sunt quædam glandulæ intùs in faucibus positæ, vtrinque ad latus gargareonis, antiadas & amygdalas appellant; vbi magna inflammatione tentantur, anginam faciunt. Tertium etiam genus quoddam est glandularum, quod sub inferiore maxilla faucibus apponitur: & vsque ad aurem pertingunt, & spacia illa replent. Appositæ *Massoidei musculi.* sunt hæ glandulæ vtrinque illis musculis qui (vtrinque vnus) oriuntur à clauicula & circa os pectoris, duplici nimirum initio, & inseruntur vtrinque in os massoïdeum. hic ad clauiculam tendinem habet latè se pandentem. optimè hic depingitur in Plantinianis tabulis à Valuerda editis, pagina trigesimâ nonâ, litera A notatus. foras vergunt his concepti affectus. Quin aspera arteria, inquit Galenus, inflammata strangulat, ob tunicæ eius tenuitatem. *Hippocratica distinctio.* Veram anginam simplici nomine vocat Hippocrates κυνάγχην alteram illam, quæ est communium musculorum laryngis, ἰσόῤῥοπος κυναγχικὸν: & hæc degenerat in pleuritidem; vera autem angina, in pulmoniam. Altera hæc Hippocratis, est sex communium musculorum laryngis; prodit se rubore in ceruice & in sterno interdū. Aurelianus hæc breuiter ita interstinguit. alia est sine manifesto indicio, alia cum visibili & manifesto, alia intra oris spacium, alia exteriùs, alia ex vtroque. A causæ efficientis varietate etiam variæ differentiæ *A causis efficientibus.* ducuntur. sanguis enim qui hunc tumorem facit, modò bilescit, modò pituitescit, *A motu.* sanguinea ac biliosa materia, exquisitam anginam facit: pituitosa, veram. Varia est etiam ex eius motu. Scribit Hippocrates aliquam anginam quarto die internecionem adferre. hæc peracutissima est. Sed subdit, hunc diem interdum ab angina superari: nam excurrit ferè ad septimum: diciturque peracuta. Quin vltra septimum nonnunquam abire hanc affirmat: appellatur hæc acuta. Propterea scripsit Auicennas hanc interdum proferri in 40 diem. Propterea Aurelianus scribit hanc passionem esse celerem, vehementem, acutam, & sæpissimè continuam: & aliquando intercapedinatam. Iam ad signa eius veniamus. *Signa.* Hæc in genere, anginam adesse probant: vel distinguunt eam à similibus passionibus: vel monstrant vt differat vera angina à notha: aut quænam eius sit species aperiunt. In genere, inquit Aurelianus,que- *In genere.* rela adest sine vlla ratione, & difficilis motus colli & gutturis, saliuatio plurima, difficultas transuorandi liquoris soliti. Cùm peius increuit, linguæ vltra dentes ad exteriora prolapsio. ariditas faucium. sedendi cupiditas, locutio confusa, cum dolore. Spirandi & deglutiendi maior minorque difficultas, pro affectus magnitudine: nam in omni angina aliquo modo hæc percelluntur ambo. Et dolor etiam adest in vera angina, nam phlegmone iungitur. Cùm verò à duritie musculorum, vel à pituita sine phlegmone concipitur, doloris est expers: nam non violatur vnio partium; quæ violatio, omnis doloris causa est. Facies, inquit Aretæus, inflata est, & rubicunda, oculi exerti rubent: in vera angina, tensionem sentiunt, inquit Actuarius. *Vbi sit.* Sed vbi huius sedes sit, iam rimemur, & quænam phlegmone obsessæ sint. Si inflammata fuerit aspera arteria, respiratio maximè fatigabitur, minùs deglutitio,

quam-

quamuis hæc etiam ægrè officium suum præstabit, nam œsophagus asperæ arteriæ subest proximè, & vndique eam tangit. Cùm verò ad œsophagum vergit phlegmone, deglutitio maiori molestia peragetur. Cùm interni, hoc est duodecim laryngis musculi fuerint inflammati, nihil apparet, nec foris nec intus vlla coloris aut molis mutatio: nam phlegmone non ferit has quæ foris sunt partes. oculi rubent, & vertuntur: ac his qui strangulantur, vox impedita nihil significat, hiant aperto ore, & linguā exerunt, audiunt obscurè, iactant se. dolor acerbissimus adest; sed, inquit Aretæus, strangulatione vexati, eum obscuriùs sentiunt. pectus & cor ardent. frigidi aëris desiderium adest, nec aliter, quàm recta ceruice spirant; spiritus sublimis, inquit Hippocrates, hoc est, cum summa difficultate attrahitur, elato thorace, pansisque omnibus eius musculis opemque ferentibus: attamen admodum exiguum inspirant. collapsio, gracilitas, pallor comitantur, oculi concaui, fauces & gurgulio retracti, tonsillæ subsidentes, vocis priuatio, eodem die, inquit Aretæus, moriuntur. Et hæc est biliosa vel sanguinea: nam sanguis pituitosus aut melancholicus, ad paruas illas laryngis venas abduci nequit. Si inflammatio consederit in externis laryngis musculis, foris calor & color ruber id significabunt. Dolor quidem acerbus aderit, non tamen tantus, quantus est cùm proprij eius inflammantur musculi: nec ita anxiè respirant. ante octauum diem hi non solent ènecari. æger tamen non rectè loquitur: excurrit interdum in decimum quartum diem. Si glans illa magna, quam vtrumque externum externum latus laryngis sortitur vnam, inflammetur, mediam quandam anginam faciet inter hanc quæ musculorum est propriorum laryngis, & inter illam, quæ occupat musculos eius communes. tumor aliquis deprehendi poterit, at parum ruboris. Non tantum periculi hæc habet, nam hæ glandes propè absunt à faucibus, ita vt in has transfundi materia possit. Si fauces internæ ad œsophagum inflammantur, maximus comitabitur deglutiendi labor, respiratio nō tam ægrè ducetur. potus etiam hîc per nares remeat. & à depressa lingua fit tumor conspicuus. Rectè hoc Rases, modò grauior, modò leuior est angina, pro transglutiendi respirandiq. difficultatis magnitudine. His itaq. iam dictis symbolis locum ægrum deprehendimus. Iam videamus quibus notis venemur causam efficientem hanc angustiam. Si fuerit notha angina, à pituita enata, non aderit dolor, nisi eo tempore cùm deglutitioni operam dant: color erit albus, sapor salsus; viscositas rigat ora, nec valida febris fatigabit: imò interdum febris erit hîc morbus expers. Cùm vera est angina, eaque à sanguine nata, atrox fatigabit dolor, sapor aderit dulcis: oculi, facies, & lingua rubebunt: interdum solemnis euacuatio supprimitur: corpus irriguum est à sanguine: victus vberrimus in sanguinem: pulsus plenus & vndosus: venis sunt amplis. Maior hîc dolor fatigat, quàm cùm bilis hoc facit. irruens namque sanguis tendit nimium, ac violenter vnionem violat partium. quæ sola violatio, dum est ἐν γένει, author est dolorum omnium. A bilioso sanguine profectum hoc esse malum, denunciat mordens vehemensq. dolor: amarus adest sapor, color flauescit in homine illo. nihil tumoris elucet; tota victus ratio, ætas, temperies, regio in bilem conspirant. Hæc materia biliosa author est erysipelatis phlegmonodis; ac facilè peruadit partes, siccat, luxat, strangulat. Si fuerit à melancholico sanguine, aderunt succi melancholici notæ, color nigricans, sapor acidus, dolor stupidior. Sæpe in cancrum degenerat. hoc maximè fit in puellabus melancholicis, quibus restui sunt menses. Nuper tres vidi, duas puellas, & vnam senescentem iam ferè, nuptam. Nigredo quædam ad epiglottida ferè apparebat. nupta præ glutiendi difficultate periit; aliis exedebantur œsophagus ac musculi sterno-hyoïdæi, ita vt cibus per anteriora proflueret. ac excisis iugularibus hæmorrhagia interiit earum vna. altera sensim extabuit. Nonnunquam dolor perennat toto anno: id non ab angina vera est, sed à scirrhoso tumore frigido, pituitoso, phlegmones experte. Talem hîc fœminam vidi, quæ deglutire non potuit: quod illi letale fuit. Pestilens interdum febris causa est anginæ, peripneumoniæ, parotidibus iunctis, non absque lipothymia. Cùm mitescunt symptomata absque excretione, & dum excurrit

Signa causarum efficientium.

Historia.

malum vltra quartum diem, pleumq. abit in suppuratum. vt eueniit in pituitosis, dum foras nutat tumor. Perspecta ex mali natura, notas abigendi hoc colligemus. Hæc coarctatio causam habet prementem materiam. Hæc autem vel influere iam incipit, vel iam influxit; aut partim influit, & partim influxit. Ratione materiæ fluentis, nascitur Indicatio eam reuellendi, & reprimendi modestè: ratione verò influxæ materiæ, eam exhauriendi. Sin partim influit, partim verò iam influxit, vtraque remedia locum habebunt mixtim. Sed cautio tamen adsit, ne validè reprimas, ob vicinas nobiles partes, & meatuum, qui ibi sunt, periculosam (quæ inde nasceretur) occlusionem. Sed, cùm hoc malum ab influxu materiæ nascatur, studiosè prouisio habenda est de toto corpore. Quo modo fiat ea excussio, præclarè docet Galenus secundi De Differentiis febriũ decimoquarto. Sed antequam ad medelam pergamus, perpendemus num remediabile sit malum. quare iam quid suadeat Prognosis perpendamus. His indicationibus non facilè satisfieri potest: nam summa est vis huius mali; etenim respiratio, quâ vita carere nequit, maximè affligitur. Monet Aëtius, in ea mitescente interdum discrimen esse, translato succo morbifico ad pulmones, vnde inexspectata mors. Hoc accepit ab Hippocrate, qui ait: Si cynanche euanescat (sine signis & sine crisi; quæ nimirum cynanche constitit in communibus & externis laryngis musculis, & etiam in faucibus) nullo erysipelate foris exorto: (exclusâ materia, robore naturæ, à larynge in ceruicem & sternum. sed vide ne te fallat effera bilis, quæ eò prorepit, nec abit eius pars à larynge: hoc ἀφωνία & δυσφωνία in ducendo spiritu dicent) nec exscreato pure * πρηέως καὶ λήιως: (nam hoc est sine crisi euanescere. his restituitur quidem libertas deglutiendi, sed suspecta sua bona habere debent:) neque diebus criticis (nam excretione hic tumor residere debet, aut certè metaptosin habere debet ad ceruicem & pectus, idq. diebus criticis,) mortifera est: (translatis humoribus è faucibus in laryngẽ, vnde cita mors, eodem ipso die quo hoc euenit, interimens. nam hæc angina, primigeniâ verâ crudelior est, ac citatiore morte funesta) nonnunquam in empyema tamen abit. Nam, ir quit Hippocrates, erysipelas intus foras conuerti, cùm nimirum relicto priore foco, à naturæ vi expellitur; non autem à perenni affluxu humoris noui, superstite priore morbo) commodum: (nam vindicatur ab iniuria larynx & œsophagus:) at foris intrò, mortiferum: (nam spirabilium partium pectoris œconomiam labefactat, ac vsum eariũ intercipit, vnde cita mors venit; & in larynge tamen effera vis manet materiæ morbificæ acris ac tenuis, vnde noua attractio.) tunc enim pectus opprimitur, ac difficiliùs spirat æger. (Quare suppuratio aspectabilis tollit omnem suspicionem palindromes.) Itaque sine tumore, aut expectoratio benè procedente, erysipelas aut rubor si euanescat, malum. Tribus autem de causis intrò recurrit, aut materiæ malignitate, quam contraxit primo foco, vel eo loco in quem decubuit: vel empyreumate superstite in internis partibus: aut chirurgi, adhibentis repellentia, inscitiâ. His modis sine euacuatione euanescit: nam per ἀδηλον διαπνοὴν subitò non exhauritur tumoris materia. Vt autem locus inflammatione obsessus facilè, aut non ita facilè spirationem intercipit, ita variè pericula & securitatem denotat. Præterea vt materia morbifica fuerit contumacior ac tenuior acriorque, ita plus periculi aderit. Videamus ergo & explicemus Hippocratis sententiam de locis his obsessis inflammatione. Is ita, 3. Progn. 16.
Anginæ terribiles maximè sunt illæ, celerrimeque hominem de medio tollunt (interceptione respirationis) quæcumque in faucibus nihil, neque in ceruicibus aspectabile relinquunt (inflammatis nimirum duodecim propriis laryngis musculis: quorum venulas, superatis faucibus, subtilissimus acerrimusq. subiit humor. Nec aspectu inflammatio sentiri potest, ideoque curatu est difficillima, nec etiam inde facilè quid expui potest. nihil mutatum apparet in colore, calore, aut mole.) Sæuissimos autem hæ, inquit Hippocrates, dolorex excitant, (quia isti musculi acerrimo sunt sensu prædíti: & magnitudinem phlegmones denotat talis dolor:) & suspiriosos anhelitus (ita vt nõ nisi recta ceruice spiritum ducere possit, ob summam laryngis angustiam, decũbendo enim opprimitur larynx, iam in angustum adacta ob phlegmo-

Indicationes curatiuæ.

Prognosis.

Quæ parenthesi nõ includuntur, sunt Hippocratis verba.

* *Facilè & indolenter.*

phlegmonem.)tales autem eodem ipso die quo inuaserant strangulant, & secundo, & tertio, & quarto. ad summum quinto die, quod anginosæ mulieri euenit. quasi dicat, peracutum malum, vt quod primo quaternario finitur. Huius tria ponit signa: fugiẽs conspectum, doloris vim, & orthopnœam. Quæ verò anginæ cæteræ, parem doloris vim adferũt (obsessis inflammatione musculis faucium, æquali sensu præditis) sed tamen intumescunt, inquit Hippocrates, & fauces rubore suffundunt (quòd earũ materia crassior sit, à materia nitrosa catarrhali, & consistat in faucibus, nec tanta sit difficultas spirandi, sed deglutiẽdi maior.) perniciosæ quidem valdè sunt illæ (doloris acerbitate, à perenni catarrho nitroso è capite fluente: & tandem successione veræ cynanches per transitum. Sic enim periit Bythonis cynanchica quinto die: quæ priùs verè non erat in rubore ceruicis & sterni: ἀπέθανε, inquit Hippocrates, κυναγχικὴ.) sed tamen diuturniores iis, quas iã descripsimus: (nam nõ tam cito iis venit mors, nec semper omnino conclamatũ hîc est. Nam sputo purulento multo & transitu materiæ purulentæ ad ceruicem & pectus, multi sic anginosi morbo defunguntur. Quinetiam medicinæ locus est detractione sanguinis è brachio, sub lingua, clysmis, gargarismis, litu, hapso, cucurbitulis. Quod Hippocrates faciendum præcepit, ipseq. adeò factitauit. Diuturniores sunt hæ anginæ: quòd non tam in propinquo mors est deglutiẽdi vacuitate, quàm respirãdi.) præsertim si fauces insigniter rubeant. (ex quo significatio fit crassioris materiæ quæ in faucibus substitit, nec laryngis venulas subire potuit. Rubor est argumentũ materiæ quæ in venulis faucium substitit Si tamen hic rubor nõ sit à propagatione eò morbificæ materiæ, manente priori foco in propriis musculis: nec fiat metastasis, faucium inflammatarũ, ad ipsam laryngem: nã hi eodem die moriuntur. Vt hæc suspicio absit, dicit Hippocrates hic, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται): hoc est, si maior assurgat tumor & rubor. hæc itaq. vox tollit omnẽ τῆς ἐπιγενέσεως καὶ τῆς μεταπτώσεως suspicionẽ) At verò, inquit medendi præceptor; Quibuscumq. vnà fauces & vnà ceruices insigniter rubent, (non per propagationem causæ morbificæ, sed per citã exclusionem intus foras, non expectata

1. Epid. 2.7.

5. Epid. 2.5.

4. lib. acut. & 6. Epid. 7.

inueteratione morbi, quæ facit corpus infirmum. fauces primum à catarrho rubent & tument. Ceruix rubet per diadochen erysipelatis ad musculos qui à ceruice feruntur circumplectentes gulam, ad latera cartilaginis scutiformis,) huiusmodi, inquit, anginæ sunt diuturniores: (quia toleranter feruntur, nec tantus in deglutiendo labor, ac penè nullus in respirando, nec tanta doloris crudelitas, quæ & citò vires exoluat, & citam miseramq. adferat mortem. Ipsa verò erysipelatis materia mansuescit pepasmo & expurgatur: modò per epigenesin non oriatur ceruicis & sterni erysipelas, vt in cynanchica illa Bythonis: sed per metaptosin firmam & stabilem intus foras, quæque nullam habet palindromen foris intrò. Sed quòd materia iam translata sit in partes exteriores, & quòd in promptu hîc sit curatio. Tres enim, vt hoc obiter repetam, sunt Hippocrati anginæ species ab inflammatione: vna, quæ est inflammatio duodecim propriorum musculorum laryngis; & est insanabilis. Eius autem signum pathognomonicum est orthopnœa cum valido dolore, sine calore, colore, & mole præter naturam. Altera est inflammatio faucium interiorum. Tertia, de qua hîc iam ex Hippocrate ago, est inflammatio exteriorum faucium: cuius est signum rubor in ceruice & sterno. Quod autem scribit Hippocrates in Aphorismis, anginam transire in peripneumoniam, & die septimo occidere, nihil repugnat ei, quod dicit in epidemiis notationibus, anginam abire in pleuritidẽ. quia in Aphorismis intelligit de prima specie anginæ: sed in Epidemiis de tertia hac specie, quam nõ simpliciter anginam ibi appellat, sed cynanchicum affectum. Nam gutturalis angina metaptosin habet vnã in pulmones; vnde peripneumonia, quæ vel intra septimũ diem mortifera est, vel intra vigesimũ in pus mutatur. At faucium angina, quam vocat Hippocrates κυναγχικὸν ἐρύθημα, cõuertitur in latus κατ' ἴξιν.) Maximeq. nõnulli ab eis euadunt, inquit Hippocrates, si & ceruices & pectus rubore perfusa sint, (nã quò propius abest malũ à via respirationis, eò plus periculi habet: quò longius, minus.) Pectus rubescit ad supremam sterni partem, vnde prorepunt duo musculi ad basin cartilaginis Scutiformis. Euadunt

hi pe-

Tres anginæ species Hippocratis.

Dubium.

6 Aph. 37.

hi pepasmo: nam medicinæ hic locus est, tum quia in promptu sunt partes obsessæ, tum quia induciæ dantur à morbo.) nec erysipelatis fiat intrò refluxus. talis recursus est damnosior priore affluxu. Nam sæpe prior effusio est humoris mitificabilis: palindrome verò semper sociam habet feritatem humoris reflui: nā is propriæ substantiæ corruptione in vitio est: nam cunctando computruit. Fit autem palindrome, superstite adhuc phlogosi & empyreumate venenato partis obsessæ, vnde cita attractio & impetus materiæ tenuis & acerrimæ. Quare ex hoc Dictatoris decreto, in hoc casu, admonemus etiam nunc extra curationis repagula liberè, ne chirurgus adhibeat repellentia: nam talis decubitus est criticus: sed materiam foras euocabit. Non enim licet in inflammationibus quæ ratione critica fiunt, vel quæ à materia venenata, vel quæ in glandulas decumbit, adhibere repellentia. Vt hæc breuiter repetam: Recurrit intrò humor triplici de causa, aut materiæ malignitate quam contraxit primo foco, vel eo loco in quem decubuit: vel empyreumate superstite in partibus internis vel foco: aut inscitia chirurgi adhibentis repellentia. Quibus autem cynanche, inquit Hippocrates, ad pulmones abit (vnde orthopnœa peripneumonica) alii quidem intereunt septem diebus: (hoc est primis periodis; à prægrandi peripneumonia extincto oppressoque calore cordis.) alii cùm euaserint hos septē dies, purulenti fiunt. euadunt vi vegeta naturæ, ac augusto quòd sint pectore, nec à materia ita fera quòd affligantur, empyei hi fiunt viginti dierum spacio: nisi expectoratum commodè his processerit. Præterea, inquit Hippocrates, Quibus à forti strangulatu fæces excernuntur, calamitosum id est. Fit hoc propter resolutionem partium excretioni dicatarum: & à forti oppressione laryngis, cumque obnixè epiglottis glottidi, hoc est rimæ arytenoïdis cartilaginis affigitur: vnde vapor æstuans deorsum trusus septum transuersum comprimit, vnaque musculos ventris, exclusioni fœcum dicatos. Deinde ait, Anginosi tumores in lingua clam euanescentes: calamitosi. (ob recursum in laryngē.) Quinetiam dolores sine causa sedati, mortem citam testantur. (nam his mens ægrotat, & sensus amissio est in parte afflicta.) Et Anginosi qui pepasmo mitigata cutò non expuunt, desperati sunt. Præterea, si nulla sit anginæ veræ leuatio, superueniat autē cephalalgia prægrandis cum febre (superstite anginæ foco, cum pari doloris acerbitate ac orthopnœa) sunt desperatæ salutis. (ob contagionem quam adfert larynx cerebro, vnde acer catarrhus è capite in laryngem funditur.) Maxima autem syntimoria est capiti cum larynge in hoc malo: nam exprimitur serum à phlegmone gutturis in venas iugulares internas & arterias carotidas quæ secundum asperam arteriam procedunt ad caput, prius laryngæ surculos laryngi & linguæ cùm fauces attigerint, indeque subeunt caluariam per foramen lacerum choanæ propinquum: Eò prorepunt hi humores serosi, vnde distenditur ac prouitatur dura meninx; vnde prægrandis cephalalgia indeq. febris, increscente semper tamen angina. De vera angina ita Hippocrates in Aphorismis, Si cui febri implicito (in qua maximè iuuat spiritū ex facili ducere) strangulatio repentè incidat (inflammata larynge, qua spiritus aditu ad cor prohibetur) sine faucium tumore, funestum. (vehementiâ symptomatum, & curandi impotentiâ. Et mox subdit, Si cui insigniter febricitanti (à doloris vi, obortâ à laryngis phlegmone & partiū imarum) repentè collum vertatur (luxatâ vertebrâ, quæ cum occipite vertitur. est enim illi societas cum medulla, per ligamenta, neruos, & meninges, vnde vel ad latus, vel intus trahitur. Hinc secundo Epidemiôn inquit, Intrò cauitas apparebat, in qua si quis tangeretur dolebat) ac vix deglutire possit, ac sine tumore, mortiferum. Nam secundæ vertebræ luxatio est valdè funesta, validissimo enim vinculo occipiti nectitur; quo rupto, ictu aut casu, comprimitur stomachus & larynx, præsertim si in anteriorem vel posteriorem partem luxetur: nam in alterutrum latus non ita periculosa luxatio. Quæcumque verò inferiorum vertebrarum, in alterutrum latus periculosior luxatio, quàm quæ in anteriorem & posticam partem. Quæ luxatio anginam facit, mortifera est: nam phlegmonen adducit: nec vllum dislocatum membrum reduci potest bonis ægritudinibus, nisi primùm sedata sit phlegmone. Vera itaq. atque

Non repellendū.

6. Aph. 37.

5. Aph. 10.

4. Aph. 35.

atque exquisita cynanche, quæ est phlegmone propriorum musculorum laryngis, rapit hominem quarto die, imò tertio & secundo, & codẽ quo inuaserat die. Quin, inquit Hugo Senensis, vna hora hominem necat. refert doctissimus Fernelius se vidisse horis octodecim sublatum, integris sensibus: ego vno die prostratum vidi. Sed vbi musculi sternohyoidei inflammantur, parum recedit ab eo periculo, nam non enecat nisi à quarto die. Est itaque & hæc periculosa, nam interois musculis etiam hic calor communicatur. In ore inflammato minus periculi est. Abscessus ponè aures, inquit Aretæus, boni, si non tardè fiant. Pars anginâ obsessa & materia anginifera ad pericula vel securitatem plerumque conspirant. Periculosa enim angina est quæ à tenui accerrimaque nascitur bile: ab hoc periculo abest pituitosa: hæc enim à pituita est, mitiore succo, ac non premit ita laryngem; illa, laryngem torquet. adeò vt si pituitosam cum biliosa committas, periculi expers videatur. Tandem etiam symptomatum vis perpendenda in pulsu, spuma, & neruorum tractione. Mortis præludium adest, vbi suffocari incipiunt cum pulsu minimo & raro, qui deinde fiat crebrior & inæqualis. Nam in suffocationis initio, calor iure deberet recreari à frigore: languet inde virtus, ac extincto calore natiuo labitur pulsus in paruitatem & raritatem. sed cùm ad mortem pergit, fit crebrior, quia æquare ea frequentia magnitudinem studet: fitque inæqualis ob languorem summum facultatis, quæ iam immemor redditur sui negocij, & ocium affectat. Auicenna cunctos in spasmum ante mortem trahi affirmat. Præterea spuma, inquit, perniciem denotat, nisi admodùm validus fuerit æger, & cibum petat. Color faciei viridis, cum graui febre sociata, periculi plenus: id enim loquitur cor æstuare ab intercepta respiratione. Sudor circa axillas ac pudenda frigidus, certus index mortis: quæ eodem die, vel saltem postridie sequetur. Si, inquit Aurelianus, in exitium passio cœperit ferri, liuor vultus, vocis amputatio, gutturis atque pectoris stridor, reuersus potus liquoris, asphygmia, & quibusdam caninæ vocis sonitus, quibusdam oris spumatio. tunc necessarius mortis effectus. Sine tumore extensio atque subrectio colli inflexibilis, vultus & oculorum cauitas, frontis extensio, color plumbeus, spirationis difficultas plurima, imbecillitas, acutissimus mortis effectus. Saliuarum fluor in crassitudinem coactus in statu si apparuerit, mala ostendit. Post statum verò salutaria pollicetur: aliâs enim plurimam præfocationem significat, aliâs laxamentum corporis. Si ex signis spes salutis aliqua sperabilis affulserit, curationem aggrediemur. Omniũ breuissimè Oribasius ita curationem instituit: Trahatur sanguis: acribus vtantur clysmis: in inedia contineatur æger: collo superda quod attrahat: succo tenui hordei, cum melle gargarizet. Dein decocto caricarum cum hyssopo, origano, marrubio: lingat stercus caninum cum melle: sit pulvis per pannum excretus. Sed perpendamus singula accuratius. Sententia fuit Galeni quarti acutorum trigesimo, phlebotomiam præclarè ad salutem hîc facere: nam est affectus cum phlegmone, & vehemens: nam hac arte reuelletur euacuabiturq́. materia. Heraclides tamen Tarentinus eos qui perfrictione synanchici fuerunt effecti, phlebotomari prohibet, atq. iubet clysmis depurgari: cæteris verò omnibus ex qualibet causa synanchicis effectis, hanc adhibendam censet. Id reprehendens Cælius, inquit, factorum causa inquiri debet. Sed quam copiã sanguini abducemus? Archigenes, aput Aëtium, facta mediocri sectione, partitam sanguinis vacuationem facit: damnat factam ad leipothymiam, vt per quam, in hoc affectu, promptam, fluxio in pulmones ruat, & periculum maius adferat. Non itaque vnica vice id fiat, ne homo trahatur in syncopen, ne suffocatus homo intereat, nam in hoc affectu suffocationis metus semper adest. Repetitæ vices in sanguine abducendo hîc mirum in modum prosunt: ob rheuma concitatum, à quo subinde nouus sanguis in fauces fertur. propterea Trallianus secundò & tertiò abducit; hoc est per ἐπαφαίρεσιν sanguinem auferre. Si tamen, inquit Auicenna, fuerit valida ægri vis, copiosè vnica vice emitti poterit. nã est affectus acutissimus, qui negat inducias. Maximè id agendum in angina quæ vera est, suumq́. quæ focum habet in duodecim propriis laryngis musculis. etenim tunc celeri auxilio opus est: tale est

Marginal notes: 5. Epid. 2. 4. — 4. De cauf. pulf. 2. — CVRATIO. — Phlebotomia. — Copia.

phlebotomia. Sed si non ita floreant vires, repetitis potiùs vicibus sanguis abducatur. Hoc auxilium etiam adhibendum in grauidatis mulieribus, postremis quoq. mensibus: sed ad trium vel quattuor vnciarum molem. Hoc citra iniuriam fœtus & fœtæ fier. Licet enim pluri pabulo grandescenti fœtui iam opus sit, quia tamen sanguis iam pluribus mensibus his non effluxit, eo vberiùs postremis mensibus persunduntur: argumento est lac, quo tunc turgent mammæ. Quo tempore hic secanda vena? Ilico, reddito clysmate, vel à glande: eodémque id fiat die, quò totum corpus vindicetur à plenitudine; vtque, reuulsione facta, pars afflicta recreetur à perenni quæ illi incumbebat fluxu. Modum sectionis proponit Aetius, qui vult vt mediocre foramen venæ inferatur: verùm Aretæus iubet vt lata fiat sectio in vena, quo impetu maiore, & copiosior sanguis emanet, quò strāgulatus soluatur. Sed hæc ex iudicio medici varianda; ex eo vt grauius fuerit malum, vtq; vires ægri fuerint: præterea sanguinis consistentia vt est varia, nam quibusdam hominibus est ater fibrosus crassusq. sanguis, vt fuscis carnosis hominibus: aliis fusus, vt albis ita tenuius vel amplius foramen venæ infligendum, quò commodè exiliat sanguis. At quænam vena hìc pertūdenda? Hic sanè hæreo: causa est, authorum discrepans sententia, ac ratio. Libro Hippocratico, qui quartus De victus ratione in morbis acutis, scribitur in brachiis phlebotomiam moliendam esse: id omnes de Axillari vena interpretantur: Arabes interdum saphaiam pedis aperiunt. Rases tamen cephalicam pertundi iubet. Rationem si consulas, varia videbitur. Hæc enim dicet cubiti potiùs venam soluendam esse quàm pedis: non enim solùm, hac sectâ, sanguis à toto abducitur corpore: verùm vnà prolectatur aliquid à faucibus. Verùm alia ratio iterum huic obnititur, Quòd excurrentem succum ad repagula reuocare semper decet ineūte affectu rheumatico. Fons autem phlegmones est iecur, sanguinis nimirum officina. Sed cùm collum obsedit phlegmone, an tunc secta in manu vel brachio vena, rheuma illud concitatum ad contraria flectetur? non videtur: imò potius eò vocabitur. Nam vena caua in iugulum delata, primùm in binos

Nam in ingrauidatis id agendum.

Quando.

Quo modo.

Qua vena.

Aphorismo 30.

magnos scinditur ramos, læuū & dextrum. Subdiuisa denique in iugulares atque axillares distribuitur. à iugularibus dein externis, laryngis vasa ortum ducunt. An igitur secta in brachio vel manu vena, nō subuehet sanguinem ad iugulares? si ita, an non vicina laryngis pars dolore vexata ac calore rarior reddita prolectabit maximam sanguinis copiam? Quare ratio dictat, vt ineunte malo, cùm reuulsioni studemus, vena feriatur poplitis vel malleoli, cuius sectio hic periculi est expers. Vbi itaque irriguum corpus sanguine circumfluit, siue hoc euenerit à solemni euacuatione aliqua suppressa, siue naturæ vi, primùm secetur vena poplitis aut malleoli. Quā reuulsione factā, veniatur etiam eodem die vel postridie, vrgente morbo, ad cubiti venā, vel cephalicam. atq. ilico pòst ad venam linguæ veniendum, si ab antecēta sectione non emituit malum; sique rubor faciei & oculorum, capitis plethoram denotent. Si linguæ venæ non appareant, seca venam frontis, vel illas quæ prope oculos sunt. hæ caput à plethora vindicant. Vel non emicantibus sub lingua venis, iugulares externas pertunde, authore etiam Tralliano. hæ pollicis latitudine à scutiformis cartilaginis prominente apice ad latus inclinant. Verùm hoc non agendum in quacumque angina, sed vbi caput sanguinis copiā premitur. Sed cùm linguæ venæ in tumorem crescunt, feriantur, ac lingua etiā scarificetur, inquit Aëtius, cùm alioqui suffocentur ægri. Vrgente itaque periculo, vel eodem etiam die vena sub lingua pertundatur. Memini ante annos viginti, cùm aput Vltraiectinos meos medicinam facerem, me vocatum fuisse ad anginosam puellam, adeò oppressam vt loqui non posset; scribebat, ac remedium flagitabat à me. Iussi ilico pertundi venam brachij, ac eodem die idem in linguam eius molitus, S. Dei beneficio, ad pristinum officium linguam reuocaui. Alioqui, si tantum discriminis non adsit, in morbi statu hoc agemus: tertio autem vel quarto die is vigere solet. Hóc itaq. fieri solet post vsum linctuum strictiorum aliquantulum. Propterea Rases dicit, ab vsu euacuantium & reuellentium secentur venæ sub lingua, ac collo cucurbitæ admoueantur. Cùm verò plethora grauis corpori molesta non est,

Historia.

nihil

nihil nocuerit, intactis inferioribus venis, ilico à cubiti vena auspicari curationem: ac deinde ad supernas ascẽdere venas. Si ætas aut virium prostratio phlebotomiæ refragatur, cucurbitæ eius loco veniant. Scarificatamque cute, has dorso, lumbis, & si menses vel hæmorrhoïdes in vitio fuerint, cruribus, natibus (sub his enim magnæ discurrunt venæ) vmbilico, inquit Auicenna, & iliis admouebimus. hoc enim ad reuulsionem facit. Surarum carneæ moli incidimus alta vulnera, quo inde manet sanguis, loco venæ sectionis. Nam Diocles, Quos phlebotomare non potes, inquit, scarifica. & Oribasius tibias scarificat, iubetq. vt quam plurimum sanguinis effluat. In augmento morbi, hoc est, secundo die, deriuationi studebimus cucurbitulis, si latus intumuit, inquit Aetius, in ipso tumore scarificato. Si verò sit occulta angina, primæ admoue vertebræ, nam carotis arteria istinc non longè abest: & liberaliter trahe inde sanguinem. vel perscinde totam ibi cutem, quo liberali manu effundat se sanguis ex eo loco. dein cataplasmata admoue: & sequentibus diebus fiat linctus. Iam diximus interdum primo die, nonnunquam in statu, venæ linguam scindendam esse. Hoc etiam Rases ita, Ab vsu euacuantiũ & reuellentium secentur venæ sub lingua, & cucurbitæ collo admoueantur. Aurelianus admonet vt cucurbitæ collotenus antherioni admoueantur, ceruicisque neruis, quos tenontas vocant Græci. Singulæ itaque cucurbitæ sub aurium lacunis ad fauces hæreant. Ante horum vsum veniant etiam vincula artubus & frictiones, reuulsionis ergo. In statu pertundatur tumor cereâ candelâ. Materia frigida cùm in vitio est, imponemus scapulis cucurbitam sine scarificatione, quia flatus adsunt. Celsus vltimum remedium esse dicit incidere satis altis plagis cutem sub ipsis maxillis, supra collum, & in palato circa vuam, vel linguæ venas, quô per illa vulnera morbus erumpat. Sed dices, cur asperæ arteriæ spacium interannulare non recta secatur lineola ac pertunditur, cùm strangulationem ab angina veremur? eo enim laxiùs spiritũ ducent ægri. Respondet Aretæus, Qui hoc agunt, rem experimento non comprobarunt. Quippe caliditas inflammationis maior ex vulnere efficitur, strangulatum adauget, tussimq. commouet. Quinetiam si periculum hoc euaserint, vulneris oræ in vnum coalescere nequeunt, ambæ enim cartilagineæ atque inter se inglutinabiles sunt. Quidam tamen affirmant se id sine noxa posse. attamen vt verum fateamur,

—— Cessere magistri,
Phyllirides Chiron, Amithaoniusq. Melampus.

Nam doloris immanitate enecat occultorum illorum musculorum phlegmone, & cerebrum sæpè in sympathiam trahit ac cor. Reuulsoria vincula supra talos & genua, & supra brachialia versus cubitos, & supra cubitos versus humeros iniiciantur. Iam de Pharmacis. Non vomat æger, sed reuulsoriè purgetur. & hoc ilico fiat: si non poterit per os, clysmis id fiat. Clysteres sint primùm lenes, quô inueteratæ fæces excludantur. Accipe cassiæ sescunciam: sacchari rubri duas vncias: olei violati & decocti althææ cuiusque semilibram: fiat clyster. Alius. accipe foliorum maluæ, violariæ, parietariæ, betæ, singulorum manipulum: ficus vndecim: seminis lini vnciam: florum chamæmeli, meliloti, cuiusque pugillum: fiat coctio ex aqua. Huius decocti libræ adde diacatholici vnciam, diaphœnici drachmas duas vel tres, salis communis drachmam. Deinde adde centaurium: & decocto remisce hieræ picræ vnciam, cum quinq. vel sex granis trochiscorum alhandel. alternis diebus iniiciantur, si æger per os purgari nequit. Si os aliquid admittit, lingat cassiam ex fistula: hæc gulam mulcet, & lenit aluum. Vel accipe mannæ sescunciam: cum sirupo rosato laxatiuo & decocto tamarindorum, fiat potus. Aliter, Accipe cassiam & diacatholicum, dilue cum decocto pectorali. Vel fiat hoc sirupo rosato laxatiuo, cui iunge interdum dilutum rhabarbari ex aqua endiuiæ, vel ex decocto glycyrrhizæ & passularum: adiice, si ita visum, mannam. Sed quia vehemens malum est ac præceps, iungimus electarium de succo rosarum. Accipe cassiæ drachmas sex: electarij de succo rosarum drachmas tres: decocti pectoralis, cui adiecti fuerint tamarindi, quantum satis fuerit ad diluenda hæc: fiat haustus. Fingi etiam poterit apozema ex scabiosa, capillis veneris, violis, passulis, seminibus frigidis,

Cucurbitæ.

Vltima chirurgia.

Vincula.

Pharmacia.

Clyster.

Tertio.

frigidis, rhabarbaro, senis, polypodio, epithymo, agarico si pituitescit sanguis; Coque ex sero lactis: adiice sirupũ rosatũ, violatum, vel de iuiubis, aut de liquiritia. Bibat etiam magnam copiam seri lactis. Iulabio æstus castigetur ex aqua endiuiæ, vel cichorei, cum aqua hordei; iunge sirupum violatum, rosatum, vel de endiuia. Caue ab emeticis, hoc est vomificis: nam vomitus ingens distentione & præfocatione sæpè peremit, inquit Aurelianus. Si pituitescat aluus, vtetur hiera picra. Cùm Romæ multos abriperet serpens angina, qui post frugalem cœnam scriptulis duobus hieræ picræ vtebantur in pilulis, periculum tam atrocis morbi declinarunt. Accipe turpeti drachmam, coque cum liquiritia: colaturæ adde mannam, vel electariũ lenitiuum. In fine morbi, cùm iam deglutire potest, accipies cassiæ recenter extractæ, diacatholici; cuiusque drachmas tres: agarici trochiscati (si sit sanguis pituitosus) vel electarij de succo rosarũ drachmam vnam aut alteram. Maximè prodest calentioribus sirupus ex multiplici infusione violarum, propinatus quattuor vnciarum pondere. Sumat interdum Cassiæ vnciam. Iam venio ad topica quibus fauces rigantur. Hæc variè præscribi debent, vt per sua tempora variè fertur morbus, vtque fuerit varia materia morbifica. Principium anginæ finitur, postquam iam rheuma fluens constitit. augmentũ adest, cùm coctionis apertè se proferunt symbola. status; exactis elucentibus pepasmi notis. declinatio, symptomatum cessatione. Biliosa si fuerit Anginæ causa, & si iam iam inuasit morbus, validè erit intus gula stringenda, si non adsit atrox dolor. Lingat igitur ilico succum ex moris immaturis, cum succo prunorum agrestium, vel ex cortice nucum, qui præstans est; aut cum succo vuæ acerbæ. In augmento iunge exhaurientia, vt myrrham, crocum. id fiat sensim; ita vt hæc in agmento tertiam partem succorum æquent: in vigore verò, sint æquæ stringentium & exhaurientium partes. Sed tamen magna cautione exhaurientium vsum inire debemus: irritãt enim succos in rheuma: quare verè anodynis & lenientibus id agemus. Et ratione acerbi doloris, in initio biliosi rheumatis præscribimus lactis bubuli collutionem, cui incoxit vncia seminũ

Topica in ore admouenda.

Ab. li.

papaueris. Præstat tamen ineunte morbo, dum gutur incurritur à concitato rheumate, non gargarizare, sed remedia lingere. absit initio mel: adsit diacodiũ tamen, vel sirupus papaueris. Diacaryon laudatissimum remedium est. hoc ita fit, ex Tralliani sententia: Vigentis nucum fructus cortices externi circumcidantur, & statim eos in pila contunde. cola succum per linteum: & vbi decoxeris dum sordium more crassescat, permisce mellis partem quintam, & coque rursus ad melleam spissitudinem. Initio hoc ita vtimur & in pueris & in mulieribus. in statu addimus myrrham; & crocum in fine. Poterit, si magnus feruor adsit, loco mellis, ineunte malo, affundi saccharum huic remedio. Si æger gargarismum velit, in morbi initio, fiat is ex balaustiis, psidiis, galla, rhoïs foliis, rosis rubris, myrto, ozyza, dactylis, lenticula, radice pentaphylli: vel aliqua horum sume: nam, vt rectè dicit Q. Horatianus, hæc specie quidem dissimilia videntur, sed omnibus eadem est virtus idemq. beneficium. His vtimur per initia, cùm commoueri aliquid in faucibus sentimus. tunc coquimus illa ex aqua plantaginis, rosarum, aut portulacæ vel equiseti, aut solani, ad libram vnam: colaturæ iungimus succum granatorum, & diamorum, vel dianucum, ad binas vncias: vel succum berberis, vel pomorum acerborum. Vbi bis vel ter eo vsus fuit, addes sirupi violati vncias duas. & reliquo eo die, cùm primùm scilicet quid commoueri in faucibus sentit, eo vtatur. & ore teneat diatragacanthum frigidum. His dico vtendum esse antequam fiat angina. Nam si illa grauiter incumbat, ac vrgeat si dolor magnus, statim ea quæ dolorem mitigant his coniungantur: vt saccharum, psyllij semen & cydoniorum malorum, glycyrrhiza, iuiubæ, passulæ, ficus, fœnugræci & lini semen. Imò, premente dolore, lacte vtatur, cui incoxit vncia seminis papaueris. Initio etiam hoc vtemur. accipe aquæ hordei semilibram: succi putaminum nucũ, sescunciam: fiat gargarismus. Vel gargarizet cassiâ recenter extractâ ac dilutâ aquâ plantaginis. Vel vtatur succo granatorum, cum decocto hordei & rosarum rubrarũ. potest etiam addi succus pomorum acerborum, qui ebulliit cũ saccharo. Vel coquatur amylum cum aqua hordei: adde

sirupum

Sirupum portulacæ & papaueris, vel diacodion. His vtemur in initio passionis, leuibus adhuc querelis affecto ægrotante. Sed secundo die (nam tūc ad augmentum venitur in biliosa angina, hæc enim quarto ad vigorem surgit) Accipiemus aquæ distillationis althææ libram: huic incoque manipulū maluæ arborescentis deciduos flores rubros: colaturæ adde sirupi de succo betonicæ vncias tres. In maximo dolore coquatur mica panis in lacte, fiat expressio & gargarismus: tandem adde quid croci. Eodem modo fit emulsio ex furfuribus sæpe aquæ vel lacti iniectis, ac expressis repetitis vicibus. Rases in initio huius mali gargarismum facit ex integro malo punico, & ex succo rubi fructus: coquit ex aqua rosata, cui rhoïs folia incoxere. hoc ille audet integro triduo. Sed nos ad doloris vim collineabimus, vt antea monui. Si dolor maximus ineunte morbo incumbit, vtemur aqua lactucæ cui insit muccus seminis psyllij. Si adsit excoriatio quæ fauces fatigat, coques ex aqua hordei ficus, maluæ flores arboreæ, & althææ, cum semine lini vel psyllij. Maximè vtile tunc erit decoctū furfurum; vel lac in quo lens palustris coxit. Vidi atrocissimam anginam hoc decocto placatam fuisse. Vidi etiam eodem successu quosdam vti lacte, in quo carbones querni extincti fuerant. In augmento iungitur etiam lacti cassia: lacti verò primùm incoquuntur rosæ, myrtus, vel plantago, passulæ, ficus, iuiubæ.

Topica in biliosa angina. Eodem ipso primo die admouemus foris oleum chamæmelorum vel oliuarum, aut violaceum & amygdalinum dulce recensque: ac locum tegimus œsypo. Nam, vt antea, vbi De causis, monui, in nulla anginæ specie admouenda sunt repellentia foris, sed foras euocantia, doloremque vnà mitigantia, inflammata discutientia, & concoquentia. Initio vtilia etiam hæc sunt: Accipe farinæ hordei manipulum vnum: muccaginis althææ & fœnugræci extractæ in aqua maluæ, cuiusque sescunciam: olei chamæmelini vncias duas; fiat cataplasma. Vel fiat cataplasma ex farina seminis lini, vel mica panis, chamæmeli floribus, & croco: addo pulpam mali assati mollis. Interdum sambuci folia, & lapatij acuti, cum malua coquūtur in aqua. iunge quid farinæ lini seminis, croci, & florum chamæmeli: aspergo furfures: addo oleum amygdalinum dulce. Tandem addimus ficus, adipes. Et in flatu illinimus adipe anseris, butyro, croco, & oleo amygdalino vel chamæmelino & anethino. Si in flatu vehementer vrit dolor, accipiemus cassiæ pinguioris, & olei amygdalini æquales partes: mirum est quantum hoc iuuet. Sed ab hoc remedio Cautio sit, vbi pestifera angina in vitio est: nam illa humectam vim reformidat. Et de hac loquitur Trallianus, vbi scribit vitanda esse cataplasmata quæ tantùm laxant: His enim cataplasma ex nido hirundinis, de quo agam vbi Pituitosæ anginæ curationem describam, peculiariter dicatum est. *Cautio.* Secundo die si vehemens dolor vrit, iungimus gargarismis vncias tres vel quattuor lactis muliebris, & cassiæ recenter extractæ vnciam. Vngat afflictam partem foris oleo chamæmelino & lilino: vel hoc præcellens cataplasma imponatur, quod etiam vel primo die vtile: Accipe violarum puluerisatarum, rosarum etiam puluerisatarum, cuiusque vnciam: farinæ hordei, pulpæ passularum infusarum lacti vaccino, vncias tres singulorum: cum oleo amygdalorum dulcium recenti, oleoque violato fingatur mollissimum cataplasma. Vel coquatur ex lacte radix althææ: adde farinam hordei, oleum violarum, ac tandem crocum, & vitellum oui. Nam larynx inflammata blandum ac molle medicamentum postulat. Tertio die coque ficus, farinam fœnugræci & lini: adde cassiæ recenter extractæ vnciam: myrrhæ drachmas duas: croci scriptulum: iunge lactis muliebris vncias duas. Et eisdem lacte coctis (si loco farinarum semina sumseris) fiat gargarismus. Quarto die addes libræ huius gargarismi, pulueris hirundinum duas vel tres drachmas: & mellis sescunciam. Et quia quarto die suppurari solet; vt fiat expuratum, adde aliquid fimi anserini siccati & in puluerem redacti: vel aliquid sinapi. Deinde fiat abstersio cum sero lactis, vel ipso cum lacte, cui incoxit saccharum, vel parum mellis. Et foris impone emplastrum ex nido hirundinis, quo lubenter etiā vtor in pestifera angina: quod hoc modo præscribere soleo. *In pestifera angina.* Accipe nidum hirundinis cum plumis & fimo: hunc coque ex decocto radicum althææ, ad pultis ideam dum veniat;

 veniat;

veniat, adde olei amygdalini dulcis & anethini cuiusque vncias duas: theriacæ drachmas duas: croci semidrachmam: cassiæ semunciam; misce, fiat cataplasma molle. Primùm nidus incidatur, tundatur, cribretur. Priusquam abeam moneo, vt maximum studium in hac specie anginæ adsit mitigandi dolorem mollibus medicinis. Quare si pungat calidissimus dolor: accipiemus etiam aquæ rosatæ semilibram: cui adde caphuræ grana tria: & cum siru po rosato fiat gargarismus. Vel accipe decoctum florum & foliorũ nymphææ, cum emulsione seminum melonum. hæc incunte morbo. Circa statum verò morbi, rigentur fauces decocto caricarum, passularum, plantaginis: cui inde cassiam. Foris verò hoc vtaris etiam in statu, Accipe cassiæ pinguioris medullam, quam æqua parte olei amygdalini dulcis ac recentis dilue. mirum est quantum solatij hoc adferat. Sed cautio sit ab ea, vbi pestifera est angina. Aurelianus mollibus & mundis lanis, dulci ac calido oleo infusis, colla protegenda censet vnà cum thorace: adhibita articulorum blanda fricatione. Et auribus, inquit, aliquid ex eo oleo immittendum. Imò totum corpus vngit oleo, vbi in prima diatrito secta fuit vena. Prudenter monet idem author, Sæpiùs mutanda esse cataplasmata, ne perseueratione sui corrupta, in acorem veniant. Spongia ex decocto althææ & oleo foueatur collum, & hos vapores hauriat: nam intus tumorem relaxant. Saccellorum siccam euaporationem tanquam densabilem reprobamus, cum Cælio. Qui etiam suadet ab vnguentis & gargarismatibus acerrimis cauendũ: etenim staphysagria etiam sanos plerumque synanchicos fecit: sed relaxentur tumentia remissiuis, vt cataplasmatis adde pinguedinem gallinæ & anseris, cuiusque binas vncias: olei amygdalini vncias tres: & in fine adiice croci drachmas duas: & cingat infra aures totum collum. An Aretæi consilium, desperata in re locum habeat? Si sit angina, inquit, cum concidentia; foras euoca, quò ea quæ foris sunt extuberent: foue decocto rutæ & anethi, inspersso nitro. imò, inquit, fiat ceratum ex nitro & sinapi, vt calorem excites. Quintus Horatianus idem censet: paregoricis, inquit, vt lini & hordei farinæ misce ali-

Admonitio.

Dolori.

Cauenda.

In summa angina.

quantulum salis vel nitri, quò ab interioribus euoces, custoditis Hippocratis præceptoris nostri præceptis. Propterea empirici quidam hoc in vsu habent, salem nitrum, thus & myrrham coquunt ex aqua, ad mediæ partis exhaustionem: & madens inde linteum tepidè collo imponitur. Putarem hæc non tentanda, ni primùm totum corpus exactè euacuatum fuerit: ne dum metaptosi studemus, epigenesim faciamus. Pituitosa si fuerit angina, nec foris, nec intus validà repressione vtendum. Primo die, à vacuato toto corpore, vtemur decocto nucem cupressi, foliorũ menthæ, & radicum pentaphylli; cui addemus dianucum. fiat decoctio ex hydromelite: adde aliquid masticis. vt Accipe nucum cupressi manipulum: masticis drachmas duas: coque ex hydromelite ad libram: colaturæ adde dianuci sescunciam; & interdum parum aluminis: fiat gargarismus. Sequenti die adde mel rosatum ad duas vncias: myrrhæ, croci, singulorum scriptulum. Vel colluat gulam succo brassicæ saccharato. Vnge primo die collum oleo chamæmelino & lilino. Sequentibus diebus sensim surgat ad exhaurientia. Hæc angina aliquantulum longiùs excurrit. Post tertium diem, inquit Rases, fiat gargarismus ex decocto ficuum, vuarum passarum: cassia cum hydromelite. & si producitur malum, inquit, acrioribus vtemur remediis; at non ineunte morbo. A primo die, accipe passularum vnciam: caricas sex: seminis lini & fœnugræci, cuiusque vnciam: ad dimidias coque partes: adde dianuci vncias duas: myrrhæ, croci, cuiusque scriptulos duos, pulueris hirundinũ drachmas duas: fiat gargarismus. Truncentur capite hirundines, & super plumas extillet sanguis. dein sale aspergantur pauco, & ollæ vitriatæ imponantur, & comburantur: cineribus adiice crocum & nardum. Cùm discutiendum fuerit, excipiatur hic puluis melle, & illinatur. Ita tunc etiam album Græcum illinitur. Nonus hoc excipit oxymelite. Galenus humana commendat Græca. Aëtius id à gallina petit. Ita etiam vtebatur puluere carnis cochlearũ in hortis inuentarum; has vrebat, & melli miscebat. Cancris etiam vtebatur: hos terebat & miscebat cum aqua, quam colabat cribro, ad gargarismi vsum. inde effundi videbis

A pituita.

videbis, inquit Aëtius, maximam materiæ copiam. Si dolor vrget circa statum, accipiemus muccaginem seminis maluæ & seminis caulium, cuiusque vnciam: muccaginis ficuum sescunciam: butyri recentis insulsi semunciã: decocti glycyrrhizæ sesquilibram: coquet gargariser, & lingat ex eo. Diabesasa compositio commendatur à Galeno & Tralliano. cui, inquit Galenus, modò leniora, modò validiora consociamus, ac omni anginæ, omnibusque eius temporibus eam accõmodamus. Fugienda, inquit Aurelianus, quæ vsque ad sensum veniunt mordicationis. Dicimus leniora, in sanguinea angina & biliosa; fortiora, in pituitosa & melancholica conuenire. Diabesasa, hoc est ex ruta syluestri & hirundinibus compositio, quæ propterea etiam Diahirundinum, Aretæo diachelidonium appellatur, in sola angina pituitosa commodè præbetur. Lac cum melle, vbi dolor, locum habet: & decoctum hibisci & seminis lini. Vbi suffocationis periculum imminet in statu, Archigenes & Rases surgunt ad decoctum sinapi. Trallianus id coquit ex oxymelite. Ego nuper in hydromelitis libra, coqui iubebam drachmam vnam seminis sinapi: & ilico ruptum fuit quatriduanum apostema anginæ pituitosum: ac plurimum puris elisit illa mulier per os. Poterit addi interdum quid nitri, vt grana quinque: vel benioaini aliquantulum. Archigenes, vt testatur Aëtius, in occulta angina vtebatur gargarismo ex sinapi; mox in balnea ducebat, multosque ita à periculo liberauit. Idem potest decoctum origani & hyssopi. vel accipe agaricum in taleolas conscissum: hoc macera ex decocto radicum althææ, ficuũ, pauco zinzibere, & quarta parte vini albi, adde syrupum de althæa, gargarizet & degluriat. hoc namque rumpit maturum apostema. Maturitas elucet ex symptomatum mitigatione, restibili tumore. Nam in ebullitione illa vigente exhauritur aliquid, vnde laxantur partes. Apertum locum ita deterge: Accipe aquæ hordei semilibram: mellis rosati, syrupi de rosis siccis, cuiusque vnciam. Lacti etiam incoque rosas, & saccharum vel mel. Tersum vlcus tegatur, adiecto his pauco alumine. Foris autem admouebimus cataplasma ex ficubus coctis & cassia, cum oleo amygdalino. vel micam panis macera lacte: adde pulpam passularum, vel pomi assati, cum chamæmelis, & croco. Nonus iubet vt collum inuoluatur lanâ succidâ oleo calido imbutâ; aut cataplasmate ex lini seminis & fœnugræci hordeique farina, dactylis, mica panis cum croco. Si, dicit, inueterauerit phlegmone & indurue rit, adiice ficus, lapathium, adipem, cum pauco nitro. Coque radicem incisam althææ, cum foliis maluæ, bellidis, violariæ; adde flores chamæmelinos, & farinam hordei, fœnugræci, lini seminis: iunge pinguedinem gallinæ, & oleum amygdalinum vel seminis lini, & butyrum. Vidi commodè admoueri fimum recentem bubulum, coctum cum lauendula. tandem iunge nidum hirundinis. Vel vtaris eo, ex nido hirundinis cataplasmate, quod antea descripsi. Accipe radicum liliorum alborum vnciam: radicum althææ vncias tres: foliorum maluæ, manipulos duos: foliorum violariæ manipulum: florum meliloti pugillum. Coctis & contusis adde nidum hirundinis; farinæ seminis lini, fœnugræci, cuiusque sescunciam: olei lilini, & amygdalini dulcis, singulorum vncias duas: butyri recentis vncias duas: olei anethi vnciam: fiat cataplasma. Cùm ad suppuratum vertitur, adde ficus. Vel coque ficus, adde farinam fœnugræci, cæpam assatam sub cineribus, cum melle tritam. Accipe nidi hirundinis vncias tres: vnguenti de althæa cum gummis, vncias quattuor, misce cum oleo amygdalino. Optimum hoc: accipe æquales partes theriacæ & vnguenti de althæa, fiat inunctio. Vel coque passulas, ficus, semen lini, fœnugræcum, horum cuiusuis vnciam; coque, inquam, dum media aquæ exhauriatur pars. huius decocti libræ adde farinæ seminis lini & fœnugræci semunciam, pulueris hirundinum drachmas duas; fiat gargarismus. Foris verò hoc. Accipe seminis lini farinam & fœnugræci, cuiusque sescunciam: cum oleo amygdalino dulci & axungia recenti porcina, fiat cataplasma, vt suppuretur. Rumpatur vngue: abstergeatur mulsâ: cicatricem ducat bolo retento ore. In statu aliquando iussi coqui nidum hirundinum cum malua, chamæmelis, radice althææ, & glycyrrhizæ, cum ficubus;

Margin notes: *Historia.* — *Topica in pituitosa angina.* — *Suppuratoria.* — *In statu.*

ficubus: coque iubebam vt, melle adiecto, gargarizarent: mirum quantum hoc iuuerit. Si scirrhodes euadat tumor, mucaginibus emollientibus addemus myrrhã & hirundinum fœces cum iride: & cum oxymelite scillitico fiat linctus. Foris vtemur cataplasmate ex caricis, parietaria, farina lini seminis, & fœnugræci, camomelis, origano: cum croco, butyro, adipibus, fimo hirundinum ad vnciæ pondus. tandem adde sulphuris semunciam: cum olei anethi quod satis sit vt fiat cataplasma. Sis memor, In pestilenti angina siccandum esse cum leptomeria, iunctis emollientibus & coquentibus: talia sunt nidus hirundinum, crocus, scabiosa, theriaca, dialthæa cum gummis; & illud quod modò descripsi emplastrum, quod accipit nidum hirundinis. Misce interdum nidum hirundinis cum cassia, & theriaca, oleoque anethino. In concitato hoc pituitæ rheumate à capite, suffiantur eucuphæ nigellæ semine, coriandro, gummi iuniperino, santalis: & coronali suturæ admoueatur dropax, vel sinapismus. Si fuerit causa morbifica melancholicus sanguis, gargarisatio fiat ex decocto althææ, maluæ, ficuum, cum modico dianuci. Dein accipe mellis despumati vncias duas: butyri insulsi recentis vnciam: pulueris ireos scriptulum, fiat lambitiuum. Curationi huic pauca quædam empirica subnecto. Archelaus & Orpheus sanguinis humani illitu anginam curari tradiderunt. Priusquam mitigaueris immensum corporis calorem, corpusque euacuaueris, nihil applica. Accipe dianuci vel diamori vnciam: diatragacanthi frigidi drachmam: seminis papaueris albi semidrachmam: fiat linctus. Accipe salem nitrum purgatum, bulliat in aqua ad exhaustionem duarum tertiarum. tertiam hanc partem, patinâ exceptam, caueæ impone frigidæ: hoc modo se recolliget salnitrum. Accipe, huius salis nitri, vnciæ partem decimamsextam, si vegeta ætate fuerit æger; vel scriptulum, si inclinarit iam ægri ætas: diluecque duabus hanc cochlearibus aquæ puræ: bibat. Accipe myrrhæ, thuris, cuiusque vnciam: aquæ solatri cyathos duos: aceti cyathum vnum: caphuræ, croci, cuiusque drachmam: bulliant dum hæc diluantur ac fundantur: rubedini applica dũ illa euanuerit. facit hoc ad omnia erysipelata. Spongiâ purga fauces, & linctu mucaginoso humecta fauces. Quidam audent admouere aquam vitæ cum rosis. Alij, (quod probo) oleum lini & dialthæam panno albo excipiunt, & illi collum inuoluunt. gulam lauant lacte eiusve sero: vel cremore furfurum, aut succo ptisanæ. hoc sanè cõfert si corrosio adsit, aut si in vigorem iam venit malum. Initio verò decocto vtuntur pentaphylli radicis, & passularum. Ineunte morbo fiat gargarismus ex aqua plantaginis & lacte dulci. Vel aqua vtatur glycyrrhizæ, cum modico succi myrtillorum. Et salicis folia ex aqua decocta donec colorem mutant. ita etiam furfurum & ficuum decoctum cum rosis. Inclinante morbo, vtatur aqua althææ & betonicæ, cum sirupo de betonica. aqua etiam scabiosæ. Decoctum plantaginis & auricularum Iudæ cum cassia. Doctissimus Schenkius notat à quibusdam obseruatum esse, si quis bibat per guttur lupi, certò eum euadere. Nostrates in dolore gulæ optimo successu sugunt potum per caulem huistici.. quem seruare in hunc vsum toto anno solent arefactum etiam. Archigenes, apud Aëtium, accipit retrimenta hominis, siccat ea, & in panno ligata exurit: & cum hydromelite propinat: hoc, inquit, his qui iam suffocantur remedio est. Priscianus cũ melle tumorem reprimit; hoc vulnera, inquit, delicatè in faucibus permundat: ita hirundinũ cinis cum melle. Scribit Dioscorides hominis canisve excrementa, vbi exaruerint, melle permixta, gutturi adnexa, censeri anginæ præstantissimum remedium, curâ nunquam fallente. præstat ea miscere vnguento dealthæa, & resumptiuo, adipibus & oleis, adde hirundinis fæces. Rubeta pro synanchicis incocta & illita, à morte liberauit quendam. Credo filum, quo suspendio enecatur rubeta, conferre, dicit Cardanus. Compositum Augustæ apud Scribonium in fine capitis decimisexti. Aqua in qua mus coctus fuit, inquit Marcellus, propinata inscio ægro, præclarè iuuat. Sal, lineo exceptus sacco, dimittatur in aquam calidam, & collo imponatur. Plura lina à purpura marina rubentia, collo viperæ iniicias, eamque in linis suffoca. Vnum illius collo appendas alicuius: à colli malis liberat. Olei vitrioli grana duo vel tria misce in aqua, vbi res est

Scirrhodes.

In pestifera.

Capiti admouenda in pituita rheumate.

A melancholia.

EMPIRICA. *Plin. 26. lib. 1. & 28. lib. 4.*

Erysipelatum excellens remedium: atque istinc huc translatum.

7. De varia 33.

est desperata. Accipe aquæ nucum vncias duas: aquæ rosarum semunciam: sensim instilletur. Vel, in summo periculo, accipe aquæ nucis vncias duas: liquoris vitrioli scriptulum. instilla. Sunt qui libræ aquæ ex scabiosa miscent aquæ ardentis vnciam: sed tempestiuè his vtendum, ne augeatur phlegmone. Iam pauca de victu addamus. *Diæta.* Aëre fruantur frigido modicè, ne algore stringantur spirabiles partes, iam angustia pressæ. Sint loco lucido, inquit Aurelianus. Iacendi sint eo schemate, quo se leuari dixerint. Sint capite elato. Dormiant incunte morbo, si possunt, quò foras intrò feratur sanguis, & rheuma consistat. Nam quies his initio solatio est: taceat ergo, nec fauces loquendo vexet; risumque vitet. Reuulsoriæ tamen fiant frictiones. vincula artubus iniice. pedes calidâ lauentur. Animus sit quietus. Venter si officium non agnouit, fiat clyster: nam laxatus venter facilia facit spiramenta etiam sanis hominibus. *Cibus.* In cibis parca manu indultum his semper. Adhibenda, inquit Cælius Aurelianus, requies & abstinentia; vsque ad primam diatriton, cum gargarismate laxatiuo. Et vbi difficilis deglutitio est, sufficit, inquit, mulsum, ad declinationem vsque. Et etiam Heraclides Tarentinus solâ aquâ vel mulso nutriendos esse voluit; cætera ciborum prohibebat. Trallianus, ad quartum diem mulsâ vtantur, inquit, dein succo ptisanæ: & cessante phlegmone, da vitellum oui. Alij iubent vt vel bidui inediam ferat, vel vt sola fruatur mulsa. Parcè itaque habeatur æger: plus enim ex ciborum copiâ, quàm ex eorum inopia periclitantur: nam copiosus cibus arctat guttur. Triduum transigat tenui cereuisiâ saccharatâ. A tertio die pulticula hordei ex eadem saccharata ceruisia detur; vel cucurbita, aut panatella detur. Dein da iuscula saporata lactucâ, portulacâ, seminibus frigidis. Si fatiscat æger, ouis indulgeat, & carnium succo. vel coque ex aqua passulas, & cum hac aqua hordei farinam coque: adiice saccharum. Si declinatio fuerit confirmata, dabimus pultem, ouaque sorbilia. Fugientes acria, inurens, vinosum, asperum, aridum, quodque lacessit deglutitionis loca. Nam facilè passio ex occasione parua recurrit. Qui frequenter cerasis & fungis vescuntur, ab angina incurri solent. *Potus.* Potus sit parcus, ne à capite effluens vberrima materia fauces riget. Hoc etiam Dioscorides censet, libro De parabilibus primo, vbi ait, Iuuantur omnibus iis quæ humiditatem auellere possunt: exiccatione enim densitas relaxatur partium. Paulatim mulsum potet: vel saccharatam ceruisiam. Si acerrimus tenuisque fluxus sit, parum farinæ oryzæ incoque dulci lacte, cum saccharo. est hoc edulium iucundissimum, quodque vnà materiam crassiorem reddit. Admonet Hippocrates, vt minimè frigida potent. *4 acut. 30.* Hîc huius morbi metam ponerem, nisi grauis authoritas maximi Medici Aretæi me traheret. qui præter vulgata hæc, aliquid non ita à cunctis animaduersum in hoc morbo latere innuere videtur. Nam ex aphthis tonsillarum cunctas has spirabiles partes contaminari scribit, vocarique Ægyptia & Syriaca vlcera; vnde modus mortis miserrimus. *Mirabilis faucium mortis.* Ego quater vel quinquies hîc Leydæ in Batauia hæc obseruaui, eâdem qua Aretæus refert hæc facie & euentu euenisse. Legite Aretæi libri primi, De causis & signis acutorũ morborum, Caput nonum. At libro primo, De curatione Acutorum morborum, capite nono, eorum curationem scribit.

Capvt II.

De Plevritide.

Plevritis propriè pectoris morbus est. Pectoris dico, in quo Cor, princeps partium humani corporis, quo primò viuimus, vltimoque morimur, fons vitalis caloris. Huius domicilium & tutela est pectus; propereaque maximum horum contagium. *Pectoris vsus.* Ab his itaque mœniis, ne internecinus ille hostis, morbus, in his cor cingat, arceri debet. Viden vt Summus Deus illam partem, quam nostræ vitæ dominum ac moderatorem posuit, septis munierit? vt ossibus, cartilaginibus, membranis vestierit? Id enim vitalibus spiritibus (non sine valido calore,) fabricandis occupatũ, euentatione ac frigore perennat suũ opus. Omnis enim ignis his fraudatus extinguitur ilico. Flabellam hanc illi mouet Pectus respiratione. Sunt autem tria Respirationis instrumenta; *Respirationis instrumenta.* alia enim sunt excipientia, vt pulmones; alia deducentia, vt

aspera arteria & larynx: alia mouentia, vt thorax. Quorum excipientia in Asthmate spirandi difficultatem præstant: in angina, deducentia: in pleuritide, mouentia. Mouentia sunt thorax, qui cùm contineat plurimas partes, primum agemus de continentibus morbo obsessis. maximè verò cuncta ibi continet membrana quæ costas ambit. Est autem Pleuritis, doloris punctoria acerbitas, profecta à continui solutione tunicæ costis intextæ, cuius causa est phlegmone idiopathica: quæ consectaneam habet tussim, assiduam febrem, ac durum pulsum. Dixi adesse punctoriam doloris acerbitatem; eius causa est distentio soluens continuum membranæ, partis acerrimi sensus, cum intemperie magna. Hinc fit difficilis respiratio, ob contumaciam thoracis, qui necessitati non respondet: & concussi à thoracis frustra concitati. Dixi huius causam esse phlegmonen, nec enim hæc symptomata aliunde euenire possunt: sunt enim humoris morbificæ & partis obsessæ propria, cum sympathia partium sociarum & vicinarum, vt pulmonum & cordis: vnde sicca tussis & febris. Nam dolor punctorius & difficultas spirandi, sunt propria tunicæ costis intextæ; vnde contumacia thoraci adfertur, & impeditur libera respiratio. Et propterea hæc signa sunt verè pathognomonica inflammationis pleuriticæ. Nam à phlegmone, vt phlegmone est, inseparabilia sunt, rubor, calor, pulsus, tenixus, & dolor. Adeò vt Pleuritis sit quoddam σύστημα vel aceruus trium summorum generum morborum. Etenim vt est tumor, refertur ad ametriam; vt verò est tumor consociatus cum feruore, ad intemperiem ducitur: vt verò tumor is cum fortina intemperie, continuitatem partium distentione rumpit, ad solutionem continui pertinet. Quare hic non ago de omni dolore (nam ὁ ἐμπνευματώδης fit à flatu) sed de pleuritidis dolore. Diximus præterea in Definitione, assiduam febrem adesse. Hæc febris prouenit ob locum affectum, qui non longè abest à corde. nam arteria etiam aorta singulis costarum spatiis ramum de se præbet, conspicuum admodùm, qui sub membrana excurrit vnà cum ramo venæ azygos. Dolor est ab affectu sed punctorius, à loco affecto. Tussis est à sede affecta, ex qua necessariò debet aliquid exudare. Non est autem in Pleuritide dolor lateris pulsans, quia in hac membrana non sunt arteriæ, sed subter membranam excurrunt. Quare si in musculis interioribus, vel exterioribus hæserit Pleuritis, aderit dolor pulsatorius. Diximus in Definitione, A solutione tunicæ costis intextæ. Videtur enim veræ Pleuritidis materia hærere in ipsa membrana costas intexente, eiusque substantiam occupare, quæ ob sui densitatem suscipit biliosum sanguinem. Et quamuis intimi musculi intercostales inflammentur, attamen ea biliosi sanguinis fluxio, causa inflammationis, et inducitur in membranam quæ costas intexit. Quare necesse omnino est, pariter cum ipsis intimis costarum musculis inflammatis, hanc membranam in eandem iniuriam trahi. Veluti aliquando, vbi costas intexens membrana primario ex affectu laborat, intercostalium musculorum partes internæ similiter ei consentiunt. Verùm exquisita pleuritis fit, vbi intexens costas membrana primario ex affectu laborat. Semper itaque hæc membrana affligitur in Pleuritide, modò tamen acerbius, modò leuius. Hanc autem intextæ membranæ costis ametriam ac dyscrasiam, oculis non semper compertam puto sectis in cadaueribus pleuriticis. Acerbè enim dolent à mole non magna. Memini me Phreniticum phanaticum immani delirio abreptum secare, cui nihil in meninge, nihil in cerebro, nihil toto corpore παρὰ φύσιν oculis notari potuit. Propterea Herophilus, qui in sectione humani corporis exercitatissimus fuit, dicebat, in hoc affectu pulmonem pati. Attamen Diocles, qui ante Herophilum fuit, (nam is Æsculapidum vltimus est,) & post eum Erasistratus, & Asclepiades, membranam hanc intextam costis, affligi in hac passione dicebant; verùm dicebant non esse in lateribus tumorem. Hæc autem membrana tenuis ac robusta, costis, dorso, & internis pectoris ad iugulo vsque ossibus inhærens substrata est: quod doctè etiam annotauit Aretæus. Hactenus de Definitione eius: iam Causas perpendamus Pleuritidis. Definiuimus Pleuritidem, esse acerbum dolorem [illegible] Dolor non est morbus, sed quid consectarium morbo. Sed ne fallamini, Dolor non est rei tristis sensus, sed sensatio quæ percipi-

Pleuritis quid.

Definitionis explicatio.

Pathognomonica signa vera.

Pleuritis est cumulus morborum.

Doloris huius species.

Sedes Pleuritidis vera.

Gal. 5. loc. affect. 2.

Veterum de loco pleuritidis sententia.

CAVSAE.

Dolor quid.

percipitur ex repentina solutione continui, Hoc est, dolor est sensio in perceptione solutionis continui, cùm repentè quid mutatur ab eo quod naturaliter est, in id quod præter naturam est. Estque πάθος ἐν γίνεσθαι, non ἐν γεγονέναι. Sed quæ est huius doloris causa? morbus: quis ille hic? phlegmone. Quid est phlegmone? Est abscessus vel apostema excitatum à calidæ materiæ affluxu (sanguinis videlicet laudabilis, vel sanguinolentæ bilis) cum rubore, dolore, renixu, calore, pulsu, & tumore præter naturam coniuncto. Talem affectum inuadere latus in Pleuritide existimatum est. In Definitione huius phlegmones addidimus [ab affluxu] vt intelligatur sanguinem in partem affectam influere plus iusto, eoque non nutriri. Nam partes nutriuntur attractione sanguinis. Hæc autem facultas illis insita est, qua quæque pars tantum sanguinis attrahit, quantum ad sui nutritionem & conseruationem sufficit. Causa verò affluxus dolor est. Sed inflammatio Hippocrati duplex est; alia est sicca, alia humida. Inflammatio sicca, est æstus præter naturam alicuius partis, φλεγμονὴ Hippocrati; Diocli est φλόγωσις. Tale quid sæpè occupat hanc costis intextam membranam: adeò vt nullus tumor oculis compertus sit. Ita Diocles, vt testatur Galenus, Melancholiam hypochondriacam nasci dicebat ex φλογώσει partium hypochondriis contentarum. Alia verò Inflammatio est humida, Nascitur vel à bile (contra naturam affecta) nutritia, vel à sanguine. A bile contra naturam, pepasmi capace, vel pepasmi experte. A pepasmi capace; hæc est pars naturalis tenuior & calidior sanguinis. Fit inde Inflammatio ab influxu; appellatur erysipelas. Si verò pepasmi expers fuerit hæc bilis contra naturam, erit vitiosa, propriæ substantiæ corruptione, antequam parti influit: hæc corrupta est in hepate; inde herpetes pronascuntur. Vel vitiosa est hæc eadem bilis mixtione alienæ materiæ, vnde fit erysipelas phlegmonodes: vel fit Inflammatio, vt diximus, à sanguine contra naturam affecto, eoque laudabili, vel vitioso. Laudabili, qui prima sola qualitate & quantitate peccat in causa antecedente: (vnde dicitur phlegmone κατ' ἐξοχὴν) & in causa coniuncta est corruptus: fit ab ictu, lapsu, cùm ruit in partem. Vitioso; corruptione propriæ substantiæ tam in causa antecedente, quàm coniuncta; & est pepasmi expers. Hinc carbunculi surgunt. vel ob alienæ materiæ mixtionem, vt phlegmone erysipelatodes. Patet morbum hunc esse quid inflammatorij, ortum ducens à sanguine præter naturam ibi concepto. Is autem sanguis est plerumque biliosus, nonnunquam pituitosus, aliquando etiam melancholicus; vel copiâ peccat sanguis. Est tamen discrimen inter eum sanguinem vnde hæc passio nascitur, & eum vnde Peripneumonia. Nam vt Peripneumonia fit ab influxu crassioris sanguinis pituitosi, vel melancholici; ita Pleuritis prodit ex sanguine bilioso, tenui, & melancholie scente tenuiore. Sed quæ sunt causæ, quæ sanguinem extra suæ naturæ lineam abripiunt, adeò vt pleuritidem gignat? Eæ sanè sunt duplices, aliæ prauum sanguinem producunt, aliæ productum sanguinem in fluxum abducunt. Producit hepar æstuosum, biliosum tenuemque sanguinem, qui in tenues costarum venas & arterias irruit, exilitque inter pleuriticam membranam & costas, adeoque membranam in ipsam, vel inter musculos costis interceptos; vel biliosus hic sanguis fertur per illam venam quæ quattuor supremas costas alit, & foras extra thoracem ad eas venit. Vel ratione totius corporis calidi & humidi prouenit vberrimè sanguis. Ita etiam cor multo tenui ac bilioso sanguine circumfluens, dum irâ excandescit, expuit sanguinem in intercostales arterias: vt hepar per venã id agit azygon. Præterea fæcũda est in sanguinis copiã ciborũ vbertas, & solemnis euacuatio suppressa, & vlcera nõ cautè occlusa. Vini generosi potus, plethoricis causis implet debile caput. Et siquis præter modũ otium amat. & esus fructuũ: vnde liquescit sanguis; quod etiã fit vsu venereo. Hæ causæ gignũt talem sanguinẽ. Sunt verò aliæ causæ quæ productũ sanguinẽ in fluxũ prouehunt, ac eũ in mẽbranam effundunt. Triplex est huiusmodi causa, orgasmus, attractio (doloris vel caloris vi) & exclusio. Excluditur sanguis irritata ab expultrice à nimia copia, vel ab acri qualitate. A nimia copia, vt dum fundit se ac æstuat à nimio exercitio, irâ, rerum agendarum, ac admouendarum ab

Hoc est in fieri, non in esse.
Inflammatio quid.
Inflammatio duplex.
Erysipelatis causa.
Herpetis causa.
Carbunculorum causa.
4. De causis Puls. 8.
Vt differat causa Pleuritidis a Peripneumoniæ causa.
Causa producentes.
Causa in fluxum abducentes sanguinẽ.

æstu. Nam causa procatarctica est calor humores colliquans; & frigus eosdem cõpingens. Aërem enim qui captant foris frigidum per æstus, iis ex capite & aliis partibus excluditur materia in pectus. Ita plurimus potus aquæ algidæ eò stringit sanguinem. Attrahitur autem sanguis, vel ob dolorem, vel ob intextæ costis membranæ calorem. Nam si tunc corpus circumfluũ fuerit sanguine, eo modo facilè prolectabitur; hoc est, affluet vi attractionis. Ita intempestiuè admota remedia calida lateri, phlegmonem accersunt, vbi corpus irriguum est à sanguine. Eodem modo in se abripit sanguinem dolor, natus à partis exquisiti sensus tensione. Tensionis causa est materia aliqua, vel flatus. Dolorem infert etiam ictus. Per orgasmum verò euenit influxus sanguinis, quòd membrana hæc exuta natiuo robore, exclusos in se succos facilè admittat. Robore verò exuta est vel à primo ortu, vel quòd morbo tentata fuit. Propterea copiâ eius graue corpus, onus in hanc deponit. Hæc causa, aliquos Pleuritidi opportunos facit, cùm aëri calido se exponunt; vel cùm plus iusto se exercent, ac mox frigori se dant. Ita interdum nascitur dolor lateris à catarrho frigido è capite lapso in externos musculos lateris. Veruntamen is non facit Pleuritidem veram, etiamsi ille frigidus humor ipsam membranam intextam costis tetigerit, & ibi tensionem & tumorem præter naturam pepererit, nisi præ nimio dolore sanguinem eò attraxerit.

Omnis pleuritis à sanguine.

Nam nulla pleuritis fieri potest à materia quæ segregata est à sanguinis concretione. Verum est notham Pleuritidem excitari à cruditate quæ stabulatur in mezaraïcis venis, à materia viscida, & à fracto calore. Et fluxio, inquit Hippocrates, à capite ad pectus, Pleuritidis causa est.

De locis in homine.

Propterea cùm ventorum dominatu cœlum tenetur, eueniunt pleuritides: & cùm Aquilo excipit Austrum: tunc his, quibus languet hæc membrana, periculum hoc imminet. Scribit Aurelianus, Pleuritidem masculis frequentiorem esse quàm fœminis, & senibus; & maximè euenire æstate.

Tria vasa per quæ affluxus fit.

Sunt autem tria vasa quæ materiam Pleuritidis transmittunt: est vena intercostalis, quæ quatuor superiorum costarum spacia alit: est & vena azygos, quæ originem ducit à trunco venæ cauæ dextra parte, quæ alit costas inferiores octo; earum enim osseis partibus dicata hæc est. Tertia fertur interna parte ossis sterni ad vmbilicum, & surculos impartitur partibus costarum cartilagineis.

Pestilens Pleuritis.

Est etiam Pleuritis quædam pestilens: quæ videtur inter nothas esse referenda. Fit hæc in Diaphragmatis regione, à sanguine prauo ac putrido. Hæc nasci interdum solet per febres pestiferas: dum orgasmo cõcita materia naturæ iniqua, nullo consistere loco potest, tandemque per phrenicos ramos in diaphragma eliditur. Diaphragma verò vexatum, ilicò membranam costis intextam in contagiũ sui abripit. nam sobole eius superficies eius interna ad thoracem cingitur. hoc est, nascitur à pleuritica membrana hæc, quæ tegit diaphragmatis superficiem internam. Et est maxima cordi sympathia cum diaphragmate. Cordis enim inuolucrum innatum est diaphragmati. Vidi qui hanc passionem Pleuritidem veram existimabant, quique à secta vena calamitatem dabant. Suspicio de hac aput nos esse debet, vbi pestifera febris contagia agit. Hæc de causis, iam ad Differentias abeamus.

DIFFERENTIAE.

Differentiæ sumuntur à specie doloris: (nam diximus Pleuritidem esse dolorem:) quia vel valdè pungit, aut non adeò. deinde à parte affecta eiusque situ. & à materia morbifica.

A parte.

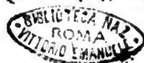
A parte afficta, nam hæc est membrana, vel musculus. membrana vel interna, vel externa. musculus pectoris, vel intercostales interni, vel non interni, vel diaphragma. & tandem à causa efficiente, de qua prius dixi. Maximè autem inter costas, & membranam costis intextam se effundere potest sanguis: singula etenim intercostalia spacia rigantur à vena & arteria, quæ à vena azygos, & ab arteria aorta nascuntur. Hæc vasa bina excurrunt inter hanc membranam & musculos intercostales. vel effunditur sanguis in externos musculos thoracis; idque per illum ramum venæ cauæ, qui alit profundiores musculos brachij, scapularumque simas partes. Dum enim vena caua è thorace in axillam fertur, hanc venam eò emittit; atque hæc occulto quodam aditu foras fertur intrò, ac ramulis venæ azygos se suis ramulis iungit. Argumento est inflatio in hanc venam, quæ extemplò erigit venam azygos, cauam, ac iugulares.

Oc-

Occulti hi mæandri Medendi præceptorem non latuere; qui iussit, eiusdem lateris venam feriendam hic esse. Atque veræ Pleuritidis materiam hæc fundit vena: quæ tamen, ratione situs, notham Pleuritidem parit. Euenit autem, propter materiæ eiusdem naturæ rationem, vt hæc intrò repat, procreetque veram Pleuritidem. Et ex aduerso, vt si primùm intùs ex vena azygos subierit, transferat se foras; quòd ora venarum quæ à foris, & harum quæ internæ, sese mutuò amplectantur. *A mediastino.* Quin interdum diaphrattondes membranæ, mediastinum vocant, phlegmone occupantur: cùm nimirum medium pectoris punctio lacessit. Ita à parte malè affecta. *A causis efficientibus.* Differunt etiam Pleuritides, vt causæ fuerint diuersæ efficientes: prodeunt enim pleuritides à phlegmone sanguinea, biliosa, pituitosa, vel melancholica. Quin etiam flatus & catarrhus nonnunquam illud faciunt. Attamen veram pleuritidem efficit materia sanguinea, biliosa, tenuis. hæc cùm in membranam costis intextam incidit, parit veram pleuritidem materiâ & loco. *Pleuritis ex arteria.* Iudicio si stādum, in eoque si quid ego iudico, puto maximas pleuritides nasci ex arteria aorta, quæ eximios ramos singulis intercostalibus spaciis affundit. Sed cur secta vena iuuat? Quis hoc ait semper iuuare? & cur non iuuet sæpe, cùm vbique riuulos ac orificia consocient venæ arteriis? Memini me iussisse copiosè sanguinem extrahere in corpore, quod, vt ait Ennius,

Et simul erubuit; ceu lacte & purpura mista.

Frustra. Puto si arteriotomiam admittere ausus fuissem, è re fortè futurum fuisse. Sed tamen, fateor, aqua mihi hìc hæret, vacillatque iudicium. quare hæc non statuo certâ asseueratione, sed virorum doctissimorum suffragia exambio. Nam quid suspicer in medium adfero: Iudicate vos qui membranam costis intextam aliquando auulsistis, ac ramos ab aorta arteria excurrentes vidistis inter hanc membranam ac internos costales musculos. Vera itaque Pleuritis hæc est, vbi internam illam membranam, vel saltem musculos illi vicinos occupat phlegmone vera. Estque propterea hic affectus vehemens, continuus, κατ' ἰδιοπάθειαν affligens, mali moris. Finitur simpliciter, vel κατά τι. Simpliciter, quia absolutè abit. hoc autem fit sensibiliter, vel occultò. Sensibiliter, vt expectorato, vel per abscessum, aut per lotium. *Signa quid sit.* Sed vnde noscemus membranam illam à phlegmone tentari? Aderit dolor pungens. respiratio erit parua & frequens, & difficilis, tussis, & assidua febris. Hæc, inquit Aretæus, non sparsim adesse debent, sed conspirare debent. Doloris pūctorij causa est, distentio membranæ acerrimi sensus: difficilis verò euadit respiratio, quia thorax, ob grauem dolorem, necessitati non respondet. tussis causa est concussio thoracis frustrà concitati. Febris causa est, cordis vicinia & societas cum thorace afflicto, per arteriarum riuos. Quare dolor punctorius & impedita libertas spirandi, sunt verè pathognomonica signa inflāmationis pleuriticæ. Deinde ex pulsu duro & serrito affectum dignoscimus. hic enim ita asperè digitū ferit, quasi quis serram tangeret: fit id ob duritiem & tensionem membranæ. *Num febrem sociam semper habeat.* Sed comitatúrne perennis pleuritidem febris? Cælius Aurelianus ait febrem acutam inordinatam adesse. Nunc, inquit, eodem tempore febriculæ concurrit, nunc superuenit, nunc antecedit, nec cessante febricula perseuerat. Attamen Anaxioni febris soluta fuit vigesimo die, & pleuritis vigesimo quarto. Vbi tamē vera adest pleuritis, verè adest febris. *Gal. 1. Aph. 12. & 5. De locis aff. 3.* *Signa Differentiarum.* Quia verò variā & loco & à materia Pleuritidem esse definiuimus: videamus iā quibusnam notis interstinguas quamlibet harum speciem. Si fiat hæc phlegmone in tota intexta membrana, totus thorax acerbissimè dolet: rarò hoc euenit, estq; euentu suo lethalis. Plerumque occupat latera. Interdum mediastinum inuadit. tunc dolor mediū percellit pectus tractim in longitudine. Inter duas quasque costas sunt duo musculi, vnus internus, alter externus: Dū itaque inspiramus, deducunt se musculi externi: quare cùm hi inflammantur, ægrè spiritum trahimus. interni verò expirationi dicati sunt: his inflammatis, ægrè expiramus. Tactu percipiuntur externi cùm in vitio sunt, & pulsatilis adest dolor, nec incubitum ferunt. Hæ notæ partem affectam denotant. *Notae causarum.* Causam verò efficientem ita dignosces. Adest phlegmone, hæc fit ab affluxu. Sed vt varius est in corporibus sanguis, ita phlegmone illa erit vel verè φλεγμονώδης, quibusdam ἐρυσιπελατώδης,

nonnullis etiam ἀσθματώδης. Vt itaque quidnam tale hic in vitio sit agnoscas, argumenta sumes ab expectorati colore, & à doloris idea, febre paroxysmisq. febrilibus, habitu ægri, anni tempore, ac victu ægri. Vt si ineunte morbo expectorentur (quamuis catarrhus non adsit) pituitosa albaginde nascitur. si nigrescat expectoratum, (in putredinis absentia) erit à melancholico sanguine. Variegatus color, variè temixtum succum denunciat. Num verò sit à putredine, ita dignosces: si primùm processit expectoratum rubicundum flauum, mox nigrum, id lethale. In vera phlegmonodi inflammatione, aderit tensiuus dolor, sociatus pungitiuo. pulsus maior erit. Hi primò cruenta expectorant, cum pituitosa alba materia: in statu, cruenta: in declinatione, crassa purulenta. rubet facies, caput dolet, plethora adest, vrinæ liuescit corona, quòd materia quæ in vicinis pleuræ locis constitit vratur, & cum venis effundatur. Si fuerit phlegmone erysipelatodes, flauescent initio, mox rubescentia sputa, non ita cruenta, & color faciei flauescit: ab ita interdum incubuit, acerrimus dolor pungit, & febris æstuat. Si œdematodes fuerit phlegmone, tardè proferuntur expectorata, albidioraque sunt, & dolor est minor, vrina crassa albescit, & cuncta sunt mitiora. A melancholia liuent expectorata, & plerumque translata ad pulmones materia enecat antequam in pulmoniam abeat. Dolor à flatu locum mutare ferè solet; à fotu mitescit: natus est à causis in flatum promptis, estque febris expers. & si à catarrho fuerit, ἀπυρεξία aderit: præterquam quòd à diaria interdum tententur ob inflammatos spiritus. Sed cùm à catarrho enascitur, primùm scapulam dolor habuit ac ceruicem, atque pressum non ferunt lateris affecti, nec à fotu leuantur, nec pulsus duritiem præ se fert. Et vt fuerit humor pleuritici tumoris, ita paroxysmi cottidie vel alternis diebus sese efferent. Æstate & iuuenibus ex bile nasci solet. Putredinis argumentum est liuor expectorati, dein viriditas & nigror cum fœtore. In scirrhũ si degenerarit inflammatio, deponet se febris sine expectorati progressu, dolorque punctilis abit in grauatiuum; & anhelitus liberior aliquantulum ducitur, sed non absque noxa. Quòd in suppuratum vertatur, ita noscces: non liber illi manu procedit expectoratum; nec finem expectorandi facit intra decimumquartum diem. Et cùm ad suppuratum se conuertit natura, vrget tunc dolor, febris, linguæ squalor, paraphrenitis, & anhelus redditur homo, tussis inanis vexat. Cùm iam facta est suppuratio, sedatur doloris atrocitas & febris, attamen grauitas augmenta ducit, & fixus eodem loco hæret dolor, tussicula arida, febris cum tremore typico & inordinato. Cùm verò ex suppurato fit expuratum, tremor occupat artus, cadit naturæ vis ac robur ægri, febrisque plerumque incandescit: nam premuntur viscera in quæ effunditur materia. Sed, post rupturam, si intra quadragesimum diem non expectoratur, abit in phthisin. Suppuratum autem rarò in expuratum abit ante septimum diem, sed plerumq. protrahitur in quadragesimũ aut sexagesimum diem, maximè si dolor & febris lentescant. Existit præterea phlegmone illa pleuritica εὐήθης ἢ κακοήθης, tum ἰσχυρὸς ἢ ἀδύνατος: pro varia quam accepit forma * τῶν ποιητικῶν καὶ ἐκδεκτικῶν, ex varia hominum natura, in temperamento, complexione, habitu, & conformatione: tum ex cuiusque diæta, in victus ratione & vitæ instituto, tum ex temporum defectionibus in tempestatum alteratione & alienatione. Ab aliis vicinis sibi affectibus discriminatur peculiaribus notis. Nam in Peripneumonia quamuis adsit tussis, difficilis anhelitus, febris continua, tamen dolor pungitiuus abest: nam grauatiuus est dolor: nec pulsus est durus, sed vndosus & mollis: genæ rubent, somnus constringit anhelitum: fitque frequens & velox, ac secum loqui videntur per somnia, & stertunt cum magno strepitu. A iecoris Inflammatione ita internoscitur: grauatiuus adest dolor, pulsus vndosus, facies hepaticis flauescit aut fœdo deformatur colore, tussis sæpè toto morbo sicca, & vrina deterior eis funditur quàm pleuriticis, & alui deiectio vitiosior. Nec, hepate afflicto, tam anxiam edit respirationem æger, & durities tumorque dextrum hypochondrium obsidet. Tussis non ita assiduò fatigat vt in pleuritide, & ea est sicca necessariò: quamuis, si adnexa fuerit distillatio, huius ratione madescat os: adestq. linguæ squalor. A diaphragmatis phlegmone ita abit:

A flatu & catarrho.

Putredo.

Scirrhus.

Suppuratum.

Expuratum.

Alia differẽtia.

* *hoc est, efficientiũ & suscipientium.*

Vt internoscatur ab aliis vicinis affectibus.

A peripneumonia.

A iecoris phlegmone.

A Diaphragmatis phlegmone.

abit: etenim in huius inflammatione adest delirium, nec dolor costas pungit, eaque ventris pars turget vbi diaphragma; neque est serrinus pulsus: costarum extrema dolent ad finem ossis sterni. Mentitur interdū *Falsa Pleuritis.* pleuritidem, materiā ad fibras (quibus costis inferioribus hepar iungitur) allabente. & cum in membranis pectoris viscida & crassa materia colligitur, vnde dolor & tussis sine febre. Aut in musculis intercostalibus, vel etiam ipsis in membranis materia flatulenta dolorem acerbum procreat: verùm febris est expers hic dolor: quamuis etiam febris ob aliam aliquam causam adesse possit. Locum mutat qui à flatu dolor: attamen non semper. Quare nota numquid fecerit vel perpessus fuerit æger, vnde nati flatus. considera iuuantia & lædentia. Sursum repit flatus. Quòd autem in *In Peripneumoniam quod abeat.* Peripneumoniam abit, ita nosces: In augmento Pleuritidis subitò dolor minuitur, cæteris peiorantibus, vt cum Aureliano loquamur, signis: genæ rubicundæ, oculorum feruor cum conductu superciliorum, *INDICATIONES curatiuæ.* tanquam in mœstitudine positorum. His positis, eliciamus notas curatiuas. Hîc acerbus dolor adest; qui respirationem intercipit; & ῥεῦμα ὁρμώμενον concitat: quare in primis ille dolor mitigari debet: Et quia in rheumate * συνισταμένῳ, tensio à sanguine ** id est, consistente,* influxo continuum acerbè diuellit, & ratione huius ad euacuandum id quod tendit, & ratione illius, ad reuellendum & deriuandum id quod influit, nascetur indicatio venam secandi. Adest enim hîc phlegmone à materia. Hæc autem materia est fluxa, fluens, & fluxura. Viden propterea vt edatur argumentū reuellendi, deriuandi, euacuandi? attamen, ob vicinum cor, à repressu materiæ est abstinendum. Ratione autem fluxuræ materiæ, siue ea genita sit, siue generari possit, reuellemus & viscera corroborabimus, ne ampliùs hanc progignant. Id autē obseruabile, sæpè materiam influere vsq. ad quartū diem. Cautione itaque habita totius corporis, ad ea quæ parti influxere eximenda studium cōuertemus. Et quia in Indicationibus curatiuis aptè proponendis magnopere opera est opus, cumque frequenter in consilium vocetur hoc pleuriticum malū, alia etiam linea hoc filū trahamus, quò pulchrè hoc munere defungantur Medici. δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά. Quoniam faciendorū Indicationes *In Consultationibus modus.* sumuntur ex Morbi essentia & natura, causis, symptomatis, & parte affecta, distinguemus priùs Pleuritidum discrimina, ab his iā dictis sumpta. Primùm quidē ab essentia) quæ est tumor præter naturā) pleuritis alia est magna, alia est parua. Magnæ (in qua symptomatum plena sunt omnia, & penè intolerabilia) debentur magna remedia: talia sunt duo, phlebotomia, & pharmacia. A materia, quæ est duplex, vna frigida (ex qua notha pleuritis) alia calida. Frigida, inquam, ortu, scilicet; non corruptione: huiusmodi est pituita. Calida verò & ortu, & corruptione. vt est sanguis in causa antecedente integer affluens ab orgasmo, & ab attractione, non autem ab exclusione. Vel sanguis segregatus, in vtraque causa corruptus, ab exclusione pleuritidem facit; vt cùm angina in pleuritidem degenerat: vel bilis segregata, vel naturalis non segregata. Neque enim audiendi sunt recentiores quidam, qui negant pleuritidem fieri à pituita, eò quòd omnis pleuritis sit inflammatio. Nam variæ sunt inflammationis species. Sed obiiciunt, Qui acidum *Quæstio.* eructant, rarò pleuritide infestantur: ergo pituitosi rarò infestantur pleuritide: & ructus acidus fit à frigiditate. Respondemus eo Aphorismo Hippocratem non negare materiam pleuritidis esse pituitam, cùm Galenus ibi in Commentario doceat, ex sputorum diuersitate, omnem humorem huius materiam esse posse. Non ergo acidum eructantes propterea rarò infestantur Pleuritide, quòd in huiusmodi corporibus desit materia pleuritidi, cùm scribat ipse Hippocrates hyeme quoque fieri pleuritides, & in corporibus frigidis: Sed quòd acidum eructantes diarrhœæ & lienteriæ sint obnoxii. Nam in his profluuiis materia ita per aluum descendit, vt in costas non influat. Sic hæmorrhagia causam peripneumoniæ præripit, sic quartana tollit epilepsiam. Fatemur tamen exquisitam illam pleuritidem hinc non fieri. Hyemales enim sunt pleuritides à materia frigida pituitosa, & à materia salsa in latus lapsa. Hæ æstiuis pleuritidibus, dolore, febre, & spirandi difficultate multò sunt inferiores. In his itaque nascetur Indicatio reuellendi ac educendi illam materiā pituitosam; deinde incidendi, attenuandi, & abstergendi.

Præterea

Præterea studiosè notandum num sit primigenia vel secundaria pleuritis. Primigenia non fit nisi ab orgasmo & ab attractione. quare orgasmus inhibeatur ; & causa attractionis, vt dolor, sedetur. Secundaria non fit nisi ab exclusione materiæ. Omnis autem Pleuritis secundaria, etiam cæteris paribus, tum curandi tum spirãdi difficultate calamitosior est primigeniâ ; quòd materia non solùm in causa coniuncta, sed etiam in causa antecedente, per priorem morbum fuerit corrupta, & nunc reddita sit multò contumacior: præterea quòd hæc secundaria incidat in vires à priori morbo fractas. In indicationibus autem in primis ratio est habenda eius quod est; secundò, eius quod fit. Id quod est, est ipse tumor præter naturam à materiæ copia. Id quod fit, est affluxus ille materiæ. Primò itaque materia quæ influxit sui amotionem indicat, vt pars in suũ pristinum statum restituatur. Affluxus verò inhibendus reuulsione, deriuatione, & purgatione. Materiæ amotio fit euacuatione. hæc autem est vel vniuersalis, vel singularis. Si tantùm pugnandum sit cum causa coniuncta particulari euacuatione, solu fotu cutem rarefaciemus, & sanguinem phlegmones tenuatum, per halitum digeremus. Sin non solùm contra causam coniunctam, sed & antecedentem sit pugnandum, quemadmodum accidit in impuro & pleno corpore, non solùm fotu, sed vniuersali euacuatione est vtendum; videlicet vel venæsectione, vel purgatione. A causis itaque procatarcticis antecedẽtibus, & à peculiari eius qui laborat natura, hæc sunt distinguenda. Quæ enim pleuritis vltrò incidit, si corpus fuerit impurum, non solo fotu iuuari potest. quæ verò à foris accidit in corpore quadrato & sano, solo fotu ea amoueri poterit. Hæc causa fuit quòd Hippocrates præscribserit fomenta, vt cum causa coniuncta pugnet. Fieri enim potest vt, absoluta Pleuritide, nihil amplius affluat. Fotuum enim adhibitorum plurima sunt commoda. Primò iis Medicus explorat morbum: quia ex fotu faciendorum Indicationes sumit. Si enim fotus nihil profecerit (quòd ipsius calore plus attrahatur quàm digeratur; vel spiritus vaporosus ex calore generetur, quo dolor augeatur) ad remedij certum genus se conuertet.

Secundaria Pleuritis.

Lib. 2. De acutis.

Fotuum commoda.

Sin autem dolor iis cessauerit, auxilium id se inuenisse sciet, quo causam antecedẽtem auferat, videlicet attractionis authorem dolorem. Etenim si fomenta calida dolorem non soluerint, corpus totum insigni aliqua euacuatione indigebit. Hæc autem est phlebotomia vel pharmacia. Hi sint positi scopi. iam collineandum, num hi attingi possint: non semper facilè: quare sacrarium Prædictionum adeamus, vt inde, tanquam ex cortina, pronunciemus quid curari, quidque minimè sanari possit. Tria ad Pleuritidis & asthmatis curationem requiruntur, naturæ robur, meatuum libertas, & materiæ mitificatio. Si hæc in promptu fuerint, sanari poterit. Finitur autem Pleuritis quinque modis: aut enim resoluitur, maturatur, putrescit, induratur, vel permutatur. Resoluitur dum materia in tenues discutitur auras, vel dum expectorato exhauritur. de hac postea aliquantulum prolixiùs dicemus. Maturatur, cùm fit suppuratum. Putrescit, cùm corrupta materia partem in gangrænam trahit: quod calamitosum est. Induratur cùm exhaustâ tenui parte, crassior reliqua indurescit, quod rarò vsui venit. Pemutatur, aliò translatâ; vnde parotis, phrenitis, paralysis, orthopnœa, syncope, empyema. Plerumque tamen expectorato ; & faustè ab eo terminatur. Illud enim promptè & citò prodire debet: quod Hippocrates εὐπετέως κὴ ταχέως appellabat procedere. Promptè, hoc est facilè, leni breuiq. tussi: id enim benigni humoris indicium est, non lenti nec crassi. Citò, hoc est, incunte morbo. Procedant itaque expectorata commodè in qualitate (vt colore) consistentia (vt non viscosa) tempore (vt citò) & excernendi modo (vt promptè.) Sed tripodem accedamus, non Phœbados, sed medendi optimi præceptoris Hippocratis, qui etiam θέσπια ᾄδει, tametsi non τρίποδος ἐκ χρυσηλάτου, sed Sapientiæ ex sacrario. Is ita ratiocinari videtur, Is ptyalismus ad salutem præclarè facit & apparet, ex quo significatio fit integræ facultatis animalis, & libertatis meatuum qui sunt in thorace, vegetæque actionis naturæ, & bonitatis materiæ. At ille qui fit inter quaternarium primum, hoc est, qui citò & expeditè procedit, est huiusmodi. Tum autem bonum est illud expectoratum quod admodùm

PROGNOSIS.

Pleuritis terminatur quinquemodis.

2. Progn. 38.

admodùm eſt commixtum (robore naturæ coquentis & commiſcentis) cum flauedine. Si enim quarto die tale fuerit, tunc ſeptimo erit album, læue, & æquale. Quaſi dicat Hippocrates, citò & expeditè expectoretur: &, ſi quid adſit flauum, cum ſputò admodùm miſceatur. Hoc volebat cùm ita ſcribſit, ξυμμεμιγμένον τι φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ: hoc eſt, Tum autem flauum exquiſitè permixtum videri illi ipſi expectorato. Quare illud ἰσχυρῶς non ad flauum referendum, ſed ad mixtionem. Nam ſi multo poſt morbi ipſius principium [vt poſt ſeptimum aut decimum quartum diem] expectoratur aut flauum quid [ſimplex aut malè permixtum] aut ruſſum [prout nimirum fuerit materiæ pleuriticæ cõditio] aut quod multam tuſſim adferat [cum difficili reſpiratione coniuncta: cùm tanta bronchiis excrementa hæreant, vt inde ægri reddantur anheloſi adeò, vt nec aërem poſſint conuenienter ducere, & fuliginem excludere] neque exquiſitè permixtum ſit [vnde ſignificatur contumacia & cruditas materiæ pepaſmũ fugientis,] deterius eſt: nam poſt ſeptimum diem cùm tale apparet crudum aut prauum, diuturnitas ſignificatur morbi. Si autem nihil intra decimum quartum diem expectoretur, Pleuritis in ſuppuratum mu-

Aph. 8. tatur. Tum, inquit Hippocrates, id quod eſt flauum atque meracum [hoc eſt, mixtionis alieni humoris, aut ſeri naturalis, ab incendio expers] periculi plenum eſt, [quòd materia toto genere ſit praua.] Quod verò eſt album, & lentum, (hoc eſt γλίσχρον: & vt aliàs loquitur κατεγλισχρασμένον ἀπέπτως, hoc eſt, admodùm glutinoſum ſit excrementũ citra coctionem. Quod enim coquitur, modicè glutinoſum euadit, non tamen κατεγλισχρασμένον), hoc eſt, non ſummè glutinoſum ſit: & ideò addit ἀπέπτως, hoc eſt, ἀπέπτως, id eſt incoctibiliter) & rotundũ [ab inæquali aſſatione] prorſus eſt inutile: quia non excluditur materia pleuritidis: quare mali moris ſignificat pleuritidem. Sed vide ne materia à capite decidua interdum te decipiat, quæ nonnunquam cocta optimeq. mitigata expuitur. Prauũ etiam eſt, inquit Hippocrates, quod eſt admodùm pallidum (quod euenit à valido æſtu) & ſpumans. Quod ſi expectoratum ita meracum ſit, (expers nimirum ſeri proprij, vt planè ſit craſſum & retorridum) vt nigrum videatur (mutationi humoris biliosi & ſanguinei ad ſummum progreſſa) de hoc omnium maximè vereri oportet. cùm enim omnis pepaſmi ſit expers, necroſin naturæ & validum incendium arguit. Malũ etiam eſt ſi nihil expectoratur (nam hoc naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, & meatuum obſtructionem ſignificat, aut doloris magnitudinem) nec quicquam pulmones excludant, ſed à materia morbifica obſiti, in gutture ferueant: nam vt ebulliens aqua ſonat, ita fit in coniuẽtibus pulmonum vaſis, vnde murmur. Expectorata verò omnia ſunt calamitoſa quæcumq. doloris & morbi remiſſionem non adferunt: Quæ verò dolorem ſedant, omnium maximè ad ſalutem expectorantur. Iam verò, ait medendi præceptor, Quorum dolorum qui in thoracem incidunt, remiſſio nulla adfertur, neque materiæ expectorabilis purgatione, neque alui deiectione, neque venæ ſectione & medicamento purgante, nec etiam diætâ ipsâ, ſuppuratũ futurum ſcire oportet: nimirum intra decimumquartum diem. Quaſi dicat, decet ab his remediis auxiliũ expectare intra decimumquartum diem: ſi nihil attulerint commodi interim, in ſuppuratum abit. Sed languidiores intra decimũquartum diem moriuntur. Interdum tamen excurrit morbus ad vigeſimum diem in ſuppuratum, ob materiæ contumaciam, & caloris natiui inopiam. At ſuppuratorum, 7. Aph.
dicit Hippocrates, quæcumq. bilioſo adhuc 38.
expectorato ſuppurant (dum nimirum adhuc crudum & prauum eſt atque pepaſmi expers. nam ſignificatio inde adfertur partem ſuppuratam eſſe in abſceſſu, partem autẽ ſub forma bilis permanere: quare calor robuſtarum partium obſeſſarum non eſt par huic materiæ malæ, bilioſæ,) periculi plena ſunt: (quòd illa puris inæqualitas, materiæ contumaciam & naturæ infirmitatem ſignificet:) ſiue illud bilioſum per ſe, ſiue puri permixtum expectoretur. Ac ſanè potiſſimùm ſi illud ſuppuratum cœperit procedere ab eiuſmodi expectorato, morbo ad ſeptimum diem progreſſo (tum ſpes in anguſto eſt, cùm nimirum pars ſuppurat, pars bilis remanet; pars tamẽ ſuppurata ſeparata eſt à bile. Si talis, inquit, ſeparatio incipiat apparere die ſeptimo, id ma-

lum: quòd indomita materia, etiam viuida naturæ vi, domari non potuit.) Atque eum qui talia expectorat, scribit id Hippocrates, metus est interiturum decimoquarto morbi die, (quod longissimum est: cùm eò nim tum septimo die talia expectorare ceperint) nisi aliquod bonum signum superuenerit: qualia hæc sunt: Modicè & leuiter morbum perferre, spirare facilè: dolorem sedatum esse: tum etiam expectoratum facilè tussiendo reijcere: tum corpus videre æqualiter calidũ & molle: & sitis expertem esse: tũ etiam examinabis vrinas, deiectiones, & somnos, & sudores. Si cui conualescendum sit, cuncta hæc symbola bona adsint necesse est. si moriendum, vel vnicum malum suffecerit: cætera citiùs aut serius moriturum tantùm arguunt. Sunt autem contraria his mala signa, grauiter & cum anxitudine morbum perferre ac pati (si nimirum hæc iungantur cum illo sputo biliosо & purulento, quod septimo die expectoratur;) dolorem nullo modo sedari, expectoratum vix tussiendo educi (quia cunctatur in pulmonum bronchiis) ardere siti (vi febris) ipsumque corpus à calore inæqualiter affici, vt tamen thorax vel venter conflagrare incendio videantur: frons autem, manus, & pedes frigore contra naturam obrigeant: vrinæ etiam, deiectiones, & sudores suo proprio quæque vitio laborare videantur. Nam si quid horum (symptomatum) vnà cum sputo illo (septimo die expectorato) inciderit, fieri non potest quin moriatur æger priusquam ad decimumquartum diem peruenerit, aut nono, aut vndecimo. Cùm itaque, inquit Hippocrates, ex iis quæ bona malaque incidunt, subductâ omni ratione collegeris (quàm certò appareant ad salutem vel mortem) tum præsensiones effari oportet: sic enim maximè vera prædixeris. Nam si non symptomaticâ vi, sed naturæ potentiâ huiusmodi sputum excludatur, & illa exclusio remissionem adferat symptomatum pleuritidis propriorum, & accedat integritas naturalis œconomiæ in vrinis, sudoribus, & deiectionibus, salutem prædices. At si symptomatica ratione eueniãt, & nulla sequatur symptomatum remissio, sed simul accedat summa œconomiæ naturalis deprauatio, mortem prædices. Iterum, si Dioni accidat eo die huiusmodi sputum, cum remissione symptomatum propriorum, sed adsit deprauatio naturalis œconomiæ, Socrati verò id sputum accidat sine remissione propriorum symptomatum, sed accedat integritas naturalis œconomiæ: periculosiùs laborabit Socrates quàm Dion. Quia plus facit ad mortem vnum signũ propriũ malũ, quàm ad salutem decem communia bona. Rumpitur ergo interdum suppuratum septimo vel decimoquarto die, sed tamen raro ità citò: sed plerumque rumpuntur die vigesimo, 30, 40, vel 60: computando non à primo die ægrotationis, sed quo cepit puris generatio. Vt enim materiâ & loco frigidiora sunt, & quorum materia crassior est, & mẽbrana ergastuli crassior vel densior, eò tardiùs ad maturitatem veniunt. Pleuritidem etiam per secessum commodè terminari author est Auicenna. Attamen Hippocrates scribit, ὑπὸ πλευρίτιδος ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, κακόν. *6. Aph. 16.* Hoc est, à pleuritide (cuius vi languet vis naturæ) vehemẽter afflicto (ob morbi magnitudinem) malum. nam morbo fractas vires exhaurit, & significat in contagionẽ abduci hepar nutritionique dicatas partes, solutamq. retentricem vim intestinorum. *Diarrhœa superueniens.* Quare magnæ & prauæ phlegmones inde significatio fit. propterea dicebat Hippocrates ὑπὸ πλευρίτιδος ἐχομένῳ, hoc est, habito, detento: vt significaret pleuritidem confirmatam & prauam, vt cuius viscera in concordiam abripiuntur. Et à tali diarrhœa vires prosternuntur, & siccitatem ori adfert, vnde τὸ πτύαλον subsistens, in pus abit, hinc empyema. Sed Auicẽna loquitur de Diarrhœa quæ oboritur ineunte morbo, cùm natura à cacochymia pressa, eam excutit; vel tandem, cùm pepasmi elucent signa, hæc superuenit. Quare in mediocri pleuritide, vbi non nasci solet diarrhœa à κακοπραγίᾳ viscerum, à pepasmo confert. Interdũ, (sed rarò) lotio excludi solet hæc morbifica materia. *Lotio iudicatur.* quibusdã enim in corporibus inserit se azygos vena ad venam emulgentem: cæteris, naturæ vi, per arterias emulgentes effundi potest. Expectorato plerumque terminatur. & quo citiùs prodeat, eò melius. *Expectorãdi tempus.* Spumosum sputũ malum est. Si primo die expectoratum procedat subrubrum, aut subcitrinum, vel serosum, spes erit quòd quarto die ad maturitatem veniet, quodque terminabitur septimo die.

Si

Si serius expectorare cęperit, & si ad maturitatem veniatur die quinto, terminabitur vndecimo vel decimoquarto die. Si ante septimum diem nihil processerit, aut si ea fuerint pauca & pepasmi expertia, si fuerit vera ac acuta pleuritis, morietur ante decimum quartum diem, si vires languent: alioqui seriùs. Materia pleuritidis interdũ ad cerebrum repit, vnde phrenitis, &, inquit Aretæus, coma; tandem syncope consumuntur. Qui habent ventrem naturâ humidum; non ita laterali morbo tentantur, inquit Hippocrates. Repentina mors incidit in pleuritidem, cùm subito raptu materia pleuritica transfertur in cor, vnde syncope. A Sanguine quæ fit mitior est: à melancholico sanguine periculi plena est. A bile subitò mouetur, nam septimo die, quod longissimum est, terminari solet: sæpe sudoribus, & nonnunquam haimorrhagiâ: hac enim liberaliter ruente, liberantur. A pituita quæ nascitur, rarò ante decimumquartum diem finitur, sæpe excurrit in longius tempus; quod Anaxioni euenit: facileque in peripneumoniam vertitur. Quod hoc modo deprehenditur. dolor minuitur, febris spirandique anxietudo maior euadit, spumescit ampliùs sputum quàm priùs, genæ rubent, & cuncti hi ferè moriuntur. Pleuritis post alium diuturnũ morbum, est calamitosa. & illa etiam periculi plena est, quæ inuadit corpus à cachexia fœdatum: nam ea pleuritis nascitur à succis ab occulta labe contaminatis. Vrina tenuis, vel rubens admodùm, mala est. sed vrinis non multum hîc tribuas, fallunt. Mala siquidem si fuerit, periculosa est: at bona, non semper est salutaris. illa enim alio morbo venas occupari denotat. Pulsus paruus, frequens, serrinus, lethalis est. Perennis si adsit dolor, sine expectorato prodeunte, calamitosum. Funesta omnibus modis est pestilens à diaphragmatis phlegmone pleuritis. Dextro in latere si concepta fuerit pleuritis, minùs inde periclitantur, inquit Auicenna. Sin sinistrum latus occupauerit ad os sterni, vbi membranæ diaphrattondes, periculi plenum id erit; ob cordis viciniam., & breui in vigorem abit. Cùm ægrè prodit expectoratum, in empyema abit: hoc rigores indicant, inquit Aretæus. sedere cupiunt, spiritus deteriùs ducitur. tunc metus est ne pulmo pus multum subitò trahens, hominem suffocet. Nam pulmo, inquit Aretæus, rarus & calidus trahit in seipsum proxima, vnde subitò pereunt. propterea naturâ calidis est periculosior hic euentus. Si hæc pericula euaserint, empyi euadunt. Nonnullis phlegmone & dolor erumpit, ita vt eorum locorum qui foris sunt affectus esse videatur, cùm tamen interiorum locorum vitij sit incrementum. fit enim hoc per metaptosin, manente, (non autem emigrante) primario foco. Si æger quarto die nihil vel pauca expectoret, strictoque ab anhelitu laborarit, febrisque dolorque si vrgeant, septimo die moritur. Sin quarto & septimo die mitiùs egerit, collinea ad vndecimum: in quo si sputa commodè prodeant, ac symptomata mitescant, decimusquartus meliora dabit, & decimusseptimus optima & vigesimus salutis argumenta afferet firma. Nam, vt scribit Hippocrates, Morbi acuti omnes quatuordecim diebus terminantur. Dicimusque ex Hippocratis sententiâ, quamuis in vigesimum diem excurrerit crisis, eam tamen in decimum quartum incidere morbi acuti. Quod enim asserit Hippocrates terminum acutorũ morborum, quod longissimũ est, esse decimum quartum diem: hic terminus referri debet ad historiam morbi, vel ad προέξιν symptomatum. Ad historiam morbi, cùm ilicò primoque die explendet hoc morbi acumen; is terminatur decimo quarto, quod longissimum est: at si primùm modestè sineq. acumine ingrediatur morbus, mox die quarto suum induat acumen, is decimoseptimo iudicabitur; nam is est decimus quartus τῆ προέξιος symptomatũ, at est decimus septimus ab historia morbi. Ita si lento pede ingrediatur morbus, verùm cùm ad septimum ventum fuerit, si tunc prodat se acumen, is vigesimo iudicabitur die: nam ille vigesimus dies, ab historia morbi computando, est decimus quartus à septimo die, quo die palam fiebat illũ morbum acutũ esse. Si ergo quartus dies, in peracuto ab initio morbo, protulerit pepasmi signa, euadet æger die septimo: sin dubia illa signa fuerint, in vndecimum vsq. excurret. Quodsi nono die prauæ apparuerint notæ, morietur decimoquarto. Idẽ indiciũ esto decimiseptimi de vigesimo. Prognoses huius morbi elegãter

3. Prorrhet. 5. *De aëre.* *Num à sanguine, & alijs num à succo.* *10. Metho. 5. & Aretaeus. In peripneumoniâ abunde nota.* *2. Aph.* *Hippocrates explicatur, de termino acutorum.*

prosequitur Galenus libro Περὶ συστάσεως ἰατρικῆς, capite decimonono. & ipse Hippocrates in Coacis prænotionibus, quas

Cap 16. fol 243. diuino vir ingenio L. Duretus non vnquam interituris enarrationibus in lucem reuocauit. Iam ad Curationem venio. Vul-

PHLEBOTOMIA & An vena secanda. go etiam notum est maximam curationis partem esse in prompta venæ sectione. & ratio hoc suadet. est enim phlegmone maximo dolori consociata, non sine perenni febre. Cùm itaque magnus morbus adsit, ei debetur maximum remedium: talia verò cùm duo sint, phlebotomia & pharmacia, cumque sanguineis morbis (vt phlegmone est) dicata sit phlebotomia, hæc præclarè hic in vsum ducitur. Est enim Phlegmone tumor ab influxo sanguine: & non solùm ille influxit, verùm adhuc influit. Iam verò, Quicquid eiusmodi est vt vnâ auertat causam antecedentem, vnaque euacuet causam coniunctam, id præclarè ad phlegmones curationem facit. Tale autem remedium est venæ sectio. Hæc enim elicit sanguinem qui tumorē ac dolorem facit in membrana costis intexta, vt demōstrauimus antea, vbi de Indicationibus curatiuis. Summo enim studio anniti debemus ilico, vt quamprimùm dolor sedetur. is enim dum perseuerat, crescit ab attracto sanguine tumor, indeque ipse etiam dolor incrementa ducit. Verùm non alio remedio promptiùs mitescat, quàm si is qui influxit sanguis euacuetur, nouusque affluxus auertatur. quod fit secta à vena.

6. Epid. 3. Hoc est quod volebat Hippocrates, vbi ait, Cruentum si fuerit expectoratum, à sectione venæ esse temperandum. Hoc voluit, si plena manu expectoratum sanguine mixtum procedat, ita vt inde mitescat dolor, febrisque conquiescat, non opus erit phlebotomiâ, nam natura excludit ipsa suum onus, phlegmonesq. materiam elidit. Si verò sanguineum expectoratum parcè prodeat, si nec dolorem nec febrem excludat, cur non secaretur vena? an non vehemens affectus? Angina si in pleuritidem permutatur, nec vena erit secanda,

In pestifera Pleuritide. nec aluus mouenda, si ea laxa fuerit. Si ab extraordinaria quadam aëris constitutione prognata fuerit pleuritis, vt cùm ὧραι non fiunt ὥριαι, aliquid maligni præferre solebat, (quod τὸ θεῖον appellat Hippocrates) diuino etiam remedio, hoc est antidoto domandum: nam venæsectio vehementer nocet. & sanè meritò: Nam ab alta excellentiq. quadam putredine, rationi incognita, nascitur; quæ validè cor inuadere solebat, bellumq. acerbissimum mouere vitali facultati. Ita refert doctissimus Gesnerus in Epistolis, pleuritidem quandam notham apud suos grassatam esse cū tussi molestissima, quæ sudando ferè in lecto, nulla venæ sectione curabatur. & alibi, 1. lib. fol. 17. versa pag.

Spuria quædam vagatur apud nos pleuritis sine inflammatione & sanguinis sputo, cum febri & dyspnœa quadam periculosa. Horum quibusdam, inquit, venam non secui; oxymeli dedi cum sacharo crystallino, & recreabantur. Et alia quædam affligebat cum sputo sanguinis, planè maligna, quæ intra quatriduū aliquot homines sustulit. Et postea, Pleuritis, inquit, grassatur hic maligna & contagiosa, qua multi pereunt: curandi ratio nondum constat nobis: vena in brachio secta nulli adhuc successit: nunc ad malleolos secamus fœliciùs, & à principio aliquos sudare iubemus antidoto aliqua. oleum lini potum aliquibus profuit, quod etiam copiosè aluum deiicit. Et quadragesimâ nonâ Epistolâ dicit, In hac pleuritide nihil melius repperi, sescuncia olei lini, vel amplius: quod anhelitum mox facilitat, & aluum probè euacuat. Inde est quòd apud Cælium Aurelianum Asclepiades testatur se vidisse apud Athenienses atque vrbem Romam, phlebotomiâ vexatos vel peiùs acceptos fuisse pleuriticos: in Pario verò atque in Hellesponto resumptos atque releuatos. Sed qua copia est abducendus sanguis? Respondet Hippocrates, dum colorem mutat. Quapropter si primùm albidior ille fluxerit, cùm purpurascit sistatur: & cùm primùm purpureus exit, dū liuescens funditus supprimatur. Hæc enim agi debent, vbi vena proxima est affecto loco: alioqui, si in aliis affectibus idem quis agere velit, nimia foret euacuatio, antequam sanguis à phlegmone abduceretur. Propterea vbi in infimo thorace est dolor, eò non perueniatur: nam eæ partes, inquit Galenus, nutricatum suum hauriunt à vena sub corde: & cordis partes multùm inanire deberemus, priusquam sanguis phlegmones euacuaretur. Quare si in iugulo vel clauicula significatio fiat, vel in brachio aut ad mammas,

Margin notes (right column): 1. lib. Epist. 15. — 1. Epist. 19. — Copia educendi sanguinis. — 1. Acut. 10.

vel

vel super diaphragma grauitas percipiatur, cumulatè sanguinem, donec rubicundior multò effluat, aut certè loco rubentis & puri liuidus, nam vtrumque euenit, inquit Hippocrates. modò scilicet æger par sit. Ita eadem opera causam phlegmones antecedentem auertes, & coniunctã amouebis. Coniunctæ autem amotio declaratur mutatione sanguinis rubri in liuidum. Quia quo propiùs abest sanguis à phlegmone, eò deterior est: quo verò longiùs, eò melior. Sanguis enim is qui parti affectæ est proximus, est liuidus & ater: quia sanguis incendio ibi conflagrans, colorem mutat & consistentiam. Talis itaque euacuatio aptissimum est remedium curandæ pleuritidi superiori, hoc est, quæ fit affluxu materiæ per venã intercostalem & mammariam. Sed tamen cautione opus est: Si enim insederit loco firmiter sanguis, & densiore membranâ costis intextâ si impingatur, non poterit ad coloris vsque mutationem abduci. Quin vegeta naturæ vi opus est, vt vna vice ad coloris mutationem eum educas. Quare non solùm ad mutationem coloris erit animus vertendus, sed etiam ad pulsum. Sed sempérne erit secanda vena? Respondet Hippocrates, venæ sectionem non æquè valere ad amouendum & discutiendum dolorem, nisi ad iugulũ dolor euenerit. Cùm enim affluxus fit per venam intercostalem, quæ non procul abest à vena axillari interna, cuius sectio sanguinisque emissio ad mutationem coloris, remouet causam coniunctam & reuellit antecedentem. In pleuritide verò costarum inferiorum, à materiæ affluxu per venam azygon, venæsectio tantùm valet ad reuellendam materiã quæ influit: non autem ad amouendam eam quæ influxit. Non valet ergo venæsectio ad omnem pleuritidem, pro causæ coniunctæ amotione. Sed quando erit pertundenda vena? Ilico, primoque die. nullus enim hic moræ locus est, inquit Aretæus, quin protinùs valenti remedio occurramus. febris enim acuta ad perniciem properat, & dolor in peius vrget, & tussis pectus caputque concutiens vires prosternit. Nisi, inquit, fuerit à crapula, tunc vnum diem interponere licet. Itaque eodem die euacuatio fiat: vt auertatur rheuma illud concitatum, ne nimis irruat in locum dolentẽ, fiatque phlegmone maxima. Octauius Horatianus intra tertium diem hoc agendum censet. Si cunctationi locus, vitabis diem imparem in sectione: potiusque quarto quàm tertio die secabis venã. Sed dices, Hippocrates primùm occurrit fomentis. Hoc ille egit, vt, si non plurima esset illa morbifica causa, discuteretur. Quare ille nunquam illud tentauit, vbi æstuat febris, irriguo sanguine habitu, dolore atroci. Cùm increscit dolor à fotu, documento erit vberrimæ materiæ, quam potis non est exhaurire fotu. Dices, scribsit Auicenna, cùm euacuat eris, primùm seda dolorem: quare non ilico est pertundenda vena. Respondemus, duplicem esse euacuationem: vna sensibus comperta; alia, quæ fit per ἄδηλον διαπνοήν: de vltima hac agit Auicenna. Dum enim abducitur causa coniuncta tendens partes sensu exacto præditas, sedatur dolor. Quamuis inflammatorius qui adest affectus suadeat vnica vice plurimum, vt diximus, sanguinem emittendum esse, iterata tamen sectio mirum in modum iuuat. Quare tertio vel quarto die repetatur perseuerante dolore, vt colorem vertat sanguis. Authoritatem petis? audi quid referat Actuarius: Inflammatio, dicit, & ignis sacer qui in pulmone & septo transuerso, musculisque costis intextis oritur, celere auxilium postulat, ob cor quod inde calet. primùm itaque omnium vena secanda est, & bis terque, si cõsultum indicabitur. Sed quænam vena erit pertundenda? an eiusdem vel aduersi lateris: an cubiti vel pedis? Hippocrates respondet, Si in iugulo vel clauicula doloris significatio fiat, (id enim significat materiam per venam intercostalem affluere) vel in brachio (distento nimirum ramo subclauio, venæque mammariæ, quæ primo ab eo ramo ducitur) aut ad mammas, vel super diaphragma grauitas percipiatur, tum iuuat pertundere venam in cubito internam: hoc est, axillarem internam, quam vulgò basilicam vocant. ducta à ramo subclauio: qui quidem ramus fibrarum rectitudine in vicinia est, & contiguus venæ intercostali & mammariæ. Basilica statim oritur à venæ cauæ sectione: hæc dico vena, idque repeto, venæ intercostali & mammariæ, filamentorum rectitudine, est continua, & vicinitate contigua.

Cautio.

Phlebotomia vsus non semper necessarius. 2. Acut. 8.

Tempus phlebotomiæ.

Dilium 2. Acut. in initio.

Modus agendi in Phlebotomia.

Quæ vena secanda. 2. Acut. 10.

Quare Arabes malè verterunt illud κατ' ἶξιν, ex opposito. Sed obiicies, Ea pleuritis quæ per venam mammariam in sterno excitatur, potest aliquando esse infra diaphragma: conferentne ergo istic potiùs pharmacia? nam licet venæsectione causam antecedentem reuellas, causam tamen coniunctam nequaquam eadem opera euacuabis. Huic enim causæ præcipuè studet Hippocrates: qui propterea in inferiori pleuritide potius purgationē, quàm venæsectionem præscribit. Respondemus, primum ramum illius venæ mammariæ esse venam axillarem: ideoque ea secta vtramque causam, & antecedentem, & coniunctam tolli. Sed dicet aliquis, Aretæus, Auenzoar, Archigenes, referente Aëtio, & doctissimus Manardus, extrahunt sanguinem ex brachio oppositi lateris: & Rases hoc etiam agit, si plethora adfuerit: quidam etiam sapheiam eiusdem pertundunt lateris. Respondeo, omnes tamen hos in rheumate consistente morboque confirmato venam ferire affecti lateris. Et meritò. Quare, vbi adest rheuma solùm concitatum, hoc est vbi primùm fluxio incipit valenter irruere, cumque nondum constiterit rheuma, verâ & solâ (sectâ aduersâ venâ) reuulsione erit vtendum. Hæc enim reuellit futurum rheuma consistens: non enim adhuc factus est morbus validus, sed qui facilè postea excludatur. Quare vbi metus pleuritidis adest, opposita vena feriatur. vt si quis ex dextro latere affligi solet: ei quotannis sinistrum brachium aperiatur: quò discat natura abire ab imbelli parte. Sed si præsens iam adsit pleuritis, ita vt partim influxerit materia, partim adhuc influat, eiusdem lateris vena axillaris aperiatur. causas diximus. Quare semper, vbi vehemens adest dolor, eiusdem lateris vena scindi debet; hæc enim sectio sola dolorem minuit; quia causam amouet coniunctam. & natura solet à dextris partibus in dextras sua recrementa explodere. Sed dices, An non ita in latus dolens abduces sanguinem? Dico eum euacuari. Si tamen circumfluat corpus à sanguine, isque adhuc influat adeò, vt fomentis non mitescat dolor, etiamsi eiusdem lateris secta fuerit vena, eodem die vel sequenti, feriemus aduersam venam; quo caput (quod graue à sanguine est, toto venarum genere distento corpore) ad latus aduersum materiam effundat. Sed tamen, inquit Rases, si dies aliquot ægrum afflixit, fluxusque constiterit, sanguis emissus ex cubito affecti lateris remedio est. Quare in succiplenis illis corporibus, si dolor non vrget, licet oppositi lateris venam soluere. Et hoc est quod Auicenna dicebat, cùm ait, Vbi ad longinqua trahis, primùm seda dolorem: ergo ex eodem latere, vbi dolor vehemens est, sanguis emitti debet. Quare cùm ab interceptis mensibus nata est pleuritis, si sapheiam pedis venam aperueris, nec dolorē demulcebis, nec menses euocabis; nam grauiorem infarctum facies. Quare ilico, atroci in dolore, brachium ferias; mox pedem. Sed si dolor nō sit magnus, verùm si subitò & iam non admodum sit quòd repressi sunt menses, adeò vt inde certò cognoscas magnæ pleuritidis metum adesse, vtilis erit sapheiæ reclusio. Sed cur Hippocrates, in illa pleuritide quæ descendit, nec iugulum petit, venæsectionem negligit, quam reuocare Galenus videtur? Respondeo, cùm vrget Pleuritis, adest phlegmone: hæc fit à sanguine quouis. Propterea notio hinc surgit eum euacuandi qui dolorem facit: nam ni hic eximatur, non cedet dolor. Quare si ascendente dolore, vtamur pharmaco, ille non eximetur: etenim non abducemus à tensa parte id quod ei incubuit. Ita cùm dolor descendit, nec is iugulum ferit, pharmaciâ abducitur materia quæ insedit parti ægræ. Veruntamen vbi se consociat ardentissima febris (quod rarò tamen euenit dolore descendente, vtpote qui à frigido crassoque sanguine euenit) tutior est venæsectio: quamuis alioqui minus auxilij adferat quàm pharmacia. Tuta est sectio, non enim febrem incendit vt pharmacū, & sisti potest: quod hausto à pharmaco non licet. Hæc est Galeni sententia. Propterea vbi clementior est febris, ad elleborum nigrū ire vtile fuerit. Documento est Hippocratem collineasse ad causas frigidas, pepli (id est portulacæ syluestris, baccarum pepli) quum commendat vsus: nimirum ad pituitæ exclusionem: & ellebori, ad melancholicum sanguinem. quin ipse Galenus vsum colocynthidis cōmendat: nam metus in tam tepidą febre nō est vt accendatur. Iccirco nō sine maxima arte

Dubium. — *Num oppositi lateris vena secanda.* — *Si à mensium suppressione.* — *2. Acut. 10.*

hæc

hæc innuit Hippocrates, qui voluit dolorem sursum repentem à tenui sanguine esse, auctore phlegmones, à qua flammat febris vehemens, cui pharmacia interdici debet. Sed deorsum verso dolore, consentaneum est hunc ortum fuisse à pituita vel melancholia, ponderibus suis depressis, vnde frigida & lenta erit talis phlegmone. Iccirco relligiosè considera cum Galeno, num descendens dolor sit vehemens (quod rarò euenit:) si ita, erit phlebotomia vsui, non pharmacia: licet lento remedio veniat. Scribit doctissimus Rondeletius se nonnullos à pharmacia enecatos vidisse. Obseruabile illud est, quòd interdum nascatur difficilis respiratio à malè præscripta diæta: hic Medici malè venam secant. Si haimorrhagia è naribus vel vtero commodè euenerit, venam non secabis. In contumaci pleuritide sæpe iuuit repetita venæsectio. Cucurbitulæ veniunt nonnunquam loco venæsectionis, vt in pueris: sed cùm membrana costis intexta, quæ hîc malè afficitur, totum pectus cingat, non pectori, sed infernis lumbis illæ infigantur. Quin ad materiam quæ lateri incubuit, loco dolenti cum scarificatione admoueri poterit. Semora à cucurbita compunctæ partes sale fricentur, quo ichor & fanies effluant. aut linteum sale & oleo madefactum impone: & postridie rursus affige cucurbitam, quò ichores elicias. Hoc agendum à secta vena ac post vacuationem totius corporis: quò nihil adducat alicunde in se cucurbita, solumque id quod admotæ parti inest exugat. Aretæus non ante septimum diem hoc agendum præcipit: Ægineta post decimumquartum diem vtitur his. alij à septimo vsque in decimumquartum diem vsum harum commendãt, modò cum scarificatione, modò sine hac, cùm spes aliqua elucet, foras materiam abduci posse. Si à cæteris remediis dolor non mitescat, commodissimè loco dolenti imponetur. Scribit Trallianus, plerosque hoc remedium iuuisse, maximeque eos quibus irriguæ non sunt à circumfluo sanguine venæ. Sed, inquit, oportet acutissimo scalpello locum probè scarificare, quò ex alto prolectetur sanguis. Hoc modo non sine admiratione acerbissimus dolor conquieuit, vt neque fomento, neque alio præsidio indiguerit. Longus vsus docuit hoc

Obseruatio.

Cucurbita.

Medicos & idiotas: nam vbi exigua copia sanguinis est, commodissima est hæc curatio. Hæc cucurbita sit lata, quò totum locum dolentem ambiat: cùm scilicet non altus est dolor, hoc est, cùm non interiùs ascendit, sed cùm in latitudinem diffusus est. Ignis sit multus, authore Aretæo, quare cum oleo subiiciatur, nec carni imprimito vasculum, sed transitus aliquis aëri detur, ita flamma diutiùs micabit: & abunde trahatur sanguis. Secundo die apposita cucurbita iuuat efficaciùs: postquam à scarificatu primo sale & oleo (si fortis sit homo) locus scarificatus illitus fuerit. Die tertio imponit Aretæus ceratum cum oleo cyprino & rutaceo: nam à loco afflicto exugit. Maximè verò probauero tales cucurbitas, si dolor ac tumor foras vergat: etiam confestim ineunte morbo, vbi plethora non adest valida. At in exquisita pleuritide, eò non venias, antequam purum sit à vacuatione corpus: ita enim partem aliquam materiæ morbificæ discutiet. Sed si adeò intrò vergat malum, expectoratumque ritè procedat, * ab his cucurbitis abstinendũ. Quapropter in notha pleuritide, vbi foras vergit, maximè locum habent cucurbitæ. iccirco Rases dicebat, Si rubor & tumor in cõspectum se dederint, doleatq. à tactu locus, incisa cute affige cucurbitas. Sed priusquã ita prodit, licet secare venam brachij: cùm verò apparet, noli. Rases loco cucurbitarum imponit nonnumquam emplastrum ex sinapi, donec modicè locus exulceretur: priùs tamen sectâ venâ, & purgato corpore. vel admouere licebit hoc, Accipe florum chamæmeli, maluæ, cuiusque manipulum: radicum ireos & althææ, singularum vncias tres: ficus aliquot; pistentur à coctione: adde sinapi rubri vncias quinque, cum axũgia veteri, fiat cataplasma. Hoc attrahit in cutem, & dolorem sedat. vel brassicam coque in butyro, adde fimum columbinum, & pistentur simul. Verùm cùm hæc punctionibus imponuntur, notandæ erunt vires ægrorum: nam tenellulæ carnis homines ab his in syncopen præcipitari possunt. Iccirco scribit Aretæus, vbi sale conspergenda sunt vlcuscula hæc à scalpello; in tolerantibus etiam hominibus, non ipsis vulneribus eum iniicies, sed super linteolum oleo madidum inspergatur; id verò super locum scarificatum

Emplastrum loco cucurbitæ.

tum extendito. Humiditates enim ex salis colliquatione manantes, minùs quàm sal mordaces sunt. Cautio adsit ne longa à tabe curiosis ac emaciatis sanguinem abducamus, cùm his lateris superuenerit dolor. Etenim secari vidimus plurima talia corpora, ac deprehendimus eorum pulmones arctè, πλευρὸν φύσιν, membranæ costis intextæ adnecti. Dum enim ventosus quis vapor se inserit huic nexioni, continuù auellit. His fiat fotus sacculo cui inclusi sint flores chamæmeli, anethi semina, & cumini: hic ex vino albo lateri imponatur. Vel calidum à furno panem seca in binas partes; & theriacâ delibutum imponat. Medicamenta quæ ad pleuritidem præscribuntur, dicata sunt eius causæ, vel dolori. Causæ, quæ nimirū toto corpore fusa est, vel quæ pectore iam est concepta. Quæ toto corpore dispersa est, abducitur pharmaciâ; & ilicò, magnoque remedio, vt elleboro, de quo mox dicemus. Si tamen res moram patitur, vtque innotescat quo modo, si longius excurrat in tempus, haberi debeant ægri, seriè, quam tamen in magno malo negligemus, rem ducam & absoluam. Si aluus restagnat, leui remedio abducatur. Cassia hic locum habet: nam alas pulmonum explicat, naturæque est consentanea: vnde pars eius aliqua in nutricatum abit, vel delibat saltem chylum. Huic iunge interdum drachmas duas electarij de succo rosarum. Sirupus violatus solutiuus & rosatus præclarè conferunt. A cruditate si nascatur; mel rosatum laxatiuum, vel species hieræ, & pilulæ alephanginæ vtiliter præscribes. Si fuerit pestilens hypochondriaca pleuritis, cottidie iniiciatur enema. Accipe hordei mūdati semunciam: violarum sesquimanipulum: maluæ manipulum: coque ad dimidias: libræ adde olei violati vncias tres: sacchari rubri vncias duas: salis drachmam: misce, fiat enema. Aliud: Accipe sacchari rubri, cassiæ recenter extractæ, cuiusque vnciam: olei violati vncias tres: decocti quattuor herbarum emollientium cum hordeo & prunis, quod satis sit, fiat enema. Parabimus materiam quô natura eius reddatur potens: id ad quartum vsque diem interdum agimus. Hæc remedia sint pectoralia. Si causa pleuritica valdè calet, Accipe syrupum violatum, & iujubinum, cum aqua hordei saccharata. tandem adde syrupum capillorum veneris, & de liquiritia. Sumat cottidie vncias quattuor. Vtilis est etiam acetosus simplex sirupus. Propinantur etiam cum decocto seminum maluæ, capillorum veneris, violarum, seminis papaueris, vel florum papaueris rhœados, emulsione seminum melonum. Accipe hordei excorticati semimanipulum: iuiubarum, quindecim: sebesten, liquiritiæ rasæ semunciam: passularum vncias duas: coque ex aqua. Vel, accipe sirupi violati, iuiubini, singulorum vnciam: aquæ violarum, vel decocti pectoralis vncias quattuor: vel tantundem aquæ tussilaginis. Addimus interdum sirupum capillorum veneris, de farfara, de liquiritia: interdum propinamus hos cum duplo aquæ hordei: vel in aqua hordei coquimus passulas & glycyrrhizam. & à ieiuno per triduum bibitur. A quarto die sensim crescat sirupi liquiritiæ copia. Sed ineunte morbo, Accipe florum papaueris erratici, & cyani, cuiusque semimanipulum: pimpinellæ manipulum: aquæ scabiosæ vel pimpinellæ, vncias duodecim: macera tepidè: adde saccharum: detur in principio ter die. Accipe priapi cerui drachmam; detur cum decocto pimpinellæ. Ita etiam propinamus scobem dentis apri. Vel, Accipe succi pimpinellæ vncias duas: aquæ rhœados vncias tres: bibat, & se sudori præbeat. eadem ratione exhibentur succi cardiacæ vnciæ quinque. Si regione quis laborat calida, æstateque feruida, perpetuò bibat serum caprillum. Si vigiliæ vrgent, sumat sirupum violatum & papaueris, cum decocto hordei. Si tussis admodum sicca fuerit, manè singulis diebus porriges iulep violatum: deinceps decoctum hordei. Post septimum diem accipe sirupi violati & de liquiritia, singulorum semunciam: aquæ tussilaginis vncias quattuor. Ore teneat diapenidium, vel diatragacanthum, vel saccharum crystallinum. Admonuit senex ille medicus Razes, cauendum esse à calidis. nam, inquit, ex imperitorum Medicorum hallucinatione, multa huic malo accidunt augmenta: velut cùm in membrana costis intexta, crassos flatus infarctos coniecturantes, confectionem diamoschū, aut huic in discutiendo & incidendo parem intempestiuè porrigunt: nam ægros iugu-

Cautio in sectione.

Medicamenta ad causam antecedentem.

Lenientia.

Præparantia.

Calidior materia.

Hæc non dentur cum expectoratio procedit. nam arctant vasa, per quæ influit sanguis ita & coctum.

Cautio.

iugulant hac intempestiua curatione. Si materia fuerit frigidior, nec æstu ferociat febris, fiat potio ex mulsa in qua ruta decoxit. pòst etiam incoquimus hyssopum vel calamintham, aut origanum vel iridem, aut radices aristolochiæ, vel phu, aut chamæpitym. Sirupis vtimur de liquiritia; & de farfara: est enim farfara, authore Galeno, modicè acris, ita vt citra noxam rumpat thoracis abscessum. Oxymel simplex, sirupus de hyssopo. Si febris silet, propinamus etiam sirupum de prassio, & de calamintha; temperamus hos cum sirupo de cichoreo, (interdum addimus mel violatum) & cum decocto violarum, scabiosæ vel tussilaginis exhibemus. Quidam magno successu præbent fimi ab equo calentis, auenâ pasti, globum: exprimunt cum vino albo. Sumat manè cochlear mellis cocti cum butyro, adde semen vrticæ. In diuturna pleuritide da drachmam vnam balsami ex decocto violarum & liquiritiæ. Si expectorata cruda fuerint, accipiat myrrhæ drachmas duas: croci scrupulum: piperis grana quindecim: mellis semilibram: coquat simul: sumat semicochlear. Vel accipe gentianæ, myrrhæ, aristolochiæ, baccarum lauri, partes æquales: melle cocto excipe; da fabæ quantitatem cum aqua mulsa. Hoc dictum fuit mysterium ab antiquis, inquit Aëtius. si fuerit puerpera, adde dictamnum & semen rutæ. Commendat Aëtius ari vel dracunculi radicem coctam. Si fluxus aluinus superuenerit, dabimus sirupum myrtillorum. Si crudum expectoratum fuerit ac lentum, Accipe sirupi byzantini semunciam; sirupi de pomis, vnciam: oxymellis scillitici semunciam: decocti sebesten vncias quattuor: detur manè. Diaireos electarium teneatur ore. Laudat Razes, cùm procedit expectoratum, vt cottidie manè propinetur decoctum quod præscripsit capite 14. vbi De Distillatione. Verùm, inquit, si febris & vehementia morbi perseuerauerint, atque ægrè sputa procedant, præbebis decoctum à nobis præscriptum Capite De asthmate: quod etiam dum saniem excludunt, vtiliter administrabitur. Omnia quæ per os exhibentur, hyeme dentur calidè, æstate tepidè. Si pestilens fuerit pleuritis, *Pestilens.* Accipe theriacæ recentis drachmam: detur cum sirupo violaceo & aqua cardui benedicti. Iam ad purgantia venio. *Purgantia.* Vt duplici maximè ideâ variat pleuritis: ita duplex forma purgandi in vsum duci debet. Est enim quædam pleuritis in qua incendij plena sunt omnia: in hac, siue superna siue inferna feriat dolor, vena secanda est, nec validæ purgationi locus esse potest. Talis plerumque est quæ superna petit, quæque iugulum vellicat. In hac non purgabimus initio, sed cùm pepasmi notæ elucescunt, iamque cùm emituit febris. Et hoc modestis, non ferocibus remediis agemus, qualia mox describemus. Cùm verò inferna petit dolor, ilico primisque morbi diebus instituatur valida purgatio, si absfuerit febris. Sed dices, Verùm ab inflammata parte nihil abduxeris purgando. Respondemus, antecedentem causam hac arte saltem vacuabimus: plurima enim restant quæ affluerent ad locum dolentem. Dices, cruda materia non est *Dubium.* purganda. Respondeo, authore Hippocrate, cùm orgasmo concita fertur, excludenda est: vt etiam si ea venenata fuerit, erit, quamuis cruda, elidenda. Nam plus periculi incumbit ab orgasmo & à veneno, quàm ab agitatione ea, quæ fit in purgatione cruditatis. Præterea præceps periculũ affert illa etiam materia, quæ iam effundit se rheumate concitato in partem nobilem. Propterea Galenus libri de Venæ sectione octauo, dicit, Ineunte phlegmone, vbi suspicio adest eam fore vehementem, curatio erit auspicanda ab euacuatione, hoc est, à phlebotomia, vel à pharmacia. Sed facta iam inflammatione, non ampliùs tuta erit purgatio: materia enim inserta parti, reuocari nequit. Ita etiam purgandum cùm pars incurritur quæ contagione affligit nobilem partem: hac ratione Galenus in puncto neruo purgat ilico, *6. Meth. 2.* ne irruat succus, corpore circumfluens, in neruum, vnde phlegmone & delirium prouenirent. Excipe inter hæc, phlegmonen hepatis: nam omne purgans trahit ad hepar. Vt breuiter transigam de Purgatoria hac difficultate, ita rem habe: Morbifica materia (si sanguis non fuerit) est mitigata iam pepasmo, vel est pepasmi adhuc expers. Si mitigata, purganda. Si pepasmi expers, hæc vel poterit coqui, vel est ita alienata vt omnino sit coctionis expers. Si coqui nequit, purganda, vt aqua intercus,

& venenata si fuerit materia. Sin cruda hæc materia sit pepasmi capax, ea vel quiescit, vel motu fertur. Si quiescit, coquatur primò, dein purgetur. Si motu fertur, ea feretur in principem partem, vel ad loca conferentia: Si fertur in partem principem, ilico cruda purgetur materia, nisi hepar petat, nam ita impetus in hepar maior fieret. Si ad conferentia feratur loca, præparanda erit coctione, ac dein iuuanda exclusio. Sed audiamus ipsum medendi Dictatorem Hippocratem hac de re disserentem; exque more nostro breuibus notis eum illustremus. Sin autem, inquit, sub diaphragmate dolor constiterit (excitata nimirum pleuritide à materiæ affluxu per venam azygon in costis inferioribus) nec vlla eius in iugulo significatio fiat (vt nullius affluxus per venam intercostalem suspicio sit) subducenda est aluus elleboro nigro (qui humores crassos per inferiora excludit; nam eò natura viam affectat,) aut peplio (hoc est portulaca syluestri, baccis pepli.) Sed ita tamen vt nigro elleboro daucum aut seseli (Massiliense) aut cuminum (Æthiopicum, quod Hippocrates vocat regium) aut anisum, aut aliud quicquam grati odoris misceas. (vt subiecto non sit molestum medicamentum: & vt discutiantur flatus, vtque os ventriculi recreent: quia omnia cathartica sunt quodammodo venenata.) Peplio autem succum silphij: (hoc est laser, quod laserpitio Cyrenaico exprimitur. Nam non omne laser subiecto est gratum: laser enim Æthiopicum ingratum est subiecto,) Sed vtræque medicinæ (nimirum peplium & elleborus niger) si inter se misceantur, sunt planè affines & vniusmodi. (cuiusmodi debent esse medicamenta omnia quæ ad purgandum miscentur. ὁμοιόδρομα dicuntur quæ æquali tempore, pari facultatum distinctione, parique vi suas exercent facultates: vt non properet & anteueniat vnum, & alterum cunctetur. sic enim perturbationes & tumultus in ventre fient) Sed tamen hoc interest, quòd niger elleborus agit conuenientiùs, & criseos potentiora educit quàm peplium: (hoc est, talia, quorum exclusione morbus mitescit: hoc est, etiam coniunctam pleuritidis materiam euocat:) peplium verò maiorem vim habet discutiendi flatus quàm elleborus niger. vtraque hæc (nimirum materiæ iudicij potentis eductio, & flatuum dissipatio) dolorem sedant; restitutione habitus & temperamenti: quæ tumor præter naturam immutauerat. Itaque in superiori pleuritide curanda, rectè præscribit Hippocrates phlebotomiam, axillaremque se: nt internam: quia per hanc vtraque materia, & antecedens & coniuncta euacuatur. In hac verò pleuritide inferiori, vtiliter adhibetur eiusdem venæ sectio, ad causæ antecedentis euacuationem vel reuulsionem, ob filamentorum rectitudinem. Citiùs tamen totam venam cauam exhauseris, quàm ad materiæ coniunctæ euacuationem, per venæsectionem deueneris. At purgatione, causam etiam ipsam coniunctam tollis. Elleboro itaque nigro educit Hippocrates causam coniunctam pleuritidis inferioris, quia verisimile est ipsam materiam crassam esse, fæculentam, lentam, viscidam, ac melancholicam: quæ, si tenuior fuisset, potiùs in altiores fuisset delata partes, quàm in inferiores. Præter autem elleborum & peplium, dicit Hippocrates alia quoque exhiberi posse. vt folliculi senæ in decocto prunorum macerati. & Galenus hic hieram, & medicamentum ex colocynthide præscribit, vbi febris & hominis natura corporisque dispositio admiserit. Sed cautè purgandum est in superna pleuritide: nam febrem habet vehementem. præterea cùm expectoratum procedit, illud compescit purgatio. nec solet purgantium vis quicquam elidere à parte phlegmone obsessa: estque verendus à pleuritide, alui fluxus. Propterea scribit Rondeletius, se vidisse multos à pharmacis periisse: isque solâ vtebatur cassiâ cum mãna. Si autem pituitosa fuerit materia, ineunte morbo, dum expectoratum nondum procedit, vtemur agarico macerato in decocto pectorali: expressioni addemus sirupum rosatum laxatiuum, vel mel violatum. Præstaret in hoc morbo perpetuò purgantia miscere lenientibus: & abstinere à stringentibus, vt sunt myrobalani. Accipe mannæ, cassiæ, cuiusque vnciam: sirupi violati vncias duas: misce: sumat tertio vel quarto die cochlearium magnũ. Hoc suauiter soluit aluum, expectoratum promouet, nec febrem inflammat. Si potum malit æger, Accipe mannæ sescunciam; serapij violacei semunciam: cum decocto

2. Aur. 11.

Hippocratis locus contractius explicatus.

Ratio Hippocratica curationis.

Cautio.

Lenia pharmaca.

decocto capillorum veneris, boraginis, violarum, hordei, iuiubarum, & glycyrrhizæ, cumque passulis, fiat haustus. Vel, Accipe mannæ vncias duas: cassiæ semunciam: dissolue cum decocto pectorali. Licet venire ad mannæ vncias tres: easque diluere cum decocto pectorali. Poterit etiam propinari manna cum oleo amygdalino recenti. Si maturum Rhabarbarum haberetur, eo commodè in vera pleuritide vteremur. accipimus enim drachmas duas, quas infundimus aquæ violatæ & scabiosæ: maceramus tota nocte: colaturæ addimus mannæ, vel cassiæ vnciam. Hactenus quæ dedimus sunt leuissima: iam mediocria propono.

Mediocria pharmaca, in biliosa.

Accipe maturi Rhabarbari drachmas duas: agarici recenter trochiscati semidrachmam; infunde hydromeliti benè cocto: colaturæ adde catholici drachmas sex: sirupi violati vnciam.

In pituitosa.

Si verò materia pituitescere videatur: vtemur agarico recenter trochiscato, cum diasebesten. Accipe agarici recenter trochiscati drachmas duas: trochiscorum de violis, paratorum sine scammonio, drachmam: infunde horas duodecim in decocto violarum: colaturæ adde diasebesten drachmas sex: fiat potus. Aliud, Accipe agarici recenter trochiscati drachmas duas: macera in oxymelite & aqua adianti: colaturæ affunde sirupi violati vnciam: cum decocto pectorali fiat potio.

Cautio.

Sed non ante septimum diem exactum locus erit pharmaciæ, ne sistatur expectoratum. & ne tunc quidem, si corpus valdè sit extenuatum, & febris magna. Si tamen à catarrho intestinis, ventriculóve constiterit materia, leniter exigatur.

Cum fluxu.

Si ingens alui fluxus oboriatur ineunte morbo, talia præscribemus quæ non intercipiunt expectoratum: vt decoctum hordei, anisi, & quattuor seminum frigidorum maiorum, cum sirupo capillorum veneris, & myrtino. à foris ventri strictio addatur.

Syncope.

Syncope si euenerit à rupta vomica, interdum lethale. si ex fractis viribus fiat, da vinum dulce cum restaurante iure. Si à vaporibus subitò cor inuadentibus, reuelle frictione, ac odoriferis cor robora. Si in caput repit materia, enemate reuelle. Aphthas elue lacte.

Ad causam continentem.

Hactenus egimus de causa morbifica quæ toto corpore sparsa est: iam ad eam venio, quæ pectore est concepta. Hæc domatur remediis foris admotis, vel intus sumptis.

Topica.

Inter illa quæ foris admouentur primarium locum habet fotus.

Fotus.

Cùm autem Hippocrates, in initio libri secundi De Acutis, sollicitè agat de his, totam ipsorum naturam breuiter aperiam.

Vide Gal. com. ad 2. Aph. lib. 2. Acut. 6 Epid. 6. 5.

Fotus Hippocrati est omnis calor qui vel ab igne, vel aliqua à re calida manat, affusione aquæ vel à spongia, vel ab aliarum rerum admotione; vt furfurum, milij, salis, orobi, aliarumque rerum siccarum, & lanæ succidæ. Duabus autem vocibus expressit Hippocrates vim fotuum; vocat enim πυριᾶν, & θερμάσματα: quæ dictio plura complectitur quam πυρίη. Nam πυρίη potius accommodatur fotibus siccis & mordacibus: θερμάσματα, & siccis, & humidis, mordacibus, & morsus expertibus.

6. Aph. 31. & 2. Acut. 2.

πυρίη.

θερμάσματα.

Tria enim sunt prima fotuum genera: humidi, sicci, humiditatis & siccitatis participes. Humidi quidem, vel simplices, vt aquæ calidæ: vel compositi, vt ex aqua participe qualitatis maluæ, chamæmeli, fœnugræci: ex vino in quo coxit absinthium, mentha, origanum. Sicci, vt qui fiunt ex milio torrefacto, sale retorrido, furfure torrido. Humoris & siccitatis participes, vt sunt quædam cataplasmata ad leniendum dolorem, vndecumque inciderit, accommodatissima. quæ fiunt ex furfure sicco, & sapa, ad consistentiam cocta pultis. Rursus, fotuum alij sunt morsus expertes, alij morsus participes, alij neutri. Morsus expertes, vt aqua calida, quique fiunt ex aqua imbuta qualitate radicis althææ, & foliorum maluæ. Morsus participes, vt qui ad œdemata parantur, ex radice bryoniæ, cucumeris asinini, inulæ, & ex herbis siccãtibus, incidentibus, & detergẽtibus: vt ex calamintha, origano, baccis & foliis lauri, stœchade, cineribus sarmentorũ & ficus: Item furfur cum sale & milio: & quædã cataplasmata.

Vis fotuum.

Efficiunt autẽ generaliter cũcti fotus, vt distenta laxentur, repleta euacuentur, refrigerata vt calfiant. Dicit Galenus, In frigidatione nos rariùs vti in dolentibus partibus: quòd hæc superficiem ipsarum externã densent, & ob id, transpirationem coërceant, & distenta magis intendant. Solas, dicit, calidas intẽperies, quæ sine copia consistũt, infrigidatio sanabit. Propterea Hippocrates rectè præscribit in pleuritide fotus humi-

6. Epid. 6. 5.

2. acut. 2.

dos & morsus expertes: quia calidis, vt sanguineis, & biliosis affectibus, debentur fotus humidi sine morsu. nam morsus participes valent ad materiam crassam, lentam atque frigidam. Porrò summum sanitatis est indicium, si adhibito fotu aquæ, pars suppuret: quòd, teste Hippocrate, huiusmodi suppuratio, valentissimi caloris sit signum. Ne ergo morbus fiat specie calamitosus, & ad calamitosam vim morbi accedat naturæ infirmitas, sedandus est in primis dolor. Dolor enim cuncta morbi symptomata exacuit, & naturam maximè debilitat. Dolore siquidem augetur attractio, atque adeò ipse tumor: tumore aucto, increscit spirandi difficultas, quia pulmones incalescunt, & humores in bronchiis contenti lentiores efficiuntur, & ita difficultatem spirandi augent: hinc duplex respirandi difficultas, vna in thorace, altera in pulmone: febris etiam assidua humidum primigenium exhaurit, & spiritus dissipat. Iam paucis digrediamur ad ipsum Hippocratem, ipsumq. de fotibus in Pleuritidis curatione, differentem audiamus; nostroq. more eum breuibus illustremus. *Lib 2. Acutorum in textu.* Lateris, inquit, dolor (nam doloris meminit, quòd ille maximè eluceat in pleuritide) siue is inciderit ineunte morbo (hoc est in primigenia affectione; per idiopathiam; influente sanguine per venam intercostalem, vel azygon; orgasmo vel attractione.) siue superuenerit, (hoc est, siue succedaneus fuerit alteri morbo per diadochen vel metastasin materiæ, siue per aliam quamuis exclusionem) non alienum fuerit (quia non est tam longè diffusa inflammatio vt nō possit percipere vim medicamenti foris admoti: & materia facilè transfluit à partibus internis ad externas: & adest inflammatio quæ coqui debet) primùm quidem (ante phlebotomiam & pharmaciam: si naturæ beneficio nullum procedat expectoratum) fotuum vsu conari illum dolorem dissoluere (cutem ratefaciendo, sanguinemque tenuatum per halitus digerendo: vt ita minùs tendatur pars dolens. Tribus enim modis, pro specierum diuersitate, pleuritidem excludimus, phlebotomiâ, pharmaciâ, & fomentis. Verùm fomenta non sunt adhibenda, nisi priùs inhibita vel veluti suppressa causa antecedente, quæ est orgasmus. Eâ inhibitâ, causa coniuncta naturæ bonitate facilè vincetur fotu, & expectorato. Cùm verò sanguis in phlegmone non diminuitur, vel etiam vaporosus spiritus cùm ex calore generatur, augescit tunc dolor. Sanguis verò non minuitur ob totius plethoram. Nam æstu tacta pars, plus trahit aliunde, quàm fotu exhauritur ex ipsa parte. Si itaque fomenta calida dolorem non soluunt, debet corpus vacuari. Sed, inquit Hippocrates, fomentorum præstantissimum est (ad curandum, & ad explorandum) aqua calida (simplex, vel additâ maluâ, althæâ, violis, chamæmelis, & semine lini) in vtre aut in vesica, aut in æneo testaceóve vase admota. Quasi dicat, si non iuuat, detrimentum non adferet: & præterea ex ea admotione, faciendarum rerum significatio fiet. Nam in Pleuritide à bile, nihil hoc fotu præstantius: nam distenta relaxat vacuando, & acrimoniam humoris stimulantis obtundit. Sunt enim tria anodynorum genera: *Anodynorum genera tria.* Primum, sanguinis bilísve acrimoniam frangens: secundum, distenta relaxans: tertium, sensus tollens. Fotuum itaque historiam orditur Hippocrates ab eo fotu, qui omnis noxæ est expers. Nam in aqua calida non est tanta vis resoluendi vt maior fiat attractio. Hoc igitur fotu restituitur naturæ integritas, tolliturque vnà causa tumoris, & dolor remittitur. Et dum studes lenire dolorem, Inquiris causam doloris, & Indicationes captas faciendorum. Nam si dolor fotu cessat, dices causam fuisse bilem: & iam fluxum cessare. Sed, inquit Hippocrates, molle quippiam (vt lanam succidam carptam, vel gossypium carptum, ne inæqualitate sua phlegmonem augeat) lateri est subiiciendum, (vt huic lanæ vas aqua plenum insideat; ne vasorum inæqualitate & grauitate pars ipsa laboret, ex eoque labore dolor excitetur. Poterit etiam testaceum vas gossypio vel lanâ succidâ obduci, ne parti asperitate vel duritie molesta sit.) solatij causâ (nam fotus est φίλος καὶ χρήσιμος, ideoque admouendus. Quodsi nihil adfert adiumenti, non nocet: quia recreatur inde natura, cor, cerebrum, stomachus. Quare venæsectio statim malè præscribitur: vt cùm catarrhus in musculos pectoris decumbit. neque enim hîc phlebotomia facit ad declinationem causæ antecedentis,

dentis, neque ad amotionem causæ continentis. Rogandum tamen num suppressa sit solemnis aliqua vacuatio: vel num fistula aliqua inconsideratè supprimatur: tunc enim ex palindrome sanguinis ad latus, fit pleuritis. Conuenienter autem, inquit Hippocrates, spongia mollis & magna ex calidâ expressa aquâ lateri admouetur: ita nimirum explorabimus morbum, & captabimus faciendorum rationem. In huiusmodi enim affectibus semper incipit Hippocrates à doloris alleuatione, quòd nihil adeò corporis infringat vires ac dolor. His igitur vtitur, quibus nihil detrimenti adfertur: imò potiùs plus humoris morbum facientis egeritur, quàm attrahitur. Sit spongia dèsis foraminibus obsita, & magna pro ratione partis. Spongia leuis & æqualis calorem conceptum diu continet, laterique impartit suauitatem. Sed illud spongiæ fomentum, inquit Hippocrates, superintegere oportet: sic enim diutius medici voto satisfaciet, & calorem conceptum diutiùs continebit (vt iteratâ sæpiusque imbutâ spongiâ, deinde expresâ non sit opus: quòd calore aperti meatus, frigido occurrente facilè corripiantur) eademque opera efficietur, ne spongiæ vapor ad respirationem ægri feratur (nam huiusmodi vapor suo calore spirandi difficultatem adfert: & sua crassitudine, quia aëre est crassior, facilè pulmonum angustiam committit: quod in thoracis affectibus est pessimum) nisi fortè id ad aliquid vtile videatur: est enim locus, cùm illud fit alicuius rei: cùm scilicet pleuritis est sicca, nec vllũ procedit expectoratum, in summa contumacia expectorati, vt in asthmate febris experte. Ergo in pleuritide biliosa, præstantissima est aqua calida: vt quæ distenta relaxet vacuando: & acrimoniam stimulantis obtundat temperando. Hoc modo agere solebat Hippocrates in pleuritide biliosa: deinde tradit quis fotus conueniat in pleuritide ab humore crasso & lento. Non enim aquam calidam hìc conuenienter admoueris, sed ea quæ vim exsiccandi, attenuandi & digerendi habent. Nam aquæ calidæ imbecillitate, materia huius pleuritidis in flatus tantùm crassos resoluetur, à quibus maior fiet doloris acerbitas. Quia à nulla materia maiores excitantur dolores, quàm à crassis huiusmodi flatibus. Hinc

In Pituitosa pleuritide fotus ad Hippocratis mentẽ.

vulgus frixam auenam & vino albo aspersam, ita vt tantùm intumeat, in sacculis fœlicissimè admouet. Similiter semen lini, semen anethi albo quoque vino aspersum. Propterea ita scripsit Hippocrates: Quinetiam hordeum, & orobus seu eruum (comminuta & incisa) macerata & cocta in oxycrato (vel in oxymelite, si crassior viscosiorq́. fuerit pleuritidis materia, & si calidæ aquæ fotu in crassissimos flatus resoluatur, vnde maior doloris acerbitas.) Huic fotui mixto est locus: digerendi, incidendi, & tenuandi gratia. Sed dices, Qui sciam viscidos crassosq́. humores in parte phlegmone obsessa esse? Ex antecedente diæta, ægri temperie, anni tempore, ætate, & locis. & si commemorati fotus nihil iuuerint blandiendo. nam si illi non iuuerint, nec corpus plethorâ sit graue, erit succus crassus in vitio, & hic in flatus soluitur: tunc orobo vtendum, nam soluit crassos flatus. Sit autem, inquit Hippocrates, oxycratum, in quo coquitur orobus, paulo acidius quàm quis bibere ipsum possit (ne acrius si sit, mordeat & phlegmonem exacerbet: vel si aquosius, ignauescat: medium sit ergo.) in sacculos, inquit, cogatur & lateri admoueatur, (nam inest huic fotui vis quædam expellendi humores, & incidendi crassos.) eodemque modo furfurem admouemus, (madefactum & coctum ex oxycrato.) Quemadmodum autem Hippocrates in pleuritide biliosa commendauit aquam calidam: & in pleuritide ex crassa & lenta materia fotus ex incidentibus, detergentibus, attenuantibus, & digerentibus; ita etiam Pleuritidi ex sanguinis copiosissimi vel tenuis catarrhi affluxu præscribit fotus siccos. nam humidis hìc non est locus. Inter sicca verò sine morsu, commendat milium: cum morsu, salem. Hinc pragmatici excogitauere sacculos ex libra milij; salis, furfurum, seminis anisi, fœniculi, singulis vnciis quattuor. exhaurit humiditatem nimiam capitis. Audiamus ipsum Hippocratem: Sed inter sicca fomenta (cùm nimirum iis est opus, vt in sanguinis affluxu, & tenuis catarrhi vel humoris serosi.) sales (præsertim communes & crassi: non spuma maris.) miliaque frixa & in sacculis laneis admota, accommodatissima sunt: Etenim & leue (non pondere lædit aut opprimit) & lateri gratum est

Tertium Hippocr. in fomentis genus.

milium. Ita commendat æqualitatem & leuitatem milij. nihil enim Hippocrati magis est exosum, quàm remediorum grauitas. In milio autem est vis discutiendi, ac pugnat cum humore tenui : & morsu caret. Itaque, inquit Hippocrates, fomentum huiusmodi, dolores etiam qui ad iugulum pertingunt discutit. Quasi dicat, ad omnem Pleuritidem, quamcumque partem obsederit, dolorem discutiendo valet; quare etiam soluit hypochondriorum dolorem. Vt vim fotuum rectè intelligamus, notare debemus, tria esse maxima pleuritidis remedia, fotus, venæsectionem, & purgationem. Quorum primum pugnat contra causam coniunctam, & antecedentem vnà interdum sistit. venæ autem sectio & purgatio, tollunt vel causam antecedentem, vel coniunctam. Vt hoc nomine (*Fotuum vis præstans.*) fotus conuenienter adhibitus vincat aliquando venæsectionem: quòd non ad omnem pleuritidem conueniat venæsectio: sed ad omnem conueniat fotus. Sed non omnis fotus ad omnem; sed nunc hic, nunc ille, pro materiæ conditione, ægri naturâ, & morbi historiâ. Vbi enim biliosa est materia, adhibetur aqua calida ; vbi crassa & contumax, mixtus fotus, qui incidit, attenuat, & digerit: vbi tenuis catarrhus, fotus siccus, morsus particeps vel expers. Hæc causa erat quòd mox subdiderit Hippocrates hanc sententiam : Sed certè venæ sectio non æquè valet ad amouendum & discutiendum dolorem: (non negat iuuare, sed, dicit, οὐχ ὁμοίως λύει ὀδύνην, id est, non æquè dolorem mitigat) nisi ad iugulum dolor peruenerit. Dum enim in tali pleuritide materiæ affluxus fiat per venam intercostalem, quæ non procul abest à vena axillari interna, eius sectio, dum profundit sanguinem ad mutationem coloris, non solùm declinandi aut deriuandi vim habet causam antecedentem, sed & coniunctam amouendi. In pleuritide verò costarum inferiorum, à materiæ affluxu per venam azygon, venæsectio tantùm valet ad reuellendam materiam quæ influit, non autem ad amouendam quæ influxit. Nõ valet ergo venæ sectio ad omnem pleuritidem, pro causæ coniunctæ amotione. (*Cautio in Fotuum vsu.*) Sin autem, inquit Hippocrates, ad fomenta dolor non conquiescat (ob materiæ nouæ affluxum, ab orgasmo, attractione, vel exclusione: cùm nimirum pars vna se in alteram exonerat) diu tempus, fouendo, exigere non oportet (sed calfaciendi finem facere oportet) nam hoc pulmones siccat (calfaciendo & exhauriendo : quia dum quod subtile est resoluitur, reliquum magis cogitur, & crassius redditur) & suppuratum facit. (cùm non exhauritur inflammationis materia fotu : tunc, confecto pure, ruptâ vomicâ, pus in thoracem erumpit.) Si itaque fluxus humorum cessent, poterit dolor intra duos aut tres dies sedari. Sed quia rarò eueniunt pleuritides nisi impuro corpore, rarò etiam fit, vt non aliquid morbi iam factum sit, & aliquid fiat. ideoq. vtriusque, & eius quod iam factum sit, & eius quod adhuc fit, est habenda ratio. Quodsi itaq., inquit Hippocrates, intra duos vel tres dies, per fomenta, dolor non cessauerit, ab incepto desistẽdum est; metu nimirum maioris mali. Maioris, vtpote affluxus, siccitatis, vel siccæ tabis, ab exhaustu pulmonum : & suppurati. Nam quicumque ex morbo laterali laborantes, in quattuordecim diebus non repurgantur, ij ad suppurationem vertuntur. (*5. Aph. 8.*) Quàm verò formidabile sit malum ipsum suppuratum, docet Hippocrates, vbi ait, Nam (*5. Aph. 15.*) nisi intra quadraginta dies, à suppurato quis purgetur, in tabem ferè incurabilem is incidet. Sed obiicies Hippocratis sententiam, Omnia secundum rationem facienti, (*2. Aph. 52.*) si non successerit res, non mutandum: dum id manet quod ab initio visum est. Hîc autem manet quod à principio visum est: quia incumbit in amotionem causæ doloris, & in partis restitutionem: quare in admouendis fotibus etsi dolor non cessauit, à proposito tamen non desistes. Respondeo, Dictum Aphorismum intelligendum esse, modò maioris mali periculum nõ immineat. Hinc patet error recentiorum, qui non solùm caldaria præscribunt, sed etiam admouent emplastra insigniter calfacientia. Hactenus Hippocraticam rationem per fotus medendi aperuimus. Prouisione itaque habita totius, totum tempus fotibus transigat : Si non mitescit malum, redi ad phlebotomiam: ea enim repetita, sæpè iuuit. Duplices autem sunt fotus; tentantes, & (*Fotus duplex.*) mitigantes dolorem : mitigantibus locus non est, in vera pleuritide, ni primùm totum corpus fuerit euacuatum : nam ἄμα alioqui

alioqui succorum augmenta ducet. Quare tum maximè ineunte lateris dolore, vtemur fotu, cùm existimamus ab eo exhauriri posse materiam influxam, quæ non ita circumfluit copiâ: quare num parcè homo pastum inire soleat nota, & num vacuatio grauis præcesserit. Vbi autem apyrexia adest, nihil periculi à fotu erit, non occupato corpore à nimia succorū copia, pressúmve eorum prauitate si id non fuerit. Cùm verò tentamus malum fotu, id ante euacuationem agimus, quò eluceat num copia materiæ in vitio sit. Si his augescat dolor, ilico seca venam. Mitigantibus verò, vt dixi, locus est à vena secta. Hi tales sint qui partem molliunt, rarefaciunt; sanguinemque, si paucus ille fuerit, in habitum resoluunt. Variæ autem fotuum sunt ideæ, vt antea scripsimus: nam fiunt vesicâ, spōgiâ, cataplasmate, illitu. Illinimus latus primo die oleo violato: secundo, amygdalino: tertio, chamæmelino: quarto vtimur cataplasmate ex semine lini, fœnugræci, maluæ, radicum althææ, florum chamæmeli: quinto, si ad suppuratum abit, addimus adipes. Vel accipimus vesicam horum decocto semiplenam: vel eam semiplenam oleo amygdalino & decocto maluæ admouemus: his, aliis inuictus, cessit sæpè dolor. Vel fouebimus latus spōgiâ madēte ex decocto florum chamæmeli, meliloti, anethi, radicum althææ, seminis lini, fœnugræci: coquuntur hæc in duabus partibus aquæ & vna olei. Nonnunquam indimus vesicæ oleum anethinum: & latus vngimus pinguedine vrsi & anatis; imponimusque lanam succidam. Sed si humidus fuerit affectus, multaque ab initio profundat sputa, sacculi ex milio, furfure, sale, cumino, potiores erunt. Sed si ægrè expectorat, nunquā ab humidis fotibus erit abeūdum. Et cautio semper adsit, ne, dum dubia adhuc res est num flatus vel vera pleuritis bellum moueat, ilico venias ad illitum ex oleo chamæmelino, & rutaceo, cum semine cumini & anethi. quibus tamen in progresso morbo dextrè vtimur. Quodsi fotibus dolor placatur, exactè perpende num id eueniat ratione fotus: siquidem ad primum fotus blandimentum sæpe mitescit in phlegmone dolor, quòd pars tensa laxetur: sed reuiuiscit mox ardentiùs, cùm noua immittitur materia. Euenit interdum

Variæ fotuum species.

Cautio.

3. *Aph.* 31.

vt, altiùs immissâ materiâ, dolor à phlebotomia non mitigetur, vel quòd densior membrana costis intexta nullum exitum concedat insinuatæ materiæ; hic fotus maximè tunc locum habent. Et in omnibus fotibus caue, ne hi pondere dolorem dolori adiiciant. Si fuerit pituitosus sanguis, Accipe milium, furfurem, & salem, fingatur sacculus; immergatur vino & aceto in quo origanū coxit. Fotus etiam instituitur ex cineribus tepidis. Si nihil profeceris, plus biduum non erit fouendum, ne tenue exhauriatur ex inflammata parte. Illinitus fiat ex vnguento resumptiuo cum croco. Placet mihi vehementer fotus qui instituitur ex decocto maluæ, cum oleo amygdalino & violarum, ineunte morbo. ita vt secūdo vel tertio die addamus flores chamæmeli & meliloti: si fortius quid velis, adde parietariam, vel absinthium, fœnugræcum, semen lini. Cùm id feceris aliquoties, vnge primùm oleo violato & amygdalino: dein chamæmelino & anethino, butyro: adiice adipem; tandem veni ad oleum lilinum. Vt, in pituitosa materia, Accipe radicum & foliorum maluæ, parietariæ, florum chamæmeli, singulorū manipulum: seminis lini & fœnugræci, cuiusque vncias duas: coque ex aqua: foue cum spongia. Dein vnge latus: Accipe olei amygdalini dulcis, lini, chamæmelini, cuiusque semunciam: muccaginis althææ, & seminis lini, singulas vncias,) vel earum loco adipem adde, (croci semiscripulum, ceræ quod satis sit: fiat vnguentum molle. Sed, vt iterum caueam, Si æstu conflagrarit æger à bilioso sanguine, ineunte morbo vtemur oleo violato, vel vnguento resumptiuo. Nam, in pectoris inflammatione, parca manu admouenda sunt adstringentia & refrigerantia: quod prudenter scripsit summus medendi præceptor, τὰ ψυχρὰ, ὀλίγον, πρόσβαλλε, τῷ στήθει πολέμια. Satis enim est, vt his, clementi præditis quadam astrictione, pectus robustius euadat: ne pars inflāmata, quæ calet & dolet, tam facilè, attrahendo, suscipiat materiam: suscipit autem dū laxantibus vtimur. Si tamen via cuncta fluēti materiæ intercipiatur, orgasmo quodā percellitur, ac peripneumoniam phthisinq. prouocat. Quare aliquando vtimur oleo violato ad quartum vsque diem: postea miscemus oleū amygdalinū,

2. *Aph.* 9.

Fotus insignis.

11 *Meth.* 17.

& cha-

& chamæmelinum. Ineunte etiam morbo nonnunquam miscemus oleum rosatum completum cum violato. In sanguinea & biliosa phlegmone, Accipe olei amygdalini dulcis, violati, vnguenti pectoralis resumptiui, butyri recentis, partes æquales. Si fuerit à pituitoso sanguine, iunge his oleum chamæmelinum & anethinum. Experientissimus Trallianus, si sanguinea fuerit materia, vtitur fotu ex milio. si biliosus, ex aqua fotu vtitur cui chamæmelum incoxit. si pituitosa, sale, foliis lauri, vel eruis torrefactis, vel lanis oleo anethino imbutis. si melancholia, furfuribus, in chamæmeli decocto, cum oleo anethino: hoc egregiè dolorem placat. Iam subdo quasdam fotuum formulas, quibus contumax alioqui malum sæpè deuictum fuit. Accipe vnguenti pectoralis, olei lini, amygdalini, adipis anserini, cuiusque drachmas duas: olei chamæmelini drachmas tres: croci grana duo: misce, fiat linimentum. initio etiam prodest, eodem successu litus præscribitur ex oleo violato, amygdalino, butyro recenti, & ex pinguedine anatis; vel ex medulla lactentis vituli cum croco. post initium iunge adipem vrsi. Post septimum diem hoc foue, Accipe flores chamæmeli, meliloti & anethi cacumina, semen althææ, lini, fœnugræci, furfures, hyssopum, maluam, violas, incoque vino albo. dein vnge, Accipe dialthææ semunciam: pulueris cumini drachmam: misce. Vel fiat emplastrum ex diachylo dissoluto in oleo amygdalino dulci. Aut accipe dialthææ vnciam: olei amygdalini dulcis semunciam: misce: & calidè vnge: dein insperge pulueres cumini exactè tritos: & superpone his folium caulis calfactum super cineres, ac butyro antiquo, non salito illitum: hoc præclarè omnes dolores sedat. Aretæus, insignis medicus, lateri imponit lanam sulphure fumigatam, vnguento imbutam in quo anethum rutave incocta sit. Vnguentum resumptiuum & pectorale commodè oleis & adipibus miscetur: remisce semper aliquid croci. Cùm metus adest empyematis, iungit cataplasmatis Aretæus sinapi: vbi nimirum morbus productior, dolor pertinax, & expectoratum humidius. Vel talis fiat sacculus, Accipe florū chamæmeli, meliloti, cuiusque pugillum: seminis anethi semunciam: fœniculi drachmas duas: seminis maluæ sesquidrachmam: (si adsit flatus, seminis rutæ ℨ j.) fiat sacculus: qui vino irroratus admoueatur. Accipe olei chamæmelini, & lilini: cuiusque semunciam: pinguedinis gallinæ, butyri, singulorū drachmas duas: muccaginis seminis lini & fœnugræci, cuiusque drachmam: pulueris ireos scriptulum: croci semiscruptulum: misce. Si fuerit notha pleuritis; vt si in musculis consederit malum, fiat emplastrum ex pice, & oleo anethi: & si frigida fuerit materia, adiice drachmas duas sulphuris. Pix, vt hoc noies, non benè liquatur ni ei aquæ aliquid affuderis. Quin cucurbita etiam in notha pleuritide lateri affigatur. Accipe radicum althææ coctarum, & perfectè tritarum, vncias tres: florum chamæmeli, & seminis lini, cuiusq. vnciam: farinæ hordei vncias duas: cum oleo chamæmelino & violato fiat cataplasma. Aliud: Accipe foliorum maluæ, & furfurum, singulorum manipulum: florum chamæmeli & meliloti, cuiusque semimanipulum: seminis althææ, lini, fœnugræci, singulas semuncias: radicum althææ sescunciam: tere: adde pinguedinis anatis & gallinæ, cuiusque vnciam: farinæ hordei, quod satis sit vt fingatur cataplasma. Aliud, Accipe radicum althææ conscissarum in taleolas, vncias duas: coque, & adde florum chamæmeli & meliloti manipulos duos: ficus sex: coque ad dimidias: & colaturæ adiice, farinæ seminis lini & fœnugræci, cuiusque vnciam: croci scriptulum, vel scriptulos duos: olei anethi & amygdalini dulcis, quod sit satis vt fiat inde cataplasma. Vel accipe vnguenti dialthææ vnciam: misce oleum amygdalinum dulce, quô fiat vnguentum molle. Cùm iam resoluendū est, addes puluerem ireos, thymi, & gentianæ: & tunc superpone folium brassicæ ad ignem tabefactum, & butyro, vt antea dixi, illitum. Et cùm ad suppurationem vergit, sublato metu affluxus & phlegmones, vt euocetur humor, fiat emplastrum ex pice. Accipe radicum althææ & liliorum, cuiusque vnciam: ficus quattuor: coque ex vino albo, cum pauco aceto: dein cum oleo lilino & adipe pinsentur in mortario, vt ducat formam emplastri mollis, cui insperge puluerem nasturtii, sinapi, singulorum drachmam: Alij addunt lapathium acutum, semen fœnugræci:

Varietā fotuum & illitionū filua.

In notha pleuritide.

Suppuratio.

græci: pistentur, & traiiciantur setaceo: addunt farinæ fabarum & hordei, cuiusque pugillum: iunge quid chamæmeli. Coque ad crassitudinem: mox remisce cribro traiectam materiam. dein affunde oleum oliuarum, chamæmeli, & amygdalorum amarorum, & vitellos ouorum: admoue à fotu. Fiunt interdum fotus, vbi frigida est materia, ex iua, chamæmelo, cumino, aniso, fœniculo, scabiosa, ruta, anetho, malua, parietaria. Si foras erumpit malum, in augmento admoue caricas coctas cum farina hordei, & adipibus. Si fuerit œdema, ne intrò rapiatur materia, admoue vesicatoria. ita enim in pestifera agendum: & emplastrum de meliloto admoue. Diximus Medicamenta quæ ad Pleuritidem præscribũtur, dicata esse eius causæ, vel dolori. Causæ, quæ nimirum toto corpore fusa est, vel quæ pectore est concepta. Quæ toto corpore fusa est vt sit abigenda diximus: quæ pectore concepta, euincitur topicis & remediis intùs sumptis. de Topicis transegimus: iam vt peculiaribus medelis, ea materia quæ pectori insedit, eximi debeat, agemus. Hæc materia ad expectorationem præparatur linctu maximè. Sed summa cautione in horũ vsu est transigendum. In omni parte inflammata adest vrens calor & tensio, quæ in membranas est violenta, quæq. contiguas partes vnà in tensionem abripit. Propterea frigidis redintegrari debet: ea tamen relligione, ne repellas aut stringas, etiam ineunte morbo; maximè si phlegmone occupauerit sinistrum latus. Quare in vsum vocentur ea quæ modestè frigent & humectant, ne ex arida tussi vena se aliqua in partibus spirabilibus laxet. Sint itaque frigida & humida in secundo ambitu. Mirandâ vi illud est, Accipe seminis papaueris nigri, misce cum diapenidio & sapa; lingat ineunte morbo eo, qui à bilioso sanguine. Vt, Accipe pulueris seminis papaueris nigri semidrachmam: diapenidij ex sapa vncias duas, lingat. Vel Accipe seminis papaueris rubri semidrachmam: seminis botrydis drachmam: sirupi de calamintha sescunciam: lingat. Ineunte pleuritide biliosa, propina aquam citrulli & melonum, vel cucurbitæ cum saccharo. Et vtatur initio sirupo violato & iuiubarum, cum duplo aquæ sacchari: ad quartum id agat diem.

Ordinis ratio.

Linctus.

Cautio.

In biliosa materia.

Caue à sirupo portulacæ & lactucæ. Deinde propinetur sirupus violatus cum sirupo glycyrrhizæ, & de farfara. Vel accipe violarum manipulum: gummi Arabici drachmas duas: seminis cydoniorum, seminis maluæ, singulorum scriptulos duos: gummi tragacanti sesquidrachmam: aquæ libras quattuor: infunde horis viginti-quattuor, bulliant ad dimidias partes: & cum libra vna penidiorum, fiat sirupus: detur cum decocto hordei & seminis psyllij. Vtitur etiam Aretæus diacodio cum fertula campana. Sirupus nymphææ; muccago seminis psyllij (nam refrigerat, inspissat, mollit) cum saccharo penidiorum: ita etiam muccago althææ, & pulpa iuiubarum: vel cũ saccharo crystallino. Radicem althææ coque sub cineribus: dein conscinde in taleolas, & coque ex aqua hordei, dũ melleam ducit ideam. Accipe sirupi violarum, sirupi de iuiubis, conseruæ violatæ, sacchari crystallini, sirupi capillorum veneris, farinæ amyli, singulorum semunciam: lingat. Sæpe vtor sirupo violato & capillorum veneris: iungo interdum quid conseruæ violatæ, & diatragacanthi, vel sacchari penidiati. Cùm biliosa pleuritis consociatur crassæ destillationi, adiicio anteà descriptis sirupum de liquiritia. Vel remisce suaue insulsumq́ue butyrum conseruæ violarum: & speciebus diaïreos simplicis. Conferunt enim humectantia & modestè abstergentia. Madescat semper os ab aliqua re. Quod si pleuritis initium fecerit à pituitoso sanguine, initio dũ expectorata spumosa, tenuia, paucaq. prodeũt, propina decoctum hordei, passularum & liquiritiæ, cum sirupo violato; moxque adiice sirupum capillorum veneris. Si viscida materia fuerit, commodè inibit vsum oxymelitis simplicis: absterget enim & attenuat, neque accendit febrem, inquit Galenus. Quin etiam opportunè hîc in vsum vocatur sirupus liquiritiæ: nam lenit & attenuat modestissimè. Ni enim in glycyrrhiza leptomeria quid valeret, non vrinalis esset. Sirupus glycyrrhizæ fiat ex aqua farfaræ: remisce diapenidion, & diaïreos species. Quæ verò attenuant magis, quæque plenè concoquũt, in declinatione inflammationum offeremus; vt vrticæ semen, hyssopum, prassium. Oxymeliti itaque talia quædam tunc incoquimus. etiam decoquimus

In pituitosa pleuritide.

coquimus radices ireos, liquiritiæ, marrubium ex hydromelite, quod commendauit Alexander Trallianus. Nonus melli addit vrticæ semen & amygdala. Aretæus, si liquida crudaque expectorata fuerint, accipit myrrhæ drachmas duas: croci drachmam vnam: piperis grana quindecim: mellis libram vnam: sumat ante cibum dimidiatam mystilam: confert in longo malo, inquit Aretæus. Hoc medicamentum, inquit Scribonius Largus, fuit Apuleii Celsi, præceptoris Valentis & nostri: & nunquam vlli se viuo compositionem eius dedit, quòd magnam opinionem ex eo traxerat. per cochlearium hoc deuoratur cùm præfocari videntur à glutinoso expectorato; pleuriticos liberat ab omni periculo. dantur cochlearia quina vel sena: nam tussim lenit, & ægri excreant facilè, eius vsu, quæ obstant transitui spiritus. Paulò aliter illud commemorat Marcellus Empiricus. Quidam hîc in secretis habent radices helenij: has coquunt sub cineribus: dein spoliatas à cortice coquunt has cum melle, vel cum decocto hyssopi, botryos, vel farfaræ. Accipe semen vrticæ, & lini torrefacti æquales partes, dilue cum melle. Aliud: Accipe sirupi capillorum veneris: adde conseruam capillorum veneris: iunge quid diaireos & sacchari crystallini. Ab ecleggmatis illis crassioribus lubenter abstinemus: quòd minimè permittunt vt pulmones alas suas liberè expandant, qua re maximè opus est hîc, vbi expectoratum promoueri debet. Accipe oxymelitis simplicis vnciam: sirupi de farfara semunciam: looch penidiorum sesquidrachmam: lingat. Si à melancholico sanguine inuaserit pleuritis, eadem vsui erunt quæ pituitam diximus domare. quodsi ab adustione melancholescat sanguis, vt is mollescat, dabimus sirupum capillorum veneris, & de pomis, vel boraginis. & fiat decoctum ex maturis minimeque astringentibus passulis; & ex ficubus. Accipe sirupum capillorum veneris, cum conserua violarum, misce postea parum mellis. A cibo, ne vomat, à lambitiuis pax fit. Vt tussim ferat, pectus illinatur oleo amygdalino dulci, cum butyro loto in decocto maluæ & althææ. Si ad suppuratum se conuerterit malum hoc; erit maturandum, rumpendum, abstergendum, consolidandum. Sed longè præstitisset expectorando malum exclusum fuisse: etenim à suppurato metus tabis adfertur. Cùm tamen nobis etiam nolentibus eò repit malum, suppuratum promouebimus decocto ficuum ex mulsa, ad crassitudinem mellis deducto, cui iungemus crocum. Hoc etiam prouehit ad maturitatem, Accipe muccaginis seminis caulium & seminis althææ, cuiusque semunciam: muccaginis ficuum drachmas duas: butyri recentis, & olei amygdalini dulcis semũciam: croci semiscriptulum: leni igne misce, & cum cera fiat vnguentum molle: extendatur super lanam succidam; quater die illine, ac applica. Accipe iuiubarum, sebesten, vtriusque numero quindecim: glycyrrhizæ, passularum, cuiusque semunciam: radicum maluæ, althææ, inulæ, cuiusque semunciam: dactylorum, ficuum, vtriusq. duo: coque ex aquæ libris duabus, ad mediæ partis euaporationem: colaturæ affunde olei amygdalini dulcis recenter extracti vnciam: sacchari quod satis sit. semper aliquid huius iolabij ore contineatur. Rumpit abscessum tussis, vociferatio, vomitus, sternutatio, concussio corporis vehemens. Si symptomata mitigantur superstite grauitate lateris, stude vt ex suppurato fiat expuratum. Accipe radicum althææ vncias quattuor: contusis his adde butyri vnciam vnam: mellis sescunciam: stercoris columbini drachmas duas: misce: & calidũ loco qui priùs dolebat admoue. Facto expurato, purga vlcus aquâ hordei saccharatâ: &, si febris remissior, hydromelite, vel aquâ ex melle distillatâ, aut decocto cicerum rubrorum. Accipe aquæ hordei libram: mellis rosati vncias tres: radicum althææ semunciam: bulliant ad tertiæ partis consumptionem: lambat colaturam sæpe. adiici potest inulæ radix. Vel coque inulam, quam dein misce cum melle & saccharo, fiatque linctus. Vel vtatur sirupo nicotianæ. Secretum quibusdam est remedium, si quis quater in die bibat vncias quattuor aquæ hederæ terrestris calidè: nam mundat à sanie, & arcet empyema & phthisin. Dein glutina bolo, symphyto, & talibus. Obseruatione dignum quod doctissimus Aretæus annotauit, Si, inquit, incolumes redduntur Pleuritici, paulùm tamen adhuc tussiunt, & caliditas subinde repetit atq. infestat: ad hæc penitùs discutienda,

Præstans remedium.

Scribon. cap. 22.

Cap. 16.

In Pleuritide à Melancholico sang.

Suppuratum.

Obseruatio.

tienda, maturandum est. Aut enim quæ relinquuntur recidiuas faciunt: aut ad suppurationem conuertuntur. Curationis capita breuiter repeto. Si pituitosa fuerit Pleuritis, à vena secta iniice clysterem ex oleo rutæ cum butyro. Dein foue locum oleo in quo coxere ruta, anethum, & flores cyperi: adiice interdum aliquid sulphuris. hoc agat ad tertium vsq. diem. Quarto die fiat cataplasma ex farina seminis lini, melle, & oleo rutæ. Si expectoratū fuerit liquidius, misce farinam seminis fœnugræci. Et si, expectorato liquido prodeunte, dolor perseuerat, studendum vt foras suppuret: quare sinapi misce in cataplasmate & semen nasturtij, & pyrethrū. Et vt cataplasma non algescat, impone illi vesicam semiplenam oleo tepido. Post septimum diem si perseuerat dolor, scarificatæ cuti admoueatur cucurbita, & linteolum imponatur scarificatis partibus oleo & sale madens. Sequēti die iterum admoue cucurbitam, quò sanguis saniosus ac vlcusculis impactus extrahatur. Tertio die à scarificatione, ceratum rutaceum lateri ac vlcusculis imponatur: nec vnquam nudum latus relinquatur. Hac arte vel discutietur, vel in pus mutabitur materia morbifica, S. Deo iuuante. Si in pus, id promoue cataplasmate ex radicibus althææ, & caricis. Postea, cùm meliùs expectorat, radicem siccam brassicæ vnà cum caulibus vres; & excipies cineres veteri axungiâ suillâ, vt fiat cataplasma, quod impones cum folio brassicæ: id discutit ac mitigat dolores. Si diu perseuerat dolor, adde baccas lauri, aliquid nitri & euphorbij ac seminis rutæ. rubedo inde efflorescet. Sed, antequam prouisio habita sit totius corporis, hæc agi non debent. Tunc etiam præclarè conferunt hæc, Accipe florum chamæmeli, meliloti, maluæ, cuiusque manipulum: seminis fœnugræci semunciam: fiat decoctio ad libram vnam ex aqua: foueat latus expressis in hoc decocto spongiis. Dein accipe olei amygdalini dulcis, chamæmelini olei, pinguedinis gallinæ, butyri recentis, singulorum semunciam: fiat linimentum. Si tenui à materia ac acri natus morbus sit, accipiat decoctum violarum, capillorum veneris, passularum, & glycyrrhizæ, cum sirupo iuiubino, violato & tussilaginis: lingat sirupum violatum vel iuiubinū cum diatragacantho: postea vtatur sirupo capillorum veneris. Purga diacatholici vnciā: vel accipe cassiæ drachmas sex: electarij de succo rosarum drachmas duas: sirupi violati, & rosati, cuiusque semunciam: & cum vnciis tribus decocti pectoralis fiat haustus. propinetur opportuno morbi tempore. Si flatulenta fuerit materia, sumat diacatholici drachmas quinque vel sex: specierum hieræ semidrachmam: nam hic febris abest, estq. dolor vagus. Coque flores chamæmeli ex ceruisia: potet, modò non sit mulier ingrauidata; & illinat latus oleo anethino & rutaceo. A grauiori pharmacia abstineat & à phlebotomia. Vel fiat sacculus ex semine cumini, & floribus chamæmeli; immerge eum vino albo. Vel fabrica sacculos ex furfure, floribus chamæmeli, rutæ, anethi semine, & lini, & nigellæ. Vel coque illa ex aqua pluuiali, & cum spongia foue. Dein illine oleo amygdalino amaro, & chamæmelino: & panno albo laneo contegatur latus. Extenuatis ita flatibus, cucurbitam admoue quattuor vel sex digitis sub loco dolente: sit ea magna, sine scarificatione, largamque flammam habeat: bis vel ter eam admoue. Si hoc modo non discutitur flatus, argumento erit pituitam viscidam in vitio esse, quæ magis attenuanda erit apozemate ex radice inulæ, petroselini, hyssopi foliis, seminibus ex quattuor calidis: iunge liquiritiam & passulas: libræ colaturæ adde sirupi byzantini & oxymelitis, singulorum sescunciam: sacchari vnciam: duobus diebus hoc vtatur: dein purga. Accipe agarici scriptulos quattuor: turpeti semidrachmam: zinziberis scripulum: infunde aquæ capillorum veneris & vino. Colaturæ adde diacatholici, & benedictæ laxatiuæ, cuiusque drachmas duas. His actis, repete fomenta & cucurbitas. Vtatur radice inulæ condita cum aniso: & frica locum dolentem diu manu madente ab oleo amygdalino amaro & aqua vitæ: deinde tege panno laneo molli, albo, & bibat interdum decoctum florum chamæmeli. Cautione summa in phthisicis à latere laborantibus transigendū: nam his nonnunquam immittuntur pulmonibus venti contumaces; cùm horum pulmones, perpetuis circumflui madoribus, adhærēt lateribus pectoris, quasi his agglutinati præter naturæ legem, solùm fotus & sacculi

Anacephalæosis ex Aretæo.

Optima quædam remedia.

Ad flatus.

Cautio in phthisicis.

sacculi admoueantur, cucurbitæ, & deinde emplastrum de meliloto. *Victvs ratio.* Iam ad Diætæ rationem venio. Hæc summa hic cautione præscribenda, nam vt opportunè illa aut sinistrè in vsum ducitur, ita vel in salutem vel in mortem trahuntur ægri. Occasio medendi ac nutriendi momentanea ac fugax est in pleuritide. nam vel ipse cibus optimus, qualis est ptisana, enecat, si non loco ac iure exhibeatur in decursu huius mali. *Ex libris de victus ratione in morbis acutis.* Quare ex sententia Hippocratis hanc rem transigere volo. vt Hippocrates ostendat mortis causam sæpè esse cibum nec loco nec iure exhibitum, in primis dotes quamplurimas optimi eduli enumerat, nimirum ptisanæ, quæ tamen enecat, non opportunè propinata. Hac enim ratiocinatione vti videtur, *1. Acut. 18.* Quicquid calorem febrilem (quia omnis morbus acutus est cum febre symptomatica, vel est ipsa febris essentialis) extinguendo, pugnat cum febre, humoris putris portionem pepasmi participem mitificando, alteramq. portionem, quæ est pepasmi expers, excludendo: obstructiones, quæ sunt causæ antecedentes febris, tollendo: præterea quod stomacho qualitatibus primis, secundis, & totâ substantiâ est gratum, & omnis molestiæ expers: id conuenienter ad morbos acutos præscribi potest. Huiusmodi autem est ptisana. Calorem enim febrilem extinguit. Nam perpetuò frigidum manet hordeum, ex quo conficitur ptisana, vt scribit Galenus De alimentorum facultatibus, vbi De hordeo, neque vlla arte vim calfaciendi acquirere potest. Sed, omni præparatione adhibita, insitam refrigerandi vim retinet. humectandi verò vel siccandi vi, variè, pro varia præparandi ratione augetur. Hordeum enim glumâ suâ castratum, in aqua coctum donec quàm maximè intumuerit, humectãdi vim acquirit. Humorum etiam putrium vim infringit: nam ptisanæ succus est mitis, læuis, & moderatè humidus. Portionẽ pepasmi participem ipsius materiæ morbificæ, læuitate adiuuat ad coctionẽ: & alteram, pepasmi expertem, excludit per lubricitatem & per contemperationem. obstructiones fluiditate tollit. Stomacho grata est, omnibus à qualitatibus totaque substantia. Molestiæque omnis est expers; nam sitim inducere nequit, cùm nec calfaciat nec obstruat, nec in bilem vertatur. Stomacho etiam tumultum non infert, quia succo est æquabili, omnis flatus expers. Ptisana igitur, ex sua natura considerata, cibariorum omnium cerealium præstantissima rectè est habita in morbis acutis. Attamen, inquit Hippocrates, si cui conclusis adhuc in aluo fæcibus sorbitionem *1. Acut. 38.* ex ptisana dederit, nondum aluo subducta clystere, conceptum iam dolorem exacuet is: aut si dolore careat, statim nouum inducet: tum etiam frequentior & suspiriosus fiet anhelitus: nam à cibo ingesto distendetur venter & intendentur intestina, vnde cõprimetur diaphragma. Quod his de causis malum est, nam crebro motu pulmones incalescunt ac desiccantur. Quare illa nobis cautio adhibenda est in lateralis doloris assiduitate, qui ad fotus nihil omnino concesseris (semper affluente materia noua) nec expectoratum rectè procedat (sed si siccus manet morbus) sed cum summo lentore concoctionis expers sit, (ita vt cum summa difficultate excludatur) nisi dolorẽ quies sedauerit aut aluũ ciendo (in pleuritide costarum inferiorum cathartico ex elleboro) aut venam secando (ad mutationem coloris, in pleuritide costarum superiorum, ad amotionem causæ coniunctæ) aut alterutrum adhibendo quod duxerit esse vtile, ptisanamq. cùm ita adhuc affecti sunt (hoc est dum doloris summa adhuc sunt omnia, nec vlla pepasmi signa edantur in propria morbi materia) dederit; celeriùs opinione hi moriuntur: nam pereunt intercepta respiratione, & suffocato calore natiuo: Quia labefactabitur vtraque œconomia, nutricatus, & respirationis. *1. Ac. 34.* Hac itaq. de causa, inquit Hippocrates, illi qui integra ptisana inconsideratè vtuntur cùm siccus adhuc est morbus, & doloris cùm adest assiduitas, & respirationis difficultas, septimo die aut celeriùs moriuntur, strãgulato calore ab intercepta respiratione. Alij quidem mente perculsi (per materiæ morbificæ metastasin ad caput) alij verò ob orthopnœa, & stertore strangulati: à materiæ contumacia, bronchiorum obstructione, & lateris infirmitate. Ab inopportuna enim huius ptisanæ propinatione, anxia redditur respiratio. Itaque frequenti & multa respiratione *1. Ac. 37.* quamuis nitatur thorax, tamen expectoratum cũ summo lentore coniunctum pepasmi-

pepasmique expers, transmissionem spiritus prohibet. Atque ita, inquit Hippocrates, in ægri perniciem mutuas tradunt operas; expectoratum enim dum cunctatur suppressum, densam efficit respirationem: hæc autem densior reddita expectoratum glutinosius reddit, effluereque prohibet.

1. acut. 22. Quare si adhuc siccior sit morbus, copiosius tunc ptisana exhibenda non est: sed ante sorbitionis accessionem præstat propinare melicratum, aut vinum dulce, prout alterutrum videbitur consentaneum.

1. acut. 43. Vtendum itaque potione si quis dolor vrget, in sicco morbo, oxymelite. Quodsi inexplebilis sitis adfuerit, & melicrato dilutissimo, & aqua vtendum. Non enim oxymelitis tantum præbendum quantum postulat æger, quia ab eo labefactatur aluus. sumat vna dosi vncias tres. Nam oxymelite in magna copia non est vtendũ. propterea Hippocrates ad melicratum & aquam abit. Morbus petit oxymel: (ad incidendum, attenuandum, & ad explicandas pulmonum alas, quô expectoratum procedat) sed si eo sitis non extinguitur, melicrato vtemur: si nec illud sitim placarit, ad aquam eundum. Deinde verò, post melicrati aut oxymelitis vsum, si & dolor concesserit (fotu, cathartico, sponte naturæ, venæ sectione,) nec aliud vllum signum calamitosum appareat, (non stertor, nec difficultas spirandi) sorbitionem dare oportet ilicò non plena manu (cùm os humescere inceperit, & expectoratum procedere) neque multam (quia diuturna officij vacuitate facta est aluus ignauior) sed exacto morbi septimo vel nono die (nimirum abstinendum à multa & crassa ptisana) si ad illud tempus vsque ægri vires valeant, id faciendum. Cùm autem iure ptisanæ vsum init (sopito iam dolore, ac procedente expectorato) si pridianæ fæces non aluo cesserint, siquidem valeat æger, & sit florenti ætate, clystere ciẽda est aluus emolliente: si autem infirmior sit, balano qui ex melle cocto conficitur: nisi vltrò conuenienter feratur. Et cùm æger iure vtitur ptisana, hoc est, iam sedato dolore, ac procedente expectorato, videndum erit vt loco etiam ea vtatur. Nam, inquit Hippocrates, cùm frigidi sunt pedes (quod euenit initio paroxysmi per affectionem caloris natiui, à contrariæ materiæ occursu in superiore ventre) ptisanæ vsum inhibere oportet (ne corrumpatur in ventriculo à materia morbifica, fiatque morbi causa; & ne in thorace difficultatem spirandi adferat) maximeque potu abstinendum. Sed cùm febrilis calor ad pedes descenderit (restitutis temperatisque hypochõdriis, quæ incendio conflagrabant, & thorace) tunc exhibenda ptisanæ sorbitio est. Cæterùm ineunte ptisanæ vsu potissimùm cremore ptisanæ erit vtendum (vt assuescat natura ignauior facta, & vt faciliùs concoquat) deinde verò ptisanâ integrâ. Verùm qua arte accessio adiungenda sit sorbitioni, præclarè docet Hippocrates libro secundo De morbis acutis: longiùs excurrerem si hæc cuncta conferre velim. Hæc summa est. Cùm iure vtetur ptisana æger, inspice motum & magnitudinem morbi, & ægri peculiarem naturam. Nam quò propiùs abest à statu, eo parciùs nutriatur: vt status commodè inediâ transigatur. & quo longiùs abest à statu, eò liberaliùs nutriatur, vt liceat τὴν ἀκμὴν in inedia transigere. Sensim enim copia attenuanda erit cùm venitur ad statum, ita vt biduum vel triduum per inediam tunc transigat. Sed tamen peculiaris naturæ ratio est habenda: nam picrocholi non ferunt inediam; at phlegmatiæ, facilè. Quare nota in primis ex symptomatum magnitudine motum & magnitudinem morbi, vt scias quando vigor in procinctu sit futurus: Si enim septimo vel nono die videatur is adfuturus, ineunte morbo non fraudabis ægri genium, sed cùm ferè ad vigorem ventum est. Quare longè minùs peccant illi qui ineunte morbo cyciona, hoc est mixta prauaque alimenta, offerunt ægro, quàm qui ptisanam illis præbent imminente vigore. Nam vigor transigi inediâ debet. Si igitur tardè veniet ille, primùm (placato antè dolore) liberaliùs habeantur vsque ad morbi statum: sin tertio vel quarto die expectetur vigor summus morbi, ilicò abstineat à cibo, modò vires id ferant, hoc est si non sit antè exhaustus ab aliqua euacuatione, vel si sit picrocholos homo, hic enim inediam non feret. Doctum enim medicum virium imbecillitas in cibum nunquam cogere debent, sed causa infirmitatis. Causa infirmitatis est exhaustus, vel oppressio à materiæ morbificæ copia; hæc vacuationem nulla-

Marginal notes: 1. Acut. 44. — 1. Acut. 45. — Distinguit Hippocrates anxiè inter vsum glandis & clysteris: quare non fortibus vtitur remedio. — 1. Acut. 46. — Oxymelitis dosis. — 1. Acut. 47. — Summa.

nullaque ratione cibum petit: illa, cibum flagitat. Tecmarsin autem benè medendi in potu eleganter docuit Hippocrates libro tertio De victus ratione in morbis acutis. Docet enim ibi quomodo potionum quattuor genera simplicissima, vinum, aqua, melicratum, & oxymel commodè in vsum duci debeant, vtque in his considerandum Quid, Quantum, Quando, Quibus, cum vitium distinctione. Aperit enim harum quattuor rerum naturam, quô conuenienter quæ cuique adhibendi sit ratio doceat. Nihil enim temerè est pronunciandum de alimentis aut medicamentis: sed Indicatione sumpta à morbo, viribus ægri, peculiarique cuiusque natura & consuetudine: quo modo adhiberi conuenienter possint in qualitate, copiâ, vtendi modo, & occasione. Possem, si velim, vtilissima ac præclara inde adferre; sed video me in huius morbi descriptione iam satis prolixè breuitatem violasse: quare supersedeo. Ita flexit prudenter Hippocrates prisanæ, vini, aquæ, melicrati, oxymelitisque vsum ad curationem pleuritidis; vt rectè pronunciârit Aretæus, In alimentis medicamenta esse. Si biliosa fuerit pleuritis, non absque insigni febre, cauebis ab aëre calidiore. Nec tamen horrido frigore præditus sit: sit temperie moderatus. In pleuritide pituitosa & melancholica sit etiam calidus aër. Magna, vt antè diximus, cautione opus est in cibi exhibitione. Dum dolet, abstineat. Ardens febris vix in septimum diem excurrere solebat; quid igitur censebimus de pleuritide, quæ consociatur ardenti febri? Propterea Hippocrates non solùm ptisanam in vsum ducit, sed etiam melicratum. Cùm ergo iure & loco pastum inire poterit æger, quibus vtemur? ptisanâ. Auenzoar triticeo furfuri tantum aquæ affundit, quantum opus est vt supermadeat & inundet. Post duodecimam horam exprimit denso linteo. accipit id quod in colaturæ fundo sidit: fit inde pulticula. Quidam addunt amygdala, & semina maiora frigida, cum sacchato. Idem ille Auenzoar spinachiam præbet. Primò fiat pulticula liquidior: secundò, crassior: tertiò, misce amygdala. Deinde eadem ex pullorum iusculis, & tritis eorum carnibus: dulcorentur saccharo violato. Ius pulli in quo coxit pimpinella: vel semina

Alimentum & Medicamentum vt in vsum sit ducendu.

Aër.

Cibus.

Ex furfure.

melonum, amygdala, pinei nuclei, papauer, vel tussilago, aut passulæ. Et gelatinæ. mala dulcia cocta. Panata cum saccharo. Vbi expectorare cœpit æger, inquit Razes, cottidie manè propinabis ex eo decocto quod descripsi ad Destillationes: idque perpetuò ante hordei decoctum: dum restituatur æger. Passulæ leuiter coctæ cum saccharo. Octauianus Horatius manè semel cibum dat: nam, inquit, vespertinæ horæ vitia quasi renasci cogunt, commotionem interea addentes: Ita inquit, faciliùs ægritudinem refrenabis. Trallianus teneros & humidos pisces præbet, vt turdum marinum. In pituitosa Pleuritide non sit victus tenuissimus: nam euagari longiùs eius mora potest. In oculis sit ægri natura. In biliosa, victus ratio sit refrigerans: pedes animalium, pisces, si æger inter spirandum strepitum non reddit. In pituitosa sit abstergens, attenuans; Iusculis incoque semen botryos. Si, dicit Aretæus, humida & copiosa materia per os feratur, sulphur ignem non expertum & nitrum in oua inspergito, vel resinam, vel terebinthinam, si glutinosa fuerit pituita, & piper in ouis, & in ptisana. Iusculis etiam inde petroselinum, adiantum, origanum, & talia. Aqua testudinis præclarè refrigerat: sumatur cum saccharo violato. In genere, inquit Aretæus, cibus calidus & humidus esto, lenis, æquabilis; ouum. Auenatum commendat Trallianus. Sint cuncta dulcia, pinguia, ex sententia Actuarij, & tactu tepida. Potus sit aqua saccharata: hæc deterget, coquit, lenit, nutrit. Accipe aquæ, vel decocti hordei libram: sacchari vnciam, ad vncias tres: adiice parum cinnamomi. Iulep violatum cum aqua cocta: vel sirupus de iuiubis in biliosa materia. Sirupus capillorum veneris, nam incidit pituitam sine calore: & sirupus de liquiritia. Decoctum iuiubarum, passularum, hordei, & botryos. Nihil æquè, inquit Trallianus, Pleuriticis accommodatum est ac aquosa mulsa. Si, dicit Trallianus, phlegmones feruor iam cessat, nec admodùm febricitet, vrticæ semen cum hyssopo ptisanæ incoque: absterget viscida. Vesperi amygdalorum succum bibat. Vinum negari his debet, nam adest inflammatio. Et aqua actu frigida pota est his calamitosa: nam nec aër quidem frigidior his con-

Cap. 14.

Cautio.

Potus.

concedi debet. Quicumque Medici, inquit Aretæus, aquam frigidam pleuriticis concesserunt, neque qua ratione id fecerint assequi valeo, neque experimento confirmare: siquidem si qui à frigida periculum euitarunt, hi profectò mihi nō laborare pleuritide visi sunt. Sitis tempore bibatur hordei aqua tepidè, cū sirupo violato, adianthi, vel de glycyrrhiza; in pituitosa materia, cum oxymelite simplici. Vel misce hos sirupos cum hydromelite in quo cocta est glycyrrhiza. Accipe aquæ libram: aceti, mellis, cuiusque semunciam: sacchari vncias duas: coque. Ægyptij nunc vtuntur Mastahaleb potione, omnibus febribus dicata. Sitim extinguit ac ardorem, & vrinalis est, ac in laterum dolore Ægyptiis expetitum. fit hoc modo, Accipe seminis melonum vncias quattuor: seminis anguriæ, cucurbitæ, cucumerum, singulorum vnciam: liquiritiæ, sacchari crystallini, cuiusque sescunciam: seminis anisi vel fœniculi drachmas tres: fiat contusio minutim in mortario: pecia excipe, & aquā rosatā lac emulgeatur exprimendo: sumat id. In ardentissimis febribus addunt his semen endiuiæ, lactucæ, psyllij, portulacæ, papaueris albi; & daucum si flatus adsit: Si dolor, iungunt semen althææ, maluæ, meliloti, fœnugræci, lini, sesami. Si vigiliæ fatigant, accipiat sirupi violati vnciam: sirupi papaueris semunciam: decocti hordei vncias tres: detur sub noctem. Iam Empirica quædam subnecto. Primò potet aquā cardui benedicti: post septimum diem da mel, cui intrita sint amygdala & semen vrticæ, adde butyrum. Quidam accipiunt manipulum magnum cardiacæ herbæ, ex qua extundunt succum cum vino: potet calidè. Coque flores papaueris erratici ex aqua scabiosæ: expressam bibat aquam. Alij in principio, dum adhuc affluit materia biliosa, coquunt flores rubri papaueris in aqua pimpinellæ, & singulis tribus horis propinant vncias tres vel quattuor: post tertium diem præscribunt sudorifica, vt succum cardui benedicti: nā si is primùm daretur, irritaret fluxum: & si papauer postea propinaretur, expectoratum sisteret. Quidam præscribunt aquam herbæ & radicum pimpinellæ, acetosæ, prunellarum cum radicibus distillatarum: ad vncias quattuor, manè. Rases præbet scobis dentis apri scriptulum: cum cochleare olei lini. sumitur etiam cinis priapi tauri cum vino. Quidam accipiunt vnum aut alterum ouum equi comedentis auenam: &, si à calore nata sit pleuritis, in aqua endiuiæ; sin cum frigore inuaserit, in vino macerant: deinde per peplum transcolant: & tepidè propinant: ac lecto vt sudet copiosè iubent. aiunt id valdè refrigerare. Noui ego principes qui eo remedio in se vtebantur ipsi. Vel sumat haustum succi scabiosæ cum puluere radicis scabiosæ & corallo, adde saccharum: hoc ilicò rumpit apostema. Accipe olei seminis lini vncias duas: succi althææ tantundem: potet manè & vesperi. Dioscorides drachmam ballami dat cum melicrato, vbi antiquum malum est. Idem leucacanthæ radicis succi cyathi mensuram dat cum hydromelite. Dant alij pulueris quercini visci ex vino drachmam. Alij recentis olei seminis lini vnciam. Accipe membranam diuidentem nucleū nucis iuglandis, & nucleorum iuglandium cuiusque drachmas duas: radicis inulæ scriptulos quattuor: croci grana duodecim: fiat puluis: da eius drachmam ex vino vel aqua. Nonnulli exhibent cortices auellanarum cum iusculo. Probant alij decoctum radicum phu cum saccharo si bibatur: & ilico iuuare affirmant. Pomo dulci incoque thus, comedat cum saccharo penidiato, manè & vesperi duas horas ante pastum. Pellis ouina, inquit Dioscorides, pice liquida circumlita, & sulphure viuo illita, quod ipsum etiam pici est inspergendum; imponatur. oportet autem mediam partem pellis illinere, ne pix diffluat. Accipe radicum althææ, sub cineribus in folio caulis coctarum, & cribellatarum vncias tres: seminis lini, fœnugræci, florum chamæmeli, cuiusque semunciam: coque in decocto caricarum: adde, in fine, adipis porcini recentis vnciam: fiat cataplasma. Caules brassicæ cum radicibus cremati cum suillo adipe admoueantur, vbi non adest magna febris. Admonendum putat Aëtius, ex crassis crudisque cibis, veluti sunt bulbi ac fungi, crudos humores gigni, qui se repentè in vacuum thoracis locum ingerunt, aut in ipsum etiam pulmonem, ac copiā sui distendunt membranam costis intextam; ac ideam veræ pleuritidis fingunt adeò, vt etiam

viam

Trosper Alpinus lib. 3. De Medicina Aegyptiorum.

Somnus.

EMPIRICA.

Intus.

Foris.

Notanda. Tetr. 2. Serm. 3. cap. 68.

viam spiritus intercipiant, vehementemque spirandi difficultatem adferant. Vnde quidam Medici errore seducti, venâ cubiti incisâ, multoque sanguine euacuato, mortis causam ægris præbuerunt. Quare diligenter interroga de victus ratione: ac pulsus & calorem tentâ tactu. Supini decumbunt: intercepta laqueo videtur illis respiratio, vt vix loquantur: non sitiunt. Clysmo leniente eluatur aluus, dein ex calamintha & centaurea. illinantur oleo rutæ & anethi. Bibant hydromel pulegiatum, in quo caricæ coxere. Oribasius author est, quum diuturnis doloribus thorax citra febrem detinetur, vt palmulæ pingues cum fœnugræco decoquantur, succus exprimatur: cui mel copiosum admiscebimus: coquantur iterum ad mellis crassitiem: eo multùm ante cibos vtatur. Vires erigantur instaurantibus, quibus immaduit pimpinella, calendula, borago, violæ, cum pauco hyssopo. Fit sacculus ex furfuribus, leui ebullitione ex aqua admouetur fortiter expressus. Vel ex spongiâ fiat fotus imbutâ decocto radicum althææ, seminis lini, florum chamæmeli & meliloti. Coque parietariam ex oleo, in patella, leuiter: admoue. Si materia fuerit humida, fiant sacculi ex milio, furfure, sale. Vinum rhodites commendat author Geoponicus. Si INFLAMMATA fuerit membrana Mediastina, quæ nectitur ossi sterno: seca bis venam vel ter, nam repetita sectio effundit prauum sanguinem; & illine oleo violato. bibat libram aquæ cichorei frigidam à vena secta. Illine frigido actu oleo, & inde cum aqua endiuiæ fiat epithema: vel ex farina hordei & his fiat cataplasma. Hyeme tepidè admoue hæc: & tandem adde oleū chamæmeli, sine aqua. & addo farinam fœnugræci; cum croco tandem. Sed, ni venæ sectio iuuerit, ferè moriuntur. Fiat decoctio ex violis, hordeo, endiuia, capillaribus herbis, passulis, cum sirupo violato & endiuiæ, de liquiritia, de farfara. tepidè dentur. Cocta purgentur Rhabarbaro & manna. Sola vtatur ptisana tepida. Bibat aquam saccharatam. Post septimum diem vtetur iure pulli & ouo. Aluus clystere mollescat antequam detur cibus semper: ne alioqui fiat spirandi difficultas.

4. loc. aff. 11. — *Fol 206.* — *Mediastini inflammatio.*

CAPVT III.

DE EMPYEMATE.

QVORVM Pleuritis neque diætâ, neque fomentis, aut sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruitque libera & liberali anacatharsi, in vomicam abire solet: hoc est, eius phlegmone pus suscipit. quæ vomica cùm rumpitur, pus effundit inter thoracem ac pulmones; diciturque tunc ea affectio Empyema. Hippocrates Empyema nominare consueuit omne partium omnium phyma quod in pus alteratum est. nos verò ἐμπύους seu purulentos vocamus eos, quibus collectum pus stabulatur inter pulmones & thoracem. Aput Hippocratem etiam in vtraque significatione legitur. Quare empyema hoc differt ab empyo vel purulento, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis suppurato apponatur; empyi verò non dicuntur nisi hi, quibus pus natat capacitate thoracis. Tales empyicos vocat Vomicosos Aurelianus. Est autem empyema, de quo nos agimus, oppressio spacij pectoris & pulmonis à purulenta materia. Diximus esse oppressionem, nam morbus hic est mala conformatio, qua spaciū id quod est inter pectus & pulmones, oppletur à purulenta materia: nam inde actio thoracis intercipitur & pulmonis; nec enim alas suas pulmo expandere potest, nec thorax suum in conniuendo officium facere; vnde ægrè respirant ægri. Si verò ita materia congeratur in viscere, non autem in spacio thoracis, vt inde in molem turgescat thorax, censebimus illum morbum ad magnitudinem referri debere. Sed in cuncto empyemate oppressio patentis priùs spacij adest; sed non vbique se consociat tumor. nec enim semper tantâ copiâ circumfluit materiæ thorax, vt in illum tumorem surgat thorax, quo actio eius lædatur. Sed à quibus rebus fit hæc spacij pectoris oppressio? Non sanè hic aqua hoc facit, quæ in pectoris hydrope hoc vitiū inferre solebat; sed est materia purulenta. Dico non pus, cùm interdum ab æmula puri materia hoc vitiū sobolescat: talis est pituita & sanguis putrescens. Omnia enim perspiratu carentia ac alieno in loco vehementiùs incalescentia putrescunt; sed non idem semper modus

Nomen. — *7. Aph. 44.* — *Definitio, & eius explicatio.* — *12. Meth. 2.* — *Causæ.* — *Puris & purulentæ materia discrimen.*

modus. Discriminatur itaque materia purulenta à vero pure. In optimo pure fit media putredo, à calore extraneo resistēte coctioni. Puris enim confectio ab vtroque fit calore, natiuo & eo qui est præter naturā. vel potiùs, fit coctio secundum naturam, sed rei quæ præter naturam est. *Pus merũ vnde.* Purum merumque pus fit à materia nutricia, hoc est, sanguinea, siue ea biliosa, pituitosa vel melancholica fuerit. Hæc verò nutricia materia nec vndequaque bona est, nec planè corrupta, sed semimala, attamen pepasmi capax: quia bonitas superat in ea materia, & calor natiuus vincit eum qui est præter naturam. Si enim pepasmi expers illa esset, sanè natura hanc non euinceret, illaque membro, vbi eius focus est, perniciem inferret, & gigneretur pus fœtidum, nigricans, fœdum. *Pus non merum.* Pus verò quod non merum est, venit à materia excrementitia. Vt *1. Prog. vltimo.* qui ex diuturno morbo partium spirabilium fatigati, tandem pus spuūt. *2. Aph. 47. & 5. Simplic.* cuiusmodi sunt qui ex perenni prolapsu catarrhi, aut ex succorū in thorace synathrismo, vel ex succorum crudorum lateribus hærentium copia, ac iam putrescentium, illū iam incipiunt expectorare, quorum maxima pars in Phthisin abit. *5. Epid.* Tale quid euēnit vxori Hippiæ, quæ per triennium tussierat, deinde in empyema venit, mox hydropica euasit: videtur tamen conualuisse mensibus euocatis. Quare pus interdum ex pulmonibus expectoratur, nec tamen propterea pulmones in corruptelæ suspicionem venire debent. *7. Aph. 30. & 31.* Nam scribit Galenus, pituitam ex capite pectori illatam puri similem reddi. est enim hæc purulenta materia, non autem merum pus, nam est ex materia excrementitia: cùm merum pus, ex nutricia materia sobolescat. Ita sanguine in thoracem labente ex capite, & ex catarrhis inde manantibus, quin, authoribus Paulo & Aëtio, seroso salsoq. ex humore à toto corpore in cauitatem thoracis excusso, materia hæc purulenta ibi gigni potest: vel ex abdomine, vt in hydrope ex suppressis mensibus, vel ex corde in thoracem eructatur. *7. Aph. 8* Verum empyema quod merum pus habet, ortum ducit à pleuritide, cuius materia non benè expectorata fuit. *14. Method.* Nam phlegmone non facit abscessum, nisi in pus versa: nā ineunte phlegmone spargitur materia, quæ postea in sinum se colligit, ac vomicam facit: quā ruptâ, effunditur materia in cauitatem thoracis. Quin verum etiam pus effundi potest ex inflammato pulmone, quod Polycratis vxori euenit. *7 Epid.* quin ab angina: hoc est, post affectus inflammatorios: nam horum materia est nutritia. Obseruatum fuit longa die materiam in pulmone interdū coaceruari cystique obduci, ita vt oui magnitudine interdū extussiatur. Hoc innuisse videtur Aretæus, vbi ait, Humor aliâs iners imbecillusque inhæret, aliâs acris & mordax, & ad mortem vsque putrefaciens. Nam dixerat empyema oriri à plaga, cruditate, frigore, diuturna tussi, pleuritide, vomicâ pulmonis, catarrho diuturno, & acuti morbi in id decubitu. Sanè ex remotissimis etiam partibus, fit occulta in pectus puris translatio. Sed, inquit Aretæus, Magnum profectò miraculum est quo modo id fiat, vt ab exili tenuique membrana nihil crassitudinis habente, tanta copia puris effundatur. Causa est inflammatio ex sanguinis multitudine, ob quam membrana crassescit. Annotauit Galenus, quosdam octo heminas puris sensim exclusisse. hemina, decem vncias æquat, existimare quis possit, totum nutricatum cō abripi. *Differentia.* In empyemate, vel totus thorax repletur purulentiâ: vel dextra aut sinistra solum pars thoracis repletur: non enim datur excursio materiæ à dextris ad sinistras partes: quòd membranæ diaphrattondes ossi pectoris annexæ, id non admittant: parietis enim interiecti vice funguntur, ac thoracis spacium mediast.no intercepto diuidunt. Præterea hæc materia vel purum pus est, vel purulentia. Est sanè vehemens affectus hic, mali moris, cū morâ putrescat fœdè materia, est non intercalaris, sed perennat: contagione fœdū, quòd miasmata fœtida effundant ægri cùm animam reddunt: non ex sympathia, sed idiopathia in vitio est. *Dubium. 4 Loc. aff. 7.* Sed est'ne hoc vitium acutum? author enim est Galenus ab Empyemate homines subitò rapi: & causam adnectit, asseritque id fieri tum ob vim affectus, tum ob virium labefactionem. Si ob vim affectus, igitur ratione sui, imò peracutum malum hoc est, cùm celerrimè hominem enecet. *7. Aph.* Galenus alibi tamen asserit hunc affectū esse diuturnum, cùm in diem vsque quadragesimum excurrat. Respōsio est, aliud esse ὀξὺ, vt loquitur Hippocrates,

viam spiritus intercipiant, vehementemque spirandi difficultatem adferant. Vnde quidam Medici errore seducti, venâ cubiti incisâ, multoque sanguine euacuato, mortis causam ægris præbuerunt. Quare diligenter interroga de victus ratione: ac pulsus & calorem tenta tactu. Supini decumbunt: intercepta laqueo videtur illis respiratio, vt vix loquantur: non sitiunt. Clysmo leniente eluatur aluus, dein ex calamintha & centaurea. illinantur oleo rutæ & anethi. Bibant hydromel pulegiatum, in quo caricæ coxere. Oribasius author est, quum diuturnis doloribus thorax citra febrem detinetur, vt palmulæ pingues cum fœnugræco decoquantur, succus exprimatur: cui mel copiosum admiscebimus: coquantur iterum ad mellis crassitiem: eo multùm ante cibos vtatur. Vires erigantur instaurantibus, quibus immaduit pimpinella, calendula, borago, violæ, cum pauco hyssopo. Fit sacculus ex furfuribus, leui ebullitione ex aqua admouetur fortiter expressus. Vel ex spongiâ fiat fotus imbutâ decocto radicum althææ, seminis lini, florum chamæmeli & meliloti. Coque parietariam ex oleo, in patella, leuiter: admoue. Si materia fuerit humida, fiant sacculi ex milio, furfure, sale. Vinum rhodites commendat author Geoponicus. Si INFLAMMATA fuerit membrana Mediastina, quæ nectitur ossi sterno: seca bis venam vel ter, nam repetita sectio effundit prauum sanguinem; & illine oleo violato. bibat libram aquæ cichorei frigidam à vena secta. Illine frigido actu oleo, & inde cum aqua endiuiæ fiat epithema: vel ex farina hordei & his fiat cataplasma. Hyeme tepidè admoue hæc: & tandem adde oleũ chamæmeli, sine aqua. & addo farinam fœnugræci; cum croco tandem. Sed, ni venæ sectio iuuerit, ferè moriuntur. Fiat decoctio ex violis, hordeo, endiuia, capillaribus herbis, passulis, cum sirupo violato & endiuiæ, de liquiritia, de farfara. tepidè dentur. Cocta purgentur Rhabarbaro & manna. Sola vtatur ptisana tepida. Bibat aquam saccharatam. Post septimum diem vtetur iure pulli & ouo. Aluus clystere mollescat antequam detur cibus semper: ne alioqui fiat spirandi difficultas.

4. loc. aff. 11.

Fol 106. Mediastini inflammatio.

CAPVT III.

DE EMPYEMATE.

Nomen.

QVORVM Pleuritis neque diætâ, neque fomentis, aut sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruitque libera & liberali anacatharsi, in vomicam abire solet: hoc est, eius phlegmone pus suscipit. quæ vomica cùm rumpitur, pus effundit inter thoracem ac pulmones; diciturque tunc ea affectio Empyema. Hippocrates Empyema nominare consueuit omne partium omnium phyma quod in pus alteratum est. nos verò ἐμπύους seu purulentos vocamus eos, quibus collectum pus stabulatur inter pulmones & thoracem. Aput Hippocratem etiam in vtraque significatione legitur. Quare empyema hoc differt ab empyo vel purulento, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis suppurato apponatur; empyi verò non dicuntur nisi hi, quibus pus natat capacitate thoracis. Tales empyicos vocat Vomicosos Aurelianus. Est autem empyema, de quo nos agimus, oppressio spacij pectoris & pulmonis à purulenta materia. Diximus esse oppressionem, nam morbus hic est mala conformatio, qua spaciũ id quod est inter pectus & pulmones, oppletur à purulenta materia: nam inde actio thoracis intercipitur & pulmonis; nec enim alas suas pulmo expandere potest, nec thorax suum in conniuendo officium facere: vnde ægrè respirant ægri. Si verò ita materia congeratur in viscere, non autem in spacio thoracis, vt inde in molem turgescat thorax, censebimus illum morbum ad magnitudinem referri debere. Sed in cuncto empyemate oppressio patentis priùs spacij adest; sed non vbique se consociat tumor. nec enim semper tantâ copiâ circumfluit materiæ thorax, vt in illum tumorem surgat thorax, quo actio eius lædatur. Sed à quibus rebus fit hæc spacij pectoris oppressio? Non sanè hic aqua hoc facit, quæ in pectoris hydrope hoc vitiũ inferre solebat; sed est materia purulenta. Dico non pus, cùm interdum ab æmula puri materia hoc vitiũ sobolescat: talis est pituita & sanguis putrescens. Omnia enim perspiratu carentia ac alieno in loco vehementiùs incalescentia putrescunt; sed non idem semper modus.

7. Aph. 44.

Definitio, & eius explicatio.

12. Meth. 12.

Cavsae.

Puris & purulenta materia discrimen.

modus. Discriminatur itaque materia purulenta à vero pure. In optimo pure fit media putredo, à calore extraneo resistēte coctioni. Puris enim confectio ab vtroque fit calore, natiuo & eo qui est præter naturā. vel potiùs, fit coctio secundum naturam, sed rei quæ præter naturam est. *Pus merū vnde.* Purum merumque pus fit à materia nutricia, hoc est, sanguinea, siue ea biliosa, pituitosa vel melancholica fuerit. Hæc verò nutricia materia nec vndequaque bona est, nec planè corrupta, sed semimala, attamen pepasmi capax: quia bonitas superat in ea materia, & calor natiuus vincit eum qui est præter naturam. Si enim pepasmi expers illa esset, sanè natura hanc non euinceret, illaque membro, vbi eius focus est, perniciem inferret, & gigneretur pus fœtidum, nigricans, fœdum. *Pus non merum.* Pus verò quod non merum est, venit à materia excrementitia. *1. Prog. vltimo.* Vt qui ex diuturno morbo partium spirabilium fatigati, tandem pus spuūt. *2. Aph. 47. & 5. Simplic.* cuiusmodi sunt qui ex perenni prolapsu catarrhi, aut ex succorū in thorace synathrismo, vel ex succorum crudorum lateribus hærentium copia, ac iam putrescentium, illū iam incipiunt expectorare, quorum maxima pars in Phthisin abit. *5. Epid.* Tale quid euēnit vxori Hippiæ, quæ per triennium tussierat, deinde in empyema venit, mox hydropica euasit: videtur tamen conualuisse mensibus euocatis. Quare pus interdum ex pulmonibus expectoratur, nec tamen propterea pulmones in corruptelæ suspicionem venire debent. *7. Aph. 30. & 38.* Nam scribit Galenus, pituitam ex capite pectori illatam puri similem reddi. est enim hæc purulenta materia, non autem merum pus, nam est ex materia excrementitia: cùm merum pus, ex nutricia materia sobolescat. Ita sanguine in thoracem labente ex capite, & ex catarrhis inde manantibus, quin, authoribus Paulo & Aëtio, seroso salsoq. ex humore à toto corpore in cauitatem thoracis excusso, materia hæc purulenta ibi gigni potest: vel ex abdomine, vt in hydrope ex suppressis mensibus, vel ex corde in thoracem eructatur. *7. Aph. 8* Verum empyema quod merum pus habet, ortum ducit à pleuritide, cuius materia *14. Method.* non benè expectorata fuit. Nam phlegmone non facit abscessum, nisi in pus versa: nā ineunte phlegmone spargitur materia, quæ postea in sinum se colligit, ac vomicam facit: quâ ruptâ, effunditur materia in cauitatem thoracis. Quin verum etiam pus effundi potest ex inflammato pulmone, quod Polycratis vxori euenit. *7 Epid.* quin ab angina: hoc est, post affectus inflammatorios: nam horum materia est nutritia. Obseruatum fuit longa die materiam in pulmone interdū coaceruari cystique obduci, ita vt oui magnitudine interdū extussiatur. Hoc innuisse videtur Aretæus, vbi ait, Humor aliâs iners imbecillusque inhæret, aliâs acris & mordax, & ad mortem vsque putrefaciens. Nam dixerat empyema oriri à plaga, cruditate, frigore, diuturna tussi, pleuritide, vomicâ pulmonis, catarrho diuturno, & acuti morbi in id decubitu. Sanè ex remotissimis etiam partibus, fit occulta in pectus puris translatio. Sed, inquit Aretæus, Magnum profectò miraculum est quo modo id fiat, vt ab exili tenuique membrana nihil crassitudinis habente, tanta copia puris effundatur. Causa est inflammatio ex sanguinis multitudine, ob quam membrana crassescit. Annotauit Galenus, quosdam octo heminas puris sensim exclusisse. hemina, decem vncias æquat, existimare quis possit, totum nutricatum eò abripi. *Differentia.* In empyemate, vel totus thorax repletur purulentiâ: vel dextra aut sinistra solum pars thoracis repletur: non enim datur excursio materiæ à dextris ad sinistras partes: quòd membranæ diaphrattondes ossi pectoris annexæ, id non admittant: parietis enim interiecti vice funguntur, ac thoracis spacium mediastino intercepto diuidunt. Præterea hæc materia vel purum pus est, vel purulentia. Est sanè vehemens affectus hic, mali moris, cū morâ putrescat fœdè materia; est non intercalaris, sed perennat: contagione fœdū, quòd miasmata fœtida effundant ægri cùm animam reddunt: non ex sympathia, sed idiopathia in vitio est. *Dubium. 4 Loc. aff. 7.* Sed est'ne hoc vitium acutum? author enim est Galenus ab Empyemate homines subitò rapi: & causam adnectit, asseritque id fieri tum ob vim affectus, tum ob virium labefactionem. Si ob vim affectus, igitur ratione sui, imò peracutum malum hoc est, cùm celerrimè hominem enecet. *7. Aph.* Galenus alibi tamen asserit hunc affectū esse diuturnum, cùm in diem vsque quadragesimum excurrat. Respōsio est, aliud esse ῥῆξιν, vt loquitur Hippocrates,

viam spiritus intercipiant, vehementemque spirandi difficultatem adferant. Vnde quidam Medici errore seducti, venâ cubiti incisâ, multoque sanguine euacuato, mortis causam ægris præbuerunt. Quare diligenter interroga de victus ratione: ac pulsus & calorem tentâ tactu. Supini decumbunt: intercepta laqueo videtur illis respiratio, vt vix loquantur: non sitiunt. Clysmo leniente eluatur aluus, dein ex calamintha & centaurea. illinantur oleo rutæ & anethi. Bibant hydromel pulegiatum, in quo caricæ coxere. Oribasius author est, quum diuturnis doloribus thorax citra febrem detinetur, vt palmulæ pingues cum fœnugræco decoquantur, succus exprimatur: cui mel copiosum admiscebimus: coquantur iterum ad mellis crassitiem: eo multùm ante cibos vtatur. Vires erigantur instaurantibus, quibus immaduit pimpinella, calendula, borago, violæ, cum pauco hyssopo. Fit sacculus ex furfuribus, leui ebullitione ex aqua admouetur fortiter expressus. Vel ex spongiâ fiat fotus imbutâ decocto radicum althææ, seminis lini, florum chamæmeli & meliloti. Coque parietariam ex oleo, in patella, leuiter: admoue. Si materia fuerit humida, fiant sacculi ex milio, furfure, sale. Vinum rhodites commendat author Geoponicus. Si INFLAMMATA fuerit membrana Mediastina, quæ nectitur ossi sterno: seca bis venam vel ter, nam repetita sectio effundit prauum sanguinem; & illine oleo violato. bibat libram aquæ cichorei frigidam à vena secta. Illine frigido actu oleo, & inde cum aqua endiuiæ fiat epithema: vel ex farina hordei & his fiat cataplasma. Hyeme tepidè admoue hæc: & tandem adde oleũ chamæmeli, sine aqua. & addo farinam fœnugræci; cum croco tandem. Sed, ni venæ sectio iuuerit, ferè moriuntur. Fiat decoctio ex violis, hordeo, endiuia, capillaribus herbis, passulis, cum sirupo violato & endiuiæ, de liquiritia, de farfara. tepidè dentur. Cocta purgentur Rhabarbaro & manna. Sola vtatur prisana tepida. Bibat aquam saccharatam. Post septimum diem vtetur iure pulli & ouo. Aluus clystere mollescat antequam detur cibus semper: ne alioqui fiat spirandi difficultas.

4. loc. aff. 81.

Fol 106. Mediastini inflammatio.

CAPVT III.

DE EMPYEMATE.

QVORVM Pleuritis neque diætâ, neque fomentis, aut sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruitque libera & liberali anacatharsi, in vomicam abire solet: hoc est, eius phlegmone pus suscipit. quæ vomica cùm rumpitur, pus effundit inter thoracem ac pulmones; diciturque tunc ea affectio Empyema. Hippocrates Empyema nominare consueuit omne partium omnium phyma quod in pus alteratum est. nos verò ἐμπύους seu purulentos vocamus eos, quibus collectum pus stabulatur inter pulmones & thoracem. Aput Hippocratem etiam in vtraque significatione legitur. Quare empyema hoc differt ab empyo vel purulento, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis suppurato apponatur; empyi verò non dicuntur nisi hi, quibus pus natat capacitate thoracis. Tales empyicos vocat Vomicosos Aurelianus. Est autem empyema, de quo nos agimus, oppressio spacij pectoris & pulmonis à purulenta materia. Diximus esse oppressionem, nam morbus hic est mala conformatio, qua spaciũ id quod est inter pectus & pulmones, oppletur à purulenta materia: nam inde actio thoracis intercipitur & pulmonis; nec enim alas suas pulmo expandere potest, nec thorax suum in conniuendo officium facere; vnde ægrè respirant ægri. Si verò ita materia congeratur in viscere, non autem in spacio thoracis, vt inde in molem turgescat thorax, censebimus illum morbum ad magnitudinem referri debere. Sed in cuncto empyemate oppressio parentis priùs spacij adest; sed non vbique se consociat tumor. nec enim semper tantâ copiâ circumfluit materiæ thorax, vt in illum tumorem surgat thorax, quo actio eius lædatur. Sed à quibus rebus fit hæc spacij pectoris oppressio? Non sanè hic aqua hoc facit, quæ in pectoris hydrope hoc vitiũ inferre solebat; sed est materia purulenta. Dico non pus, cùm interdum ab æmula puri materia hoc vitiũ sobolescat: talis est pituita & sanguis putrescens. Omnia enim perspiratu carentia ac alieno in loco vehementiùs incalescentia putrescunt; sed non idem semper modus.

Nomen.

7. Aph. 44.

Definitio, & eius explicatio.

12. Meth. 12.

Causae.

Puris & purulentæ materiæ discrimen.

modus. Discriminatur itaque materia purulenta à vero pure. In optimo pure fit media putredo, à calore extraneo resistēte coctioni. Puris enim confectio ab vtroque fit calore, natiuo & eo qui est præter naturā. vel potiùs, fit coctio secundum naturam, sed rei quæ præter naturam est. Purum merumque pus fit à materia nutricia, hoc est, sanguinea, siue ea biliosa, pituitosa vel melancholica fuerit. Hæc verò nutricia materia nec vndequaque bona est, nec planè corrupta, sed semimala, attamen pepasmi capax: quia bonitas superat in ea materia, & calor natiuus vincit eum qui est præter naturam. Si enim pepasmi expers illa esset, sanè natura hanc non euinceret, illaque membro, vbi eius focus est, perniciem inferret, & gigneretur pus fœtidum, nigricans, fœdum. Pus verò quod non merum est, venit à materia excrementitia. Vt qui ex diuturno morbo partium spirabilium fatigati, tandem pus spuūt. cuiusmodi sunt qui ex perenni prolapsu catarrhi, aut ex succorū in thorace synathrismo, vel ex succorum crudorum lateribus hærentium copia, ac iam putrescentium, illū iam incipiunt expectorare, quorum maxima pars in Phthisin abit. Tale quid euēnit vxori Hippiæ, quæ per triennium tussierat, deinde in empyema venit, mox hydropica euasit: videtur tamen conualuisse mensibus euocatis. Quare pus interdum ex pulmonibus expectoratur, nec tamen propterea pulmones in corruptelæ suspicionem venire debent. Nam scribit Galenus, pituitam ex capite pectori illatam puri similem reddi. est enim hæc purulenta materia, non autem merum pus, nam est ex materia excrementitia: cùm merum pus, ex nutricia materia sobolescat. Ita sanguine in thoracem labente ex capite, & ex catarrhis inde manantibus, quin, authoribus Paulo & Aetio, seroso salsoq. ex humore à toto corpore in cauitatem thoracis excusso, materia hæc purulenta ibi gigni potest: vel ex abdomine, vt in hydrope ex suppressis mensibus, vel ex corde in thoracem eructatur. Verum empyema quod merum pus habet, ortum ducit à pleuritide, cuius materia non benè expectorata fuit. Nam phlegmone non facit abscessum, nisi in pus versa: nā ineunte phlegmone spargitur materia, quæ postea in sinum se colligit, ac vomicam facit: quā ruptā, effunditur materia in cauitatem thoracis. Quin verum etiam pus effundi potest ex inflammato pulmone, quod Polycratis vxori euenit. quin ab angina: hoc est, post affectus inflammatorios: nam horum materia est nutritia. Obseruatum fuit longa die materiam in pulmone interdū coaceruari cystique obduci, ita vt oui magnitudine interdū extussiatur. Hoc innuisse videtur Aretæus, vbi ait, Humor aliâs iners imbecillusque inhæret, aliâs acris & mordax, & ad mortem vsque putrefaciens. Nam dixerat empyema oriri à plaga, cruditate, frigore, diuturna tussi, pleuritide, vomicâ pulmonis, catarrho diuturno, & acuti morbi in id decubitu. Sanè ex remotissimis etiam partibus, fit occulta in pectus puris translatio. Sed, inquit Aretæus, Magnum profectò miraculum est quo modo id fiat, vt ab exili tenuique membrana nihil crassitudinis habente, tanta copia puris effundatur. Causa est inflammatio ex sanguinis multitudine, ob quam membrana crassescit. Annotauit Galenus, quosdam octo heminas puris sensim exclusisse. hemina, decem vncias æquat. existimare quis possit, totum nutricatum eò abripi. In empyemate, vel totus thorax repletur purulentiâ: vel dextra aut sinistra solum pars thoracis repletur: non enim datur excursio materiæ à dextris ad sinistras partes: quòd membranæ diaphrattondes ossi pectoris annexæ, id non admittant: parietis enim interiecti vice funguntur, ac thoracis spacium mediast: no intercepto diuidunt. Præterea hæc materia vel purum pus est, vel purulentia. Est sanè vehemens affectus hic, mali moris, cū morâ putrescat fœdè materia, est non intercalaris, sed perennat: contagione fœdū, quòd miasmata fœtida effundant ægri cùm animam reddunt: non ex sympathia, sed idiopathia in vitio est. Sed est'ne hoc vitium acutum? author enim est Galenus ab Empyemate homines subitò rapi: & causam adnectit, asseritque id fieri tum ob vim affectus, tum ob virium labefactionem. Si ob vim affectus, igitur ratione sui, imò peracutum malum hoc est, cùm celerrimè hominem enecet. Galenus alibi tamen asserit hunc affectū esse diuturnum, cùm in diem vsque quadragesimum excurrat. Respōsio est, aliud esse [Greek], vt loquitur Hippocrates,

Marginalia: Pus merū vnde. — Pus non merum. 2. Prog. vltimo. 2. Aph. 47. & 5. Simplic. 3 — 5. Epid. — 7. Aph. 30. & 31. — 7. Aph. 8 — 14. Method. — 7 Epid. — Differentia. — Dubium. 4 Loc. aff. 7. — 7. Aph.

viam spiritus intercipiant, vehementemque spirandi difficultatem adferant. Vnde quidam Medici errore seducti, venâ cubiti incisâ, multoque sanguine euacuato, mortis causam ægris præbuerunt. Quare diligenter interroga de victus ratione: ac pulsus & calorem tentâ tactu. Supini decumbunt: intercepta laqueo videtur illis respiratio, vt vix loquantur: non sitiunt. Clysmo leniente eluatur aluus, dein ex calamintha & centaurea. illinantur oleo rutæ & anethi. Bibant hydromel pulegiatum, in quo caricæ coxere. Oribasius author est, quum diuturnis doloribus thorax citra febrem detinetur, vt palmulæ pingues cum fœnugræco decoquantur, succus exprimatur: cui mel copiosum admiscebimus: coquantur iterum ad mellis crassitiem: eo multùm ante cibos vtatur. Vires erigantur instaurantibus, quibus immaduit pimpinella, calendula, borago, violæ, cum pauco hyssopo. Fit sacculus ex furfuribus, leui ebullitione ex aqua admouetur fortiter expressus. Vel ex spongiâ fiat fotus imbutâ decocto radicum althææ, seminis lini, florum chamæmeli & meliloti. Coque parietariam ex oleo, in patella, leuiter: admoue. Si materia fuerit humida, fiant sacculi ex milio, furfure, sale. Vinum rhodites commendat author Geoponicus. Si INFLAMMATA fuerit membrana Mediastina, quæ nectitur ossi sterno: seca bis venam vel ter, nam repetita sectio effundit prauum sanguinem; & illine oleo violato. bibat libram aquæ cichorei frigidam à vena secta. Illine frigido actu oleo, & inde cum aqua endiuiæ fiat epithema: vel ex farina hordei & his fiat cataplasma. Hyeme tepidè admoue hæc: & tandem adde oleũ chamæmeli, sine aqua. & addo farinam fœnugræci; cum croco tandem. Sed, ni venæ sectio iuuerit, ferè moriuntur. Fiat decoctio ex violis, hordeo, endiuia, capillaribus herbis, passulis, cum sirupo violato & endiuiæ, de liquiritia, de farfara. tepidè dentur. Cocta purgentur Rhabarbaro & manna. Sola vtatur ptisana tepida. Bibat aquam saccharatam. Post septimum diem vtetur iure pulli & ouo. Aluus clystere mollescat antequam detur cibus semper: ne alioqui fiat spirandi difficultas.

4. lec. aff. 81.

Fol. 106. Mediastini inflammatio.

CAPVT III.

DE EMPYEMATE.

QVORVM Pleuritis neque diætâ, neque fomentis, aut sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruitque libera & liberali anacatharsi, in vomicam abire solet: hoc est, eius phlegmone pus suscipit. quæ vomica cùm rumpitur, pus effundit inter thoracem ac pulmones; diciturque tunc ea affectio Empyema. Hippocrates Empyema nominare consueuit omne partium omnium phyma quod in pus alteratum est. nos verò ἐμπύους seu purulentos vocamus eos, quibus collectum pus stabulatur inter pulmones & thoracem. Aput Hippocratem etiam in vtraque significatione legitur. Quare empyema hoc differt ab empyo vel purulento, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis suppurato apponatur; empyi verò non dicuntur nisi hi, quibus pus natat capacitate thoracis. Tales empyicos vocat Vomicosos Aurelianus. Est autem empyema, de quo nos agimus, oppressio spacij pectoris & pulmonis à purulenta materia. Diximus esse oppressionem, nam morbus hic est mala conformatio, qua spaciũ id quod est inter pectus & pulmones, oppletur à purulenta materia: nam inde actio thoracis intercipitur & pulmonis; nec enim alas suas pulmo expandere potest, nec thorax suum in conniuendo officium facere; vnde ægrè respirant ægri. Si verò ita materia congeratur in viscere, non autem in spacio thoracis, vt inde in molem turgescat thorax, censebimus illum morbum ad magnitudinem referri debere. Sed in cuncto empyemate oppressio patentis priùs spacij adest; sed non vbique se consociat tumor. nec enim semper tantâ copiâ circumfluit materiæ thorax, vt in illum tumorem surgat thorax, quo actio eius lædatur. Sed à quibus rebus fit hæc spacij pectoris oppressio? Non sanè hic aqua hoc facit, quæ in pectoris hydrope hoc vitiũ inferre solebat; sed est materia purulenta. Dico non pus, cùm interdum ab æmula puri materia hoc vitiũ sobolescat: talis est pituita & sanguis putrescens. Omnia enim perspiratu carentia ac alieno in loco vehementiùs incalescentia putrescunt: sed non idem semper modus,

NOMEN.

7. Aph. 44.

Definitio, & eius explicatio.

12. Meth. 12.

CAVSAE.

Puris & purulentæ materia discrimen.

modus. Discriminatur itaque materia purulenta à vero pure. In optimo pure fit media putredo, à calore extraneo resistēte coctioni. Puris enim confectio ab vtroque fit calore, natiuo & eo qui est præter naturā. vel potiùs, fit coctio secundum naturam, sed rei quæ præter naturam est. Purum merumque pus fit à materia nutricia, hoc est, sanguinea, siue ea biliosa, pituitosa vel melancholica fuerit. Hæc verò nutricia materia nec vndequaque bona est, nec planè corrupta, sed semimala, attamen pepasmi capax: quia bonitas superat in ea materia, & calor natiuus vincit eum qui est præter naturam. Si enim pepasmi expers illa esset, sanè natura hanc non euinceret, illaque membro, vbi eius focus est, perniciem inferret, & gigneretur pus fœtidum, nigricans, fœdum. Pus verò quod non merum est, venit à materia excrementitia. Vt qui ex diuturno morbo partium spirabilium fatigati, tandem pus spuūt. cuiusmodi sunt qui ex perenni prolapsu catarrhi, aut ex succorū in thorace synathrismo, vel ex succorum crudorum lateribus hærentium copia, ac iam putrescentium, illū iam incipiunt expectorare, quorum maxima pars in Phthisin abit. Tale quid euēnit vxori Hippiæ, quæ per trieonnium tussierat, deinde in empyema venit, mox hydropica euasit: videtur tamen conualuisse mensibus euocatis. Quare pus interdum ex pulmonibus expectoratur, nec tamen propterea pulmones in corruptelæ suspicionem venire debent. Nam scribit Galenus, pituitam ex capite pectori illatam puri similem reddi. est enim hæc purulenta materia, non autem merum pus, nam est ex materia excrementitia: cùm merum pus, ex nutricia materia sobolescat. Ita sanguine in thoracem labente ex capite, & ex catarrhis inde manantibus, quin, authoribus Paulo & Aetio, seroso salsoq. ex humore à toto corpore in cauitatem thoracis excusso, materia hæc purulenta ibi gigni potest: vel ex abdomine, vt in hydrope ex suppressis mensibus, vel ex corde in thoracem eructatur. Verum empyema quod merum pus habet, ortum ducit à pleuritide, cuius materia non benè expectorata fuit. Nam phlegmone non facit abscessum, nisi in pus versa: nā ineunte phlegmone spargitur materia, quæ postea in sinum se colligit, ac vomicam facit: quā ruptā, effunditur materia in cauitatem thoracis. Quin verum etiam pus effundi potest ex inflammato pulmone, quod Polycratis vxori euenit. quin ab angina: hoc est, post affectus inflammatorios: nam horum materia est nutritia. Obseruatum fuit longa die materiam in pulmone interdū coaceruari cystique obduci, ita vt oui magnitudine interdū extussiatur. Hoc innuisse videtur Aretæus, vbi ait, Humor aliâs iners imbecillusque inhæret, aliâs acris & mordax, & ad mortem vsque putrefaciens. Nam dixerat empyema oriri à plaga, cruditate, frigore, diuturna tussi, pleuritide, vomicâ pulmonis, catarrho diuturno, & acuti morbi in id decubitu. Sanè ex remotissimis etiam partibus, fit occulta in pectus puris translatio. Sed, inquit Aretæus, Magnum profectò miraculum est quo modo id fiat, vt ab exili tenuique membrana nihil crassitudinis habente, tanta copia puris effundatur. Causa est inflammatio ex sanguinis multitudine, ob quam membrana crassescit. Annotauit Galenus, quosdam octo heminas puris sensim exclusisse. hemina, decem vncias æquat, existimare quis possit, totum nutricatum eô abripi. In empyemate, vel totus thorax repletur purulentiâ: vel dextra aut sinistra solum pars thoracis repletur: non enim datur excursio materiæ à dextris ad sinistras partes: quòd membranæ diaphrattondes ossi pectoris annexæ, id non admittant: parietis enim interiecti vice funguntur, ac thoracis spacium mediastino intercepto diuidunt. Præterea hæc materia vel putum pus est, vel purulentia. Est sanè vehemens affectus hic, mali moris, cū morâ putrescat fœdè materia, est non intercalaris, sed perennat: contagione fœdū, quòd miasmata fœtida effundant ægri cùm animam reddunt: non ex sympathia, sed idiopathia in vitio est. Sed est'ne hoc vitium acutum? author enim est Galenus ab Empyemate homines subitò rapi: & causam adnectit, asseritque id fieri tum ob vim affectus, tum ob virium labefactionem. Si ob vim affectus, igitur ratione sui. imò peracutum malum hoc est, cùm celerrimè hominem enecet. Galenus alibi tamen asserit hunc affectū esse diuturnum, cùm in diem vsque quadragesimum excurrat. Respōsio est, aliud esse ὀξὺ, vt loquitur Hippocrates,

Pus merū vnde. *Pus non merum.* *2. Prog. vltimo.* *2. Aph. 47. & 5. Simplic.* *5. Epid.* *7. Aph. 30. & 31.* *7. Aph. 8* *14. Method.* *7 Epid.* *Differentia.* *Dubium.* *4 Loc. aff. 7.* *7. Aph.*

viam spiritus intercipiant, vehementemque spirandi difficultatem adferant. Vnde quidam Medici errore seducti, venâ cubiti incisâ, multoque sanguine euacuato, mortis causam ægris præbuerunt. Quare diligenter interroga de victus ratione: ac pulsus & calorem tentâ tactu. Supini decumbunt: intercepta laqueo videtur illis respiratio, vt vix loquantur: non sitiunt. Clysmo leniente eluatur aluus, dein ex calamintha & centaurea. illinantur oleo rutæ & anethi. Bibant hydromel pulegiatum, in quo caricæ coxere. Oribasius author est, quum diuturnis doloribus thorax citra febrem detinetur, vt palmulæ pingues cum fœnugræco decoquantur, succus exprimatur: cui mel copiosum admiscebimus: coquantur iterum ad mellis crassitiem: eo multùm ante cibos vtatur. Vires erigantur instaurantibus, quibus immaduit pimpinella, calendula, borago, violæ, cum pauco hyssopo. Fit sacculus ex furfuribus, leui ebullitione ex aqua admouetur fortiter expressus. Vel ex spongiâ fiat fotus imbutâ decocto radicum althææ, seminis lini, florum chamæmeli & meliloti. Coque parietariam ex oleo, in patella, leuiter: admoue. Si materia fuerit humida, fiant sacculi ex milio, furfure, sale. Vinum rhodites commendat author Geoponicus. Si INFLAMMATA fuerit membrana Mediastina, quæ nectitur ossi sterno: seca bis venam vel ter, nam repetita sectio effundit prauum sanguinem; & illine oleo violato. bibat libram aquæ cichorei frigidam à vena secta. Illine frigido actu oleo, & inde cum aqua endiuiæ fiat epithema: vel ex farina hordei & his fiat cataplasma. Hyeme tepidè admoue hæc: & tandem adde oleũ chamæmeli, sine aqua. & addo farinam fœnugræci; cum croco tandem. Sed, ni venæ sectio iuuerit, ferè moriuntur. Fiat decoctio ex violis, hordeo, endiuia, capillaribus herbis, passulis, cum sirupo violato & endiuiæ, de liquiritia, de farfara. tepidè dentur. Cocta purgentur Rhabarbaro & manna. Sola vtatur ptisana tepida. Bibat aquam saccharatam. Post septimum diem vietur iure pulli & ouo. Aluus clystere mollescat antequam detur cibus semper: ne alioqui fiat spirandi difficultas.

4. loc. aff. 11.

Fol 106. Mediastini inflammatio.

CAPVT III.

DE EMPYEMATE.

Nomen.

QVORVM Pleuritis neque diætâ, neque fomentis, aut sanguinis detractione, nec aluo prorupta quieuit, caruitque libera & liberali anacatharsi, in vomicam abire solet: hoc est, eius phlegmone pus suscipit. quæ vomica cùm rumpitur, pus effundit inter thoracem ac pulmones; diciturque tunc ea affectio Empyema. Hippocrates Empyema nominare consueuit omne partium omnium phyma quod in pus alteratum est. nos verò ἐμπύους seu purulentos vocamus eos, quibus collectum pus stabulatur inter pulmones & thoracem. Aput Hippocratem etiam in vtraque significatione legitur. Quare empyema hoc differt ab empyo vel purulento, quòd empyematis nomen, omni cuiusque partis suppurato apponatur; empyi verò non dicuntur nisi hi, quibus pus natat capacitate thoracis. Tales empyicos vocat Vomicosos Aurelianus. Est autem empyema, de quo nos agimus, oppressio spacij pectoris & pulmonis à purulenta materia. Diximus esse oppressionem, nam morbus hic est mala conformatio, qua spaciũ id quod est inter pectus & pulmones, oppletur à purulenta materia: nam inde actio thoracis intercipitur & pulmonis; nec enim alas suas pulmo expandere potest, nec thorax suum in conniuendo officium facere; vnde ægrè respirant ægri. Si verò ita materia congeratur in viscere, non autem in spacio thoracis, vt inde in molem turgescat thorax, censebimus illum morbum ad magnitudinem referri debere. Sed in cuncto empyemate oppressio patentis priùs spacij adest; sed non vbique se consociat tumor. nec enim semper tantâ copiâ circumfluit materiæ thorax, vt in illum tumorem surgat thorax, quo actio eius lædatur. Sed à quibus rebus fit hæc spacij pectoris oppressio? Non sanè hic aqua hoc facit, quæ in pectoris hydrope hoc vitiũ inferre solebat; sed est materia purulenta. Dico non pus, cùm interdum ab æmula puri materia hoc vitiũ sobolescat: talis est pituita & sanguis putrescens. Omnia enim perspiratu carentia ac alieno in loco vehementiùs incalescentia putrescunt: sed non idem semper modus.

7. Aph. 44.

Definitio, & eius explicatio.

12. Meth. 12.

Causæ.

Puris & purulentæ materiæ discrimen.

modus. Discriminatur itaque materia purulenta à vero pure. In optimo pure fit media putredo, à calore extraneo resistēte coctioni. Puris enim confectio ab vtroque fit calore, natiuo & eo qui est præter naturā. vel potiùs, fit coctio secundum naturam, sed rei quæ præter naturam est. Putum merumque pus fit à materia nutricia, hoc est, sanguinea, siue ea biliosa, pituitosa vel melancholica fuerit. Hæc verò nutricia materia nec vndequaque bona est, nec planè corrupta, sed semimala, attamen pepasmi capax: quia bonitas superat in ea materia, & calor natiuus vincit eum qui est præter naturam. Si enim pepasmi expers illa esset, sanè natura hanc non euinceret, illaque membro, vbi eius focus est, perniciem inferret, & gigneretur pus fœtidum, nigricans, fœdum. Pus verò quod non merum est, venit à materia excrementitia. Vt qui ex diuturno morbo partium spirabilium fatigati, tandem pus spuūt. cuiusmodi sunt qui ex perenni prolapsu catarrhi, aut ex succorū in thorace synathrismo, vel ex succorum crudorum lateribus hærentium copia, ac iam putrescentium, illū iam incipiunt expectorare, quorum maxima pars in Phthisin abit. Tale quid euênit vxori Hippiæ, quæ per triennium tussierat, deinde in empyema venit, mox hydropica euasit: videtur tamen conualuisse mensibus euocatis. Quare pus interdum ex pulmonibus expectoratur, nec tamen propterea pulmones in corruptelæ suspicionem venire debent. Nam scribit Galenus, pituitam ex capite pectori illatam puri similem reddi. est enim hæc purulenta materia, non autem merum pus, nam est ex materia excrementitia: cùm merum pus, ex nutricia materia sobolescat. Ita sanguine in thoracem labente ex capite, & ex catarrhis inde manantibus, quin, authoribus Paulo & Aetio, seroso salsoq. ex humore à toto corpore in cauitatem thoracis excusso, materia hæc purulenta ibi gigni potest: vel ex abdomine, vt in hydrope ex suppressis mensibus, vel ex corde in thoracem eructatur. Verum empyema quod merum pus habet, ortum ducit à pleuritide, cuius materia non benè expectorata fuit. Nam phlegmone non facit abscessum, nisi in pus versa: nā ineunte phlegmone spargitur materia, quæ postea in sinum se colligit, ac vomicam facit: quâ ruptâ, effunditur materia in cauitatem thoracis. Quin verum etiam pus effundi potest ex inflammato pulmone, quod Polycratis vxori euenit. quin ab angina: hoc est, post affectus inflammatorios: nam horum materia est nutritia. Obseruatum fuit longa die materiam in pulmone interdū coaceruari cystique obduci, ita vt oui magnitudine interdū extussiatur. Hoc innuisse videtur Aretæus, vbi ait, Humor aliâs iners imbecillusque inhæret, aliâs acris & mordax, & ad mortem vsque putrefaciens. Nam dixerat empyema oriri à plaga, cruditate, frigore, diuturna tussi, pleuritide, vomicâ pulmonis, catarrho diuturno, & acuti morbi in id decubitu. Sanè ex remotissimis etiam partibus, fit occulta in pectus puris translatio. Sed, inquit Aretæus, Magnum profectò miraculum est quo modo id fiat, vt ab exili tenuique membrana nihil crassitudinis habente, tanta copia puris effundatur. Causa est inflammatio ex sanguinis multitudine, ob quam membrana crassescit. Annotauit Galenus, quosdam octo heminas puris sensim exclusisse. hemina, decem vncias æquat, existimare quis possit, totum nutricatum eô abripi. In empyemate, vel totus thorax repletur purulentiâ: vel dextra aut sinistra solum pars thoracis repletur: non enim datur excursio materiæ à dextris ad sinistras partes: quòd membranæ diaphrattondes ossi pectoris annexæ, id non admittant: parietis enim interiecti vice funguntur, ac thoracis spacium mediastino intercepto diuidunt. Præterea hæc materia vel putum pus est, vel purulentia. Est sanè vehemens affectus hic, mali moris, cū morâ putrescat fœdè materia; est non intercalaris, sed perennat: contagione fœdū, quòd miasmata fœtida effundant ægri cùm animam reddunt: non ex sympathia, sed idiopathia in vitio est. Sed est'ne hoc vitium acutum? author enim est Galenus ab Empyemate homines subitò rapi: & causam adnectit, asseritque id fieri tum ob vim affectus, tum ob virium labefactionem. Si ob vim affectus, igitur ratione sui. imò peracutum malum hoc est, cùm celerrimè hominem enecet. Galenus alibi tamen asserit hunc affectū esse diuturnum, cùm in diem vsque quadragesimum excurrat. Respōsio est, aliud esse ..., vt loquitur Hippocrates,

Marginalia: *Pus merū vnde.* — *Pus non merum.* — *1. Prog. vltimo.* — *2. Aph. 47. & 5. Simplic. 3* — *5. Epid.* — *7. Aph. 30. & 38.* — *7. Aph. 8* — *14. Method.* — *7 Epid.* — *Differentia.* — *Dubium. 4 Loc. aff. 7.* — *7. Aph.*

Suppuratum & expuratum. tes, hoc est, expurationem vel suppurationis ruptionem, aliud esse suppuratum, hoc est puris in membrana collectionem ῥῆξις, hoc est ruptio, periculi plena est, si fuerit magna, nam ilico interdum enecat, reclusis vasibus arteriosis, quæ à pure claudebãtur. De hoc malo loquitur Galenus, dũ profert illam sententiam, in libro De locis affectis: nam collineat non ad suppurati magnitudinem: sed ad ῥῆξιν. Sed si sermo fuerit de collectione materiæ morbificæ purulentæ, hæc materia colligitur ac detineri poterit in quadragesimũ vsque diem; qui ad diuturnitatem pertinet. Iam ad notas venio.

6. Aph. 27.

4. loc. 7.

SIGNA. Empyematis notitia cõparatur ἐκ τῶν ἀσυμβεβηκότων peripneumoniæ: videlicet ex modica aut nulla expurgatione sputi, tum ex infecta Medici curatione intra decimũquartum diem: deinde ἐκ τῶν ἐπαρχέντων: ex rigore qui antè non fuerat, & ex grauitate loco doloris. Sic copia & abũdantia puris innotescit ex vacuitate strepitus, à concussione: & forti dyspnœa. Præterea empyemata rigore & noua febre oborta denunciantur, quoniam puris acrimonia vellicantur & eroduntur partes, quæ sunt vicinæ atque communes obsessæ. & pondus adest partis quæ antè dolebat. Empyematis mox affuturi, hoc est, ῥῆξις futuram esse, tria hæc sunt signa, febris horrifera, hoc est, crebra horroribus, quorum causa est in parte primùm omnium horrescēte, pus scilicet vomicam erodens: cibi fastidium: quem ne quidem in conspectũ admittunt, à venenata suppurati aura stomachum inficiente & resoluente: ephidrωsis denique, hoc est, exudans sudatiuncula indidem cõmota, per exolutiones frequentes, quas ab illo pati tetro vapore necesse est. Empyematis itaq. inchoati signa sunt, febris exacerbata, horror, & dolor prægrandis. Perfecti autem, nondum tamen rupti, febris remissio atque doloris, sed horror increscens, & grauitas pro cruciatu sæui doloris. Hîc rigor cietur non ἀπὸ τῶν ἀγγείων, hoc est, à cacochymia è vasis expressa: sed à pure in vomica concepto. Sed nascentis puris acrimonia mordens vicina corpora, eodem modo ciet horrorem, quo acria medicamina. Grauitas autem dolori acuto succedanea, signum est syllogisticũ mutatæ phlegmones in suppuratum: quoniam suppurati non tanta est tensio, quàm phlegmones crudæ. Sed grauitas ibi manet: quoniam morbificus humor, velut in ergastulo quodam cõclusus, foras non exit. Cita autem puris confectio, citam quoque habet rupturam, nisi aliò cursum inflectat, & per anacatharsin vacuetur. Ac tũ grauitatis & febris leuatio est: quod signum in primis narrat Hippocrates puris in thoracē effusi. Μετὰ τὴν ῥῆξιν δοκέει ὑγιὴς εἶναι. ὅτι ἐκ στενοχωρίης εἰς τὴν εὐρυχωρίην ἦλθε τὸ πύον. καὶ τὸ πνεῦμα ὃ ἀναπνέομεν, ἕδρην ἔχει ἐν τῷ πνεύμονι. Hoc est, ruptâ vomicâ sanus sibi videtur esse ægrotus; quòd ex loci angustia, pus abiit in amplitudinem: ac spiritus quem spiramus, in pulmone sedem inuenit. Est igitur signum syllogisticum puris in thoracem effusi, & ruptæ pulmonum vomicæ, fugax leuatio grauitatis: Nam ea non multò post, longè percipitur grauior & molestior. Animaduertimus etiam pulmonum inflammationem in purulentiam mutari; scilicet in peripneumonia quæ habet sæuum dolorum cruciatũ scapulæ atq. iuguli, pectorisque oppressionem, & meteorismum spiritus, calidam expirationem, febrem continuam cum anxietudine, quæ diebus criticis anacatharsin nullam habuit: sed eos cum delirio exegit ad decimumquartum vsque diem: eademque nec phlebotomiâ quieuit, nec pharmaciâ, nec diætâ, nec parotide, nec abscessu crurali. Hæc, dico, signa sunt, quæ opinionem faciunt phlegmones affectantis viam ad empyema, si ante fatalis ad mortem non fuerit, nec ægrum ante decimumquartũ diem in exitium præcipitârit. Difficilis respiratio huic affectui ascribitur: sed hoc signum est ἀμφίδοξον antecedentis & consequentis. Est enim antecedēs vomicæ iamiam rumpendæ: ita enim prodidit Hippocrates, qui ait, Accedere necesse est dolorem, dyspnœam, & ptyelismum, ante puris eruptionem. Vbi Galenus super dyspnœa hæc scribit, Difficulter toto morbi decursu spirant, maximè verò vbi dolor accesserit. Sed non est firmiter fixa difficilis hæc respiratio, sicut ea quæ rupturam consequitur. Sic autem fit. Ruptâ vomicâ, ægro sibi melius esse videtur: sed, inquit Hippocrates, labentibus inde diebus pectora pure implentur, indeque tusses & febres, atque adeò cæteri omnes dolorum cruciatus ipsum magis fatigant. Ac morbus ipse tum maximè

Puris ex pectore & thorace concepti vi noscantur.

Empyici vellicantur cum celeriter & vehementer perhorrescũt.

Empyematis inchoati, & perfecti signa.

Horror vnde.

Grauitas vnde.

Rupturæ signum.

Lib. 3. περὶ νούσων.

A pulmone purulentiæ signa.

Vide quæ adfuerint vxori Polycratis 7. libro Epid.

3. Lib. περὶ νούσων.

maximè innotescit. Est igitur difficultas aucta spirandi signum ἀμφιάζον prægressæ rupturæ, aut iam futuræ. Ac prægressæ quidem, firmiter fixa & stabilis, quæ vires acquirit eundo: futuræ autem fugax & leuiter pressa ad exiguum tempus. In hoc sanè malo est cita multùm & præceps occasio in medendo. Ergo ne occasio medendi præripiatur in suppurato & expurato, eius arripiendi opportunitatem adfert dierum criticorum obseruatio. Plurimæ, inquit Hippocrates, suppurationes rumpuntur (non autem omnes, quædam enim multò antè rumpuntur, vt qui cum sputo bilioso expectorant purulentum die septimo, ferè moriuntur die decimoquarto) quarum scilicet primigenia phlegmone inoffenso cursu mutationem habuit humoris phlegmonici in empyema, non in gangrænam: hæ, inquit, rumpuntur, & pus in thoracem, vomicâ ruptâ, effundunt: quod inde citò euacuari debet. aliæ quidem vicenûm dierum spacio, inquit; hoc est, vigesimo die à facta consistenteque inflammatione laterum aut pulmonum: hæc enim imflammatio in pus mutatur, nisi intra decimumquartum diem cœperit expurgari. Non enim verisimile est vigesimo die rũpi, ex quo pleuriticus vel peripneumonicus, in expectorati vacuitate grauiùs febricitauit inchoato pure, indeque cùm perhorruit: moxque loco doloris grauitatẽ percepit pure cõfecto: quæ cuncta fere eueniunt sub decimumquartum diem inflammationis pleuriticæ vel peripneumonicæ, si, cùm eò ventũ est, expectoratum non ritè processerit. Sic enim viginti dierũ numerus producetur ad trigesimum quartum totius historiæ. Atque ita pus in vomica hærendo lethale euaderet, ac conclamatum esset in omni empyemate. Quod falsum est. Quare vigesimum diem numerandũ putamus à primo die totius historiæ morbi, quo primùm æger decubuit: eundemq. ipsum diẽ vigesimum, septimum esse vel nonum à quo febris exacerbata est cũ horrore, indeque percepta grauitas pro sæuo dolore: prout illa celeriùs, hoc est, vndecimo, aut seriùs, id est, decimoquarto exoriũtur. Ac si quis ab horrore nouos labores experiatur partium afflictarũ, in meteorismo spirationis, in tussi & ptyelismo, idque continenter & fortiter, vomicæ ruptionem habebit,

Tempus ruptionis aliud quàm vulgus Medicorũ putat.

quod ad longissima esse potest, intra septimũ horroris diem: quibusdam enim fit eo celeriùs. Quò igitur celerius fit empyema, eò celeriùs quoq. rumpitur. Nã celeritas in pure conficiendo posita est in calore humoris & partis obsessæ: tarditas contrà: quò spectãt ægri vires, ætas, natura, regio, anni tẽpus, atq. tempestas. Atqui celeritas aut tarditas empyematis, celeritatem quoq. ac tarditatem adfert ruptionis. Celeres quidem motus, celeres mutationes edunt. Aliæ verò suppurationes, inquit Hippocrates, rũpuntur quadraginta dierum numero. hoc est, spacio dierum viginti septem ab horrifero empyemate, si exortũ fuerit decimoquarto: vt exoriri solet cùm intra illud tẽpus libera nõ fit expectoratio, aut nulla omnino cùm fit. Sed quatuordecim dies, quibus in expectorati vacuitate fit empyema, numerãdi sunt nõ ab historia pleuritidis aut peripneumoniæ adhuc mitis, sed ab incremento exacerbatæ: vt decimusquartus ab incremẽto, fit vigesimus ab historia totius morbi. nã ad eam legem examinandi sunt quatuordecim dies, quibus iudicãtur omnes morbi acuti. Nam vbi prima inuasione mitis per dies aliquot est morbus, cuius acumẽ dein explẽdescit, ab eo acuminis die ineunda est cõputatio. ita decimusquartus dies, ab acumine cõputãdo, fiet sæpe vigesimus, si κατὰ πρόσθεσιν addas priores dies, numeraueris q; ab ineũte morbo. Sic igitur empyema fiet vigesimo die, post quẽ exolescit vis acutorũ morborum. Itaq. factum empyema vigesimo, nõ ampliùs naturã retinet morbi acuti, sed ἐκ μεταπτώσεως, hoc est, ex degeneratione acutus. est enim metaptosis peripnemoniæ in empyema. Cæterùm vt morbi acuti duabus septimanis iudicãtur infra vicesimum: sic tres vt minimùm exigunt septenarios supra vigesimũ, qui acuti sunt ἐκ μεταπτώσεως. Atqui illi tres septenarij, quadragesimo absoluũtur, quo empyema in thoracẽ effunditur, si totũ expectorato purgatũ non fuerit. Totum dico: nã, asserẽte Hippocrate, si quàm celerrimè phyma pulmonum coquatur, totumque expectoretur, ipsaq. vomica exhauriatur, inde salus. Siquid supersit reliquiarũ, aut si noua subinde fluxio cooriatur in partem, afflictã, periculosum erit. Itaq. ex sententia Hippocratis, nõ antè pus è vomica erupturum est, quàm exorta fuerit noua

Dies vt numerandi in acutis.

quædam species doloris, tussis, dyspnœæ, cum ptyelismo. vt si hæc omnia simul non fiant, neque appareant, empyematis ruptura longius, & medici opinione serius protrahitur. Non nullis etiam sexaginta dierũ spacio suppurationes rumpuntur. nam à quadragesimo non est alia sperabilis crisis ante sexagesimum. Ergo suppurati omnis ratio ineunda tum ex humore morbifico, tum ex parte obsessa. quare motum morbi examina ex ægri etiam temperamẽto, ætate, anni tempore & tempestate, humoris contumaciâ. Vt ergo præuideas quando empyema sit erupturum, & eo erupto prõptè ea remedia adhibeas quæ pus exire faciunt, ne cunctando fiat tabificum, hæc signa Hippocratica obserua: Quibus empyicis (pure adhuc in vomica hærẽte, quod nequit expectorari,) initio (suppurati confecti) dolor est fortis & contumax (distentâ puris à copia membranâ, ac dum illa vellicatur) vnaque difficilis respiratio (parua & frequens, à distenta membrana) ac tussis, (ab ichore qui exudat ab empyemate) cum ptyelismo (ab ichore exudante à membrana in pleuritide vel in peripneumonia) ad vigesimum diem (ex quo laborauit prægrandi pleuritide, aut peripneumoniâ) eoque celeriùs (ac decimumseptimum: si empyema celerius factum sit) ruptionem expecta (non anacatharsin.) Quibus autem leuior, seriùs pro ratione. (vbi ad vicenarios ac septenarios dies criticos attendendum.) Vbi itaque comparanda est empyematis notitia, tũ in vomica tum in eruptione, acri iudicio expendenda est occasio temporis, qua motus & mutationis signa eduntur, ne ipsa medendi occasio præripiatur, sed singulari iudicio arripiatur, quamuis illa sit præceps & fugax. Notandum itaque illud tempus quo noua species doloris oboritur in puris pepasmo: cùm enim illud oboritur, dolores ac febres grauiùs vrunt, quàm confecto: tenditur enim tunc maximè membrana ab intemperie calidâ occupata, ac pars phlegmone obsessa, est sensus acerrimi. Vel, inquit Hippocrates, illud tempus obseruabile à quo primùm grauitas molestissima obuenit (facta nimirum puris coctione, ac pure collecto in vno loco) aut quãdo febris exacerbata primùm fuit (à feruore sanguinis dum fit pus, nam dolores tunc sunt vehementes.) & si tunc rigor inuasit, (etenim est hoc signum ἀχώρητον empyematis inchoati atque confecti) accedere autem necesse est dolorem, dyspnœam, & ptyelismum ante ruptionem. Quasi dicat, Vt occasionem arripias in puncto empyematis è vomica erupturi, nouissima conferre oportet cum primis. Vt si compertum tibi fuerit cùm phlegmone in pus abijt, idque quàm citò aut serò & præuideris quãdo euentura sit ruptio empyematis, eam prognosin cõfirmabunt dicta iam signa, quæ sunt τεκμήρια empyematis iam iam è vomica erupturi. Hæc abundè prosequitur Hippocrates in fine libri secundi Prognosticôn: quos libros nuper commentarijs planos ac explicatos reddidimus: hos adeat, qui plura de his velit. Paucis hoc addo, Apostema iam venisse ad pepasmum dignoscemus ex doloris mitigatione, & ex pondere in parte affecta, febrisque remissione. Itaque in primis distingue certis notis empyema quod fit, factum, & quod erumpere properat. Cùm tumor in pus vertitur, nascitur febricula vehementior, inordinata, & sæpè cum rigore & torpore frigido, & iactatione corporis, tum loci fluor incendiosus, grauedo, tensio, & sæpe stimulans dolor & pulsus. Tum celer pulsus atque humilis, & sæpe sudor capitis & colli. Talia hæc eueniunt cùm intra dies quatuordecim ab ineunte pleuritide nõ sedatur dolor. Dehinc perfecta purulentatione rigor ac tremor corporis, & febrium recedit inquietudo ac dolorum: verùm loci occupati grauitas increscit, sicca tussis. Cùm iam abscessus erumpit horrescunt, ac febris exsplendescit maior, vires labascunt. Fidendum tamen si expectorata sint bona: nam mox febris mitescit ac recreabitur. Effusum, ilice, pus fluctuatione se prodit, & expectorato. De tempore quo expectari ruptio debet, antè egi. quo febris, dolor, ac respirationis anxietas maiores, hoc citiùs ruptio eueniet. In expurato anima fœtet ob pus. prouolutus subitò in aduersum latus æger, fluctuationem sentiet in thorace puris. expectoratum si ore elidatur in aquam puram, fundum petit: nam pus est: modò quassatione facilè in partes abeat. alioqui pituita etiam sidit, at non quassu ita diuellitur. Breuiter repeto magni res momenti. Quod adhuc colligitur apostema, signum sui præbet grauitate

Plurima talia signa refert Cælius Aurelianus, libri 5. Tardarũ passionum cap. 8.

grauitate thoracis (dolor remittitur pure facto,) tussi dolorifica ac inani, tenui febre ac ordinis experte: hæc maximè noctu affligit. Cùm in procinctu iam ruptio est, grauiùs febricitant non sine horrore, anxiè respirant. Rupto autem abscessu, pus expectoratur, ac febriculâ hecticâ tenentur dum pus expectoratum fuerit. squalent manus ac pedes ex fuliginum copia eò delatarum: ab iisdem rubent maxillæ: respiratio anxia redditur; ac tandem, acriore reddito pure, vellicantur illæ partes quæ purulentiam habent sensiles. corpus tandem frangitur, inquit Aretæus, & consumitur caro, mens delirat, ac rectus distenditur. Vbi empyema oboritur ab angina vel à peripneumonia, vtrumque tunc latus ab effuso pure ferè occupatur. In latus quod pus habet facilior est decubitus: nam alioqui in pulmones funditur. calet occupátum maximè latus. sudat thorax, sitis vrit. Si à catarrho initium duxerit empyema, vel ab hydrope vnde materia funditur in thoracis capacitatem, non verum pus expectorabunt: aderitque febris vaga: quæ tamen tandem ingrauescet: & suprema thoracis pars hoc pus concipiet. Si ad inferiora viam pus affectat, inquit Aretæus, acutus dolor partes superiores (vbi erat abscessus) occupat. aluus humida est, primùm aquosa cum pituitosis deiiciens, deinde cruenta quædam circumfluentia, rursumque carnosa, quum iam effractus abscessus est. Hæc pus sequitur aut per aluum, aut per vrinæ vias elabens. Sed meliores excretiones sunt quæ per vrinæ funduntur vias.

Transitus ad aluum vel ad vrinas signa.

Postquam natura ægri & mali nobis comperta fuerit, cogitabimus quid suadeat hoc malum agendum esse quô fugetur. Quare tres ponimus curationis scopos; primus sit, vt sputum ad exclusionem paretur, vt, si crassius fuerit, attenuetur: si tenuius, incrassetur: nam expectoratum vt commodè excludatur, debet esse mediocre. Secundus sit, vt erumpat ex tumore. Tertius, vt ex corpore excludatur expectorando, vel vrinam fundendo, vel per aluum vt secedat. Quare primò studebimus vt ex suppurato fiat expuratum, quod fit coquendo & rumpendo. deinde vt abstersione mundum reddatur vlcus, ac vt pars redintegretur. Suppurationem fœlicitant ea quæ modestè calfaciunt ac humectant

INDICATIONES *curandi.*

cum quadam viscositate, ne grauiter dissiciant madores. Quare in hac curatione ordine ac certa serie opus est: primùm, dico, (cùm natura ad suppurationem malum transfert) eam promoueas suppurationem eâ cautione, ne id quod crassum est relinquatur, exhaustis partibus tenuioribus in abscessu. Dein, ne ante pepasmum aperiatur apostema. Id cùm erupit, erit abstergendum: &, ne pus in tabem vertat pulmones, erit excludendum, quod fit expectorato, vrinâ, aluo. Id dum fit, cauendum ne viæ per quas fertur pus exedantur. Sin foras in latus viam affectat hæc materia, eò ducatur. Sed antequam curationem instituamus, ne id frustrà fiat, diligenter perpendemus num eas Indicationes absoluere liceat: interdum enim mali vis non admittit vt eas peragas. quare ad Prognosin iam venio, vt noscamus quid curabile, quid non redintegrabile sit huius mali. Plurimi sanè quibus ex interna phlegmone incidit empyema, lento tabescunt morbo ac moriuntur, cùm iam in tuto res eorum versari putabantur. Etenim à pepasmo dolores, febres, & phlegmones sedantur, verùm vomica hæret, in qua sæpe malignè putrescit pus, vnde partium internarum corruptela, vel febricula tabida ex fuligine in cor delata, inde mors. Aut vomica rupta, sed tardiùs, iam prostratis viribus ac expectorationi imparibus, calamitatem adfert. Quare si suppuratum in expuratum non abeat circiter diem vigesimum, in angusto spes erit. Itaque hoc malum ancipitem habet euentum salutis aut mortis. Si febris diu perseuerat, & si nihil expectoratur, in phthisin degenerat. Ægrum ad tabem tendere hinc scies: febris interdiu minùs, noctu magis affligit: si sudat, nec alleuatio consectaria illi veniat: sique inanis quædam tussiendi fatigat cupiditas, nihilque magni momenti si expectorarit. Materia enim acris & putrida stimulat pulmones ad tussiendum: caui euadunt oculi, rubent maxillæ, summi digiti incalescunt, cibos non appetunt. Si, expuratū cùm factum est, pus non promptè excludatur, exulcerat pulmones, hinc illa tabes. Qua iam consistente, & genæ liuescunt, exudat collum & frons, & carnes liquescunt, & homines pingues pallescunt. Vomica autem quæ est à peripneumonia,

PROGNOSIS.

Vt noscas num extabescat.

rumpitur citiùs: & nisi hæc etiam citiùs perpurgetur, tabescunt ab ea priùs suppurati. Iam verò tabidi facti, qui ex intùs concepta phlegmone tales facti sunt, breui moriuntur: atque tanto breuiùs, quanto ex phlegmone ardentiore purulentiam cõcepere. Pulmo sanè facilè putrescit propter humidam, mollemque substantiam qua præditus est. Cùm autem empyema rumpitur, in strangulatus summo periculo versantur, si multum, subitaneumque pus emanauit: nam id pro tegmine est arteriis: sin pedetentim emittatur, præclarè ad salutem id facit. Attamen celeriter expectorari debet, idque album, mitigatum, inodorum, læue, rotundum: aut aluo deturbatum, tutum & salutare. Pallidum, biliosum, inæquale, prauum est: maximeque liuidum, atrum, & putridum: exedentia enim vlcera denunciat. Per vrinas etiã fœliciter iudicatur: nam vena azygos inserit se interdum arteriæ aortæ ramulis, interdum cauæ venæ bifurcatæ, ad renes: interdum venæ adipali vel emulgentibus. Vidimus venam azygosin sinistram emulgentem inseri ad initium venæ cauæ. Aretæus per secessum etiam fæliciter hac calamitate ægros defungi asserit. Si tamen rationem consulas, audacis naturæ negociũ dicas: non alias enim vias video quibus eò eat quàm per cor & per iecur: an non cùm cor feriet putida hæc cloaca syncopen; cùm hepar attinget & intestinã, dysenteriam mordaci vi concitabit, ac vi hepatis fractã hydropem funestum inferet? sed nouit illa polydædalas vias nobis fortè incompertas. Quicumque ante quadragesimũ diem rectè à pure purgantur expectorando, vel vrinam purulentam fundendo, vel ex aluo profundendo, liberantur. Si virtus fuerit valida, nec adsit lipothymia, pus crudum cum non prauo odore, curari poterit: nam abest febris errans, è catarrho nata; nec hectica fatigat. Cùm enim fœtoris expers est pus, mundum vlcus esse testatur. Præterea, si excretionem benè toleret, febreque vacet, rectè coquat, color si decens sit, cibumque si petat, facileque si expectoret viribus firmis, validusque feratur pulsus, euadet. At si febris superuenerit, cunctaque in deterius flectantur, calamitosum. Ossis autem sterni lentè abscedit empyema ob frigus partis. Sed tamen obseruaui, id plerumque funestum esse, ob expectorandi difficultatem. Lien verò, iecur, pulmo, & diaphragma celeriùs quidem pus ducunt, sed ob officij necessitatem, lethalia sunt hæc eorum vitia. Vt breuiter dicam, Empyematis materia vel subitò nimiã copiã suffocat, vel in tabem vertitur ab ea pulmo, vel expectoratur, aut emingitur, vel per sedem excluditur, vel traducitur foras in pectoris musculos. Qui plura præsagia quærit, accedat Libri secundi Prognosticôn Aphorismum quadragesimum octauum, & sequentes distinctionis nostræ: quorum sententiam breuibus commentariolis aperuimus. Iam ad Curationem venio. A phlebotomiã hic pax sit: etenim non sanguis sed pus euacuari debet, propiereaque corpus languet: nam cordi vicinus locus fœdatus est purulentiã quæ bellum cordi indixit. Quare nec ratione reuulsionis, deriuationis, aut euacuationis, vtilis esse potest phlebotomia. Summæ enim Indicationes curandi hic sunt, vt materia nondum expurata ad pepasmum promoueatur, deinde vt pus erumpat, tertiò vt pus excludatur. Si forsan sanguinis copia in vitio fuerit, infernis partibus, vice phlebotomiæ, cucurbitas imponemus. Sed vbi pus thoracis in spacio fluctuat, audebant proaui nostri pectus aperire: quòd casus rem hanc docuerit. Refert Valerius Maximus, & Plinius, Diuinæ fortunæ vulnus Pheræo Iasoni à quodam, exitij eius cupido, illatum fuisse. Nam cùm inter insidias gladio eum percussisset, vomicam, quæ à nullo Medicorum sanari poterat, ita rupit vt hominem pestifero malo liberaret. Quo euentu edocti Medici, cùm vix decimum ægrum à concepto empyemate vltrò euadere animaduertissent, ad thoracis sectionem ac eius vstionem se conuerterunt. Verùm hìc nihil fiat temerè: Si natura nec per abscessum, nec per effusionem quicquam molitur, sique nulla alia ad salutem via, aperiatur: sed sint vires integræ. Quare optimum factu fuerit, ne medendi subripiatur occasio, ad pharmaca fortiter expectorãtia venire ilico. verùm si triginta elapsis diebus plurima adhuc materia in pectore perennet, adeò vt nulla spes sit eam excludi posse decem sequentibus diebus, nõ expectandus erit dies quadragesimus, sed ilico pertundatur thorax.

[Margin notes: Cautio. — folio 238. — CVRATIO. — Phlebotomia. — Chirurgia. — Paracentesis. — Valer. 1. lib. 6. — Plin. 7. lib. 50. — 6. Aph. 27. — Aretæus. — Obseruatio.]

rax. Quodsi iã quadragesimus dies elapsus fuerit, frustrà secabis. Et hæc molitio aggredienda erit ea prædictione, nimirũ malũ hoc totâ suâ naturâ calamitosum esse, solumq. hãc viã patere ad salutẽ, dubiã tamen eã esse. Quare præstaret hac de re primũ sermonẽ inici ab ipso ægro vel ab eius amicis. Admonet Oribasius, aperiendũ esse pectus virtute validã, crudo humore, antequam ille putrescat, modò ille morbus nõ fuerit hæreditarius, nec sæpe laborauerit æger ex empyemate. Non tamẽ ilico ab expuratione aperiendũ latus, sed ab illa ruptione differendam esse sectionẽ dicit Hippocrates in Coacis, in decimumquintum diem, quô iterum mitescat pepasmo: nã ab effusione crassescit & refrigeratur; ilicoque secetur à decimoquinto die, ne putrescat ac vires atterat. Sectio non fiat vbi cartilagines sunt, nã ibi musculus triangularis tegit interna illa pectoris. nec etiã propè ad spinã fiat sectio, nec ad diaphragma. Aperiat spaciũ inter tertiã & quartã costã Legitimã, infernè sursum numerãdo. fiat incisio obliquè, supernè dorsum versus: nam interni intercostales musculi eò vertũt suas fibras. Spacium etiã inter quartã & quintã costã commodũ videtur, nam illud carne vacat plurimâ. Palmæ latitudine abi à spina dorsi: nam diaphragma parte pectoris postica declivius est quàm anticâ. Scindatur foramen mediocre, quô cõmodè elabi pus possit. nec sit nimis patulũ, ne spiritus vitalis effundatur: tenui id fiat nouaculâ: & spongia imponatur, ne flatus exeat. Primò semicyathus effundatur, postridie cyathus. vt ille effundat pus, tussiat, ægroque lateri incumbat. Vt facilè egrediatur pus, infundatur à chirurgo mulsa, ita cõmodè effluet. In sectione molienda caue ne ferias inferas costæ partes, nã ibi insculptus est sinus arteriæ & neruo: sed, si costa secanda, ad superiores partes eam seca. Cautio etiã adsit si secandus æger validè febricitet, vel iam cachexiã teneatur. Pertusum locũ cura oleo rosato ad biduũ. Tertio die munda & coque mellis sextã partem cum aqua, ad tertiæ partis cõsumptionem, iniice, ac voluat æger in aduersum latus: effundatur, repetatur dum clarum redeat, si vires id ferunt. Si grauis putredo adsit, fiat decoctio ex myrrha, lupinis, & melle. Cùm tandẽ nihil crassius profert iniectio, strepta sensim tenuetur, ac claudatur vlcus. Illinc strepta melle rosato, terebinthina & farina hordei: adde myrrham, sarcocollam si magis abstergendum: si maturandum, misce vitellum cum pauca fœnugræci farina. Deinde fiat sesarcosis mastice, thure, mumia cum terebinthina. Tandem foue decoctis ex vino rubro balaustiis, nuce cupressi, tutia. Sicca partes quæ expuũt excrementa in hãc partem, ne fiat fistula. Perlustra si lubet obseruationes quas doctissimus ac diligentissimus Schenckius collegit libro Obseruationũ Medicinaliũ secundo. Pauli Æginetæ sententia aliò abire videtur. efficacissimũ, inquit, remediũ in vstione inuentũ est. Verùm, dicit, qui sectione vel vredine pertuderũt latus, aut statim mortem attulere, vitali spiritu aceruatim vnà cum pure euocato, aut fistulas incurabiles efficiũt. Sententia itaque Pauli est, vt inurantur pectori & dorso cauteria non penetrantia, sed in cute solùm. Illisque indendas dicit radices aristolochiæ longæ oleo imbutas. Vnum, dicit, cauterium inuratur inter clauicularum cõmissurã, sursum tracta cute, ne ferias scilicet subiecta vasa: duo verò parua paululum ad mentũ à soporarijs arteriis abeundo: duo sub mammis grandiora aliquantũ, inter quartam & tertiam costã: alia duo inter quartam & sextam paululum nutantia retrorsum: & aliud in medium pectus, & aliud supra os ventriculi. Tria autem à tergo, vnũ in mediũ dorsum, & ab vtraq. spinæ parte duo profundiora: sed ne pertundant pectus; quod Arculanus etiã prohibuit. Videtur sententia Pauli esse, Quia naturæ beneficio pus foras interdũ extruditur, atque in externos musculos abscessus erũpit, eò etiã prolectandã esse hanc materiã. Nam plerumq. vsti aut secti moriũtur, vel à fistula calamitosa enecantur tandem. Poterimus hanc molitionem inchoare à vesicatoriis: deinde cauterijs potentialibus incumbere, vt fecit Aëtius: nam, authore Galeno, omnium Empyicorum facultas languida est. Quare si tibi mens sit aperiendi, à cauterio frustrà adhibito id fiat. Quæ autem cauteria in sublimibus partibus, vt sub mento, sub mammis, sub scapulis inuruntur, auersionis causa maximè faciunt ad salutem, nam deriuant succos à capite labentes ad thoracem. Verùm materia morbifica exhauritur à loco infimo

Obseruatione 231.

Pauli sententia de pertusione thoracis.

14 capite de orthopnoicis & anhelosis.

4. loc. aff. 8.

vbi

vbi strepitus sentitur: ibi maximè vrendum ac secandum. Noli temerè pertundere pectus, nisi tumor aut mutata qualitas foris appareat, argumentum præsentis puris. Tunc cauteria admoue, non tamen vltra costas peruadentia, sed propè ad costas accedatur, lataque potiùs quàm alta fiat plaga, ducta ad costarum excursum. Locus vstus secetur phlebotomo bis, ter, dum locum deprehenderis puris; id enim absque dolore fiet. Cunctatio nocet in tali tumore: nam metus est ne intrò se conuertat apostema, & expuratum faciat. *Pharmaca.* Vt iam tandem ad Pharmaca veniamus, videndum quò natura & materia viam affectet. Si ad aluum inclinat, propina mel rosatum laxatiuum, cum manna, ex decocto seminis cnici. Vel propina vnciam cassiæ ex decocto pectorali. *Cautio. Si per aluum.* Cautio adsit, ne dū huc repit materia, abradantur ab eius incursu intestina. sint igitur in promptu enemata ex lacte, decocto hordei, furfurum, maluarum, seminis psyllij, seuo ouillo. Leuiter itaque materia purgetur: & si crassior materia puris fuerit, accipiat hieram simplicem cum agarico trochiscato: vel da diaturbith cum Rhabarbaro. *Si per vrinam.* Quodsi materia effuderit se per vesicam, quia materia puris crassior est, extenuetur succo marrubij cocti cum melle. Fiat etiam decoctum ex asparagis, alkekengi, cicerum, pimpinellæ, betonicæ, fœniculi, petroselini, capillorum veneris, seminum melonum, radicum pentaphylli. Coquatur aliquid seminis vrticæ in aqua hordei, adde mel. Accipe quinque radicum aperitiuarum maceratarum in vino albo, glycyrrhizæ, singulorum vnciam: seminum quatuor frigidorum maiorum, cuiusque semunciam: adianthi recentis manipulum: cicerum rubrorum semimanipulum: coque ad dimidias: aromatizetur drachmis duabus ireos siccæ, & dulcoretur saccharo. *Obseruatio.* Vrinalia remedia potenter iuuare solent: nam catarrhus is qui ad pulmones illabitur ibique putrescit, non solùm ducit originem à capite, verùm interdum excluditur à toto ambitu venarū in partem imbellem: huic itaque promptè remedio est sudor & vrina. quare decoctum radicum Chinæ cum scabiosa & aliis pectori vrinæque dicatis rebus proderit. Corpus, ne quid affluat ad pectus, ter mense purgetur cassiæ vncia, cum agarici recenter trochiscati scriptulis duobus. *Rumpentia.* Si nondum expuratum factum est, vt suppuratum rumpatur, à leuioribus auspicandum erit, ne exhaustis tenuibus, id quod crassium est remaneat, néve ante pepasmum fiat ruptio, quod calamitosum. Res calidæ, leptomeræ rumpunt suppuratum, vt sirupus de prassio, & de hyssopo: Auicenna in hanc spem præbet theriacam & mithridatum: nam vnà calorem naturalem firmant. Fiat fotus ex malua, althæa, meliloto, chamæmelo, semine fœnigræci, lini, & cydoniorum malorum cum spongia. Mox illinc oleo chamæmelino & lilino, cum adipibus, iunge muccagines seminis lini, fœnigræci, althææ: adde ceræ quod satis sit vt fiat vnguentū molle. Vel, Excipiatur diachylon pinguedine gallinæ & oleo chamæmelino & lilino. Aut folia caulium coque cum butyro: postea misce crocum, farinamque hordei, fiat emplastrum. Accipe fermenti tritici vncias tres: petiâ excipe, ac in libris octo aquæ dimitte: abductâ petiâ, addes aquæ illi mellis libram: bulliant ad consumptionem tertiæ partis: cola. Sæpè bibat ex hac aqua: & pulticula etiam ex hac fiat cum ficubus. Lacti etiam addat mel, & comedat. & ficus comedat. In secunda mensa pineis & amygdalis amaris & dulcibus vtatur. Semper tamen materia coquatur, quo felix fiat expuratum. Bibat decoctum ficuum, dactylorum, passularum, seminis fœnugræci, seminis althææ, radicum maluæ. Si crassior sit materia, adde radices lilij: si calor vrit, adiice hordeum & violas, iunge saccharum. Fiat linctus ex semine maluæ, & lini, cum sirupo violato: misce cum decocto præscripto, teneat in ore ac deglutiat. Cuncta semper propinentur calidè. Cunis quidam voluunt ægrum. Si ad vicesimum diem non rumpitur, plerumque moriuntur. Sin rumpatur, ac pus bonum effundatur cum febris remissione, plerumque conualescunt. Prodest hæc potio, quæ fit ex glycyrrhiza, iuiubis, ficubus, passulis, dactylis, semine althææ, adianto recenti, scabiosa, hyssopo, hordeo: dulcoretur cum saccharo penidiato: & aromatizetur drachmâ ireos: & duabus drachmis cinnamomi. *Expectorantia.* Ruptum apostema expectorato maximè excludi solet. *Dubium.* Sed dices, quo quæso modo expectorabitur materia illa quæ fluctuat

ctuat inter thoracem & pulmonem? Respõdemus, tussi. nam ea comprimit alas pulmonis adducto vehementer thorace. Cùm verò asperæ arteriæ fines magis in periphe-ria pulmonum pateant, quàm læues arte-riæ & venæ, ac multò ampliora habeãt ora, quæ nec ita compressa concidant, sunt enim cartilaginea, in asperas arterias commigrat, & expectoratur. Vtatur hydromelite, oxymelite, sirupo de liquiritia: & tandem infunde hos sirupos decocto ireos. Quidam probant looch de caulibus, & looch de scilla. Ego, summi Dei beneficio, curaui quosdam, de quibus conclamatum erat, hoc succo. Accipio ruberrima recentis brassicæ folia, iubeo conscindi, ac ollæ indi, coquique in balneo obturato vase. Liquor is præbetur cũ saccharo manè & vesperi. Sed facilè corrumpitur hic succus, recenti sæpè pus est. Vbi pus excerni cœpit, etiã dari poterit decoctum hyssopi, ireos, & glycyrrhizæ, ex aqua mulsa in qua decoxit prassium & tussilago, vel hypericum, aut capillares herbæ; addimus, vbi lenta materia, aliquid nicotianæ. Vel lingat looch de scilla cum looch de pulmone vulpis. Tandem ex Auicenna deueniemus ad Diasulphur, remedium enim id est potentissimum. sumat cũ vitello oui. Et bis in septimanã sumat terebinthinam, nucis paruæ copiâ. Iam omne studium adhibebimus vt tota materia expectoretur intra dies quadraginta. Quare si materia fuerit crassior, extenuabitur succo marrubij cocti cum melle: aqua mulsa cum semine anisi. Da fulfuriginem non experti drachmã: &, vt fuerit febris, misce frigida: quale est sirupus violatus, de iuiubis, saccharini crystalli sirupus. vel superbibat lac amygdalinum, & emulsionem seminum melonum. Consolatio fiat lacte. Da nucis ponticæ quantitatem antidoti Panaceæ descriptæ à Nicolao Myrepso; est præcellens id remediũ. Si operosa hæc compositio nõ placet, vtatur antidoto Philoxenio, ab eodem descripta. Scribonius hoc commendat: Seminis nasturtij, vrticæ, radicum ireos Illyricæ æqua pondera misce, & cum melle dematò frequenter exhibe. Galenus difficilia materiam & vias liberantia præscribit & dum phlegmone adest, mediocria, ptisanæ cremorem & mulsam. Cùm iam mitescit, dabimus valentiora, vt semen vrticæ cum mulsa, origanum, hyssopum, calamintham, pulegiũ, radices ireos, oxymel ex marrubio. Ex interuallis detur theriaca, & mithridatium, & antidotus Esdræ. Potet bolum Armeniæ. Vbi in intestina repit pus, cum sirupo rosato miscebis drachmam masticis, bibat cum aqua endiuiæ: ita non inflammabuntur intestina. Cura adsit vt tandem venias ad sarcosin, *Cautio.* ita tamen vt interdum repetas abstergentia: quin hæc nonnunquam consocianda erunt. Lac commendatur, & aqua destillata ex canceris & hordeo, & sacharum rosatum cum bolo Armeniæ. Præclarè ad salutem facit si ab expurato ilico vtatur aqua hordei cum rubro saccharo, vel melicrato. Accipe mellis semilibram: sacchari librã: aquæ libras quattuor: coque despumando, dum tertia pars exhauriatur: aceto ad saporem temperetur in fine decoctionis affuso: coque puro igne. accipiat huius vncias duas, cum aquæ scabiosæ, lilij, hyssopi, cuiusque vncia: bibat id in aurora. Post binas horas poterit calidè sumere vncias quattuor aquæ hordei, ad semilibram vsque. Quin tale decoctum præclarè etiam præscribitur nonnunquam. Accipe capillorum veneris, hyssopi, calaminthæ, prassij, cuiusque manipulum: ficuum pinguium vncias tres: passularum sescunciam: liquiritiæ vnciam: radicum apij & fœniculi, drachmas quinque: pinearũ vncias duas: seminis fœnugræci semunciam: fiat decoctio. accipiat vncias quinque cum melle. Interdum adiice hyssopum, radices ireos, semen vrticæ, dactylos. Detur rusticis drachma picis liquidæ cum melle. Enula campana cum semine vrticæ & pineis, adde iridem, myrrhã, crocũ, pulmonem vulpis, cum saccharo crystallino. Quin ex his iã dictis puluis fieri poterit, cuius cochlearium sumant cũ sirupo, vel potu, aut cum succo caulium. Bibat manè vncias sex caprilli lactis calidi, cum saccharo. Varijs in hoc malo remediis pugnari debet; est enim periculi plenum ac præceps: quæ res me cogit vt selectã quandam copiã remediorum proferam. Dabis interdum melicratum in quo coxit pulegium, hyssopum & thymus, vel ruta viridis, & prassium, cum puluere ireos, & glycyrrhiza. Optimum est hydromel cum iride & plurima glycyrrhiza. Eclegma fiat ex lini semine frixo, cũ

nucleis pini & melle. Tandem reparatis viribus, terebinthina vtatur. Si tabescit, Esdriæ antidotus præscribatur: forisque admoue emplastrum Mnasæi: & mithridatio sæpe vtatur vel theriaca. Hippocrates dat nucleos cum galbano ex melle. Sed iterum repeto, studendum esse vt ex suppurato fiat bonum expuratū. Quare cùm ex febris dolorisque remissione, & ex grauedinis incremento circa locum afflictum maturationem factam intellexeris, tussiat data opera sæpè, hora interiecta, & in ægrū decumbat latus. Digito vomitum prouocet, prouocet dico, non tamen promoueat. Rupta à vomica propinari etiam potest ius antiqui caponis, in quo coxit hyssopus, capillus veneris. Progresso malo ad cerata transeundum est. Foris etiam admouemus remedia quo ex suppurato fœlix fiat expuratum. Accipe farinæ fœnigræci & lini, cuiusque vnciam: radicum althææ vncias duas: ficus decem: passularum viginti paria: florum chamæmeli & meliloti, cuiusque pugillum: traiice cribro raro: adde butyri recentis vncias duas: iunge oleum chamæmelinum, & parum olei iuniperi: admoue hoc emplastrum calidum pectori. Si placet materiam foras trahere, adiice aliquid fermenti veteris: nam egregiè discutit. In primis enim hîc notandum est, num pus foras trahi debeat, an verò intùs rumpendum sit apostema. id enim vel calamitatem vel salutem adferre solet. Etenim magna copia puris collecta in regione arteriæ venosæ sæpè cor suffocat. Quare coniectandum num pus in ea parte consistat. Vt maturescat pus, fiat fotus ex decocto maluæ, fœnugræci, seminis lini. & si dolor vrget, adiice anethum, parietariam, melilotum. A fotu illine muccagine fœnugræci, lini, cum adipibus: vel admoue diachylon cum muccilaginibus: est sanè id efficax. Vel brassicæ folium ad ignem tabefactum illinatur butyro vel adipe anatis, & lateri admoue. Tandem iunge emplastro de muccilaginibus radices ireos. Tardè ad fimos veni. Vbi pus maturum, hoc decocto rumpatur, Accipe origani manipulum: decoque cum aliquot alliis: dein copiosè mel insperge. Dentur etiam terebinthinæ lotæ drachmæ tres. Rupto abscessu, vt antè monui, vide quò id vergat, eò abducas. Molle remedium hoc est, Accipe muccaginis seminis lini & fœnugræci singulas semuncias; adipis gallinæ, anseris, butyri, cuiusque drachmas sex: styracis calamitæ semunciā: olei violati quod sufficit: vngatur pectus. Vel Accipe micam panis, vel farinam hordei: coque ex hydrelæo: adde radices althææ, maluæ, & caricas; iunge oleum amygdalinū, adipem anserinum & crocum. postea, vt rumpatur, fingatur cataplasma ex fimo caprillo. Cùm factum est expuratum, tunc diaphoresis vtiliter instituitur. proptereà fouebimus pectus decocto thymi, hyssopi, sambuci, chamæmeli, ireos, spicæ, aristolochiæ rotundæ: filtro id agatur. ter vel quater repete hanc impositionem singulis vicibus. dein sicca locum panno calido, illumque illine oleo lilino, anethino, balsamo, & oleo ireos. Si maiorem vim quæris, adiice sulphur. Fiat emplastrum ex radicibus althææ, & ex radicibus ireos recentis: coque simul: adde axungiam & farinam fœnugræci & lini, oleumque lilinum: asperge, cùm opus est, fimum columbinū. & tunc tussiat, vomituriat, subitoque se conuoluat in ægrum latus. Vel accipe caricarum pinguium libram: tere cum adipe suillo & oleo amygdalino. Vesicatoria pectori admouentur etiam. Hoc etiam decoctum validè in periferiam corporis materiam prolectat: Accipe radicum cucumeris agrestis & ebuli, artemisiæ, hyssopi, calaminthæ, dictamni, cuiusque manipulum: coque ex aqua, & fiat fotus. Vel poma duo colocynthidis incoque vino albo vel aquæ: est efficax is fotus. Accipe adipis anseris, olei amygdalini amari, cuiusque vnciam: myrrhæ drachmas tres, ceræ parū: fiat vnguentum molle. Aliud: Accipe farinæ hordei semilibram: caricarum pinguium vncias duas: terebinthinæ claræ vncias tres, fimi columbini, nitri vel salis drachmam: misce; fiat emplastrū lento igne. imponatur per tres vel quattuor horas: nam fit siccum & effœtum. Iuuat etiam oleum irinum si fotu admoueatur. & oleum illinitur ex nucleis pinearum cum resina. Et πίτλωσις ex pice liquida valdè commendatur, nam coquit & flatus amouet. Fotus ex lixiuio salicis & sulphuris. Hoc emplastrum discutit succrescentem materiam: Accipe corticum radicum vlmi, liliorum, cuiusque vncias duas: maluæ, violarum, hyperici, chamæmeli,

Topica.

meli, singulorum duos manipulos: coque & contunde, adde fermenti ex atro pane vncias tres: farinæ seminis lini & fœnugræci, cuiusque sescunciam: olei amygdalini dulcis vel butyri insulsi & olei violarū, cuiusque duas vncias: fiat cataplasma. Ab expectorata materia robur pectori addatur, & lacera vniantur. Vtatur radicibus inulæ cum symphyti radice: coque eas cōtusas cum melle. Sæpè vsum ineat theriacæ & mithridatij: quibus etiam ad fœlicem expectorationem vtendum est. Dodecatheon Pauli, Accipe ireos Illyricæ, erui, hyssopi, seminis vrticæ, liquiritiæ puluerisatæ, fœnugræci, singulorum semunciam: bulborum contritorum sescunciam: seminis lini semunciam: nigellæ, pulegij, cuiusque drachmas duas: nucleorum pini tostorum vncias tres: piperis nigri drachmā: cum melle fiat electarium: sumat cottidie ante prandium drachmas tres. & Diaprassiū probatur, Accipe marrubij, ireos, hyssopi, pulegij, singulorum semunciam: caricarum vncias tres: nucleorū pini contusorū vncias quattuor: coque ex aqua dum tertia pars maneat: fiat fortis expressio: accipe mellis despumati ad pondus decocti; misce, & lento igne ducatur ad spissitudinem mediocrem. Fiunt etiam suffitus ex thure, myrrha, styrace, aristolochia, sulfure pyro, & nicotiana: ad siccationem & dissipationem puris. & ex decocto ireos cum alphore. Cibus sit facilis coctionis & egestionis, & euchymus: optima est ptisana cum melle. Si in aluum repit materia, comedat oluscula ex beta, malua; & spinachiam cum butyro: & poma dulcia conficiant elixa cum butyro. ficus, passulæ, datyli. Vtatur ouis recentibus, carne vituli, pullis. Puls etiam fiat ex hordeo, auena, vel milio: auiculæ etiam proderūt. Ius cerum cum hyssopo & petroselino: sic utem ius pulli vel galli. Maximè talia præscribimus, si ad renes viam affectat materia. quin tunc etiam vtimur asparagis. sed indem, cùm glutinandum est, pedes præscribimus vitulinos & porcinos: oryzam præbemus etiam ex lacte, & caseum lactentem adhuc ac salis expertem. Caueat à leguminibus, piscibus, horæis fructibus, herbis crudis, & à frigidis. Priscianus admiscet pultib. piper. Potus sit aqua mulsa, in incoxit origanum, & hyssopum: & cicerum ius cum passulis decoctum. Vinum tenue dulce cum aqua saccharata dilutum. Si fœtidum sit pus, dabis decoctum fœnugræci & dactylorum: vel bibat lac asininū. Testudinum vsus commendatur, & sirupus inde confectus cum aqua ex illis distillata. Decoctum si bibant ligni Indici & saxafras (ex ceruisia nimirum his decoctis) iuuat. Quin Indorum lignum coquitur cum humectantibus, vt cum althæa, & radice symphyti, scabiosa, glycyrrhiza, & foliis aristolochiæ longæ: additur mel. Aëris omnem fugiat intemperiem, maximeque humidam & frigidam, & ventos australes & aquilonares. Caueat ne cubile sit loco humido. Clausis fenestris dormiat. Plurimi sanè hoc morbo occupati, quibus integra superest ætas, si citra offensam in diæta, expectorationi studerent, euaderent, qui alioqui aut cibis à re alienis indulgentes, aut aërem intempestiuè captantes, ventisque se dantes, vel plurimo potu algioso vtentes, sua sibi damna augent, aut in nouum empyema se præcipitant, cùm iam ferè priore empyemate essent defuncti: quemadmodum Polemarchi euenit puero. Aluus ducatur cottidie, duarum vncia- 7. Epidem.
rum passularum dulcium esu. Quies prodest expectorationi: si per aluum fluit materia, leniter ambulet, sic enim materia facilè cō repet: si vrinarum vias materia accesserit, moderata exercitatio proderit. Metus & timor absint. Empirica quædam ce- Empirica.
lebrantur, vt Aquæ hederæ vncias accipe quattuor: calidè bibat, idque quater cottidie. id ruptum apostema à sanie liberat, & ne in phthisin incidat prohibet. Accipe carnium cancrorum fluuiatilium elixatarum libram: pista ac tunde, & cum farina hordei fiat cataplasma. maturat hoc vomicam pulmonis. Si à catarrho, lauetur caput singulis septimanis ex lixiuio in quo decoxit maiorana, calamintha, abrotanū, folia lauri, pulegij. sicca benè, ac caueat curiosè, eo tempore quo lauit, ab aëre. & vertici capitis inspergatur puluis ex styrace calamita, benzioino, myrrha, iride, & rosis. Aqua hederæ misceatur cum aqua testudinum aut cancrorum; quater de die bibat. Scabiosa rumpit apostema, maceretur in aqua eius, ac puluis remisceatur, & vnà cum theriaca bibatur. Hæc de Empyemate.

CAPVT IV.

DE ASTHMATE, hoc est ANHELATIONE.

Nomen

ASTHMA Græcis ab ἀσθμαίνειν, hoc est anhelare, nomen habet, vnde ab Aureliano anhelatio dicitur; suspirium à Quinto Horatiano appellatur; ab Aretæo etiam ὀρθόπνοια nuncupatur, quòd ὀρθίῳ σχήματι faciliè spiritum ducant, decumbentes enim strangulantur.

Quid sit.

Est autem Asthma respiratio difficilis, frequens, & velox, cum sonitu; facta ob meatuum pulmonis interceptionem, citra febrem.

Definitionis explicatio.

Dixi in Definitione, asthma pertinere ad respirationem. Sunt autem triplicia respirationis instrumenta, nimirum excipientia, deducentia, & adiuuantia.

Gal. 5. De vsu part.

Præcipuum verò respirationis instrumentum est pulmo. Vt naturam huius morbi rectè percipiamus, indagandum num respiratio sit actio voluntaria, quæque κατὰ τὴν προαίρεσιν fiat; vel num sit actio merè naturalis, quæ sola naturæ vi editur: an potiùs sit ex his remixta quædam actio.

Respiratio qualis sit actio.

Auerrhoës credit Galenum voluisse hunc prorsus esse voluntarium motum.

2. Collect. 19.

Nos putamus, quod etiam Galenus, Auicenna ac probi authores censent, hunc motum esse permixtum ex naturali & voluntario. Cùm enim volumus, sorbemus, vel flamus: & dormientes nihilque tale cogitantes, respiramus. Propterea Galenus scripsit, respirationem habere instrumenta tum naturalia, tum voluntaria.

2. De motu musculorum 6.

Naturalia, vt pulmo, qui princeps est organum respirationis; qui dilatatur ac comprimitur, non quidem sui ratione per se, sed ratione musculorum thoracicorum, quorum sequitur motum: etenim nerui motorij non deueniũt in pulmones. Conueniunt verò ad respirationem musculi & diaphragma haut vt organa naturalia, verùm vt voluntaria. Propterea Galenus hãc actionem spirabilem confert egestioni vrinæ & fæcum: quòd vrinæ excretio sit motus mixtus: vesica enim vt naturæ instrumentum est, (quod & excernit & attrahit sine nostro imperio & arbitrio) ita musculus est voluntatis. Id autem animaduersione dignum est, quòd etiamsi respiratio sit motus mixtus ex naturali & voluntario, tamen lege facultatis ita constitutum est, vt motrix voluntaria, sit domina & imperatrix. hinc est quòd Galenus hoc modo loquatur, cùm dicit, pulsum esse actionem merè liberam: quòd nesciat voluntatem dominam. Respiratio itaque non est merè libera: quare nec mirum, si quidam retento spiritu, se necarunt: exemplum est apud Galenum seruus Barbarus.

2. De motu musc. 6.

Voluntas itaque in actione respirationis superat: attamen est motus mixtus.

Quæstio.

Sed dices, Galenus tamen asserit totum negotium respirationis esse à voluntate: si ita, quid igitur imaginamur hîc naturæ locum esse. Respondemus, quod si ita subsultim legatur Galenus, sibi refragari videbitur eodem ipso loco, vbi sanè admittit naturæ etiam locum esse in actu respiratorio. Quare decisionem dubij huius adferimus ex libro Galeni De respirationis causis; Dicimusque respirationis opus absolui inspiratione externi aëris, & expiratione aëris interni fuliginosi. Vtraque hæc actio fit à voluntate: hoc est quod Galenus voluit, à voluntate scilicet fieri non solùm aëris expulsionem, sed etiã inspirationem. Nec propterea infert, à sola voluntate fieri respirationem.

2. aph. 26 & 3. De diffic. resp. 11.

Diximus præterea in definitione, esse difficilem respirationem. intellige tũ inspirationem, tum expirationem. tunc enim Asthma adest, cùm non solùm est densa respiratio, sed etiam valdè cùm est densa cum sono. Scripsimus in Definitione, hunc affectum nasci ob Meatuum pulmonum interceptionem. Ita actionem hanc læsam respirationis, referimus in suam causam, quæ est morbus in mala conformatione.

7. κατὰ τόπ. 6. & De diffic. respir. 2. 3. 11.

In pulmonibus sunt rami asperæ arteriæ, & venæ arterialis, arteriæque venalis, & pulmonis ipsa substantia laxa & spongiosa. Cùm autem propagines asperæ arteriæ, quæ disseminãtur in pulmonum substantiam, in angustum rediguntur, maximè hunc affectum proferre solent. vt cùm à crassa, lenta, viscidáve materia infarciuntur illæ propagines asperæ arteriæ; vel cùm asperæ hæ arteriæ (nam per has proximè fit respiratio) à læuibus arteriis turgescentibus comprimuntur, quod Antipatro medico euenit.

4. De loc. af. Respirationis causæ.

Respirationis in vniuersum sunt tres causæ, nimirum Vsus triplex: instrumenta quoque triplicia: & causa

causa vna efficiens. Vsus dico triplex, scilicet caloris temperatio, spirituum nutritio, & fuliginis exclusio. Instrumenta quoque triplicia, larynx, aspera arteria, pulmones cum thorace. Causa verò efficiens vna est, voluntas: quæ in vigilantibus mouet musculos ab electione: in dormientibus verò ab instinctu. Iam ad Causas veniamus quæ huic actioni officiunt. Quicquid eiusmodi est vt claudat pulmonum meatus, huius morbi causa esse poterit. Hoc autem euenire potest ab intemperie spirabilium partium eritque hæc intemperies materiæ expers interdum, plerumque tamen materiæ erit particeps. Sine materia, vt cùm animalis facultas stupet, ita vt thorax alas suas ac pulmones non explicare possit. Ita à siccitate in angustum cuncta ibi interdum arctantur, quod chymicis nonnunquam euenit, & auri ferrique fabris. Vidi in quodam Typographo adeò siccatos pulmones, vt aridum pomū ferè dici potuissent. Ita madore etiam interdum occupantur pulmones, vt in se concidant. Attamen hoc malum plerumque materiæ particeps est; eaque ferè est pituita à capite vel toto corpore in pulmones influēs; vel ibi colligitur. Hæc autem cunctis pulmonum vasis se insinuat, quin & ipsas pulmonum spongositates inuadit. Quin copiosus crassúsque flatus plerumque se iungit cum materia asthmatis auctore: qui auctor paroxysmorum esse videtur. Ortum habent à cruditate, ocio, somno à cibo, & à loco humido. Materia quæ asperas infarcit arterias, est plerumque crassa, lenta, viscida, ibi genita, vel eò fluens, vt cùm ab autumnali frigore à capite exprimitur, quæ ibi morâ concrescens, bronchiis infarcitur. Hæ sunt ferè causæ quæ faciunt vt per Idiopathiam spirabiles partes hoc tædio affligantur. Quin & per sympathiam affliguntur hæ partes, ac inde asthma proferunt: vt si apostema partibus vicinis conceptum, pectus opprimat; vel hydropicus si id fecerit tumor. Vel si in spina dorsi constiterit apostema: nam inde intercipitur spiritus animalis, illiq. aditus intercluditur à diaphragmate, ac pectoris musculis. Vel si nerui alij qui ad pectus & diaphragma feruntur conuellantur, vel soluantur. aut si gibbus nascatur; distortis ad interna vertebris, ob humorem pituitosum quo occupantur ligamenta spinæ; quod sensim euenire solet. Quin si pectus naturâ angustius factum sit. Vel si vitium infernæ partis, deorsum trahat diaphragma, vt pendulū hepar aut lien. Vel cùm vterus sursum repit. Vidi hanc affectionem in muliere fusca, benè habita, ætatis mediæ. secui venam, purgaui, multa alia, frustrà: tandem dedi mithridatium optimum: alico restituta fuit S. Dei beneficio. hæc vix spiritum nictādo ducebat. Euenit vt flatus, tendendo, diaphragma opprimat: imò vidi quæ hac ratione obierant. Victus mala ratio, quia in flatus est fœcunda, fomes fæcundissimus huius mali esse solet, vt si quis præter naturæ legem sæpè potet. Ita quicquid opacū crassumq; præbet aëra, ad hunc morbum facit, vt vbi aceruí sunt frumentorum minimè diffusorum: & vbi hypocausta cuiusuis animæ receptacula. Hinc enim caput grauatur, ac suum vitium in imbelles pulmones elidit facilè, ac imbecillitatem illi addit: hincque fit vt tandem œconomia pulmonis stupeat, vnde ex proprio vitio laborare, ac synathrismum facere solet. Causa verò cur quosdam maximè de nocte media inuadat est, quòd id tempus maximè madeat sua natura. nocte enim, dicit Aristoteles, maximè pluere solebat. Iam ad signa venio: In omni motu conciatiore se profert hic affectus. Cùm enim ex illa motus exagitatione validior calor surgat in corde, magna euentatione illi opus est, nec alia via illi patet quàm respirationis ductus. cùm verò infarctus à viscida crassáve materia pulmo alas suos explicare nequeat, necesse est vt frequentia respirandi resarciat id, quod eius robori denegatur. Hinc crebra illa anhelatio ac pectoris oppressio. Et supinus homo asthmate fatigatus decumbere nequit, quòd ita partes spirabiles opprimantur. Spiratione sibilus vel stertor auditur à pituita crassa adhærente lateribus pulmonis & bronchijs asperæ arteriæ. Hic enim spiritus exiens ac obstaculum inueniens, sibilum edit. Præclarè de his Aretæus: In accliui, inquit, itinere, difficilis & ægra spiratio editur, flatus adsunt & eructationes præter rationem; humida, obscura & sono carens vox est: multum & frigidū aëra cupiunt. Sub diuo ambulant: quælibet enim domus ipsis ad trahendum spiritum parua & angusta est. Erecti respirant,

Actio musculorū thoracis in vigilantibus est voluntaria ab electione: in dormientibus verò est voluntaria ab instinctu.

CAVSAE.

Fumus Mercurij & caetera metallica siccāt pulmones.

Historia.

Obseruabile de flatu.

3. Aph. 22.

Per sympathiam.

6. Aph. 49.

Historia.

Causa externa.

SIGNA.

ſtione proficiſcitur aſthma, id ſenſim ſubnaſcitur. Sin fuerit ab afflicta ſpina, vel à neruis, tunc etiam aderit reſolutio alicuius partis. Qui rarum & magnum ſpirant, hi ex phlegmone in dyſpnœam trahuntur. Qui verò frigidam auram expirant, laborant ex dyſpnœa ex calore naturali imbelli. Propriè dictum aſthma quia conſiſtit in pulmonum conniuentibus bronchiis, propterea conqueritur æger ſe maiore anxietate emittere quàm admittere ſpiritum. Sin ipſam pulmonum ſubſtantiam occuparit materia, erit dilatatio difficilior cõſtrictione: nam materia extra fiſtulas quæ conſedit eas premit. Si ſenſim increuit malum, ſine ſtertore ſineque expectorato, & ſi in exercitio præter morem anhelat, erit à tuberculo. Sin expectoratum aquoſum fuerit cum ampullis, naſcitur à pituita flatulenta. Quodſi homo pleuritidi diu implicitus fuerit, de purulentia ſuſpicandum erit. Si ilico in anxiam reſpirationem trahatur homo, ſine dubio catarrhus deciduus è capite vel toto à corpore id effecerit. nàm, vt ait Priſcianus, frigido phlegmate pulmonibus adhærendo, cauernæ vel meatus quibus naturaliter ſpiritus redditur & accipitur occluduntur. Quodſi malum conſedit in læuibus arterijs, quæ naſcuntur ex vena arterioſa, & ex arteria venoſa, præceſſit pulſus inæqualis, vt euenit Antipatro:

4. Fen. aſſ ult.

quodſi prorepat malum, in palmum ac ſyncopem degenerabit. Num verò ſynatriſmo ſenſim congeſta ſit materia, vel an ex capite ſubitò influxerit in pectus, hoc modo id deprehendemus; vbi à congeſtione, aderit fracta vis partium ſpirabilium, ac pedetentim hæc ſpirandi difficultas irrepſit:

5. lib. 10.

Sin verò antè catarrhis vexatus fuerit homo, inde natum eſſe aſthma argumento erit. Crudum tuberculum pulmonum agnatum arterijs vt noſcatur, docet Fernelius.

Differentiæ communes.

Eſt hoc vehemens ſanè malum, ac mali moris, diuturnum & acutũ: diuturnum dico, ratione totius hiſtoriæ; acutum verò ratione paroxyſmi; etenim vel pauculis horis enecare poteſt. Eſt affectus intermiſſionis particeps, & parti peculiari aſcriptus, ſcilicet pulmonibus.

Indicationes curatiuæ.

Natura itaque huius mali cùm deprehenſa fuerit, huic contrariam medelam opponamus. Diximus plerumq. craſſam materiam hîc in vitio eſſe: quare ratio ſuadet hanc eſſe attenuandam: ſi viſcida fuerit, vt diſſecentur, lenta abſtergeantur, quò aptior expectorationi reddatur. Quare, quod in tuſſi etiam obſeruabile, remiſcebimus etiam, præter calida & ſicca, quæ humectant & molliunt. Præterea ea cautio eſt adhibenda dũ craſſa attenuamus, ne dum attenuationi operam damus, id fiat nimis imbelli medicinâ, quæ tenuando nimis fundat materiam, dumq. nihil exhaurit, ne eam in maiorem molem prouehat, vnde geminaretur facilè infarctus. Iterúmque cauendum, ne adeò leptomeriâ excellat remedium, vt partes tenues nimis exhauriantur, reſtanſq. craſſitudo in duritiem reſtagnet. Itaque hæc remedia modeſtè exhauriant. Aut ſi opus ſit magna vi attenuandi, perpetuò conſocietur vis mollium. Vnde repudianda ſunt in aſthmate ea remedia quæ nimis æſtu ac ſqualore excellunt: ſed ſemper his iungantur quæ madore quodam algioſa ſunt: ita tamen vt quæ ſtricto frigore circumfluunt abſint: quale opium, mandragora, hyoſcyamus: nam talia expectoratum intercipiunt. Eſt tamen his locus, vbi catarrhi vehementia eô cogit. Poſtquam materia morbifica fuerit expectorata, erit ſiccandũ, parteſque quæ affundunt materiam, quæque eam excipiunt erunt firmandæ, ne id ampliùs faciant. Si malum hoc maximè ſubnaſci videatur à flatulenta materia, indicatio naſcetur vt facili niſu ſolutioni ſtudeas flatuum, rebus nimirum diſcutientibus: deinde vt ab infarctu vindicentur obſtructa. Si febris emicuerit, fricentur extrema. ſi ſit à catarrho, is ſiſtatur. Si fuerit ab anguſto pectore ab eius vi fracta, prouiſio habeatur ne in illud ſe præcipitet catarrhus, & vt fugiat cuncta quæ plethoricis cauſis caput implent. Si ortum ducat ab aliqua alia parte, hac ab iniuria arceatur, perpetuoque id ſtudium adſit vt explicent ſe alæ partium ſpirabiliũ: pulmo purus ſit ac robuſtus.

Prognoſis.

Iam videamus, antequam ad exercitationem pragmaticam veniamus, num eas Indicationes abſoluere pote ſit. Si ſit ab influxu materiæ, quæ toto à corpore excluſa fuit, excitatum malum hoc, metus erit ne in peripneumoniam degeneret, maximè ſi adſint febris quædam præludia. In ſenibus incurabile hoc malum eſt: in iuuenibus etiam vix excluditur. Diuturnum aſthma hydropis author eſt: nam die ſe

iungit

iungit hepatis tumor. Periodicum asthma præter opinionem nonnunquam subitò enecat. Periculosa etiam hic est tremula spiratio cum pulsu inæquali. nam,inquit Trallianus, si cor etiam patiatur, non diu sufficiet. Tremula spiratio periculosa est,si vnà scapulæ & homoplatæ cum musculis intercostalibus vehementer moueantur, fractis iam viribus. Si nuper grauiter afflicto nouus catarrhus accesserit,maximè humido & frigido tempore, & si cruditates præcesserint,sique tenuior materia diffundatur quæ asthma facit, hi paroxysmi suffocationis periculum adferunt. Annosum asthma vix excuti potest : nam longa die contumaciter adeò inseritur materia bronchiis,vt vix,imò ne vix quidem,euelli possit.Dum enim ibi hæret,ita cunctando indurescit pituita, vt in gypseam quandam substantiam solidetur.Vnde sensim maxima eius copia in cauernis pulmonum cumulatur, in orbem quasi sæpe redeuntibus distillationum vicissitudinibus. Vidi qui hanc ob causam calculos ac grandines fundebant. Recens nati pueri asthmatici non sanantur : plura enim mala hos fatigant:nam noui hospites ab vtero in aërem ambientem veniunt illis insolentem: accedit noua cibi ratio, & inflammatio vmbilicalis, adde & dentitionis tædia. Itaque cùm intùs in vtero ab his laboratum sit,& etiam foris,si accesserit iam anhelosus spiritus, quo modo tenelluli hi tot mutationibus pares esse poterunt ? quare his pulmo facilè in putredinem abit. Prouectiores verò pueri, faciliùs defunguntur hoc malo.de his loquitur Aretæus,vbi ait, Pueri faciliùs liberantur quàm mulieres, nam ipsorum natura in incremento est, quæ vehementissimè potest calfacere. Hydropi si subitò superuenerit, perniciosum est. Pulsus in iuuene si intermittit, lethale in hoc malo. Si thorax sit angustus,vel si gibbus eum premat ex luxata vertebra natus, ægrè curatur. A tuberculo etiam qui gibbi fiunt ante pubertatem, moriuntur. nam tuberculum arcet dilatationem pectoris, & cùm viscera augentur, necessariò suffocantur in asthmate. Si fit ex catarrho natum asthma, ne ille auferatur, malum reuiuiscet. Declinare indicat malum sputum crassius, ventris deiectio copiosa & aquulentæ vrina liberali manu profusa, & sibila minora. Releuantur, inquit Aurelianus, excluso humore per nares mucciiento. Mulieres,inquit Aretæus,huic malo magis sunt opportunæ quàm viri : quia madent & algent. Sed viri hoc vitio capti, faciliùs pereunt.Idem autor affirmat asthma cùm incrementa ducit instar comitialis morbi, nonnunquam hominem strangulare. Cùm vertitur in melius hoc vitiū, tunc tussis fit rarior, plura saniosa excernuntur & humidiora, somni longiores fiunt,vrina copiosa scaturiet,licet nondum in ea quicquam subsidat, vox sonantior clario q. reddetur, somni longiores fiunt. Τὸ πνευματῶδες,inquit Aretæus,anni non excedit spacium:Nam si Autumno incepit ægrotare,vere aut æstate futura vitā finiet: sin hyeme, futuro autumno. In hoc,dicit, morbo, leui momento ad perniciem opus est.Nonnulli suffocantur ante alia symptomata epigenomena;alijs in hydropem circa ilia, aut in eum qui anasarca dicitur morbus iste mutatur ac desinit. Si verò ex his eluceat ægrum redintegrari posse, ad curationem veniemus. Hæc autem in hoc vitio duplici ratione iniri debet; nimirum, vel ratione ea vt arceamus ac frangamus causam huius mali,vel vt per paroxysmos pericula vitemus. Hoc est vt vel præseruemus eos ne in paroxysmum incurrant,aut vt præsentem iam paroxysmū mulceamus.Primùm de Præseruatiua,quæ instituitur extra afflictionem. Hîc ilico prouisio habeatur totius corporis, vt illud purum sit. Si itaque adfuerit febris, vel si solemnis aliqua euacuatio fuerit suppressa, & si expectorata fuerint rubra, vena pertundatur. alioqui non. Si tamen fuerit à vapida materia quæ à corde venit, & à succis qui arterijs continentur,ex Auicennæ sententia est ferienda vena sinistri brachij. Propterea ita scripsit Q. Horatianus: Contingit etiam hoc malum medijs ætatibus adhuc calidis, quos phlebotomo liberare necesse est: alioqui ieiunijs vtendum: proderit etiam potandi continentia. Cucurbitæ interdum loco venæ sectionis veniant. Quidam ponè aures & in vola manus vesicas mouent. hoc fit reuulsionis causa; vt etiam quæ cruribus inuruntur & brachijs:sed maximè suturæ coronali, vbi catarrhi vitio obnatum fuit. Vesicatoria etiam vtiliter imponuntur interstitijs costarum,

Cvratio.

Præseruatiua.

Phlebotomia.

Cauteria.

flatum, quò foras sepat materia: quin his tandem cauteria imprimantur superficiaria; fluāt trientem anni: his succedant illico fontanellæ brachiorum & crurum. Fricetur pectus in ruborem vnctâ manu oleo chamæmeli: & partes inferne fricentur manè. Fiat etiam lotio pedum ex decocto saluiæ, betonicæ, maioranæ, florum stœchados, & chamæmelorum. Iam ad Purgantia venio. Seriatim erit præparandum & purgandum. Præparatio instituatur decoctionibus quæ fiunt ex aristolochia, helenio, iride, semine vitiæ, hyssopo, liquiritia, capillis veneris, hordeo, semine lini & fœnugræci, fœniculi, scabiosa, prassio, betonica, passulis, dactylis, farfara, thymo, viola, ficubus. His adde sirupos, vt de hyssopo, de liquiritia, de prassio, boraginis, oxymel, botryos. Si materia indurescere videatur, accipe adianti manipulum, violarum semimanipulū. glycyrrhizæ vnciam: radicum rusci, asparagi, cuiusque semunciam: seminis maluæ drachmas duas: aquæ libras quattuor: coque ad mediæ partis consumptionem: colaturæ adde sacchari vncias duodecim: mellis clari vncias tres: aquæ hyssopi vncias quattuor, coque dum ad sirupi formam veniat. vbi crassa solùm materia vitium facit, accipiemus oxymelitis simplicis, sirupi de hyssopo, & de liquiritia, singulorum semunciam: decocti glycyrrhizæ, hyssopi, boraginis, vncias quattuor. Interdum vtimur etiam sirupo capillorum veneris, de duabus radicibus, violato, calaminthæ, stœchados, iuiubarum, melle rosarum, aceto scyllitico. additur aliquid croci. decoctum ligni guaiaci, & ligni sassaphras commendatur valdè. Accipe radicum enulæ, ireos, cuiusque vnciam: acori ℥ j. hyssopi, farfaræ, scabiosæ, singulorum manipulum: glycyrrhizæ sescunciam: fœniculi drachmam: passularum Corinthi, vncias tres: dactylos quinque: seminis fœnugræci semunciam: florum violarum, thymi, cuiusque pugillum: coque ex aquæ sesquilibra: ad tertiæ partis consumptionem: adde mel: & parum croci. vel sumat cottidie oxymelitis scillitici cochlearium, ex decocto liquiritiæ, hyssopi, aristolochiæ, & capillorum veneris. Si adest vnà intemperies frigida, incoque lacti pugillū porri, sumat vncias duodecim, & potet serum. Varia præparantia scribo, nam in hoc malo pluribus opus est purgantibus: quare & variè coquendum & parandum. Cautio in his adhibeatur ne hæc nimium serueant; talia enim relinquunt crassum succum insanabilem. Eâdem lege etiam abstinendum à frigidis crassis, ac infarctum inferentibus. Quòd verò Galenus interdum his vtatur, hoc fecit quò catarrhus sisteretur qui à capite pectori molestus est. tunc nos etiam lubenter vtimur diacodio, sirupo papaueris, & cydoniorū, bolo, theriacâ recentatâ cum pauco philonio. Admonuit etiam Auicenna cauendum esse à validis vrinalibus, ne tenuibus partibus abreptis, crassæ residcant. Cùm varia materia in vitio fuerit, vt crassa & tenuis, miscebimus sirupum de hyssopo cum sirupo myrtillorum vel de iuiubis. Durior si fuerit materia, vtemur fœnugræco, passulis, ficubus, iuiubis, malua. Si cohibendus catarrhus, propinabimus sirupum papaueris cum decocto myrti: & vt facilis ducatur anima, remisce parum croci. Si sit materia calida & asperum pectus, ex sententia Mesues accipies ficus siccas decem, & iuiubas triginta, sebesten totidem: passularum, liquiritiæ rasæ, cuiusque drachmas decem: seminum althææ, cydoniorum, hyssopi, violarum siccarum, singulorum drachmas quinque. decoquantur ex aquæ libris tribus, vsque ad libram vnam. Dosis eius sit omni manè vnciarum trium: cum myrobalanis & violis, ab aureis quattuor, vsque ad vnciam. Et post illud sumat manè & serò electarium; quod accipit capillorum veneris, seminum melonum, citrullorum, singulorum drachmas quinque: confice cū sirupo violato. dosis eius sit drachmarum trium. Si iuncta sit febris, detur ei cubanti aqua citrulli aut cucurbitæ, in qua emulgeatur semen portulacæ, & psyllij. Si fuerit febris expers, sumat lac caprillū, quo extinguat sitim. Cùm his materia morbifica ad mediocritatem redacta fuerit, ita vt sine vi viam inueniat, excludatur à toto corpore: succisa enim causa antecedente facilè vindicabitur pectus à molesta illa congestione, quam infert illi affluxus perennis. Quare iam de purgantibus causam antecedentem ago. Crassis itaque attenuatis, ac tenuibus coctis, corporeque meabili, instituatur purgatio causæ antecedentis. Caue summopere ne purgatio præscribatur

Præparātia vniuersalia. *Cautio.* *Purgantia sciunto.* *Cautio.*

tur tempore paroxysmi. Præterea, si ægrè excludatur materia, ea tunc abducatur repetitis vicibus, ne vires fatiscant. Nec sint vectoria pharmaca, ne fiat anhelitus interceptio: sintq; talia quibus iam visus subscripsit. attamen trahant à remotis partibus. tale est agaricum præparatum. quinetiam clysmis fit reuulsio. Quotidie extra paroxysmum, dum sanus videtur homo, aluus ducatur passulis & ficubus. Ægineta iubet vt validè (nimirum periodis quibusdam) continuoque (scilicet modestè) purgetur: nam euacuata intestina liberiorem concedunt anhelitum. Si catarrhus in vitio est, pilulæ sine quibus dictæ, omniũ sunt præstantissimæ. vel accipe pilularum cocciarũ, & aurearum, & de agarico, singulorum scriptulum: trochiscorum alhandel grana tria: fiant pilulæ septem. Si materia in ventriculo & meseraicis venis stabulari videtur, exhibe drachmas duas specierum hieræ, cum melle rosato laxatiuo. Sæpe repetatur purgatio: nam, dicebat antiquissimus medicus Archigenes, maximum remedium est fortior purgatio instituta, per interualla: assiduò autem lenioribus solutiuis aluum mollire oportet: quale hoc est. Cnici acetabula duo: optimè contundantur, & cum sero lactis decocta, percolatum serum modico melle permixtum bibatur. Commendat Aetius pondus drachmæ vnius ad quattuor sabinæ herbæ tritæ, & deinde absinthij potum præbet. Mihi placet galli decoctum. Accipe agarici trochiscati recenter semũciam: polypodij recentis vncias duas: seminis carthami leuiter contusi drachmas sex: foliorum senæ vnciam: liquiritiæ rasæ drachmas duas: seminis anisi drachmam: in gallo veteri russo coque ad putrilaginem: Accipe huius decocti vncias quattuor, cassiæ, sirupi de mentha, cuiusque semunciam, rhabarbari infusi vt decet, scriptulos duos: diacarthami drachmam vnã: fiat potus. Vel hoc modo, Accipe huius decocti vncias quattuor, sirupi violati, capillorum veneris, singulorum semunciam: fiat potus. aut solùm dulcoretur hoc decoctum saccharo vel melle. Ita perennis quædam fiet humorũ à pectore reuulsio; adest enim quædam humoris etiam prauitas. Iuuat etiam vsus pilularum cocciarum, & de hiera cum agarico, diaturbith cum rhabarbaro, & diluti agarici, cassiæ, mannæ,

Aët. 2. 4. 57.

carthami, polypodij, diaphœnici, electarij Indi. Accipe mannæ vel cassiæ vnciam vnam, adde trochiscorum de violis scriptulum, si materia sit biliosa. Trochisci de violis ita fiant: Accipe florum violarũ mediocriter exiccatorum drachmas sex: turbith optimi semunciam: succi liquiritiæ, mannæ, cuiusque binas drachmas: scammonei drachmas duas: fiant trochisci. Verùm si corpus fatiscit, ab his abstine: & potiùs hoc vtere; accipe agarici recenter trochiscati scriptulos duos: rhabarbari electi scriptulos quattuor: cinnamomi, & zinziberis, cuiusque semiscriptulum: infunde aquæ capillorum veneris & vino tenui: macera totâ nocte, colaturæque addantur mannæ optimæ drachmæ duodecim: vel vncia: misce, fiat haustus breuis, sumat in diluculo. Si pilulæ vtiliores videntur, quòd à capite veniat materia; accipe pilularum cocciarum scriptulos duos: trochiscorum alhandel grana quattuor: fiant pilulæ quinque: eas deglutiat in diluculo, & superdormiat. Quodsi materia morbi fuerit tenuis, vtiles erunt pilulæ sine quibus dictæ. Auenzoar lubenter colocynthide hic vtebatur. Nos eam cautionem semper adhibeamus, vt nonquam ea vtamur nisi præparata: est verò optimè parata in trochiscis alhandel, hoc est, de colocynthide. Propterea pilulis de hiera cum agarico etiam adiicimus hos trochiscos, & cum oxymelite fiant pilulæ. Vtiles etiam sunt pilulæ masticinæ, & aggregatiuæ. Sed spaciis quibusdam interpositis est purgandum, nam materia est viscida, nec pharmaco trahenti, nec naturæ expellenti facilè cedens. In Vniuersali autem declinatione vomat, modò fuerit *εὐήμετος*, hoc est, si vomat ex facili, alioqui non sine metu suffocationis hoc fieret. Si ventriculus circumfluit pituitã, oxymelite in vomitum irritetur: vel misce decoctum raphani cum oxymelite. Oxymel Gesneri forte est vomitorium. Non dentur vomitoria nisi vbi induciæ sunt à paroxysmo: vbi enim difficilis adest respiratio, id non fieret sine graui metu suffocationis: nimium enim ille nisus affligit pectus, metusque aderit ne materia in œsophagum adducta, opprimat asperam arteriam. Iubet Rases vt post sinapis & mellis esum homo in vomitum irritetur, & aluus vt ducatur his catapotiis: accipe agarici grana octodecim: trochisco-

Trochisci de violis. *Cautio.* *Vomitoria.*

rum

rum alhãdel grana sex: elaterij grana quattuor: sacci liquiritiæ sesquidrachmam: fiat massa: sumat ad drachmæ pondus. Deinde, inquit, nostrum detur præparans remedium cum confectione: & iterum vomat, & ventrem deiiciat. & hæc tentanda, ait, donec redintegretur æger. Postquam igitur prouisio habita fuerit de causa antecedente, tandem ad eam materiam euellendam veniemus quæ pectoribus concepta est, ibique anxium spiritum premit. Hæc autem materia cùm plerumque sit crassa, lenta, vel viscida, erit incidenda & detergenda cũ emollientibus. Leniunt ac emolliunt viola, cassia, pineæ, vitelli ouorum, iuscula pinguia, sebesten, liquiritia. Abstergent vnà butyrum, fœnugræcum, semen maluæ & althææ, & ex hoc muccago, caricæ, passulæ. Absterget mel hyssopites, & sirupus hyssopi, thymus, prassium, origanum, crocus cum melle, laurus, enula, aristolochia rotunda, centaurium, looch sanum & expertum, looch de pino, & de scilla, cappares salitæ, porrum cum melle, iris. Decoctum calaminthæ cum ficubus & passulis crassos humores expectorat, ac spirabiles partes explicat. Accipe thymi, hyssopi, prassij, baccarũ lauri, quantum videbitur: incoque aquæ, colaturæ adde mel. Plerumque vtemur in hoc malo, liquiritia, capillis veneris, tussilagine, croco. præcellit etiam decoctum passularum & fœnugræci cum castorei parua parte. vt, huius decocti vnciis tribus incoque semiscripulum castorei. Vel gutta ammoniaci detur cum oxymelite: potens id est remedium. vel detur decoctum hyssopi, & ficuum cum melle & croco. Vtilia etiam hæc sunt, mithridatium, theriaca, athanasia, diamoscus, philonium, quod proprietate quadam iuuare videtur. Meminerimus in primis esse maturandum, vt ficubus, dactylis, vuis passis, capillis veneris, fœnugræco, melle, sirupis. Deinde educendam esse materiam è pectore, vt vrticæ semine decocto in hydromelite: & cæteris talibus. post dies octo interserere purgationem per aluum vel per vomitum. Hinc sicca materiam, ac spirabiles partes explica, vt suffitu sulphuris, auripigmenti cum croco, & cannâ excipiatur. Si sola pulmonum intemperies adsit sicca, vnde in squalorem aridum trahuntur pulmones, id gemina ratione euenit, vel enim est febris particeps, vel eius expers. Si febris fuerit expers, mollibus foueatur pectus vnguentis: potet lac asininum, quod vini hordei & maluarum redolet. Balneo vtatur aquæ dulcis, ouis indulgeat & restaurantibus. Sin febris fuerit particeps, vtatur aqua hordei, & iolabo, & aqua melonum, vel cucurbitæ cum saccharo. Vescatur cocta lactuca & cucurbita cum butyro. Manè & vespera bibat aquam citrulli, cucurbitæ, vel melonum. Vnge pectus oleo violato cum muccagine psyllij extracta cum aqua lactucæ vel citrulli. Vtatur sirupo violato: cùm febris declinat, ineat balneum. Eodem modo habeatur æger cùm pulmones ex calore laborant. In crassa materia pectore concepta, præclarè ad salutem facit oxymel, & mel scylliticum, & acetum scylliticum: secundò radix dracuntij vel dracunculi minoris, & aristolochiæ rotundæ, & galangæ, & capparis; deinde arum, iris, helenium. Præterea hyssopus, marrubiũ, tussilago, scabiosa, semen vrticæ & nasturtij: ex his fiant apozemata & sirupi. Pueris præbetur scripulus nasturtij, linteo excipitur & maceratur ceruisia calida, tota nocte: manè leuiter exprimitur, adde mel rosatum colatum. Cautio ea adsit; vt semper admoueamus flatus discutientia. Si varia materia in vitio fuerit, vt si ea fuerit crassa & tenuis, miscebimus sirupum de hyssopo cum sirupo myrtillorum vel de iuiubis. Durior si fuerit materia, tunc in vsum ducemus ficus, fœnugræcum, passulas, iuiubas, semen maluæ, althææ. Si sistendus catarrhus, vtilis erit sirupus de papauere, diacodion, cum decocto myrti: & vt facilis eat redeatque spiritus, parum croci admiscebimus. Porro fiat ex passulis, ficubus, hordeo, iuiubis, glycyrrhiza. Accipe loch de pino vnciã: boli drachmam. vel accipe diatragacanthi frigidi, looch de pino, cuiusq. semunciam: pulpæ sebesten drachmas duas: croci grana quinque: cum sirupo violato fiat linctus. Si crassior fuerit materia, vtatur radice enulæ condita melle: & fiat sirupus ex enula, nicosiana, fœnugræco, & passulis. Cautio ea adsit, vt sensim ad fortiora veniatur. Accipe oxymelitis simplicis, sirupi de hyssopo & de violis, singulorũ æquales partes: lingat. adde tãdem oxymel scylliticũ, looch sanũ, & de pulmone vulpis, sirupum

Particularũ purgatio pectorũ.

Obseruabile.

Cũ febre.

Pueris.

Cautio.

Varia materia.

pum de prassio. vt vehementiora illa temperentur & quasi emolliantur, consociamus sirupum de pomis, de buglossa, capillorum veneris : vel emulsiones seminum maluæ, althææ. Si pauperes, accipiant radicum fœniculi vnciam : glycyrrhizæ semunciam : passularum, ficuũ, singulorum vnciam: capillorum veneris, hyssopi, cuiusque manipulum : coque ad dimidias. huius vnciis duodecim adde sacchari & mellis quod sufficit vt dulcescat, croci scriptulum : coqui poterit ad apozematis vel ad sirupi formam. Accipe ligni guaiaci vncias quattuor : vel sarzæ parillæ, aut ligni sassaphras siue radicum chinæ (quod maximè horum conuenire videtur ægro) sescunciã: scindatur in taleolas, & maceretur horis viginti in aquæ libris tribus : deinde adde conseruæ violarum vel botryos vncias tres : dactylos septem: addi possunt caricæ: semen fœniculi, folia adianti, hyssopi, scabiosæ, prassii, semẽ vrticæ, liquiritia, passulæ: radix ireos, helenij. coque in balneo horas octo. colaturæ bibat vncias quattuor manè & vespera. Aliud: accipe hyssopi, calaminthæ, adiãti, origani, farfaræ, cuiusque manipulum: radicum ireos drachmas sex: seminis vrticæ drachmas tres : ficuum, dactylorum, iuiubarum, cuiusque duodecim: coque ex aqua ad sesquilibram: adde mellis despumati vncias quinque. Si vis vt simul purget, adde polypodij, seminis carthami, passularum, cuiusque vnciam: agarici recens tro hiscati vnciam: foliorum senæ vncias tres : & cum saccharo fiat sirupus : aromatizetur diaireos simplicis drachmã dosis sit duarum vnciarum, cum decocto capillorum veneris & tussilaginis. Ius galli decrepiti, inquit Mesue, confert omni asthmati. de hoc antea : at δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά Accipe radicum ireos, seminis carthami, cuiusq. semunciam : seminis vrticæ drachmas tres: puleg j, summitatum thymi, hyssopi, singulorum semimanipulum: cinnamomi scriptulos quattuor : leuiter tunde, tenuique linteo excipe, ac ventri galli insue. Pro senibus : Accipe calaminthæ, glycyrrhizæ, hyssopi, pimpinellæ, pulmonariæ, rorismarini, omnium ad libitum : bulliant ex aqua, & cum melle fiat sirupus : adde semunciam agarici : sumat manè. Si simplex remedium velis, propina aquam scabiosæ, betonicæ vel tussilaginis. & primùm adde oxymel scylliticum : deinde sirupum de prassio: tertio purga pilulis de agarico, cum granis tribus trochiscorum alhandel, & subterbibat tale decoctum : accipe succi liquiritiæ, hyssopi, capillorum veneris: piperis nigri, amygdalorum amarorum, aristolochiæ rotundæ, seminis vrticæ, cuiusque semidrachmam: fiat decoctio. Fit eclegma ex melle, croco, myrrha, & pipere. vel radix draguntii coquitur in aqua, & contũditur cum saccharo & sirupo violato. scilla etiam assatur, & cum melle & oxymelite teritur : vel cum sirupo prassij. Diatragacanthũ cum paucis guttulis olei anisi vel fœniculi confert : & conserua enulæ : puluis pulmonis vulpis cum sirupo de farfara: diairis : diasulphur cum vitello oui. Si materia fuerit admodùm crassa, fingatur sirupus ex nicotiana hoc modo. accipe nicotianæ siccæ manipulos tres : hyssopi ac calaminthæ siccæ & prassij, cuiusque semimanipulum : capillorum veneris ac scabiosæ, singulos manipulos: ficuum siccarũ numero decem: dactylorum pinguium tantundem : fœnigræci, radicum apij, fœniculi, singulorum semũciam : seminis fœniculi & anisi cuiusque drachmas tres : seminum vrticæ semunciam: radicis ireos drachmas duas: glycyrrhizæ drachmas decem : coque in libris quattuor aquæ, vsq. ad tertiam : & adiecto saccharo & melle, fiat sirupus : sumat bis die, manè & vesperi cochlearia duo. interdum radices gentianæ & aristolochiæ addi possunt. Conserua helenij cum speciebus diaireos, & pauco croco, adiecto sirupo capillorum veneris & de hyssopo, ac saccharo crystallino. Accipe sirupi de prassio, de hyssopo, singulorũ semunciã, looch de pulmone vulpis & de scilla, cuiusq. drachmas duas: radicũ helenij drachmam: succi glycyrrhizæ, sacchari crystallini, singulorũ scriptulos quattuor: croci semiscriptulum: fiat looch. Apud Mesuen illud Serapionis commendatur: accipe scillæ assatæ drachmas sex : radicum lilij cœlestis semidrachmam: hyssopi, vel nasturtij, prassij, cuiusq. drachmas duas : myrrhæ, croci, singulas drachmas: tere & confice cum melle : explicat alas pulmonum, ac attenuat crassa. Si ab initio vocaris, præscribe gargarisma calidum, quod materiam affluentem arceat, vt radicem cyperi cum iuiubis, ficubus, dactylis.

Sirupus Nicotianæ.

dactylis. Constantinus Africanus ex Ioanne Damasceno ita præscribit: accipe caricas quinquaginta, iuiubas centum: aquæ libras nouem: coque vsque ad tertias: colaturæ adde sapæ semilibram: & sacchari libram: ℞ fœnugræci manipulum: hyssopi pugillos duos: spicæ drachmam: ficus sex: fiat decoctio ad libram: colaturæ adde mellis puri vncias quattuor. Quidam sabinam coquunt, basilicum, rutam, prassium, semen maluæ, anisum, cum reliquis pectoralibus. Quidam iubent vt oleũ pistachiorum semper cõtineatur ore. Hoc præclarè ad expectorationem facit: accipe sirupi capillorum veneris vnciam: croci semidrachmam: misce exactè, vt discrimen nullum appareat. ita mel ex scilla cum nucleis pineis: adde looch de pulmone vulpis, & sanum dictum looch. Accipe sanguinis suilli recentis, carnium limaciarum, cuiusque libram: pulmones tres vulpium: carnium bubonis vncias octo: distilletur ex his aqua in balneo: Hæcque aqua ore teneatur, ac sensim deglutiatur: & ex ea bibat vncias tres, cum sacchari drachmis tribus, & croci granis octo: & adde sanguinis bubonis siccati, & pulueris pulmonis vulpis, cuiusque scripulum: sumat hæc quinque horis ante prandiũ. Accipe mellis virginei purgati vncias tres: mannæ recentis & pinguis vncias duas: iulapij capillorum veneris vnciam: auri puri folia duodecim: misce in mortario: teneat in ore, ac sensim deglutiat. Mel sic purgatur, reponitur in vase vitreo cùm est liquidum: & quouis die spumam aufer. Quadraginta diebus hoc vtatur. Accipe aquæ optimæ libras triginta: coque ad dimidias: tunc adde cicerum rubrorum vncias sex: sinapi in linteo ligati drachmas duas: macera loco calido horas viginti quattuor: dein abiice sinapi, & coque ciceres dum aqua redeat ad vnam libram: exprime ciceres & aquam per linteum spissum: sume vncias sex cum scriptulo croci; sex horis ante cibum id agat, nec exponat se frigori. absit cruditas à ventriculo dum vsum huius init. Sirupi nicotianæ vnciæ adde liquiritiæ puluerisatæ scriptulum. Scillæ extrahe melliginem aquâ vitæ, euaporando extractã: da eius scripulum cum mulso. Sumat tandem cottidie semidrachmam pulueris pulmonis vulpis, cum sirupo de nicotiana, & pauco mithridatico: nam his opus est vt pulmo robur ducat. Sorbetur etiam fumus siccorum foliorum nicotianæ fistulâ ad id comparatâ. Iecur etiam vulpis siccatum commendatur: talia enim attenuant, aperiunt, discutiunt flatus. Sumat interdum sulphuris viridis grana sex ex ouo: ita etiam diasulphur, & diamuscum Mesues sumuntur. Attamen, ex Oribasij senten- 9 *Synops.*
tia, laudamus medicamenta secantia, quæ *5.*
non potentissimè calefaciunt: quale est oxymel scylliticum, & scylla assa, cumque melle trita. vel radix cocta ari, & eodem modo concinnata. Vel mel scylliticum, cum decocto hordei, glycyrrhizæ, passularum, & thymi. Oleum etiam terebinthinæ in pauca quantitate sumitur: sed ita extillari debet vt tradidimus libro nostro Methodi primo. ita etiam oleum sulphuris acidissimum, cum aqua farfaræ, ac sirupo capillorum veneris, adiecta pauca copia radicum conditarum enulæ. Decoctum ligni sassaphras hîc maximo solatio esse solet, si addantur pectoralia frigidiora, vt cõserua violarũ; & talia. Guaiaci decoctum potens etiam ad hoc malum est. nam mittentes partes roborat, & à centro ad peripheriam ductum humorum vocat. Sumat cottidie terebinthinam, à semidrachma ad semunciam, cum puluere hyssopi vel prassij: & superbibat decoctum pectorale. vel theriaca vtatur aut mithridatio, vel aurea alexandrina, ad robur pectoris: & vino iuniperi. Extrahatur in aqua vitæ ros solis, adde dactylos, passulas, liquiritiam, prassium, semen botryos, & crocum. Accipe sarzæ parillæ vncias duas: conseruæ violarum vncias tres: dactylos septem: coque in duplici vase ex aquæ libris octo. Cùm propinabitur addes parum croci. Accipe aquæ roris solis cochlearia duo: vini bastardici cochlearium vnum: sacchari crystallini semunciam: oui vitellum: ferueant ab igne: adijce parum panis hordeacei, vtatur manè pro ientaculo; Fiat pilula ex thure; eam sumat dormiturus. Accipe fol. melissæ & prassij, cuiusque semimanipulum: conseruæ rosarum vncias tres: theriacæ optimæ vnciam: infunde aquæ vitæ libræ medicæ. sumat eius aquæ cochlear, ac sudet: id agat biduo. repete post hebdomadam. Si puer *In pueris.*
fuerit qui cum asthmate cõflictatur à materia frigida, exhibeatur ei mel cum myr-

thâ. Si materia fuerit calida; accipe feminis papaueris albi drachmam: tragacanthi semidrachmam: feminis cucurbitæ drachmas tres: contunde omnia, & cum decocto sebesten fiat liquor. Confice diatragacanthũ cum ſucco farfaræ, miſce mel cum ſemine lini & croco. fiat linctus. Radix dracuntij cocta in aqua hordei, piſtetur cum ſaccharo & ſirupo violato. Coque aliquid guaiaci cum foliis lauri, radice helenij, praſſio, & paſſulis corinthiacis. Sed iam manum de tabula tollo: farraginem prolixam medicatarum rerum, earumque non ex triuio, habes: tu variè miſce, vt ſuadent variæ Indicationum circumſtantiæ. Iam ad ea quæ foris admouere licet venio.

Foris. Commendat Oribaſius pectori admota

9 Syn. 5. attrahentia: vt ſi ſpuma nitri cum iride cribro tenuiſſimo traiecta oleo excipiatur, & affricetur. Ego ſoleo ſumere ceram albam & butyrũ recens, æquali copia: his liquefactis adiicio tales pulueres: indeque emplaſtrum factum pectori admoueo. interdum addo quid olei rutacei & lilini. Quin dropax Pauli, adiecto melle anacardi, admouetur ſuturæ coronali (quando inde manat malum) ac plurima aqua extrahitur. loco mellis anacardi licet vti cantharidibus vel euphorbio. & pro errhino miſce granum vnum elaterij in lactis vnciis tribus. Capiti admouetur etiam ſacculus ex furfure toſto. Thoraci autem impone olea & vnguenta calida, vt irinum, anethinum, rutaceum, cum adipibus: & oleum amygdalinum, chamæmelinum, keirinum, laurinum, cum muccagine fœnugræci & althææ, & butyro, & cum croco. vnguentum Agrippæ. Accipe olei amygdalini dulcis, butyri recentis, cuiuſque vnciam: ſucci aranciorũ ſemunciã: aquæ vitæ drachmas ſex. Accipe olei iaſmini vnciam: muccaginis ſeminis althææ & fœnugræci extractæ in aqua ſcabioſæ, ſingulorũ drachmam ſemiſſem: cum cera fiat linimentum. Balneum ſulphurearum aquarum his confert. Hoc Meſues probum eſt, nam maturat & lenit; accipe ceræ citrinæ vnciam: olei keirini ſemunciam: adipis anatis & gallinæ, muccaginis ſeminis fœnugræci, & lini: myrrhæ: cuiuſque drachmas duas: fiat vnguentum, myrrha exactè pulueriſetur, & miſceatur cum muccagine, dum diſſoluatur in ea. Oleis etiam indimus ſemen vrticæ, calamintham, helenij radices, anethũ, dracontium, ſtyracem, & talia. Primò thoracis regio fricetur linteis. vituli adipe etiã vtimur. Si materia ſit calida, accipe olei violati vel amygdalini dulcis vnciã: muccaginis ſeminis pſyllij drachmas duas, cũ pauca cera fiat linimentum. Caueant nu-

In pueris. trices ne puerorum huic paſſioni obnoxiorum capita igne & tegumentis calefaciãt, & ab ingluuie abſtineant nutrices, vſumque aromatum & vini fugiant. Auenzoar capiti inſpergit caryophyllos, cinnamomum, macem. Balnea tepentia, non calida laudantur: fiant ex ſulphure cum chamæmelis, & ſtœchade. non ſudet in his. Fiat ſuffitus, quo ex ore eliciatur aqua; accipe ſulphuris viridis drachmas duas: ſandarachæ drachmam: cum gummi tragacantho diſſoluto fiant trochiſci: imponat vnum carboni, fumumque excipiat. Iam, hanc ſiccitatem pulmonibus conciliãt ſuffitu & fumo nicoſianæ ſiccæ, quem hauriunt fiſtula in rem hanc facta. Gentilis tamen mirè commendat ſuffitum ex arſenico præparato: ita etiam ex ſulphure præparato. Tandem venimus ad thoracis picationem, & ſinapiſmos: quin ad cauterium, quod medio pectori inurimus. Iam ad vi-

Diæta. ctus rationem abeo. Aërem fugiat frigidũ & humidũ. Differtur interitus, dicit Aretæus, opere conficiendo, aut lanis elaborandis pulmo incaleſcit, & accenditur, quemadmodum calcis opificibus, aut ærariis, aut ferrariis, aut ignis in balneis excitatoribus. Primis diebus tenuiter: ſaturitas his mala, dicit Meſue. poſtea tamen, quia in diem excurrit malum, liberaliùs habeatur. Vniuerſim, inquit Raſes, à craſſorum & acidorum, & auſterorum vſu ægrotus diligenter arcendus eſt. quin à valdè calidis, frigoreque potenti excellentibus abſtineat, nam inde craſſeſcunt materiæ morbificæ. Cibi coquantur cum hyſſopo, fœniculo: & quaſi oxymelitis vim gerant iuſcula. ſitque victus extenuans, calidus moderatè, & ſiccans. Si à pituita natum malum, condiantur cibi melle, petroſelino, thymo, calamintha, & maximè hyſſopo.

Cautio. Attamen antequam expectorato madeſcere inceperit os, perſeueret in tenui diæta, ac ſolo oxymelite vel hydromelite contentus ſit. Si à ſiccitate cauſa ſit, vel à valida coarctatione arteriarum pulmonis,

dabimus

dabimus lac melonum cum amygdalis dulcibus extusum: cum sirupo de pomis, vel de boragine. Carnes, cùm eò ventum sit, commendantur elixæ: nam assæ expectoratum impediunt. Iusculis iucoque extenuantia, vt tussilaginem vel eius radices contusas; fortiter dein exprimantur: hoc mirè confert: alioqui incoque passulas, iuiubas, dactylos, ficus. aut talibus venter pullorum infarciatur, vt calamintha & hyssopo, & reliquis. Si adsit siccitas in pectore, istic vsus lactis maximè commendatus est ab Aretæo. Puerorum cibus melle condiatur: vel ante lac sumat mel. Mellitì cibi plerumque hîc vtiles, nisi æger sit picrocholos vel megalosplachnos. Ius concedatur pulli, in quo ciceres coxere. Vt breuiter dicam; Multi curantur victu tenui, vsu mellis, & decocto guaiaci cum hyssopo vel thymo. Sit aër clarus, à paludibus semotus, siccus, apricus, insolatus. Montanis vtatur auiculis, fugiat vsum crudorum fructuum, piscium & leguminum. Memoriæ hæreat illud, parcitas cibi & potus curat asthma. Potet sirupum crystallini facchari ex decocto sebesten, si materia morbifica calet. Alioqui vtetur mulsâ, dein vino tenui dulci, si febris sit expers. Mulsa etiam coquitur cum hyssopo vel prassio. Exhibetur etiam vinum enulatum. Præstaret tamen, initio vti solo decocto glycyrrhizæ, hordei, & passularum, vbi tenuis materia in vitio est. Aqua hordei cum prassio, adiecto melle; vtilis, vbi materia est crassior. Exercitium subitaneum vitet: nam plurimi ita interiere. Fricetur manè etiam thorax. Cantionibus se oblectet. Dormiat elato thorace, quasi sessili quodam situ, nam ita recreabitur pulmo. Et dormiturus, capiti aspergat puluerem caryophyllorum, ireos, & santalorum. Fugiat iram & mœrorem. Iubet Mesue vt id studium habeant, quò aluus emollescat. quare vtantur decocto galli veteris cum carthamo, vel agarico, & polypodio: adiice epithymum, iridem siccam, calaminthem, origanum, vel hyssopum, cum passulis. Vel initio mensæ detur carthami decoctum ex iusculo carnis. Et oua sorbilia, butyrum, aut oleum amygdalinum dulce cum saccharo vel melle. Vsum ineat ficuum, & passularum. Purgetur vel tomas eo tempore, quo affligi illi solemne est. Saltem bis quotannis purgetur: & decoctis, aliisque rebus pectori robur addatur. quare vtetur aliquot diebus decocto sassaphras. Poterit quin semel septem dierum spacio purgari his pilulis, quas vesperi cubiturus sumat: accipe pillularum assaiereth Auicennæ, drachmam: agarici trochiscati, rhabarbari cuiusque scriptulum: cum sirupo violato fiat massa: sumat semidrachmam. Flatuum causa vtatur diacymino aut diaspolitico. Hactenus docuimus quo modo intercalari illo tempore, quo silet paroxysmus, huius mali causa domari possit. Nec sine periculo, flagrante morbi exacerbatione, vsum iam dictorum remediorum ineas: nam, authore Galeno, In paroxysmo potiùs est blandiendum, quàm curandum: tunc enim minimè siccandum, ne suffocentur ægri. Hoc itaque tempore absint cuncta purgantia, ne materiæ copiâ irruente subitò in pulmones, suffocentur. Potet tunc aquam hordei coctam cum passulis, iride, hyssopo. Si tenuis sit materia, aquæ hordei adiice penidia, & liquiritiam. Parum mosci dissoluatur in aqua calida, in qua coxit semen ocymi, & per infundibulum accipiat fumum, & mox potet aquam illam, adiecto sirupo capillorum veneris. Natibus & humeris, & locis supra renes paululum & scapulis da cucurbitas. Frica pedes & liga. Vesicatoria admoue suturæ vel ceruici, vel ponè aures, ac palmæ manuum, vel carpo; hæc enim maximè reuellunt ruentem humorem. In humero fiat fontanella. In anxia respiratione da mosci & ammoniaci, singulorum grana duo, ex oxymelitis simplicis vnciis duabus. Cauterium medio pectori inustum, extremũ remediũ est. Sit in aëre libero, ac frigore quodam temperato. Solue ab omni strictione: & mensæ manibus incubet. Potet aquam hordei, cum croco, saccharo, sirupo violato, & puluere pulmonis vulpis. vel ex hoc parum ore contineat, & sensim riget interna. Si æger adeò à difficili respiratione opprimatur vt mori videatur subitò, da croci semiscriptulum, cum vini maluatici duobus cochlearibus. Sed nihil magis iuuat quàm auersionibus studere; quare suppositorium acre præscribe: nam dum stando respirant, enemati locus vix esse potest. Misce cum melle trochiscos albandel & salem. Si locus

Tussi. *Potus.* *Motus & quies.* *In Paroxysmo quomodo transigendum.*

fit, ...

sit, da talem clysterem, Accipe decoctum centaurei minoris & maioris, furfurum, chamæmelorum, & aristolochiæ: cui adde mel rosatum solutiuum, oleum amygdalorum dulcium, & chamæmelorum; accipe solùm decocti vncias sex: adde diaphœnicôn drachmas sex. Ille clyster discutit, euacuat, & euaporat. Caue à pharmaciâ; ne materia mota, & in pulmones irruens, suffocet. Mesue quidem in plethora venam basilicam secat, in ipso paroxysmo: sed, dicit, si signa aliorum humorum appareant, supersedeant à purgatione, vomitu & enemate, dum paroxysmi vehementia abierit, dumque expectorare inceperit mitigata pepasmo, dumque meliùs spirat: tûc cautè hæc in vsum ducere oportet. Quare, authore Mesue, à vomitu abstinac: nam hic suffocat. In vomitu ea materia quæ in ventriculo concepta est vacuatur quidem, sed non ea quæ paroxysmi author est: & dum ea vomitu sursum fertur, comprimit asperam arteriam: vt suffocet. Versus augmentum fricetur pectus linteis asperis, quo se recludant pori. Illinc oleo amygdalino dulci, cum butyro, misce parum croci. Si flatulenta sit materia, accipies mosci semigranum: croci scriptulum: vini albi calidi semicyathum. Si intra quadraginta dies, inquit Mesue, paroxysmi nô declinauerint, in scapulis fiat scarificatio admotis cum cucurbitis: dein da hieram & clysmata acria. Sin longiùs excurrat paroxysmus, sinapismus admoueatur pectori. Suadeo, si paroxysmus excurrit in quartum diem, vt cucurbitæ inter humeros ponantur cum scarificatione: & dropaces vel sinapismi & vesicatoria pectori imponantur. Q. Horatianus emplastrum pectori imponit ex nitro, pipere, abrotano, castoreo, & Cyprino vel laurino ceratorio. Foueri etiam pectus potest decocto saluiæ, chamæmeli, ex vino non stringente: deinde illinc oleo amygdalino dulci. Flabellis illi recentetur aër. Vult Cælius Aurelianus vt pectus molliusculè tegatur lanâ post fotum ex oleo amygdalino, violaceo, & lilino calidè. Manus & pedes asperiusculè fricentur. Cibo non repleantur: id enim opprimit thoracem: quare eo tempore sit victus tenuissimus. da igitur mulsam, vel oxymel simplex: vel his adde aliquid succi ptisanæ. Vel vtantur ceruisia cocta cum ficubus paucis. Supinus vitetur decubitus: nam vt scribit Aretæus, strangulationis periculum adfert. Sæuitiam mali mitigat aëris serenitas, vitæ sobrietas, corporisque quies. In vigilijs accipe theriacæ optimæ semidrachmam, vel scriptulum: Philonij Romani grana sex: croci grana tria: misce: capiat horâ somni. Iam adijcio quædam ab vsu remedia. Vsus obseruaui præclarè in initio maturantia remedia præscribi, ac intercalari die quarto vel quinto præberi pillulas coccias. Tertiò, vt hæc vtantur, Accipe seminum quatuor frigidorum maiorum, amygdalorum dulcium, pinearum, singulorum vnciam & semissem: fœniculi, anisi, hyssopi, prassij, capillorum veneris, calaminthæ, cuiusque semunciam: seminis hyoscyami albi drachmam: seminis papaueris albi drachmas tres: liquiritiæ rasæ, seminis maluæ, singulorum drachmas sex: croci drachmas duas: opij scriptulum: olibani vel styracis calamitæ drachmas binas: conterantur, & misceantur cum mellis & sacchari duplo ponderis omnium: reconde in vase vitreo. Dosis veniat ad binas drachmas: ponat sub lingua & transglutiat; vel misceat cum decocto hyssopi: & ieiunet postea horas septem. Fermentetur benè ante vsum. Noctu ponat drachmam vnam sub lingua, & transglutiat. Vtatur pullis coctis cû spinachia vel beta, vel cum saccharo & croco, passulis, & pauco aceto. Et si corpus sit plethoricum, post quartam purgationem secabât venam quidam Arabes, dicit Mesue, vt Isaak Heben. Si crassa est materia asthmatis, vtantur sirupo de prassio, quem describit Mesue; sin ea tenuis, de iuiubis. Semel singulis septimanis vtatur tribus pilulis assaireth, cum Rhabarbaro & agarico: dein vtatur etthinis ex succo nicotianæ. Alij purgationem instituunt ex diacarthamo, vel diaturbith cum rhabarbaro. Deinde sorbent suffitum nicotianæ: & caput fricant tali sacculo, accipe radicum acori vncias tres: milij vncias duas: torrefiant in sartagine: fiat sacculus. ac totum corpus siccant hac arte, Accipe ligni guaiaci libram: aquæ libras duodecim: coque vltra dimidiat: in fine coctionis adijce betonicæ, capillorum veneris, cuiusque semimanipulum: polypodij vncias duas: passularum vnciam: seminis carthami sesquiunciam: manè bibat vncias octo.

&

Ad vigilias. [?]

Empirica.

Cap. de asthmate.

& sudet: vesperi sex vncias potet. & tenuiter victitet. Pro potu, accipe ligni guaiaci vncias sex: passularum corinthiacarum vncias duas: aquæ libras duodecim: macera horis decem: coque ad dimidias, & colentur: quibus adde sacchari albissimi vncias quattuor: sumat pro potu, dum sumitur decoctum. & singulis octo diebus purgetur mannâ ex decocto pectorali. In vsu guaiaci perennet dies viginti quinque. Haustus fumus nicotianæ potētissimè siccat cerebrū. Fiat magistralis sirupus ex radicibus polypodij, enulæ, farfaræ siccatis, ireos, & althææ; foliis farfaræ, pulmonariæ, nicosianæ, calaminthæ, satureiæ, semine vrticæ, maluæ, passulis, iuiubis. coque ex mulsa: & cum saccharo fiat sirupus. adde vel saccharum penidiatum. tempore vsus adiice parum olei sulphuris: da cum mulsa. Huius etiam sirupi vnciæ, remisce specierum diaireos calidæ Nicolai scriptulos duos: pulueris pulmonis vulpis scriptulum: misce: vtantur pro eclegmate. Illud etiam probum est, Accipe aquæ radicum helenij libram: incoque ei gentianā, aristolochiam rotundam, thymum, pulegium, origanum: colaturæ adde olei sulphuris tantum quantum satis est vt leuiter acescat. Oribasius cōmendat aristolochiā rotundam, ex aqua potam. Gratissimum remedium hoc est, & nuper natum, Accipe aquam vitæ, cui iniice rorem solis: hæreat in ea dum optimè in flauedinem tingatur aqua vitæ; deinde inclinādo cola, ac iterum nouum rorem solis inde; ac id sæpius repete. tandem quæ velis pectoralia adiice, dactylos, passulas, liquiritiam, anisum, crocum, & talia. Potio theriacæ ex aqua nicosianæ distillata. Sumat manè ex ouo flores vel oleum sulphuris. Vel accipe sulphuris viui semilibram, fiat puluis subtilis: infunde aquæ farfaræ horas viginti quattuor: & cum eadem aqua abluatur: & cum sacchari optimi copia decenti fiat electarium: Sumat semunciam manè & vesperi in ingressu lecti: & in ipso paroxysmo. Vel immitte aliquid illius sulphuris aquæ vitæ, & huius guttulas sume cū ouo. Castoreum etiam potatur cum melicrato. Quidam alternis diebus sumunt semunciā terebinthinæ claræ. Pomūm in quo coxit thus, mirum in modum confert. Accipe cutiones (ita Latinus author Marcellus Empiricus vocat illa animalcula quæ sub madidis tectis stabulantur: millepedes appellant alij cæruleos, nos *pissebedde*, Galli *cloportes*, Itali *porcellesti*, Germani *esel*) hos in olla calcina dum albescant: fiat puluis, melle excipe: ante & post cibum exhibe cochlearium. Mirificè hoc confert. Vsu etiam doctus sum, si his adieceris milij solis semen, molliter ab hoc atteri calculum renum & vesicæ. nescio quid pinguedinis de se fundant illa animalcula, etiam in puluerem exiccata. *Calculū iuuat.* Coquat æqualem partem succi scillæ cum melle, & id lingat. Hoc sequens Aetij est: accipe opij drachmam; sulphuris viui, plantaginis, seminis hyoscyami, succi radicis dulcis, styracis, myrrhæ, thuris, terebinthinæ, singulorum drachmas duas: croci drachmam vnam cum vino fiāt trochisci, pondere drachmæ vnius. vnum bibat: præbet ægrè spirantibus doloris alleuationem. Sirupus de ligno aloës descriptus Capite De Palpitatione cordis. Ammoniacum cum pice humida ex melle. Myrrha ex ouo. Hyssopus, prassium, ruta decocta ex hydromelite. Semen vrticæ ex melle. decoctum centaurei Mesues. Cutiones linteo excepti vino macerantur: exprimitur, & pōtatur: ilico iuuat: hoc æuo Græcis familiare remedium. Diatragacanthæ tabella irrigata aliquot guttis olei fœniculi. Accipe florum violarum, radicum glycyrrhizæ, summitatum lupulorum, cuiusque manipulum: foliorum senæ vncias duas: anisi drachmas tres: coque ex hydromelite ad vncias duodecim: adde colaturæ sacchari crystallini vncias duas: sumat vncias duas. Accipe crocum ad pondus scriptuli vsque, mosci granum dimidium: bibatur ex vino optimo calido. Sed si hysterica fuerit mulier, loco mosci pone castorei scriptulum. Folia ocymi & crocum infunde aquæ vitæ: da cochlearium. Sumat manè ouum liquidum cum drachma puluerisati pulmonis vulpis. Conditæ radices ireos, vel helenij. Radices siccæ ireos, valerianæ, & farfaræ, coctæ cum passulis, liquiritia, semine securidacæ & fœniculi: adde botryn, hyssopū, veronicam marem, scabiosam; adde parum croci tempore vsus. Pinei ex melle. Fiat electarium ex pice & melle. Semen nasturtij bibitum. Porrum capitatum ex melle lingat. Aqua vitæ cum iolabio violato. Guttam ammo-

 niaci

maci cum oxymelite præbet Q. Horatianus, vel cum castorei puluere. Idem decoctum præscribit ex semine fœnugræci, cũ passulis, & ruta viridi. Sunt trochisci, dicit Q. Horatianus, magna approbatione diffamati. conficiuntur sic, Anisum, sulphur viuum, guttam ammoniaci, castoreum, & melanthium, ex æquo omnia, tunsa ex aqua miscentur, & fiant trochisci: vnum da trium ex oxymelite. Accipe aquam hordei, cui incoque vrticam cum semine eius, adde semen nasturtii, & folia calaminthæ: vbi lenta est materia, adde ficus, & radicem bryoniæ, colaturæ adde mel. Pauperes vtantur baccis lauri cum melle. Laurus, inquit Mesue, eiusque baccæ, & oleum, omni ratione admota. Audite quæso quid dicat Mesue, Ad superfluam humiditatem pulmonum & pectoris, inquit (puto illum loqui de pulmonibus qui defatigati longo affluxu viscidæ materiæ tandem putrilaginem ferè contrahunt) accipies arsenicum tritum ac semixtum cum vitellis ouorum; deinde accipe ferulam, & incide eam per taleolas rotundas, easque illine eo medicamine, & siccentur: sed priùs illine, tempore vsus, cum seuo renum caprarum vel boum. Fiat suffitus ex iis, & recipiat fumũ ore ex infundibulo. Hoc agat aliquot dies, ter de die: id siccat, & sanat. Verùm si inde siccantur nimium pulmones, humescant vsu sirupi violati & decocto ficuum: dein repete suffitum, & non neglige eum, quia sanat, inquit Mesue. Idem agit, inquit Mesue, sulfur citrinum, si remisceatur cum æquali parte arsenici, & cum seuo caprarum fiant trochisci: ex his fiat suffitus. Eodem modo committitur arsenicũ cum myrrha & croco, fiuntque trochisci ex his cum seuo renum caprarum aut boum. Decoctum galli veteris cum hyssopo & carthamo. Hermes, vt scribit Mesue, hoc mirabile proposuit ad asthma & tussim, Accipe puluerem siccatorum foliorum sabinæ, sintque ita comminuta vt alcool, vnciam vnam; iunge cum butyri sæpius loti semuncia: mellis colati quod satis sit. Sumat binas drachmas, vel sumat cum decocto passularum & hyssopi. Semen nigellæ ex melle linctum. Accipe folia brassicæ rubræ, scinde: poculo inde: coque in balneo. succum manè bibat: sed cottidie coqui recens debet. Accipe ammoniaci scripulum vnum: fiant pilulæ tres: sumat cum ouo sorbili. Si caussa sit frigida, sumat croci scripulum: mosci semigranum: vini albi optimi semicyathum: calidè bibat. Accipe succi ocimi semunciam; parum boli Armenæ, potet. Commendantur etiam hæc, olei philosophorum aliquot guttulæ: mithridatium, cui accessit parum philonij: confectio de musco, aromaticum nardinum: athanasia magna, & diasulphur.

Capvt V.

De Peripnevmonia: *qua etiam Pneumonia apellatur. Latinis Pulmonia, vel Inflammatio Pulmonum.*

Pvlmo viscus est plurimis tœdiis expositum: nam attrahendi causam in se continet: in eius enim medio æstuosissimum totius corporis viscus sedet, cor, vitæ ac spirandi principium. Id quoque pulmoni attrahendi frigidi aëris desiderium iniicit, siquidem ipsum incendit. Quare hoc viscus & attrahendo sibi non rarò malum accersit, & materias exclusas ab aliis partibus facillimè accipit, eoque fit, vt sæpè grauissimis morbis implicetur. Inter quos non minimus est Peripneumonia, quæ est phyma phlegmonodes, quod facit rheuma concitatum, ac in pulmone consistens, febri consociatum. Dixi esse Phyma phlegmonodes. Ideoque adest intemperies calida materiæ consociata, quæ pulmones tendit. Phlegmonoden tumorem dixi; talis autem sanguineam materiam. morbificam hanc innuit esse: etenim bilis non potest hærere in tã raro copore, ideoque rarò à bile nascitur. Imò rarò primarius affectus est peripneumonia, fereque alijs morbis est succedanea: nam faucium & oris tumores huc abire solent. Si hæc primaria affectio fuerit, fit à sanguinis tanta copia, vt à vasis in substantiam pulmonis incidat. Sed plerumque ex valentibus in pulmones distillationibus, vel anginâ, aut suspirio, aut pleuritide, aliisve morbis contrahitur. Præterea diximus in definitione, Quod facit rheuma concitatum: influit enim materia sanguinea quæ nutat ad naturam biliosam, pituitosam, aut melancholicam. Non aliter ac in pleuritide. attamen

Definitio, & eius explicatio.

4. De caus. puls. 12.

attamen id differunt, quòd, vt plerumque pleuritis soboles est sanguinis biliosi, (rarò pituitosi, crassi) ita rarò pulmonis phlegmone nascitur ex bilioso sanguine, verùm plerumque ex pituitoso sanguine. Nam membrana costis intexta est densa: at laxus pulmo; hincque est quòd densior succus membranæ illius corpus peruadere nequeat: at is per pulmones facilè fertur. Tenuis verò sanguis facilè se traiicit per membranam: verùm tenuis ille sanguis nō imbibitur nec inhæret pulmonum substantiæ, quamuis alioqui hos peruadat; attamen ita vt allabitur iterum elabitur. At crassior succus illisus pulmonum substantiæ hæret ita, vt ea tendatur. Diximus etiã in definitione, Ac in pulmone consistens. Scribit Cælius Aurelianus veteres vehementer de sede affecta conflixisse. Diocles solas venas pulmonum affligi defendebat: Erasistratus arterias: Herophilus arterias & venas simul: Asclepiades verò pulmonum bronchias: Praxagoras lobos pulmonis spinæ vicinos: Demetrius Herophilus voluit cum Celso integros pulmones affligi. Soranus volebat pleuritim esse, cùm pars pulmonis affligeretur. Nos scire debemus duabus partibus expleri pulmonem totumque absolui: dextra scilicet & sinistra, mediana quadam linea interceptæ, duabusque alis velut fibris instructæ, ac tribus intertextæ vasis: antè quidem arteria venosa: pòst, vena arteriosa: inter quas media decurrit arteria aspera. Omnibus in pulmonem ramosè distributis vsque ad illius tunicam à subcostali ortam, neruulosque à sexiâ coniugatione sortitam. Affirmamus itaque carnem totam pulmonis inflãmari, modò in hac, modò in illa parte, vel totum corpus pulmonis id pati, turgentibus etiam vasis. Febri consociatum diximus in definitione. Nam Celsus dicit, magna febris adest. Sanè ob viciniã cordis nō potis est vt sit febris expers. Hæc autẽ maior aut minor erit, vt fuerit ardor materiæ morbificæ. Hactenus definitio explicata est, iam ad causas venio. Veram peripneumoniam facit rheuma in pulmonibus cōsistens sanguinis, multa & effera bile perfusi, propterea que temperamento calidissimi, substantiâ tenuissimi, & qualitate acerrimi. Quibus ex causis anadrome fieri solet, omnisque orgasmus concitari: tum

Locus affectus. (margin, beside "tiæ hæret ita, vt ea tendatur")

CAVSAE. (margin, beside "est, iam ad causas venio")

maximè vbi ad vim concitatam efficientis causæ, accedit suscipientis præparatio. Quare fieri potest ab influente materia per vasa: propterea que à quaque materia sanguinea nascitur: sed faciliùs à sanguine pituitoso. rarò à bile in tam raræ texturæ corpore prouenit, nam tenues labitur ea in auras. Affluit autem hic sanguis vel à corpore cordis, luxuriante sanguinis copia: & si, corde calidissimo, pulmo obruatur materia illabente à capite, à calore inardescit hæc materia, ac peripneumoniam facit. Prouenit etiam peripneumonia, cùm à synatrismo sensim materia aggeritur, ex nutricatus pulmonum copia: & hæc nō subitò premit, sed sensim ingrauescit. Fit etiam à pleuritide eò translata: rariùs ab angina: ab asthmate fit etiam cùm cunctando in pulmone pituita putrescit: sed bilis, vt dixi, non ita hæret laxo in pulmonis corpore. Notat Auenzoar, pulmones interdum ex viscosa quadam sanie laborare, sine apostemate, ab irruente pituita, quam consequitur etiam difficilis respiratio. Nascitur interdum peripneumonia à virulenta materia, vt à lepore marino. Sæpè fit à catarrho: dum enim materia præcipitatur ex capite in pulmones, si euenerit vt æstu incanduerit cor, sanè ab illo calore phlegmone explendescet in pulmone. Quod si catarrhus non adfuerit, non ita facilè inflammantur pulmones, sed potiùs becticæ febres exilient à squalido illo cordis ardore. Quare Galenus scripsit, Si catarrhus non sese consociat, potiùs pulmonem hinc fatigabit phlegmonodes quædam affectio, vel erysipelas. Quare Galenus videtur maximè causam eius reducere ad catarrhũ. Vera tamen peripneumonia quæ per se affligit, fit à tãta sanguinis copia, vt à vasis in pulmones ruat. hac pueri nō laborant: nã ante pubertatem nulla est concitatio neq. collectio sanguinis excãdescentis à bile: nã huic ætati nulla est sanguinis redũdantia, quia ad incrementũ & ad nutritionem absumitur. Nulla illi etiam causa est orgasmi, vbi sanguis non est acrior nec tenuior, nec calidior. Annotat Cælius Aurelianus ab opij vel hyoscyami vsu, per tussim, hoc malum inferri posse. Iam ad Differentias venio. Peripneumonia est inflammatio, propterea que adest intẽperies calida; talis autem erit per se, vel ex euentu. Per se, cùm

Notatio ex Auenzoaris. (margin, beside "nis corpore. Notat Auenzoar")

4. de locis aff. 1. (margin, beside "dis ardore. Quare Galenus scripsit")

Pueri cur non tententur hoc morbo. (margin, beside "ante pubertatem")

DIFFERENTIAE. (margin, beside "propterea que adest")

ea agnoscit sui causam materiam morbificam quæ peculiari sua natura æstuat, qualis est bile multâ perfusus sanguis, sanguisque purus ac putus. Per aliud, cùm prouenit à pituitoso vel à melancholico sanguine: nam talis materia à sua natura friget; sed ex euentu, cùm putredine inquinatur, euadit calida; ac ita intemperiem æstuosam profert ex euentu. Quare hæc inflammatio erit biliosa, pituitosa, sanguinea, vel melancholica. Ita à causa efficiente. Ratione verò loci occupati differentias ponere licet, vt modò hæ, modò illæ pulmonis partes affliguntur, vtique consedisse maximè videbitur phlegmone vel in pulmonis affusione, aut in arteriis venosis vel tracheis, & in harum propaginibus. Est hoc malum consociatum, phlegmone cum febre. Vehemens est hic morbus, plerumque in calamitatem abit: est mali moris, difficilisque iudicij. Ad signa iam propero, vt rectè dignosci hoc malum possit. Huic malo febris adest acuta, difficilis respiratio, parua & frequens, & in spirando meteorismus, calidaque expiratio, dolor sub omoplata, qui prorepit ad iugulum & mammã, pectoris grauitas, anxietudo & iactatio, & interdum delirium. Facies rubore flagrat, quòd cerebrum impleatur causis plethoricis: hinc enim malæ rubent, ac oculi tumẽt. Pectus, inquit Aëtius, absque dolore graue pondus habet, nisi diaphrattondas membranas feriat illa inflammatio: tunc enim medio pectore dolent. Lingua his sicca est: expectoratum procedit nullũ: vel si quid, spumosum, & interdum cruentum & biliosum. Lingua primò ex flauo rubescit: prorepente morbo fit crassã nigra, tandemque finditur, & breuitate quadam crassescit, ob membranam retractam. pulsus sæpè intercurrens est: supinus cubat, nam in latus nequit. Sedendo quasi dormire cogitur. Collum sæpè turget, à vaporum surrectione, liuet vrina. Tanta in hoc malo adest difficultas respirandi, vt ægri existiment se mox suffocãdos. Non tamen æquè dolent: nam, dicit Aretæus, neruos habent exiguos & graciles, ad motum ciendũ opportunos: ob id non dolent. nec, inquit, arteriæ asperæ pulmoni insertæ sentiũt, sunt enim cartilaginosæ. Attamen membrana qua obtegitur pulmo duos accipit neruos sexta à coniugatione neruorũ, quare grauantem quendam dolorem sentiunt. Calor foris non ita æstuat, at grauis intus flamma vrit. Magis tussiunt hic quàm in pleuritide, ab irrita contentione & concussione thoracis, quem ichor lacessit exudans ex inflammata parte. Malæ autem rubent, quia pulmonum anathymiasis tussiendo expressa, ibi subsistit propter angustiam venularum: & his se iungunt spiritus, & sanguis. Pulsus adest mollis, non durus, non serrinus; inæqualis quia in angustum premuntur arteriæ, nam pulmones comprimũtur à phlegmone. Magnus quidem videtur pulsus, verùm languidus est, & vndosus, maximè si pituitâ sanguis imbutus fuerit. ratione autẽ phlegmones redditur magnus, hæc enim arteriarum tunicas irritat. Quod expuitur, inquit Rases, spumosum est. Si expectoratum rubescat, à sanguine natam peripneumoniam denũciat: si flauet, bilem loquitur, vt albicans pituitã: nã nigricans, melancholiã pronũciat. Accedunt etiã familiares notæ ex habitu corporis, & dominãtis succi, vnde facilè colligas quis humor ibi in vitio sit. Perspecta à morbi huius natura, iã videamus quo modo adimi possit. Ratione intemperiei calidæ oritur indicatio refrigerãdi intemperiem calidam. ratione materiæ quæ iam influxit, nascitur indicatio eã auferendi: ratione verò influentis, & fluxuræ, reuellendi. Sed quia non licet partem euacuare aut roborare, nisi primùm habita fuerit prouisio de toto corpore, hoc primùm agendũ. Si itaque tumor hic assurgit ex cumulo biliosi sanguinis: &, si repletionis & inde affectionis natæ remediũ est repletionis propria euacuatio nascetur Indicatio euacuandi id quod inflammationem facit talem, quodque laxitatẽ adfert, ac in primis doloris remissionem indeque partis obsessæ redintegrationẽ. Præterea id quod dolorem facit vt foras euocetur: quare expectorato erit studendum: nam id salutiferum peripneumoniæ est epiphænomenon. Et ab omni phlegmone exudat tenuior portio humoris, modò densitas partis obsessæ id non impediat. Ita pulmo inflammatus humiditatem quandam effundit in spacia sua interna, quæ sunt arteriæ bronchia: ea auferenda est expectorando. Meatuum spirabilium laxitas etiam præclarè ad salutem facit, quò fumidi vaporis abundan-

Signa. *Hippoc. lib. 3. De morbis.* *Signa differentiarum.* *Indicationes curatiuæ.*

abundantia à corpore perspirabili euacuetur. Nam in Coacis scripsit Hippocrates, coacta corpora celeriùs à pleuritide & peripneumonia intereunt. Sed videamus iam num his Indicationibus satisfacere possimus. Vt verũ dicam, vix & ne vix quidem hoc à morbi malignitate obtinebimus. Hoc sanè genus morbi, inquit Celsus, plus periculi quàm doloris habet; & plerumque in calamitatem abire solet. Nam occupatus est hìc pulmo à materia quæ tendit ac opprimit meabilem anhelitus viam. Hæc autem materia aliè est immissa carni pulmonum: estque cordi proxima: & propterea validis opus est remediis & calidis. Verùm talia ad inflammationem faciunt; nec sine motu violento expectorari materia hæc morbifica potest: cùm, ex aduerso, inflammatæ parti debeatur quies. Propterea Galenus vnicam spem salutis agnoscit virium robur: nam tussiendi libido sensim vires atterit. Quin etiam datus cibus morbum inflammatorium auget: quia & febris & phlegmone à cibo exardescunt. Quare vbi vires titubare incipiunt, conclamatum esse existima; equidem à tussi fatigationem ferre minimè poterunt. Attamen, authore Galeno & Auicenna, minus periculi adfert si à pituitoso fuerit sanguine. Si hæc inflammatio fuerit biliosa, hoc est erysipelatodes, erit periculi plena. Attamen obseruatum est sputum flauum paulo permixtum sanguine, ineunte morbo editum, salutariter euenire. Sed si cruentum floridum sputum fuerit, dicit Aretæus, bilioso & spumante est perniciosius. hoc enim significationem adfert pulmonem exedi. Propterea etiam pronũciat Aëtius, Cruentum sputum esse malum. Dicet quis, videtur Auicenna aduersari Hippocrati, qui scripsit, Minus periculi esse à morbis quorum causa respondet parti obsessæ, eique est congener. Pulmonum autem genuina temperies est calida, minimeque algida. Quare phlegmone à pituitoso sanguine oborta, erit periculosior, vtpote parti morbo obsessæ, nimirum pulmonibus, non analoga. Quidam respondent, discriminandum esse inter temperiem natiuam partium, & inter ascititiam earum temperiem. Nugæ. Respondemus, Aphorismum eum rectè esse accipiendum, ac ita ipse accuratè pro se respondebit. Dicit Hippocrates eos morbos minùs calamitosos esse, qui analogiâ respondent temperiei & talibus. Ex qua sententia malè inferas, Hic morbus est analogus temperiei ægri: ergo minùs periclitatur. Nam vix fieri potest vt aliquis morbus reperiatur, qui ratione alicuius rei non sit analogus, & ratione alicuius rei sit analogus. Vt casus iuuenem implicans humidum frigidum & pituitosum, illi quidem esse analogus ratione ætatis: non analogus à temperie. Est tamen minùs huic periculosa, quàm seni calido & sicco, cui analogos erit ratione temperiei, at illi non erit analogos ratione ætatis. attamen huic periculosior euenit. Itaque non ad vnicam temperiem solam debemus collineare, sed cuncta intueri debent. Ita inflãmatio biliosa pulmonis, analoga est substãtiæ pulmonis: attamen non est analoga eius compagini, structuræ, & habitui. Nã habitus esse potest mollis vel durus, rarus vel densus. Pulmones naturâ sunt molles, non duri: sunt rari, non densi: sunt laxi. Si habitum inspexeris, facilè animaduertes biliosam inflammationem minimè esse analogam substantiæ pulmonũ. attamen temperiei pulmonum respondet hæc inflammatio biliosa. Quare Auicenna ex Galeno, quem ibi imitatur, benè dixit, erysipelatodem phlegmonem pulmonis periculosiorem esse pituitosâ. Nam licet biliosa sit consocialis illi ratione temperiei: attamen est maximè dissentanea ratione habitus & compaginis. Ad reliqua præsagia venio. A bile itaque est periculi plena hæc affectio: quamuis alioqui bilioso ex sanguine nutriatur pulmo. Sed symptomatum magnitudine pereunt ægri, vbi à bile malum hoc est, nam cor in ingentem febrem trahitur. Quidam, inquit Cœlius Aurelianus, in pleuriticam passionem redeunte malo, releuati vixerunt, accedente dolore, qui illius permutationis est indicium. Sed plerumque id non fit: nam vt plurimum hi pereunt morbi magnitudine. Ab angina vel pleuritide si fiant peripneumonici, plerumque septimo die pereunt: vel abit malum in empyema, mox ad tabẽ. Alioqui his rationibus finiri poterit: vel per insensibilem transpirationem, vel expectorato; vel induratione, quod rarò fit, vel in caput translatâ materiâ & ad neruos, vel per diadosin transfunditur in pectus,

Margin notes: Prognosis. — 13 Methodi 5. — 2. Prog. 42. — Quæstio. 2. Aph. 34. — Interpretatio Aphorismi 34. libri 2.

vnde pleuritis, vel in crus deponitur, vel per vrinas & aluum euacuatur, aut degenerat in pus, aut in putredinem. Fluxus etiam menstruorum & hæmorrhoïdum subsidio esse solet. Expectoratum si rectè processerit mitescente febre, euadet. Sin praua quædam signa appareant, non vltra decimum quartum diem viuet. Sin cuncta prauitatem præseferant, etiam citiùs interibit, &, vt præsagit Aretæus, septimo die. In melius verò vergit, authore Aretæo, si vehemens oboriatur haimorrhagia, vel si aluus biliosis spumantibus ἀφρῶν feratur: & per vrinas bonis ægrorum rebus materia hæc morbifica interdum excluditur. Haimorrhagia sanè iuuat liberalis, vbi sanguinea vel biliosa peripneumonia fatigat ægrum: at in pituitosa minimè iuuare solet. Hinc est quòd Galenus huius morbi prognosin iungat cum lethargo, vbi ait, In lethargo & peripneumonia non iuuat haimorrhagia. In Diarrhœa etiam opus est destinctione, nam modò ad salutem, modò illa ad interitum apparet & facit: si, inquit Galenus, ea euenerit ab hepate adeò vi huius morbi afflicto ac presso vt nequeat nutricatum ad se prolectare, nec cibum mitigare, adeoque si cunctando in ventre putrescat is, hoc immanitatem indomitam morbi arguit; nam natura putridum id alimentum deturbat, cùm eo ali nequeat; vel presiâ naturæ vi, nisu morbi effunditur aluina deiectione. At in moderatiore peripneumonia, vbi oboritur diarrhœa à signis pepasmi editis in expectorato & vrina, præclarè ea ad salutem euenit. In crus deponitur aliquando hoc malum. nō tamen ilico, hoc cùm fit, in victorialem triumphum est exiliendum: sed cogitandū ἀποςάσεων & μεταςάσεων crebram esse vicissitudinem. Et cuncta quæ aliò certis è locis commigrant, eò sæpè remigrant vnde abierāt. Sic abscessus crurales peripneumoniæ, nisi fistulentur, palindromen sæpe inflectūt ad ipsos pulmones. Quin frequens est peripneumoniæ mutatio in empyema: eò nimirum venit, ni intra dies quattuordecim cœperit expurgari. Nota eius est, quòd sputum salsum dulcescere incipiat, nam tunc fit empyema. Pleuritidi succedanea grauior est primogeniâ. illa verò rarò in pleuritidem abit. Ex angina, vt etiam antea monui, mortem infert etiam infra septimum diem: vel infra vigesimum facit purulentum. Si diebus criticis nullam anacatharsin habuit, sed si delirat vsque ad decimumquartum diem: nec quicuit phlegmone hæc nec phlebotomiâ, nec pharmaciâ, nec diætâ, nec parotide, nec abscessu crurali, indicium erit phlegmonis viam affectantis ad empyema, si antè nō fuerit ad mortem fatalis, nec ægrum intra decimūquartum diem ad exitium præcipitarit. Sunt autem pleuritidis & peripneumoniæ dies critici tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, decimusquartus. Vnde scribit Hippocrates, sputum flauum pauco permixtum sanguine, peripneumonicis ineunte quidem morbo editum, salutare est multumque confert: septimum verò diem agenti, aut prouectiori, securitatis minus est. Patet itaque hoc malum periculi plenum esse, funestiusque ipsa pleuritide partis principatu, & præ vicinia cordis, ac difficultate curandi: dum enim pulmo vibret se perenni motu, fieri nequit vt facilè curetur. Vbi expectoratum non procedit, si tamen lethalia non appareant, attamen febris perseueret cum grauitate pectoris, empyema nascitur. Quæ si non excludatur quadraginta diebus, fiet tabidus, vel suffocatur: & ægrè sensim tunc sensim spirare incipit. Interdum abscessus non rumpitur, sed doloribus, atrophia, tussiq. ac febri perit. Vel ita extenuato rumpitur: ac moritur. Senibus est lethale malum. Obseruatū est, si à vena secta effluxerit sanguis niger, qui non congelatur, id mortis significationem adferre. Parotides hic lethales sunt. Iuuenibus hoc etiam malū calamitosum esse asserit Aretæus. Iam ad curationem venio. Quia verò peracutum lethaleque hoc malum est, nam adest inflammatio repletioque pulmonis, propterea præmaturè ferenda subsidia sunt. Nam, authore Auenzoare, Dum sanies nondum prouenit, curari poterit phlebotomiâ & tenui victu. Sed éstne vena secanda? sanè venæ sectione nihil à pulmone aut à corde, à quo solo accipit pulmo sanguinem, abduci potest: nam obstant cordis cuspides, qui sinū eius dextrum claudunt ita, ne quæ intùs sunt, foras erumpant. Quare sola ratione plethoræ, vel affluxuri ad pulmones & ad cor sanguinis, vena pertundi debere videtur. Et propterea nec in vigore morbi, nec in altis

Haimorrhagia quæ bona, & quæ mala.

Diarrhœa vt distinguatur.

6. Aphorism. 16.

Cautio in abnascente abscessu.

Empyematis nota.

In Coacis.

Empyematis futuri significatio.

CVRATIO.

Num vena sit secanda.

in aliis morbis consectaria peripneumonia pertunditur vena. Sed præclarè causam venæ necessariò secandæ præbet Aretæus: Seu pituita, dicit, seu spuma, seu quævis alia humiditas tumorem faciat, venarum inanitionis ampliorem pulmonis locum ad respirationes transitum efficiunt. Quænam ferienda vena? Qui adest tumor pulmonis, quem facit rheuma in vtramq. pulmonis partem pariter æqualiterque concitatum, ibique consistens: vnde significatio fit necessariæ in vtroque brachio phlebotomiæ, ad retractionem rheumatis concitati, &, si fieri possit, (nam natura ignotas etiam tentat vias) ad cōsistentis detractionem, dum crudus manet tumor, nec liberam habet trāspirationem. Huic sententiæ subscribit Aëtius: Statim, inquit, si vires ferant, secetur vena in vtroque cubito: primò modicè absque lipothymia: idq. repetatur. Prima itaque sectio fit moderata: secunda fit largior (contrario modo ac in pleuritide) nam in secunda sectione non ita prosternūtur ad lipothymiam. Cautio itaque adsit ne ad animi deliquium procedatur vsque: nam id, inquit Aretæus, strangulatū auget. Itaque repetitis vicibus aperiatur vena, recollectisq. viribus: nam venæ sectio, inquit Aretæus, malum tollit, si fit à sanguinis copia. Declinante morbo admoue cucurbitas pectori, tergo, dorso, & largè sanguis educatur, inquit Paulus: nam dicit Aretæus, id solamen præbet, spiritibus foras euocatis, quibus pulmo opprimitur. Obseruatū à Medicis fuit in peripneumonia quadam, in qua si sanguis primo vel altero die detractus fuisset, euadebāt quinto vel sexto die. quarto verò vel quinto sanguinem detraxisse, nihil profuit, morbo iam confirmato. Hîc nullus seruatus cui expectoratum biliosum vel sanguini permixtum erat. A venæ sectione, inquit Aretæus, humores & flatus deorsim trahantur glandibus ex melle, rutâ, nitro. Aëtius vult acri clysmate aluum duci. Si fit à catarrho, accipe seminis carthami vnciam: agarici recenter trochiscati semunciam: glycyrrhizæ semunciam: capillorum veneris, hyssopi, cuiusq. semimanipulum: hordei mundati manipulum: passularum minorum vnciam: seminum quattuor frigidorum maiorū semunciam: fiat decoctio ex aqua ad vncias duodecim: colaturæ adde sirupi violati vncias tres. sumat manè vncias quattuor calidè. Si sanguis bilescit, loco agarici adde rhabarbarum. Experientissimus ac doctissimus Medicus Arabs Auenzoar iubet vt præscribamus hic abstergentia cum aliqua incisione & siccatione, absque calore: qualis est, inquit, terra sigillata, quia à proprietate conuenit pulmoni: quamuis strictione quadam prædita sit, hoc non nocet. capillorum veneris vsum idem author laudat post decimūquartum diem. Quin idem cortices citreorum valdè conferre ait vbi sanies in pulmone, nam ibi mirum in modum solatio esse solent, inquit. Hos itaque coqui vult ex aqua, camque bibi cum sirupo ex scariolis vel de rosis recentibus. Cape, inquit Abenzoar, bolum armeniæ, & terreo impone vasi, quod carbonibus appone: tegmen eius habeat in medio foramen, quò aqua rosata conspergi possit, ac fumus quo erumpat. Æger illum fumum sæpè die excipiat: id excitat cor & pulmonem. existimo eum loqui de ea morbi parte vbi ad purulentiam ventū est. Bibat is etiam lac recenter mulctum, ita vt aërem non sentiat. theriaca tunc etiam prodest. Si pituitescat materia, Accipe radicum maluæ, fœniculi, glycyrrhizæ, cuiusque vnciam: hordei mundi, scabiosæ, capillorum veneris, vngulæ caballinæ, hyssopi, cuiusque manipulum: florum cordialium pugillum vnum: passularum minorum vnciam vnam: iuiubarum & sebesten, singulorum septem: prunorum subdulcium duodecim: fiat decoctio ex aqua ad sesquilibram: dulcoretur saccharo. Huius decocti libræ infundimus postea foliorum senæ vnciam: & bibat bis die: ita vt aluus cottidie bis vel ter excernat. In duplici vase soleo decoquere brassicam rubram cum vrtica: liquamen cum saccharo manè propino ad vncias quattuor vel quinque. Si bilis ferociā perfusa sit materia morbifica, propinabimus sirupum ex succo cucurbitæ, & decoctum seminis psyllij, & seminis maluæ cum violis. Et sirupus sacchari crystallini, cum decocto seminis lactucæ, & cum emulsione quattuor seminum frigidorum maiorū, & seminis papaueris, adiice sirupum de violis. Auenzoar commendat capillos veneris. Cassiam exhibet cum sirupo de mastice. Aqua melonum & cucurbitæ: in qua

Quæ vena secanda. *Quando sit secanda vena.* *Copia emittendi sanguinis.* *Cucurbita.* *Obseruatio.* *Præparantia & alnidnca.* *Terra sigillata vn...* *Citria.* *In pituitosa.* *In biliosa.* *Elegans remedium.*

in qua fiat emulsio seminum frigidorum: adde sirupum violatum. Coquatur in sero lactis hordeū, pruna, malua, & violæ: dulcora sacchara. Si à pituita sit, lingat myrrham. Et exhibe decoctum ficuum cum iride. vel mulsam cum nucleis pineis & cucumeris semine: tandem cum hyssopo & ruta. Foris attractoria admoue, sintque talia quæ simul coquunt & flatus discutiunt. nam dicit Aretæus, humores, calor, & spiritus foras educendi sunt. His itaque prodest extremorum deligatio, & aerium illitio. Fiat ceratum ex puluere ireos, oleo, & cerâ: extendatur super corium; ita euocabitur sine turbatione materia & coquetur. Ægineta etiam præscribit oleū rutaceum cum puluere ireos, adipe, butyro, medullâ, croco. Celsus salem benè tritum & cerato exceptum pectori imponit: quia leniter cutem erodit, eoque impetū materiæ quo pulmo vexatur euocat. Q. Horatianus probat fotus & cataplasmata pleuriticorum: & iubet ceratis addi sinapi, quò ad exteriorem cutem, pulmonis laborantis malum euocetur. Interdum tamen vtimur emollientibus, vt medullâ ceruinâ cum resinâ: & vt attrahat, iungimus ireos puluerem. & quò magis trahendum, eò plus resinæ iungendum. quin resina terebinthinæ etiam deuoratur, quo per vrinas materia deriuetur: estque præcellens remedium. Contegatur, ex sententia Aretæi, thorax lanis oleo imbutis, cum nitro aut sale. Optima dicit inunctio ea est, quæ ex adarce fit. Est autem adarce, spuma quædam salsuginosa, concreta in palustribus locis, per siccitates proueniens, in arundinibus ac eremiis adhærescens. Halcyonij formam imitatur. Acerrimum est & calidissimum medicamentum. Hippocrates libro De vlceribus eam ὀρχομένιον appellasse videtur, quòd ea in lacu Orchomenio copiosè proueniat. Nos eius loco vtimur sinapi. ita Aretæus hic vtitur sinapi cum cerato humido. Imponimus etiam lanam succidam ex dulci oleo. Illinatur totus thorax hoc vnguento bis vel ter die, Accipe butyri recētis insulsi, medullæ cruris vituli, olei amygdalini & violati, singulorum vnciam: terebinthinæ claræ semunciam: ireos drachmas tres: croci scriptulum: ceræ quod satis sit, vt fiat vnguentum molle. Declinationis tempore dorso medio interscapulari & pectori admoue, quo foras malum à pulmone prouocetur, & consperge sinapi, quo leuiter arrodatur cutis. Oxyrrhodino somnum concilia, ne in delirium veniat. Alui immoderatior fluxus leniter stringatur refrigerātibus. Si natura crisin tentat per sudores, admoue tunc pectori vesicam aquâ tepidâ semiplenam. Tandem vtantur enula campana saccharo incrustata. Iam ad Victus rationem venio. Aër sit media quadā temperie præditus caloris, frigoris, ac lucis. Iubet Auenzoar vt ab omni specie carnis omnino abstineant, ob inflammationem qua tenentur. & ego dico, inquit, quòd omnes species carnis sunt malæ in hac ægritudine, nam stomachus debilis est. Cancri coquantur, quo omnis graueolentia abeat: colatura carnis eorum detur, inquit Auenzoar; nam, dicit, vehementer eam Galenus commendat: pulmoni est quædam cognatio cum cancris: quare hîc summè conuenit. Alioqui hordeato transigant ad septimū diem: deinde ad ceruisiariam pultem & ad poma veniant. Sola aqua hordei primò in potum veniat, vel aqua cocta cum saccharo violato. Inclinante morbo detur tenuior ceruisia. ab vndecimo liberaliùs viuat. ius pulli & dein oua sorbilia dentur. toto morbi decursu vinum absit. Ius pulli cum passulis: & protracto in morbo eoque declinante, adde crocum & hyssopum. Pruna coquantur cum saccharo. Comedat butyrum recens. Hippocrates ineunte morbo exhibet potiones dulciores. quarto die, quinto, & sexto non ampliùs dulces dat, sed pingues. nam vt expectorent maximè studet Hippocrates. Talis est ptisana cum iure pinguis gallinæ. Vel propina ineunte morbo, vt dixi, hordeata: deinde sorbitiunculam ex pane, saccharo, & butyro, cum ceruisia leuiter cocta. vel panatam sorbeat. In fine morbi sumat colatitiū cum emulso hordei & saccharo. Magis hic cuncta incidant quàm in pleuritide. Quare potus redoleat vim hyssopi aut origani, inquit Aretæus, vel piperis. flatulenta cuncta nocent, autore Aretæo. Bibat aquam coctam cum sirupo violato. Pluribus diebus, inquit Celsus, à vino abstineat in refectione, ne morbus reuiuiscat: diuque sit leue alimentum. Potus modicus sit, nam docuit nos Aretæus madefactionem pulmoni bellum indixisse: nam à gula & ventriculo trahit.

Sorbile

Pituita. *Foris admouenda.* *Adarce quid.* *Roborantia.* *Victus ratio.* *libro 3. De morbis.*

Sorbile ouum concedit Celsus. Passulæ coctæ. Vide ne cibi copia ventriculum & diaphragma premat. Q. Horatianus dat ptisanam cum puluere ireos. In duabus libris hydromelitis coque ireos drachmas tres. Narrat Auenzoar Historiam de ægro Hispano, quem curauerat eius auus. Hic Hispanus, inquit, ex hoc malo ita extenuatus fuerat, vt moles eius carnea omnino fatisceret. Hunc, inquit, curauit auus meus: nam cum alebat panè optimè fermentato cum sacchara rosaceo, ac pane benè fermentato cum oleo oliuatum. Hic ad pristinum robur corporisque molem antiquam redintegratus fuit: vixitque diu post auum meum, tandémque ex alio morbo obiit. Existimo eum loqui de purulentis. Die potiùs est dormiendũ quàm noctu. ante declinationem parciùs dormiat. Celsus vult vt frictio fiat in brachiis, primúmque in scapulis, in cruribus & pedibus, leuiter contra pulmonem, idque cottidie bis facere. Breuiter iam subdo quædam empirica. Si à quarto morbi die procedat expectoratum, vel si id sincerum fuerit, extremaque frigeant & liueant, vnguesque curuentur, ac vigiliæ vexent, ilico moriuntur. Quando istis accidit inflatio pedum, authore Auenzoare, tunc mors in procinctu est. Si sanies fit viridis vel nigra, morientur intra vigesimum diem, inquit Auenzoar: nec ferè moriuntur antequam pedes inflentur. Si diarrhœa iam prostratis viribus oboriatur, celerrimè moriuntur. Scribit Hippocrates in Coacis, vt hoc quamuis non suo loco hìc dicam, Quibus vrinæ in peripneumonia crassæ, hoc est mediocris consistentiæ, mox ante quartum diem tenues fiant, (à fatiscente natura, ac à metastasi ad cerebrum, vnde delirij) mortiferum. Quò citiùs, inquit Auenzoar, mala sputa expectorat, eò citiùs morietur. At si tertio saniem excreuerit, non superabit diem sextum. Sed si fortis ægri vis fuerit, morietur octauo. Sin saniei expectoratio cœperit sexto die, decimũ is diem non superabit. Hi, dicit Auenzoar, sanguinem non expectorant, nisi rupto apostemate. Septem diebus ni curetur, enecat: nisiq; intra eum diem haimorrhagia liberalis oboriatur, vel spontanea diarrhœa. Insania certam indicat mortem. Ab angina intra septimum diem occidit, vel in tabem abit. Addo remedia quædam Empirica, Accipe ligna mali viridia, verte in cineres sine remixtione aliorum cinerum: his adde fœniculum, anisum & glycyrrhizam: bulliant in vino albo; adde modicum mellis, & cola: bibat cyathum manè & vesperi. Ius in quo cancri sunt cocti. Aqua lenticulæ palustris bibita. Iulep rosatum. Philonium Romanum cum hydromelite. Iris cum melle & pipere: nam debent crassitudinem dissipare, inquit Aretæus. Decoctum ficuum cum iride. vel mulsa cùm nucleis pineis, & cum cucumeris semine: tandem cum hyssopo & ruta. Pomum dulce in quo coxit thus. Marcellus Empiricus hoc proponit, Accipe seminis dauci, alterci, thuris, myrrhæ, croci, partes æquales: fiant pastilli ad denarij semissem: detur vnus ex aquæ mulsæ cyathis duobus.

Historia. — Empirica.

CAPVT VI.

DE ERVPTIONE SANGVINIS *per os.*

GRAECI hunc affectum *αἱμοπτοϊκὴν καὶ αἱμόπτυσιν* dicunt. Quũ ab ore fertur sine screatu, *ἔμπτυσις* vocatur, hoc est, expuitio. Cùm guttatim ex ore, vel copiosè etiam prolabitur è capite, nondum dicitur *ἀναγωγὴ*, hoc est reiectio vel eruptio, sed *πτύσις*, hoc est spuitio, vel *αἱμοῤῥαγία*, inquit Aretæus. Cùm à pectore & infernis partibus, pulmone, asperâ arteriâ, locísque spinæ finitimis, *ἀναγωγὴ*, hoc est Eruptio dicitur. Quæ est reiectio sanguinis per os, quacunque ex parte eò delatus fuerit. Dixi esse reiectionem per os, quò abeat à profluuio quod fit ex naribus, vtero, sede. Per loca non decentia hæc fit eruptio cruenta ac crudelis, qua plurimi tyranni animam effuderunt. Qui, vt sui sanguinis pro patria parcissimi, alieni autem auidissimi, ita, fatis vrgentibus, inaudita sanguinis effusione animam plerumque fundunt. Quod ingenuè fatetur apud Iosephum Aristobulus Hyrcani filius, qui primus coronam Iudææ inter Machabæos sumsit: hic matrem postquam fame necasset, optimumque eius fratrem Antigonum insidijs trucidasset, tactus factorum pœnitentiâ dũ ægrotaret, maiorem animus fecit corporis mor-

DEFINITIO *& eius explicatio.* — *Tyrannis frequens malum.* — *Historia. 15. Antiquit.*

bum: crescentibúsq. doloribus, sanguis per os erumpebat. Cùm verò qui illi à cubiculis erat, sanguinem expectoratum ab eo efferret, cespitans cōcidit eò loci vbi fratris Antigoni obtruncati ab eo sparsæ à sanguine hærebant maculæ. Tumultu autem ac fremitu à satellitibus oborto, qui contumeliâ id actum interpretabantur; vnde re cognita ab Aristobulo, animi mordaci pœnitentiâ actus in lachrymas se effudit, geménsque in hæc verba erupit: Ita nihil Sanctum latet Deum ex meis sceleribus, qui sine mora fraterni sanguinis effusi pœnam à me repetit. ô miserum corpusculum, quamdiu nolentem tenues animum? quem manes materni fraternìq. in pœnam euocant. cur hunc tenuis vnà cum sanguine effundere? non officiosè satis particulatim sensimque eis cruorem hunc offers. Quin age parenta ita his parētibus, qui tuo scelere oppressi iacēt. Vix ea loquutus, cùm iussisset se in locum fraternæ necis gestari, animam cum sanguine fudit. Ita apud Suidam legimus Hippiam Pisistrati filium, profligato exercitu Persico, in Lemnum fugisse, & ibi morbo extinctum fuisse inter magnos cruciatus, cùm amisisset visum, & ruptis venis sanguis confertim per oculos effluxeret. Et nostro æuo obseruatum fuit, principem quendam virum, cuius authoritate aut permissu laniena fœda per Gallias edita fuit, sanguine prolabente ex oculis, auribus, naribus, ore, vesicâ ac sede, miserè atrocissimóque hoc mortis genere occubuisse. non dormit semper Adrastia Nemesis, vel vt verè dicam, Dei iustitia vindex scelerum. Attamen & popularis etiam talis morbus est, qui quemuis inuadat, ob corporis nostri fragilem œconomiam. quid enim præter coagulatum sanguinem sumus? sanè ex eo solo constat nostrum corpus, ac ex eo perennat. Haud noui, inquit Trallianus, an aliud æquè periculosum sit πάθος, vt sanguinis excretio. Non enim solùm ipsum per se, dum immoderatam adfert euacuationem, enecare solet, sed plerumque origo ac causa esse solet diuturnorum ac calamitosorum morborum. Quare studiosè in diagnosin causarum huius mali vt deueniamus conandum est, ac explorandum quænam pars hîc in vitio sit: vt rectè, & sine cunctatione medelam adferamus. Cùm enim in cunctis morbis cunctatio nocua sit, tum verò maximè calamitosa in sanguinis eruptione esse solet. Erūpit itaque ex ore sanguis; quare perpendendum ex quibus ille veniat partibus: & ob quas causas.

Causæ. Internæ.

Efferri potest ex venis ac arteriis gingiuarum, linguæ, palati, & ex partibus ori accolis: narium ex vasis, cerebri, gulæ, ventriculi, iocinoris, lienis, vteri: nam à suppressis mensibus nonnunquam erumpit per os sanguis. Quin etiam ab aspera arteria, pulmone, & pectoris è venis interdum effertur sanguis. Sed cur erumpit sanguis ex his vasis? Hoc sanè symptoma nascitur à violata vnione, vel à mala conformatione. A mala conformatione, vt cùm vasa nimium rarescunt, aut cùm sua oscula aperiunt. Quare tribus de causis erumpit sanguis, vasorum rupturâ, erosione, vel apertione, adde rarefactione. Sed cur his passionibus inuoluuntur hæc vasa? Id sanè fit à causis externis, vel ab internis. Internæ hærent in vitio ipsorum vasorum, vel facultatis, aut sanguinis. In vitio vasorum, vt si ista fuerint naturâ molliora, vel duriora, aut nimium gracilia, quod etiam euenit ab vsu aloës, & rerum acrium & validè abstergentium: nam ita emanare ac quasi per illa transsudare sanguis potest si ebullierit. *Ratione vasorum.* Ratione verò facultatis, vt cùm expultrix vis nimio impetu surgit. *Ratione facultatis.* Hæc per osculorum apertionem, vel eorum per poros elidit sanguinem: maximè tamen id per apertionem osculorū peragere solebat: non autem à vasorum laceratione. Sed cur hoc agit vis expultrix? quia irritatur copiâ vel acrimoniâ sanguinis. At ratione sanguinis fit vasorum laceratio, vt in athletis præ copia. *Ratione sanguinis.* vel si tenuior sanguis fuerit, per poros manat: aut cùm acrior vel flatulentus fuerit, valideque moueatur vt quasi turgeat, rumpit vas. Vel acrior eius vis recludit vasorum ora. Refert Mesue ex Ruffo, à suppresso lacte id fieri interdum: quo reuocato, sanguinis eruptio sistitur. *A lacte.* Obseruatum etiam est, ex pulmonis phlegmone aperiri ac erodi etiam vasa: maximè si cor ac hepar incendio incanduerit. *Obseruatio.* sed hoc omnino funestum est. Hæc de causis internis, quas mox propiùs ipsis morbis adhibebimus: iam De externis pauca dicamus. Inter externas causas sunt ictus, lapsus, exclamatio, ponderis perferendi conatio, vomitus vehemens, tussicula perseuerans, *Externæ causæ.*

rans, venus plurima, imperitè suppressa haimorrhoïs: copiosior cibus & flatulentus mediatè id facit, nam inde talis fit sanguis. Frigus contrahit venas, quæ propterea facilè rumpuntur, cùm extendi nequeãt. Quare abũdantia sanguinis vel per se, vel cum crudo humore & frigido, & cũ flatuoso spiritu ad rupturam facit: nam ab his causis profusè & repentè effluit. Quin tempus humidum & calidum, inquit Aretæus, id facit, vt ver calidum & humidum. Venenum hanc calamitatem interdum attulit: exemplo est Aratus Sicyonius Græciæ vindex iustus, & moderatus in victoria, expertus fortunæ inconstantiam, & infidas regum familiaritates. Hic à Philippo Macedonum rege, patre Persei, cuius potentiam mirè auxerat, veneno cum filio suo necatus fuit. Cumque sanguinem vomeret Aratus pater, præsentibus amicis solitus est dicere, ταῦτά ἐστιν ἐπίχειρα τυραννικῆς φιλίας: hæc sunt præmia tyrannicæ amicitiæ. Quinetiam Luna tenui rima subiens, dormientem si feriat, eruptionem sanguinis accersere potest. Ita De Gradi refert de sibi noto Medico, qui si sub radiis Lunæ ambularet, ilico trahebatur in cruentam eruptionem ex ore: at sub lucido sole nil tale illi eueniebat, etiamsi se nudo capite soli daret: quod, authore Auicenna, non aliunde quàm ex aucto à Luna madore eueniebat. Scribunt cuncti medici ab hirudine pota ventriculum lædi, ac hinc sanguinem euomi. Opinio hæc ex Hippocratis scripto concepta esse videtur, vbi ait, Si cuipiam fauces implentur sanguine sæpè singulis diebus ac noctibus, neque caput antea doluit, nec tussim habet, ne vomuit, nec febre correptus est, non dolet pectore vel dorso: huius considerandæ sunt nares & fauces, si quod vlcus habere videantur eo loco, vel βδέλλαν, hoc est, hirudinem, vel varicosam venam, quam ex similitudine βδέλλαν appellauit. Iubet itaque Hippocrates considerandas esse nares & fauces, an vlcere obsessæ sint. Galenus alibi etiam bdellæ meminit. Scribit ita Cælius Aurelianus, Depressâ linguâ, inspicientibus visu locorum probatur asperitas. plerumque etiam, vt Erasistratus dicebat, tubercula quæ Græci condylomata vocant, visibus occurrunt, quæ sunt similia haimorrhoïdis, ex quibus sanguis fertur.

Venenũ. *Exemplum.* *Luna.* *Hirudo.* *lib 2. Prorrhetic.* *4. Loc. Affect. 5.*

Sic Dioscorides quidam antiquus Hippocratis interpres, varicosam venã hîc significari enarrauit. Galenus contendit Hippocratem de animali hæc retulisse. Sed an possit ita diu faucibus hærere incognita quamuis plena cruoris hirudo? an homo possit atrocissimos illos cruciatus ferre? Sanè quæ Plinius de Elephantis, reclamant. qui scribit eos cruciatus maximos sentire hausta hirundine. Et Columella vbi de bobus loquitur, hirudo, inquit, cibis transitum intercludit. Affirmat etiam Dioscorides, haustam hirudinem dignosci à suctu. Nec Hippocrates alias illas notas consociasset, si per βδέλλαν animal intellexisset. Ita enim scribit, quasi dicat, Si nihil horum adsit, vlcus aderit, vel varicosa vena. Sunt autem varices, venæ tumentes in cruribus, temporibus, ventre, maximeque circa vmbilicum. Quin etiam interdum occupant pectus & pulmonem, authore Hippocrate libro primo de Morbis, & libro De internis affectibus. Asseruit Aristoteles haimorrhoïdes nonnunquam effluere ex ore labore nullo, nec ex arteria violenter. Sed iam à causis externis reuertamur ad cuiusque effusionis peculiarem causam. Diximus sanguinis effusionem nasci à vasis ruptis, apertis, erosis, vel rarefactis. videamus itaque vnde hæc maximè eueniãt. Vasorum ruptio est omnium frequentissima. huius causa est lapsus, casus, ictus, clamor: plethora sanguinisque ebullitio ab euacuatione solemni suppressa: ventositas biliosi sanguinis, si quid accedat quod acriorem sanguinem reddat, vt ira: aër calidior vel frigidior: tussis violenta: clamor: vomitus in his qui ægrè vomunt. In hoc affectu ineũte, copiosè effunditur sanguis: hinc parcius, & cum aliquo dolore. Aperiuntur autem vasa; quòd eorum ora sint lata nimium: vel ab vsu rerum laxantium ac madefacientium & calidarum, vt à tali diæta; vini vsu, ac à frequenti balneo. vel id fit ab acrimonia sanguinis vnde irritatur excretrix vasorum vis, vt fit in his qui frequenter aloë vtuntur. Quin à retentrice labefactatâ id interdum euenit: nascitur hoc etiam à plethora: & etiam à sanguinis motu, qui ab exercitio vel ab animo. Sunt etiã quædam quæ proprietate quadam id agunt, vt euphorbium, ruta agrestis, aloë. Dignoscitur reclusio oris vasculi, quia ineunte

8. lib. 10. 6 lib 18. lib. 6. *1. lib. De partibus animaliũ.* *Ruptionis causa.* *Apertionis causæ.*

eunte morbo parciùs effluit sanguis, mox copiosiùs: estque doloris expers. estque magis spissus rubicundiorq., quàm is qui ex pulmonis substantia venit. *Erosionis causa.* Vasa verò eroduntur ab acerrimis succis illabentibus in pectus. Propterea expectoratus cruor puris ideam gerit interdum: nam corpus pulmonum est in tabum pronum. Sputum expectoratum induit sanguinem, maximè si corrosio in carne pulmonis constiterit, & non in vena. Et deinde aliquando confertim erumpit sanguis: estque plerumque fœdus sanguinis color, cùm parcè extussitur, ob miscellam rodentis succi. In primis morbi auspicijs paucus expectoratur sanguis liuidus ac quasi virescens. *Diapedesis causa.* Sanguinis verò exudatio à vasis fit, ex sanguinis tenuitate ac venarum raritate. ebullitio sanguinis agitati huius maximè causa esse solet. paucus ac tenuis hic prodire solet. Noui mulierem quæ singulis mẽstruis spaciis sanguinem ore reddebat: nam, autore etiam Aretæo, hoc modo in spacio aliquo collectus sanguis, benè effunditur. Quædam eliso dente, periodis, illâ causâ, menses reddebat. *Signa differentiarum.* Sed quia magna curationis in hoc affectu pars est, exacta cognitio speciei huius affectionis, ac loci vnde sanguis erumpit diagnosis, hoc est, vt internoscamus num ex vase rupto, aperto, aut exeso effundatur sanguis; & num ex pectore, pulmone, hepate, aliáve parte proficiscatur, & num κριτικῶς, vel symptomaticῶς fundatur, nos, etiamsi hæc δὶς καὶ τρὶς, (quia καλὰ) de his exactè transigemus. Quibus ocium est examinent commentaria nostra ad decimumtertium Aphorismum libri quinti Aphorismorum Hippocratis. Si ruptum fuerit vas, plenâ manu ilicò profluit sanguis. *Signa rupti vasis.* & causæ illæ præcessere quas antea enumerauimus. Erosio vasis si in vitio fuerit, paulatim, & non confertim, incunte morbo, prodit cruor: *Signa erosi vasis.* præcessit vsus mali cibi, & acerrimus catarrhus tussiculosus. Hoc est quod dicit Aretæus, Roga num priùs tussierit, difficiléque respirarit, nausea adfuerit. Nam vascula pulmonis à diuturna copiosaque distillatione exeduntur, detritis attenuatisque tunicis. Processu itaq. temporis multum sanguinis erumpit. Febris plerumque sequitur hanc effusionem. Aetius ex Galeno refert etiam inter causas, acrem materiam, quæ gignitur in ipsis pulmonibus. Et dulcis catarrhus glutinosúsque diu ex capite illabens, pulmones pedetentim exedit & in tabum vertit: *Notandum.* nam ibi cunctando putrescit ac acris euadit. Vidi in sectis cadaueribus plus quàm tricies pulmonum ambitum viscosa lentâque materiâ obductũ adeò, vt pectori pulmonem adglutinaret. Vasorum apertionem nihil tale præcedit, præterquam quòd interdũ conspicua plenitudo adsit vasorum. *Signa aperti vasis.* interdum balnea præcessere frequentia, victúsque humidus & calidus, & mora in loco calido. Euphoria quædam sequitur hanc exclusionem, si moderatè euenerit: maximè à mensibus, vel haimorrhoïdibus suppressis solebat nasci. At vasis rarefactio citra rupturam est: hinc est quòd non subitanea euenit effusio ab hac, neque cum profusione multi aut crassi sanguinis. *Signa rarefacti vasis.* Deprehenso iam affectu, veniamus ad notas loci affecti, quò noscamus ex quonam loco effundatur sanguis: hoc est, qua in parte sit illud ruptum, apertum, exesum, vel rarefactum vas. *Ex qua parte effundatur sanguis.* Præclarè hoc axioma pro cynosura hic erit, Omne excrementũ ideam partis præsefert vnde fertur. Inspice itaque sanguinem, & examina eius substantiã ac consistentiã, colorem, quantitatem, tempus periodúmque excretionis, & excernendi modum; hoc est, num spuendo, screando, vomendo, tussiendo excludatur. Ex venis atrior, ex arteriis purpureus prodit: ex pulmone spumans albicánsque à purpura. Profluit enim ex vasis oris, narium, cerebri, ventriculi, lienis, iecoris, vteri, asperæ arteriæ, pulmonis, pectoris: vel prodit à membrorum substantia. In primis itaque interrogetur æger, quo modo efferatur sanguis. *An ab ore.* Nam si simplici expuitione excludatur, ex vasis oris dicemus eũ emanare. quare hîc rimari debent oris affectus. Attamen nonnunquam in simplici hac expuitione sanguis labitur ex vasis nariũ vel cerebri: Sed tunc insolens aliqua titillatio palati adest, ac libido tussiendi, sine multa tussi. Cùm à naribus ita manat acrior sanguis, hæc rubere solent. Cùm à capite, id feruore vel dolore in querelam venit, sonant aures, inquit Aretæus, vertigo interdum fatigat, vel percussus præcessit, aut frigus ingens, vel calores, vinum largius: nam ab ebrietate rarefacta vena etiam sanguineum sputum mouet.

mouet. át à sanguinis eruptione tædia capitis mitescunt. Quin is sanguis qui ex capite dimanat, interdum in ventriculum vel in pectus effunditur. *A quo viscere.* Omnis autem qui ex ventriculo in os rapitur sanguis, vomitu reiicitur. Venit autem ad ventriculum, vt iam dixi, vel à capite, vel ab hepate, aut liene, vel ab ipsis ventriculi venis funditur. Qui à ventriculi venis venit, authore Auicenna, paucâ copiâ manat, &, inquit Aretæus, niger concretusque, etiamsi ab arteria fluxerit. Si à vena, multò compactior & nigrior est. nausea multa adest; crebri virulenti ructus. Si multa collecta sit materia, angorem cõsectarium habet, & vertiginem: resoluuntur, exæstuant, assiduè dolet ventriculus; à vomitu leuantur. Nam cùm ab hepate, liene, vteróve prodit, magnâ copiâ funditur. Num ex hoc vel illo viscere dimanet, aperiet præcedens de visceribus querela, & sanguinis moles, character, ac qualitas indicium dabit. Nigrior & crassior, est soboles hepatis; non admodùm nigricãs sæpè ex liene prodit. Si odoris grauitas adsit, ab vtero est: maximè si euenerit à suppressis mensibus. Si præcessit hypochondrij dextri tensio, quæ à vomitu sanguinis mitescit, ab hepate erit. Magna ex vena profluit, maxima sanguinis copia, & frequentiùs, & crassior. Si per screatum excludatur sanguis purpureus ac paucus, ille veniet ex initio tracheæ arteriæ, vel ex faucibus. Ratò tamen à gula rarefacta elabitur, nam cibi & potus hanc densant & refrigerant. nec erosiones patitur; nam fluxiones non diu eò perseuerãt: quia vel expuuntur, vel ad inferiora pelluntur. *A Gula.* Attamen ruptio gulam fatigat: expuiturque tũc sputum cruentum, flauum, exiguum, cum nausea & vomitu. & tussicula adest, consentiente gulæ arteriâ, nam secundum illam extenditur, & illi adhærescit; deglutita calida vel frigida nocent: dolor interdum interscapulum ferit. Si verò non à læsa gula, sed à ventriculo nascatur malum, præcessit vomitus, & screatus ille est doloris expers, nec assiduo exercatu prodit. Nec etiam necessariò is sanguis qui screatu eliditur, ex vase gutturis funditur: nam ex capite & ex ventriculo eò incubuisse potuit. Cùm manat ex faucibus, nõ plenâ manu effunditur sanguis, sed modicâ copiâ: & reliquæ partes extra querelam sunt: & in læsa parte percipitur dolor, estque vox inde rauca. Estque hic subflauus sanguis, nec exactè miscetur cum sputo, adestque nausea vel vomitus, & tussicula interdum, ob laryngis (quæ etiam faux Latinis dicitur, teste Aureliano) cum gula coniunctionem, dicit Aretæus. *Cum tussi.* Si sanguis prodit cum tussi, id euenire poterit, eo veniente ex partibus spirabilibus, capite, vel ventriculo. Sed quo magis ab imo proficiscitur pectore, eò maiori cum tussi expectoratur. Maxima autem cum tussi egreditur ex pectoris vasis, & minori copiâ quàm si à pulmonibus excluderetur: estque is qui à pectore labitur nigricans & grumosus, nam in bronchiis grumescit: & dolet pectus aliqua parte. Cùm ab vtero surgit sanguis, vel à ventriculo, aderit quidem tussis, sed non adeò molesta, & maior acerbiorque eam comitabitur vomitus quàm tussis. Quin etiam ex aduerso euenit, vt materiam ex pectore dimanantem comitetur vomitus: etenim vt sanguis ex ventriculo affluit in pulmones; ita ex aduerso, qui eliditur ex pectore, manat in ventriculum. Sed si primo prodit à pulmone, magis continuò fatigabit tussis quàm vomitus. *A pulmone.* Nam floridus & spumãs cum tussi fuluusque erumpit ex pulmone sanguis: & repentè vberiorque è pulmone labitur. Estque hic sanguis, ἀφρῶδες ἐπάνθισμα, hoc est spuma fulua efflorescens: Hoc est, sanguis minutissimis bullis obsitus, à spiritu & calore pulmonis, continenter follis modo agitati. Maximè si erosio in causa sit, estq. rotundus spumans sanguis sic, vt pars à parte distincta sit: indolentia adest, & rubor in facie maior. Quare vide copiam effluentiæ, & modũ: qui tanquam vomendo fit, & sine dolore. Sæpe euenit vt sanguis ex capite in pectus delabatur per somnum, qui deinde cum tussi expectoratur, sine spuma nigricans: hi sub sole fuere, vel aliunde indoluit caput, oculi rubent. *Cum spuma.* Qui tamen ex capite sanguis in pulmones labitur, interdum spumescit. Spuma enim nascitur ex vapida materia, cui se crassamentum aliquod remiscet, consociante se vnà calore, aut motu, vel vtrisque. Est enim spuma nihil aliud, quàm minutissimarum bullarũ generatio in circumtenso humore, vel à spiritu vel à calore. An igitur ex his non spumam ducat illapsus in pulmones san-

sanguis? sanè multum spumifera est pulmonis conditio ac natura. Probum sanè est argumentum: spumosus sanguis expuitur; igitur prodit à pulmone. At minimè ita benè versas, Non est spumosus, igitur non prouenit à pulmone. Nam non spumosus prodire potest ex vase pulmonis lacero. At qui ex propria pulmonis substantia prodit sanguis, est mera spuma. Dicet quis, Galenus author est spumosum sanguinem non posse aliunde prodire, nisi ex pulmone. Respondemus, aliud esse spumam sanguineam, & sanguinem qui habet spumam. In recens mactatis ac iugulatis bobus dum profunditur sanguis, in ipso sanguine natantem animaduertimus spumam sanguineam fuluâ purpurâ quasi albicantem; hæc à pulmonum substantia venit, estque mera spuma. Sed ex vasis pulmonis sæpe effunditur purpureus sanguis, qui non est spuma. Quare rectum istud ratiocinium est, Spumat, igitur ex pulmone dimanat. Sed non rectè ita, Non spumat, igitur non labitur ex pulmone. Cùm ex propria pulmonis substantia excernitur, mox aderit febris hectica ac purulentum expectoratum, cum animæ fœtore: nam nulla ferè corporis pars æquè facilè in putredinem trahitur ac pulmo. Ex pectore profectus nigricat, & dolor adest in sterno, non adest spuma sanguinea, attamen potest habere spumam; & nigrescit, nam in bronchiis quasi grumescit. Spuma quã gerit, facilè euanescit. ingens, dicit Aretæus, tussis hîc fatigat sine expectorato. Attamẽ nigricans & grumosus sanguis tussi reiectus non semper à thorace venit, nam nuper per somnum ex capite illapsus grumescere potuit. Phlegmonen iam vulnus cõtraxisse, argumento est febris cum sputo purulento pauco. Ex iecore vel liene cùm prodit, tumor vel dolor in alterutro viscere præcessit, & sanguis eiectus niger est & concretus. Ex perspectis causis mali, ac deprehensâ ex parte affectâ, videamus quid agere debeamus. Generalis hic quædam oritur indicatio, nimirum accidendi humorum copiam: & vt ilico conglutinetur lacerum vas. Nam, dicit Cælius Aurelianus, omne vulnus quod vsque in tertium diem glutinari non potuit, necessariò tumescit. Notandum hîc maximè obseruabilem esse impetum erumpentis sanguinis, & causas effluentis sanguinis. Si ad impetum eius collineauerimus, oritur inde reuellendi sanguinem à vase lacero indicatio: id fit per epaphairesin sanguinis, & per frictiones, fotus, vincula, & cucurbitas. Præterea refrigerandus est sanguis, ac eius acrior vis castiganda. Sin ad causas huius symptomatis oculos mentis direxerimus, si sit fractum aut incisum vas, nascetur indicatio agglutinandi, & citra morsum adstringendi. Si fuerit abrasa pars, orietur notio nutriendi: nã carne implendum id, quod arrosum est, & pharmacia sarcotica opus est, & si acrior humor adsit, purgandus. Sin anastomosis in vitio fuerit, dilatatum os adstringendum ac claudendum. Si per diapedesin emanat cruor, nascetur indicatio densandi illud vas. Sed tamen, ratione distributionis, vt hæc sicca remedia ferantur ad partes spirabiles, miscenda erunt calida quædam leptomera. Quamuis interdum narcotica misceamus: nam hæc algiosâ suâ vi sistunt sanguinem, & somnum conciliant, sicque tussim mitigant. Vt itaque medicamenta stringentia penetrent, melli remisceri debent. Summa sit Indicatio hæc, vt vulnus concrescat antequam inflammatio superueniat. Quattuor in hoc affectu maximè sunt formidãda: primò, ne nimiâ copiâ effundatur sanguis; vnde Indicatio oritur eum supprimendi. Secundò, ne suffocet nimia vbertate. tertiò, ne grumescat in aliqua parte. quartò, ne vlcus faciat putridus sanguis. Ea itaque cautio adesse debet, ne, vbi opprimuntur à succorum copiâ, materia supprimatur astringentium vsu: néve sanguinis irritetur eruptio, à vi tenuantium remediorum. Si à catarrho periculum erosionis adsit, educenda erunt acria, & temperandus erit sanguis potu seri lactis, & dein lactis. Si humores acres & salsi à capite venientes pectus exedant, mitigandi erunt, & aliò reuellendi, diuertendi, vel excludendi. Tussis interim sedetur. Quare ilico abundantia vacuetur: dein sanguis sistatur obturatis dilatatis, vel glutinatis ruptis, at citra morsum, erosis sarcoticis & cibis succosis occurrendum. Sed videndum ac perpendendum num potis sit has Indicationes perficere. nã interdum huic malo mederi licet, interdum non. Temeritas à promissione absit: nã Sanguis, inquit Hippocrates,

Marginalia: Obiectio. — Ex pulmone. — Ex iecore vel liene. — Indicationes curatiuæ. — Notandũ. — A causis. — Præcipua Indicatio. — Quæ metuenda hic. — Cautio. — Prognosis.

4. Aph. 25. crates, qui sursum fertur, cuiusmodi fuerit (spumans, flauus, niger, fusus, concretus,) malum præsefert. Maximè ruptis vel exesis venis, aut his dehiscentibus illis partibus, quibus remedia non facilè adhiberi possunt. Nam Galenus in commentario ibi, asserit Hippocratem loqui non de sanguine qui per nares sed qui per os erumpit. Nam, vt primùm demonstrauimus, ægrè dignoscitur pars vnde dimanat. nam interdum suspicio nos inuadit de capite, cùm tamen ex pulmone erumpat sanguis. Et quãuis à capite pulmones inuaserit, attamen inde facilè pulmones abradi poterunt: maximè si sanguis is salsus fuerit. 7. Aph. 37. Sanguis, inquit Hippocrates, ab ore fluẽs, si cum febre, malum; si sine febre, salutare. Explicat ibi Galenus illud Salutare, significare curabile: ad differentiam alterius, curationem abnuentis. Id voluit, vitiũ hoc naturà sua periculi plenum esse. Verùm interdum curabile malum est, cùm prodit ex gingiuis, ex oris partibus, ex ipso ventriculo, ex capite, gutture, pectore. Alioqui si à visceribus, vt liene, hepate, vel pulmonibus erumpat, cuiusmodi tandem is sanguis fuerit, dicit Hippocrates (id est, qua- 4. Aph. 25. cumque qualitate, tempore, & excernendi modo erumpat: hoc est siue niger, siue purpureus, siue dilutus, siue seri sit naturalis particeps, siue expers: siue fusus, siue concretus, siue vomitione è ventriculo & vicinis partibus, siue expectoretur è thorace cum tussi & dolore, vel ex pulmonibus subflauus & spumans) calamitosum. Quia vena lacera in illis partibus ægrè restituitur suæ continuitati: & etiam quia res ea excernitur, quæ ex naturæ lege ibi continetur. Propterea ita loquitur Aretæus, Haut mite vitiũ, sanguinis enim exitus est: sanguis autem omnium est alimentum, omnium calor, omnium color: terroremque incutit sanguinem ab ore intueri. Si dimanat à pulmonibus, ex qua causa veniat, A pulmone. perpendendũ erit. Si enim per diapedesin exilit, aut per anastomosin, curari poterit: nam orificia vasorum claudi poterunt, & tunicæ densari. Etenim menstruorum suppressio, vnde sunt dolorifica lumborũ mala, sæpè sui seri expressionẽ mouet in fundum ventriculi, & inde ad stomachum; Similiter etiam ex pulmonibus erumpit, lenitionemque symptomatũ inde inuenit, osculis vasorum illic reclusis. Quodsi ex lacero pulmonum vase erumpat sanguis: notandũ erit num ex fracto vase prosiliat, vel nũ ab inciso vel ab abraso. Vtcumq. fiat his modis, periculi plenũ est. Vnde Ouidius:

Cernis vt è molli sanguis pulmone remissus
Ad Stygias certo limite ducat aquas?

Propterea ludit in hac re noster senex paranomasia, vbi ait, αἵματος πτύοντες, φθίνουσι: quasi dicat, idem est. Si abundè feratur nectar viuificum, cor exhauritur nimiâ copiâ. Est autem ruptio magnæ venæ difficulter sanabilis, de qua ita Hippocrates libro 1. περὶ νούσων: φλὲψ αἱμοῤῥύης οὐ συμφύει, hoc est, non coit. Sed tamen curari potest, mediocri copia modò effundatur, si à prudenti medico, dicit Galenus, antequam vas inflammetur, agglutinetur; si accesserit inflammatio, curari non poterit. & rupto vasi sæpe intra triduũ phlegmone superuenit. Nam antequam agglutinetur, abradetur vas pulmonis, & exulcerabuntur pulmones: quibus exulceratis, actũ est. etenim in spongioso pulmonum corpore pus firmiùs hæret, vnde acrius redditum, arrodit molle pulmonum corpus: inde calor, difficilis respiratio, & tabes. Quare conclamatum est, vbi ex abrasione effunditur sanguis. Quod ita pronunciauit Oribasius, Hi soli incurabiles, quibus ex vitiosis succis erosio euenit. Nam, dicit Aretæus, parte membri deficiente, ad solidationem vlcus non ducitur: rupturæ verò facilior solidatio, quia vulneris oræ se contingunt. minimus, inquit, in ratefacto vase metus est, nam refrigeratio & astrictio satisfacit huic malo. Quibus sanguis ex iecore funditur, subitò deficiunt: non ita facilè quibus ex liene, sed in ascitem abeunt vbi ex liene perseuerat effusio: nec hi tunc restituuntur. Ab hepate rarò fit; cùm semel à liene vomuere, curari possunt; quarta vomitione sæpe deficiunt. Omnium itaque difficillimè curatur sanguinis eruptio quæ ex pulmone excluditur; cùm à rupto vel eroso fit vase. Nam pulmo in perenni versatur motu, & , vt dixi, quòd ex spongioso corpore non facilè pus excludatur, indeq. pulmo facilè in purulentiam trahatur. accedit quòd, cum pulmo alatur tenui ac acri sanguine, is difficilè consolidari possit: maximè cùm pulmo sit de- Gal. 5. method. fluxionibus obnoxius. Maturet itaq. curationem

tionem Medicus: nam, vt breuiter dicam, cùm ad erosionem pulmonum ventū est, funestum ac calamitosum semper malum est. Praeterea obseruatum fuit, eos qui ex copioso vini vsu sanguinem expectorant, rarò euadere. Quibus prostratis viribus effluit sanguis, moriuntur. Ab arteria si exilit sanguis, periculosum, nam vulnus frequenti concussione dehiscit. Quibusdam scribit Rases euenire sanguinis eruptionem certis quibusdam vicissitudinibus: is supprimi non debet, nam id valetudini prodest. Hoc, authore etiam Aretaeo, huic malo familiare, vt moeror & vitae desperatio comitetur exiguam sanguinis excretionem; nam iugulationi id simile est: quis id non perhorrescat? nam & tauri sanguinis profusione ilico intereunt. Sed illud summâ admiratione dignum, quòd in sola ex pulmone reiectione, quae omnium saeuissima est, homines animum non despondent, cùm tamen in extremo discrimine versentur: indolentia causa est; damnosior, quàm terribilior. Contra, saepe dolor, qui & exiguus, mortis metum iniicit, vt in colico. Erasistratus, inquit Aurelianus, facilè curabiles succulentos homines dixit, atque fortes & paruicollos, quos microtrachelos appellant, hoc est, qui minimae longitudinis habent colla. Difficilè verò curari posse tenues ac debiles & porrecta collorū longitudine formatos: nam tussiunt facilè. Asclepiades difficilè curari dicebat succulentos & carnosos, ob vehementiam spirationis: ita & aetates medias & pueros, celeriùs enim spiritum ferri. Si itaque ex his eluceat aliqua spes sanationis, ilico ad curationem veniemus. Videamus ergo quid chirurgia hîc prosit. Vehemens est hoc vitium, nam praedium vitae, sanguis effunditur: quare & prompto & valido remedio hic opus est: tale est venae sectio. Galenus emisit sanguinem in iuuene, qui refrigeratis spiritus instrumentis sanguinē reiiciebat. Subscribit Galeni sententiae Aretaeus, qui ait, Si sanguine distentae sint venae, in qualibet sanguinis profusione secetur vena: siue ex fractura, aut erosione sanguis profluit, conducit. & cùm rarefactio in causa est, ne copiâ vena frangatur. Si tamē, dicit Aretaeus, aeger fuerit tenuis & inops sanguinis, venam ne scindito. Iam modum seruandum dicamus in venae sectione. In erosione priusquam sanguinem expuant, vena angusto secetur foramine: dein purga, ac auerte catarrhum: & caput pulmonesque firma. Admonet tamē prudenter Trallianus, vbi ait, Omni modo in cubito secanda est vena: at vbi iam expuūt sanguinem ab erosione, vita (inquit) sanguinis missionem: nam exuccum est horum corpus, ac in tabem pronum. Et Paulus, vbi admodùm acris est defluxus, ait, non seca venam. Si vena secanda, inquit Trallianus χρὴ ποιεῖσθαι τὴν κένωσιν μὴ ἀθρόαν, hoc est, non confertim euacuandū, nec vna vice, sed repetitis vicibus, duabus tribúsve horis interpositis. Iam videamus qua copia sit educendus sanguis. Ex viriū suada effluat sanguinis copia. praestat id agere repetitis vicibus, donec ea repetitione accidatur ea sanguinis copia. Nam vbi passio fatigat haec à salsedine, bis aut ter secuit venam Galenus. Vt repeti posset, ligetur vulnus imposito oleo & sale. Et Galenus in cacochymia vtitur epicrasi, qua edomabat succorum ferociam: idque maximè cibis. In muliere tamē Romana, quae à catarrho sanguinem expuebat, abstinuit Galenus à venae sectione, nam in bidui inedia erat. Aretaeus vult vt prorsus ante animi defectum cohibeatur sanguis, & ne ita multus auferatur: nam, dicit, & per os eiectio hominem labefactat. Et, dicit, iterum detrahito post paucum sanguinem, repetatur postridie, & perendie. Quare frequenter repetenda est phlebotomia ante quartum diem, dum recens est malum, sine vlcere, si vires firmae. Abduc tres vel quattuor vncias singulis vicibus. Quo tempore pertundenda vena? Ineunte id fiat morbo. Si tamen, inquit Mesue, turget ab acerrima bile sanguis, isque efferuescat, purgetur primùm cholera: dein seca venā: tandem refrigera. Quae vena pertundenda? secetur cubiti vena. Puto ex saluatella rectè abduci, si ex thorace & pulmone fluxerit non copioso impetu. Si ex vtero in os repit sanguis, quò is impetus auertatur, bene pedis pertunditur vena. Hoc est quod dicit Trallianus, vbi ait, Iuuat illos etiam non minus ex imis corporis partibus sanguinis detractio. Et testatum reliquit, se plus auxilij hac arte praestitisse, ob validiorem, qua praecellit auersionem. A sanguine educto, suadet Trallianus vt quiescat aeger, &

Admirandum.

Curatio. *An vena secanda?*

¶ Meth.

Modus venam secandi.

Copia emittendi sanguinis.

Tempus.

Quae vena?

& vt non magnũ spiritũ trahat, & aquosam poscam sorbeat: ita grumi soluentur, & repelletur sanguinis effusio. Si ex hepate venit sanguis, authore Archigene, vena dextri cubiti erit feriẽda: si ex liene tumente, saluatella vena aperiatur. Sin vires aut ætas non admittant venæ sectionem,

Cucurbitæ.

cucurbitæ admoueãtur natibus, lumbis (modò ab infimis partibus non prodeat sanguis) vel hypochondriis, non pectori: si ab vtero, infernis. Qui cucurbitas iecori & lieni sine scarificatione admouent, id interdum bonis ægrorum rebus efficiunt, interdum id cum calamitate ægrorũ faciũt. Nam si ex ictu vel lapsu vas fuerit in his partibus ruptum, hincque natura sanguinem reiecerit per os aut nares, tu id si impedis, visceribus phlegmonem accerses insignem. Quodsi in his vas fuerit reclusum, non autem ruptum, aut erosum, tutò tũc cucurbitæ admouebuntur. Licet etiam à

Frictio.

phlebotomia haimorrhoïdes excitare. Vtãtur etiam ad sanguinis reuulsionẽ frictionibus & ligaturis: articulos, inquit Q. Horatianus, & extrema femorum fasciculis competenter stringantur: fiat id latâ fasciâ, sine dolore.

Medicamenta.

Primo die, cùm stringentia sumit, vesperi ab omni cibo prorsus abstineat, inquit Oribasius. secundo die nutri, & iterum quid sanguinis trahe. Et primo die à vena secta, ter tribus horis poscã tepidè bibat. Triplici autem de causa hìc præscribimus remedia, vt fluxus viæ intercipiantur, cogendo vascula: vel vt defluentem humorem compactum & crassum efficiant, ne distillet: vel exiccent incursus, sanguinem in antiqua sede retinentes, ne fiat exundatio & effusio. Si fit ab anastomosi, obturandum atque adstringendum.

Ad anastomosin.

Xenocrates, aput Galenum, hædi sanguinem concretum, pari mensura aceti elixabat: dabat drachmas tres. Dari hæc possunt ex sirupo de rosis siccis, vel ex sirupo myrtillorum, aut cydoniorum malorum: dilue decocto rubi aut polygoni. Tenuia interdum remiscemus, & plerumque mel, quò ad remota loca efferantur. Accipe lapidem hæmatitem in pollinem versum, cui affunde aquam virgæ pastoris vel plantaginis, dum aqua rubescat: dein adde si-

A ventriculo.

rupum myrtillorum & de portulaca. Si à ventriculo exudat sanguis, remiscemus cũ adstringentibus aliquid absinthij. Si affatim cũ vomitu prodierit, à vena secta in hoc vtemur & omphacio: accipe lapidis armenij, gummi arabici, balaustiorum, thuris, omnium æquas partes: propina tres inde drachmas cum succo cydoniorum. Sin à iecore effluat sanguis, miscebimus adstringentibus cicoreum, & agrimoniam. Fiat decoctio ex tribus santalis, cum rosis, violis, nenuphare, absinthio, balaustiis, fiat fotus. Bibat seri lactis chalybeati libras duas, & vngatur vnguento santalino. Si à liene, addimus ceterach. Sin ab vtero, adiicimus capillos veneris & parthenium, pro vehiculo. Cùm à pulmone, remiscemus spicam, & semen ammeos. Si à capite, consociamus betonicam. In venarum rarefactione, adstrictio satis est, vt posca, & decoctum palmularũ; vel antiquum saccharum rosatum satisfecerit.

Rupto in vase remedia.

Si sanguisuga inhæserit naribus, modico sale admoto cadet. Quodsi ventriculum inuaserit, bibat aquàm salitam: vel incoque aceto thymũ, & vomat: qua exclusa, propina semel aut bis decoctum symphyti maioris: vel da corallum rubrum, vel bolum, aut masticem, vel conseruam veterem rosarum, cum lacte chalybeato. Si lacerum vas dehiscat amplè, non facilè coalescet: erit medendum glutinantibus.

Cautio.

Sed in his cautio adsit, ne in parte quæ ruptum vas habet, sanguis ibi circumfluat, dum scilicet glutinantia illa propinamus: tunc enim damnosum erit omne glutinans, & etiam quicquid refrigerat. Sed primùm propinetur quid, quod concretum sanguinem fundit: teneat ore vncias duas poscæ tepidæ, ac sensim deglutiat. Redditis tussi grumis, ilico glutinantium ineatur vsus. Si leuis fuerit ruptura, erit stringendum symphyto, polygono, conseruâ rosarum cum bolo. Accipe tenuium orbiculorum radicis consolidæ maioris, manipulum: lactis libram: coque dum tenerescant radices: bibat cyathũ huius lactis bis die, cum saccharo penidiato. Commendat Galenus in omni ruptura vasorum, siue ea magna vel exigua fuerit, lapidem haimatitem. Hic in pollinem redigitur exactè, daturque sæpè ad scriptulos quatuor: vel syndone excipitur, ac vino immergitur, leuiterque exprimitur, id bibitur manè. diu id agat: hoc etiam pus expuentibus prodest. Vel da scriptulum eius ex succo granatorum. Mesue eum in polli-

nem redactum exhibet ex muccagine ſeminis pſyllij. Propina boli optimi drachmã, cum vini adſtringentis rubri cyatho. Accipe radicum conſolidæ maioris vnciã: pulmonariæ, pyrolæ, polygoni, bugulæ, bellidis minoris, tuſſilaginis, portulacæ, plãtaginis, ſingulorum manipulum: ſeminis acetoſæ, portulacæ, cuiuſque drachmam: fiat decoctio ad libram vnam: colaturæ adde ſirupi de portulaca, & ex myrtillis, cuiuſque ſeſcunciam: vel coque hæc ex cereuiſia. Et vtatur in omni cibo portulacâ: & fiat conditum ex conſerua roſarum veteri, & ex radice ſymphyti condita, bolo, cum ſirupo de portulaca. Accipe ſpecierum diatragacanthi frigidi ſcriptulos duos: boli ſcriptulum, ſacchari ſeſcunciã, cum aqua farfaræ fiat tabulatum. Si valida fuerit vnitatis laceratio, vtemur omphacio, acaciæ drachmã, vel hypociſtide, gallis, balauſtiis, malicorio. ſint ſine morſu glutinantia, vt tragacantum, corallum rubrum torrefactum & ex aceto extinctũ. Commendat Aretæus rhei radicis drachma vt accipiatur ex ſucco ſeridis & plantaginis, & ex poſcæ cyathis quatuor. Et melli cocto includit quædam, quò fiant catapotia, vt gallam, rhoën, ſemen lapatij acuti. Quæ bibuntur, inquit Aretæus, tenacia ſunto, vt concretionem efficiant, vt coagulum leporis: ſed parcè detur: nam coagula copioſa interimunt, inquit Aretæus. datur ad obolos quatuor: terra lemnia ad tres drachmas, cum decocto rubi & palmularum. Si febre vexantur, neque affatim tũc eruptio erit ſupprimenda, neque remedia in paroxyſmis danda: quia à febre multi citiùs quam à ſanguine intereunt. Poſcam tepidam initio ſenſim deglutiat: idque, inquit Oribaſius, bis aut ter agat, dein ſtringẽtibus vtemur ex poſca, mox illis ex melle. Raſes in vena rupta, eroſa, aut aperta, à vena partitim ſecta, accipit thuris, ſanguinis draconis, cuiuſq. drachmas tres & ſcriptulum: ſuccini albi drachmas quinque, lapidis haimatitis, terræ ſigillatæ, ſingulorum drachmas decem: aluminis drachmas duas cum ſemiſſe: balauſtiorum drachmas tres: opij drachmas duas: rhabarbari drachmas duas, cum ſucco portulacæ fiant trochiſci decem: quotidie vnum da cũ ſucco ocimi maioris aut portulacæ. Si incrudeſcat ſanguinis eruptio, alterum trochiſcum ægro ſomnum inituro porriges. Et ſi dolet pectus, ex aceto & aqua miſcebis dictum trochiſcum. Oui album etiam lingitur cum bolo & tragacanto. Symphyti maioris decoctũ: & portulacæ ſuccus potens eſt remedium: & ſi herbam eius comedant. Annotat Marcellus Empiricus, eo die quo quis vtitur ſymphyto, acetum non eſſe guſtandum: hoc enim, dicit, eius vires reſoluit. raditur, inquit, hæc radix cultello eburneo, & datur ſextans libræ ex ea. Aqua ex foliis quercus, & ex rubi fructu & eius ex cacuminibus. Polygoni ſuccus cum terra lemnia, vel bolo, portulacæ ſuccus cum porri ſucco, adiecto pauco aceto. Accipe thuris in pollinem redacti drachmam: ſumat ex cochleari cum poſca, vel ex decocto myrti, vel lentis aquatilis. Accipe terræ ſigillatæ, thuris, amyli, coralli, gũmi, aluminis, ſingulorum drachmam: acaciæ, ſymphyti, cuiuſque ſcriptulos binos: cum ſucco porri fiant trochiſci: ſumat vnum ex poſca. Si ſanguis erumpit ex arteria, dabis ſucci polygoni vncias duas vel tres per triduum. ita etiam propinatur ſuccus plantaginis: vel polygoni manipulus coquitur ad tertiam: bibat cyathos tres. Si ex eroſo vaſe profunditur ſanguis, erit corpus nutricatu redintegrandum, ac pars eroſa glutinãda. catarrhus à pectore auertendus, caput ac pulmones roborandi. Verùm nutricatus votis minimè reſpondet dum corpus impurum fuerit. at tale plerumque id eſt cùm abraduntur vaſa. quare hîc interdum corpus leniter erit mundandũ purgatiunculâ. Paretur itaque materia morbifica ad excluſionem, hoc modo: Accipe boraginis, bugloſſæ, lactucæ, portulacæ, capillorum veneris, pulmonariæ, ſingulorum manipulum: glycyrrhizæ ſemunciam; hordei deglumati pugillum: iuiubas viginti: ſeminum quattuor frigidorum maiorum, vnciam: florum cordialium pugillum: fiat decoctio ad libram: colaturæ adde ſirupi de roſis ſiccis & violati & de papauere, ſingulorũ vnciã; ſacchari penidiati vncias duas: fiat potus clarus: aromatizetur drachmâ diatragacanthi frigidi caphurati. bibat bis die cyathũ. Poſt biduũ ita purgetur, Accipe præſcripti decocti vncias quinque: tamarindorũ pinguiũ ſemunciam: ſebeſten duodecim: corticum omnium myrobalanorum, cuiuſque drachmam: rhabarbari drach-

Cautio in coagulis vſu.

Raſis præſtans remedium.

Notatio.

Ab eroſione.

drachmas duas: santali citrini scriptulum: expressioni adde sirupi rosati laxatiui vnciam: misce: fiat haustus. Ita sensim biliosi & nitrosi succi vacuentur. Sed, vt dixi, antea præparetur materia sirupo rosato, & de nenuphare, ex papauere, sirupo de oxyacātho, & de granatis: cum aqua portulacæ, calycū rosarū, plantaginis, portulacæ, equiseti, polygoni, acetosæ: adiectis quattuor granis caphuræ. Attamen vbi catarrhi materia acerrima est; quia hæc plerumque est separata à sanguine, & est tenuis, ilicò, sine præparatione purgari debet. *Cautio.* Abstine à scammoniatis, nam venas aperiunt. Sed dices, Galenus 5. methodi 14. talia præscribit, & aloën, & colocynthidem, scammonium. Respondemus, eum illa præscribere non in præsenti eruptione sanguinea, sed vbi è catarrho acerrimo metus est ab abrasione, non autem in rupto aut aperto vase. Quidam præbent rhabarbari vstulati ac in pollinem redacti drachmas duas cū aqua portulacæ. Vel semen portulacæ assum emulgeatur in aqua fructuum, cui misce rhabarbarum: nam id proprietate quadam stringit sanguinem. Sed, vt monui, biliosus sanguis ad exclusionem paretur sirupo ex succo acetosæ, ex omphacio, ex succo granatorum, cydoniorum malorum, ex myrto: cum aqua solatri, plantaginis, vel portulacæ. Si æger sit febris expers, interuallis purgetur diluto rhabarbari cum māna, ex decocto tamarindorum, passularū & cæterorū talium. Purgato itaque, si opus est, corpore, & si sanguis nimium profluit, sistatur adstringentibus, glutinātibus & refrigerantibus. Bis aut ter in die hac vtatur, Accipe lapidis haimatitis loti cum aqua plantaginis, coralli rubri similiter loti, cuiusque scriptulos quattuor: terræ lemniæ drachmas duas: margaritarum splendidarum sesquidrachmam: seminis plantaginis drachmas duas: misce, fiat puluis tenuissimus: adde trochiscorum de carabe drachmam: sumat sesquidrachmam cum aqua plantaginis & ex rosarum calyculis: affunde sirupi de ribes duas vncias. Si hac non sistitur, veni ad maius remedium, Accipe Philonij Persici drachmam vnam: lapidis haimatitis semidrachmam: sirupi cydoniorū vncias duas: aquæ plantaginis quod sufficit vt diluantur omnia. accipiat tempore somni drachmā: sacchari perlati, conseruæ buglossæ, cuiusque vnciam: vel misce cum saccharo optimo, & tege foliis auri. Præscribātur semper talia, quæ vim habent retundendi humorum acerrimam vim: *Cautio.* Vtatque hîc sanguinis missionem, dicit Trallianus, & vsum acidorum & etiam adstringentium. Si sit ab acri catarrho, vtatur diacodio, & ore contineat conseruam rosarum. Vel hoc linctu vtatur à purgatione, Accipe conseruæ rosarum veteris, & contusarum radicum symphyti, cuiusque vnciam: conseruæ farfaræ vel adianti & nenupharis, singulorum semunciam: coralli rubri vsti & loti aquâ rosaceâ, haimatitis, terræ lemniæ, carabes, pulueris diapapaueris, diatragacanthi, cuiusque drachmam: cum sirupo de ribes fiat electarium: sumat castaneæ molem manè & vesperi, & longè à cibo. Vehementer laudo puluerē Haly ad tabem. Rondeletius hoc vtebatur: accipiebat caphuræ grana quattuor: aquæ rosatæ vncias duas: sirupi papaueris vnciā: misce. hoc sanguinem sistit, eiusque flammulentam vim sedat. Succus plantaginis, vbi à corrosione malum est, potens ad sanitatem est. Sed vide semper num plus sanguinis aut puris hic prodeat: Si plurimum sanguinis, vtere adstringentibus: Sin multum puris & parum sanguinis, erit potenter siccandum. Quare tunc cum Galeno 5. Meth. 6. vtemur solis trochiscis Andronis Polyidæ, vel trochiscis ex charta cōbusta. Alioqui pus perdit pulmonem. Sin ab erosione sanguis copiosus effluat, solis astringentibus sistatur: dein vbi pus miscetur, miscebis tu etiam trochiscos. tandem cùm pus expectoratur merum, solis vteris trochiscis. Commendatur etiā à Græcis & Arabibus coagulū hœdi, leporis, vel cerui: nā deterget materiā acrē erosionis causam. Datur magnitudine ciceris, ex iis quæ acrē vim refringūt, vt aquâ ferratâ, mulsâ, lacte, vino granatorū. Fiat linctus ex cōserua rosarum, cum succo plantaginis. Fit etiā conserua ex foliis plātaginis. Præbentur etiam decocta cochlearum, testudinum, & inde aqua destillata; remiscetur aqua chalybeata, in qua coxit semen botryos; nam absterget. si tussis vexat, adde sirupum myrtillorum. Horâ somni sumat drachmam coralli vsti, vel haimatitis vel Lemniæ terræ, vel trochiscorum ex electro, de spodio. Attamen si vsu adstringentium diffi- *Cautio.*

cilis reddatur respiratio, ilicò redi ad leniẽtia. Iubet Paulus, vt exhibeamus ea quæ opium habent, vbi ab erosione malum venit. Vbi acris est materia, accipe sirupum violatum ac papauerinum cum mina eydoniorum. Et non solùm narcoticorum *Narcotica.* vsum imbimus vbi ab erosione periclitatur æger, verùm etiam in omni sputo sanguineo vbi necessitas vrget, siue id fuerit à diæresi, siue vomitu feratur, siue à rupto vase aut aperto, eò veniemus: cùm scilicet nimiâ profunditur copiâ sanguis. Præterea vbi vehemẽs est agitatio & somni paupertas. Author enim est Cælius Aurelianus, tussicularia immodica in hoc malo esse vitanda. Narcotica potentissimè tussim sedant. *5. Methodis.* Galenus vtitur diaspermate, & theriaca noua. Nos, quia theriaca noua sæpe caremus, recentare theriacam solemus, hoc modo, Accipe theriacæ optimæ semidrachmam: Philonij Romani grana quinque vel sex: misce: propina cum aqua papaueris rheados. Emulsio fit seminis papaueris rubri etiam, in aqua rheados papaueris: hoc enim orgasmum sanguinis infringit. Si vomit sanguinem, Accipe philonij scripulum cum conserua rosarum & conserua mentæ. In catarrhorum illapsu potentissimè etiam hæc succurrunt. Damus Philonium Rom. cũ polygoni succo, vel cum plantaginis succo, vbi vomitu erumpit sanguis. In grauiori tussi remiscemus philonium cum aqua rosata, vel cum vino diluto. Interdum loco diaspermati sumat ante somnum duas pilulas de cynoglossa Nicolai. Oribasius laudat si vesperi cubituro detur theriaca noua trium mensium, cùm malum euenit ab erosione & catarrho. addit, cùm particularum sedata est inflammatio, eæque rediere ad temperiem, theriaca & lacte vti licet. Præclarè hoc sistit: *Excellentis remedium.* accipe lapidis haimatitis in pollinem redacti semunciam: caphuræ semidrachmam: seminis hyoscyami albi, ac albi papaueris, cuiusque drachmas tres: terræ sigillatæ, corallorum rubrorum exactè puluerisatorum, cuiusque drachmas duas: conseruæ veteris rosarum vncias duas: sumat manè & vesperi drachmam vel semidrachmam. Sæpe vtimur sirupo papaueris, ne enascatur in pectore erysipelas phlegmonodes. Stringit etiam egregriè philonium Mesues cum succo plantaginis, vel cum decocto masticis. Philonium etiam Persicum, & aurea Alexandrina, trochisci de terra lemnia cum aqua plantaginis, trochisci diaspermaton Galeni, ex passo. trochisci de corallo Nicolai: & de carabe. trochisci de electro Galeni. trochisci stellæ, in aurora datur scripulus. aster Galeni. Sed *Cautio.* si stringentium vsu sanguis in pulmone retentus inceperit putrescere, da aperientia & resoluentia, quò prodeat sanguis niger & putidus: ac postea mundum viscus reddatur, & glutinantibus curetur. Si in ventriculo concreuit sanguis, vacua aloë, vel da thymbram ex aceto. Quibus ex capite influit sanguis in thoracem vel ventriculum, his non stringentia, sed dissoluentia debentur: vt aqua nucum, coagulum cum melle, pix. In diapedesi confert portulaca, *In Diapedesi.* assatum semen papaueris, iuiubæ, muccago psyllij cum puluere subtilissimo haimatitidis loti cum aqua plantaginis. Vel accipe haimatitidis ita præparati semidrachmam: succi portulacæ vel plantaginis, vel muccaginis psyllij vnciam: Psylliũ assum, & conquassatum cum succo portulacæ, dum fiat muccosum. Accipe seminis hyoscyami albi scriptulum: succi arnoglossæ semunciam. Acetum, inquit Cælius Aurelianus, ex Themisonis & Thessali decreto, *In omni eruptione sanguinis.* in rupto vel aperto vase sincerum dabimus ore retinendum, vel gargarisandum, aut sorbendum, spreto quorundam iudicio, qui asperum aut tussiculam commouens, atque fluorem promouens acetũ dixerunt: siquidem etiam gelatũ sanguinem soluit. etenim asperat, vel tussiculam commouet, si iugiter & immodicè fuerit datum. Contunde mala punica cum aceto, expressum succum coque: tandem adde mel. adiice capita papaueris sicca cum semine. Accipe boli Armeniæ drachmam: conseruæ rosarum antiquæ semidrachmam: fiat puluis, & cum sirupo de rosis siccis, vel cum succo portulacæ fiant pilulæ instar ciceris. teneat vnam in ore: & capiat dormiturus quattuor. Accipe looch de portulaca sescunciam: diatragacanthi frigidi semunciam: misce, sumat sæpè. Studebimus vt *Roborantia.* robur visceribus afferatur hoc modo, Accipe terræ sigillatæ, boli, coralli vtriusque, benè præparati, carabes, lapidis haimatitis præparati, cuiusque drachmam: seminis portulacæ, & plantaginis, singulorum semidrach-

midrachmam: amygdalorum dulcium, penidiarum lotarum in aqua portulacæ & rosarum, vel per noctem infusarum in aquam myrtillorum, cuiusq. sescunciam: specierum electarij diatragacanti frigidi drachmas duas: specierum diarrhodonis abbatis semidrachmam: pulpæ caponis vel turturum, aut carnium testudinum coctarum cum aqua extinctionis chalybis selibram: facchari albissimi quod satis est vt fiat confectio solida, ad formam facchari perlati. Vel saccharum soluatur in aqua arnoglossæ, fiatque confectio solida per morsellos, pondere semunciæ: sumat manè & vesperi vnum. Accipe conseruæ rosarum, cornorum, radicum symphyti conditarum, cuiusque vncias duas: specierum diarrhodonis abbatis, diamargariti frigidi, trium santalorum, aromatici rosati, singulorum drachmas duas: cornu cerui, coralli rubri puluerisati, singulorum sesquidrachmam: trochiscorum de terra sigillata, de carabe, de spodio, singulorum quatuor scriptulos: seminis acetosæ, portulacæ, plātaginis, cuiusque drachmas duas: aquæ portulacæ, plantaginis, rosarum, vini granatorum, singulorum vncias quatuor: decoctionis duarum turturum & vnius perdicis libras quatuor: cum mica panis albissimi & infusa in vino granatorum, & carnibus vnius capi fiat distillatio. Mox accipe huius distillati libram: coletur per manicam cum conseruæ rosarum solutæ in aquæ plantaginis vnciis duabus: santalorum & spicæ, cuiusque semiscripulo. Vel Accipe aquæ salicis libram vnam: conseruæ rosarum semilibram: fiat melidetur bis in die ad ℥ij in potu. Nam arcendus est æger à vino: vel illud diluatur decocto rosarum siccarum, vel tragacanthi, vel aqua rosarum. Vitet dulcia vina, nimium enim dilatant pulmones. Iam ad ea venio quæ foris admouentur. Vt itaque sanguinis orgasmus placetur, pectus & collum hoc illinatur. Accipe olei masticini, cydoniorum malorum, & myrtillorum, singulorum vnciam: seui hircini aquâ rosatâ diluti drachmas tres: pulueris coralli rubri, boli, sanguinis draconis, olibani, mastiches, cuiusque semidrachmam: ceræ albæ, quod satis sit vt fiat vnguentum. Vel vnge pectus oleo rosato vel myrtino: hæc enim non arctant alas partium spirabilium. Si potenter ex spirabilibus partibus funditur sanguis, solue in aceto succum acaciæ, vel hypocistidos, vel aloën, & spongiâ admoue. & potet vinum ex prunis syluestribus. nam, authore Aretæo, præsentius remedio sunt quæ deuorantur & potantur, quàm ea quæ foris admouentur. Attamen omni ex parte succurrendum in tam præcipiti malo. Aretæus ille idem iubet vt emplastra admoueantur refrigerantia, & siccantia: addit acetum, & salicis foliorum succum, thus, myrrham, alumen, æs vstum, & talia. iubetq. vt emplastris spongiæ pauco aceto perfusæ superdentur. Vel fiat epithema ex palmulis vino nigro coctis in emplastrum, cum puluere malicorij & acaciæ. Aut lentis farina tenuis per incerniculum transmissa, ex vnguento rosato & cera imponito pectori, & remisce symphyti radicem tusam & cribratam. Radices pruni syluestris coque in aceto, contundeque in placentæ speciem, & remisce rhoën & myrtum. Iubet Trallianus vt frequenter hæc mutentur, ne incalescant: id enim, inquit, sanguinem eò vocat. propterea vult vt locus sæpè oleo rosato cum pauco aceto rigetur. Emplastrum diapalma rosaceo & modico aceto soluitur. Quin Trallianus in erosione, quæ fit à præcalida capitis intemperie, fluxionis authore, suadet vt rosaceum capiti infundatur ex alto, ægro in balneo hærente: nam balneum acerrimos succos mitificat. Ac interim purgetur corpus à salsis humoribus, à præparatione scilicet, vt antè diximus. Si à pectore ipso venit sanguis, Quintus Horatianus poscâ frigidâ spongiam madidam thoraci adhuc calenti imponit, frequentiùs immutando: deinde oleum myrtinum miscet aceto, postea verò cum vino. Idem suadet Paulus Ægineta. sed tepidam admouet poscam: & post septimum diem lanam succidam cum rosaceo vel myrteo cum aceto: aut alumen, acaciam, malicorium, thus, & talia. Emplastrum etiam barbarum pectori imponitur. Nonus, Græcus medicus, initio admouet pectori lanam succidam cum aceto & oleo rosato vel myrtino: dein emplastrum de salicibus diaiteon dictum, Eorum remediorum quæ foris & etiam intùs adhibentur longissimam seriem recenset Aëtius. Iam ad diætam venio. Aër sit frigidior, inquit Aurelianus, cui etiam

Topica.

Aët. 2.4. 63.

Diæta. Aër.

Marcellus empiricus hoc laudat: Accipe acaciæ, hipocistidos, balaustiorum, cuiusque drachmas duas: opij drachmā vnam. balaustium cribratur; cætera pridie macerata in aqua miscentur diligenter, vt fiant trochisci ad pondus semidrachmæ: dantur ad pondus surgendo drachmæ, ex cyathis duobus aquæ. Succus ligustri propinatur per triduū. succus vel puluis foliorum sabinæ, ex vino vetere picato, inquit Marcellus, sanat in vitæ discrimine constitutum. Succi basilici vulgaris dantur vnciæ duæ. Si calet admodùm, da succum portulacæ vel plantaginis. Si sanguis fuerit coagulatus in pulmone vel ventriculo, dabis oxymelitis vnciam: cum coaguli leporis vel hœdi granis quinque: adde aquæ saccharatæ vncias duas. misce. Aqua chalybeata coquatur cum tragacantho asso & gummi Arabico. Refert doctissimus ac diligentissimus D. Io. Schenckius, hoc puluere quendam curatum fuisse à Iulio Scaligero, quem descripserat ex Serapione, Accipit spodij, rosarum rubrarum, boli Armeniæ, terræ sigillatæ, haimatitis, singulorum semunciam: coralli rubri, carabes, margaritarum non perforatarum, cuiusque drachmas duas cum semisse: gummi, tragacanthi, singulorum drachmas duas: seminis papaueris, portulacæ, seminis maluæ, seminis rosarum rubrarū; seminis arnoglossæ, cornu cerui combusti, amyli torrefacti, cuiusque drachmas tres: terantur, misceantur, fiat puluis. Huius dosis drachmæ tres. datur cum aqua pluuiali. Bononiensis Medicus celeberrimus hoc in secretis habebat: accipiebat seminis hyoscyami albi, seminis papaueris albi cuiusque drachmas decem: terræ sigillatæ, corallorum rubrorum, singulorum drachmas quinque: sacchari rosati antiquissimi, quantum satis est vt fiat electarium. dosis huius est semidrachma manè & vesperi. hinc crassior redditur sanguis. Io. Crato Medicus Cæsaris huic præfert vsum diuturnum chamædryos. Accipe fimi murini scriptulos duos, anisorum semidrachmam: fiat puluis tenuis: sumat totum cum aqua plantaginis. Accipe testam oui crudi, abstrahe internam membranam: calcina: da duas drachmas ex sirupo de rosis siccis; vel ex semuncia sirupi de portulaca aut de myrtillis. Mesue iubet vt manè sumat semen psyllij assum & conquassatum in aqua rosata, cum coriandro asso. eodem modo etiam semen portulacæ cum aqua rosarum. hæc incrassant sanguinem. Ita etiam semen retorridum papaueris concutitur cum aqua expressionis portulacæ, dum fiat muccaginosa. sic & semen hyoscyami. Bolus Armeniæ cum succo plantaginis. Decoctum cancrorum & hordei cum sirupo de papauere. Aqua è floribus ligustri, vel ex foliis quercus, vel equiseti, datur ad vncias sex cum saccharo. Accipe carnium limacum coctarum in vino austero, & in aqua plantaginis, nimirum libris duabus: conseruæ rosarum, & consolidæ maioris, cuiusque libram: fiat distillatio. accipe huius liquoris distillati libram: sacchari vncias duas: santali flaui scriptulum: traiice per manicam. Guttulæ aliquot olei sulphuris cum aqua bursæ pastoris vel plantaginis. Ad virium robur, accipe conseruæ cornorum, symphyti, rosarum, cuiusque vncias duas: specierū diarrhodonis abbatis, diatragacanti frigidi, trium santalorum, aromatici rosati, singulorū drachmam: cornu cerui, coralli puluerisati, cuiusque duas drachmas: trochiscorum de terra lemnia, & de spodio, & de succino, singulorum drachmam: seminis acetosæ, portulacæ, plantaginis, cuiusque sesquidrachmam: vini granatorum, succi plantaginis, singulorum vncias quatuor: decocti duarum turturum & vnius perdicis libras quattuor: micam panis infusam vino granatorum, & cum carne vnius capi fiat distillatio: Illud ius traiice per manicam Hippocratis. Looch de portulaca cum philonio Persico. accipe theriacæ aut diacurcumæ drachmam: coaguli leporis scriptulum: cum aqua scabiosæ vel hyssopi: id soluit grumos sanguinis. vel aqua nasturtij pota. Alexis laudat fimum muris potum cum succo plantaginis & saccharo. Stringes, Accipe sirupi myrti[illegible] & papaueris, cuiusque vnciam: boli scriptulum. sumat noctu. Cinerem corticis suberis sumat ex aqua vel vino. Accipe mumiæ drachmam, succi equiseti vnciam: aquæ equiseti sescunciam: bibat frigidè. Hactenus de sputo sanguinis.

Serap. 1. tract. 5.

Ad vires.

CAPVT

CAPVT VII.

DE PHTHISI, *hoc est* TABE.

Varia nominis significatio: nam Tres tabis species.

CVM Tabes generaliter accepta, sit viuentis corporis ex siccitate consumptio, tres eius species aput authores celebratæ fuere: quarum vna Atrophia dicitur, in qua totum corpus suo nutricatu fraudatur, quamuis ab affectu tali interdũ vel peculiaris aliqua pars gracilescat, cùm ea sola suo fraudatur genio. Hæc nasci solebat à concepta intemperie valida, vt cùm pulmo squalet & ardet: vel cùm partis neruus resoluitur. Secunda eius species est, cùm corpus prauis circumfluit succis, quos cùm partes non in sui nutricatum prolectant, corpus arescit. Hoc est quod dicit Hippocrates, qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas. hoc est, quibus cacochymia obsita [illegible] viscera, his nõ attrahitur is sanguis à partibus corporis carneis: vnde illæ frigidæ fiunt: nam tantum habent partes caloris, quantum habent sanguinis. Tertia species Tabis est Phthoë, hoc est corruptio, vt interpretatur Cælius Aurelianus, quæ plerumque vlcus pulmonis consequitur, & per excellentiam Phthisis & Tabes dicitur: de qua nos hîc agemus. Dicitur Aretæo φθοὴ, πύη, & φθίσις, quando ab empyemate, vel illapso pure corroditur pulmo. Dicitur autem Phthisis ἀπὸ τοῦ φθίνειν, decrescere. Athenienses propriè hoc malum φθόην dixere, hoc est, corruptionem. appellatur etiam ἀνείαμμα. Hippocrates recenset etiã tres species Tabis; vnam quæ fit à fluxu materiæ pituitosæ à capite in pulmones: secundam à labore; tertiam à spinali medulla, ex qua luxuriosi in primis laborant. Sed nos agamus de ea, quæ à pulmone exulcerato nascitur, cui consectaria est febris. quam ita definimus: Phthisis est totius corporis accisio, orta ab vlcere pulmonis. Dixi esse accisionem corporis totius: immutatur enim corpus in charactere & mole, nam affligitur pars princeps, cuius officio vita carere nequit. Hæc autem macilentia dum nondum officit actionibus corporis, est symptoma in mutata qualitate. Consistit enim hoc qualitatis symptoma in mutata naturali mole & charactere. Potest autem hæc macilentia tandem in censum morborum venire, cùm ingrauescens eò peruenit, vt corporis actioni officiat. Sed dicet quis, Si macilentia hæc est symptoma, igitur vlcere remoto, cedere ea deberet, nam symptoma sequitur morbũ vt vmbra corpus. Respondeo, non quoduis symptoma habet suum τὸ τὶ ἔιναι, & suam perennitatem à morbo, sæpe enim ab excluso morbo perseuerat symptoma, vt euenit in ictero. Quare id potissimum locũ habet in eo symptomate, quod immediatè refertur in morbum. At qualitas mutata non semper refertur ἀμέσως in morbum (quemadmodum tumor paruus) sed actio læsa semper eò refertur. Et hinc est quòd morbus definiatur per actionem. Ideò diximus hanc maciem non dependére ab vlcere pulmonis, sed inde ortam. Et hoc discrimine distinguitur hæc phthisis ab ea tabe quæ nascitur ex senio, & ab intemperie frigida & sicca. Præterea in definitione diximus, Cum febre hectica. cùm enim pulmo pure ac vlcere occupatus sit, cumque cor pulmonibus quasi inhabitet & vndique ab iis inuoluatur ac tegatur, fieri nequit quin plurimi vapores saniosi ac putridi cor feriant, ac solidas eius partes in squalorem ac calorem abripiant: quare spiritus vitales incendio conflagrantes, è corde in totum corpus emissi, id vnà in consimilem intemperiem abripiunt. Hinc nascitur funesta illa macies: cùm partes corporis nectare ac ambrosia illa diuina, quam à corde temperato accipere solent, spoliantur. Indita partibus naturalibus vis tunc satiscit: nam partes cunctæ exæstuant incendio, ita, vt non possit alimenta coquere, sed potiùs euanescat vi incendij in tenues auras. Vltimò diximus in definitione, Orta ab vlcere pulmonis: hoc enim obtinet rationem causæ coniunctæ Tabis. huius autem causæ sunt, apertio, erosio, vel ruptio alicuius vasis pulmonum. Horum autem causæ sunt tum antecedentes, tum procatarcticæ, quæ vim habent aperiendi, rodendi, vel vlcerandi. Nascitur hæc vera phthisis ex vlcere pulmonum. Omne vlcus fit à causa mordente ac lacerante vnionem partis, ac deterit quid suâ illâ acerrimâ vi, ab ipsa parte, nam ita discriminatur à vulnere. Hoc autem ei euenitã salsa actiue materia: nam suauis pituita ac sanguis

Dubium.

Libro De internis passionibus.

Definitio, & eius explicatio.

CAVSÆ.

subscribit Aretæus. Vitetur aër fumosus, & ventosus, & nimium madens: nisi acris succus in vitio sit. Euaporatio fiat ex aceto in quo coxit santalum, rosa, caphura. Consternatur solum pampinis, salice, quercu. Sanguinei colores ne oculos feriant. Ineunte morbo parca manu detur sorbitio: imò inedia est hìc vtilis. audet hìc Cælius Aurelianus triduanam inediam præscribere. Sint alimenta frigida actu & vi: nam calor sanguinem euocat. Vbi à rupto vase venit malum, vtetur ptisana cum amylo, vel pomo cotoneo: lutea ouorum comedat, inquit Trallianus, & panatella vtatur. Ab oleo & multo sale caueat. Farina oryzæ ex decocto cydoniorũ malorum & palmularum. si non tussit, cum aceto: nam, inquit Aretæus, per varia eundum. Fiat pulticula ex biscocto pane in puluerem tuso. Coque cibos cum omphacio. Si ament, edendi libidinem extinguant coctâ lactucâ cum aceto, & spinachiâ, acetosâ, portulacâ. vita nitrosa. Post septimum diem pulli concedantur, vbi non ampliùs expuit sanguinem. nam istis, authore Aretæo, minimè ea quæ ægrè concoquuntur danda sunt. Pedes etiam suum, & & pisces saxatiles, aceto adiecto inter coquendum. Si lacti assueuit, inquit Trallianus, sumat id, modò non febricitet. Cotonea & pyra concede. Pistacia & malum punicum reiicit Trallianus. Si summum periculũ in metu est ob sanguinis effusionem, tunc, inquit Aretæus, iniucundis ac ægrè mitigabilibus etiam vtemur, modò salutem adferant. tunc gallâ aridâ tritâ cibi aspergantur. oua crassiùs cocta, cum malicorio aut gallâ exhibe. & potus sit paucus. Hæc stringunt & refrigerant. Sin sanguinem & spiritum velis crassiorem efficere, lac, amylum, & alica proderunt: & hæc misce cum lacte. sed hæc sorbitio non sit liquida: adde palmulas. Coquitur far in lacte, cum malicorio. Sed cautio sit, nam immoderatus siccantium vsus, tussi quibusdam venas lacerauit. hìc, ne quid nimis: nam infida sunt hæc mala. Vbi ab erosione prouenit malum, vitet acria & acida, detur ptisana, malua, amylum. Et si non febricitat, vtile erit lac, tragacanthum, & lactuca. His septimo die, nam titubant horum vires, gallinæ concedantur sine sale. Rarò euenit vt calor his non oboriatur, nam acris

Cibus.

Cautio.

plerumque catarrhus in vitio est, vbi ab erosione vitium est. Dentur astaci & pisces duri, pedes suilli, pomacei fructus cocti madentes, non stringentes, & passulæ, portulaca, cucurbita, plantago, vituli extrema, cuniculi, sed parcè: cancri in lacte vel aqua hordei cocti, pyra, pruna acida & cerasa condita. sumat manè semen papaueris; & os riget diacodio; vel ore contineat conseruam rosarum. Lac caprillum sanguinem crassiorem reddit, & siccam intemperiem castigat. Lac chalybeatum siccat madentes nimium pulmones, & vnà absterget. Gallinæ assandæ venter rebus adstringentibus infarciatur. Sed Oribasius cùm prouenit malum ex destillatione, vult ægrum ali solâ sorbitione austerorum fructuum. Acidum lac in quo coxere lapilli fluuiatiles. oua ex aceto cocta. Pro ientaculo sumat pulticulam factam ex aqua roris solis & ex farina auenæ. Vel fiat puls ex lacte cocto cum farina hordei & semine papaueris. Rases iubet vt rhus obsoniorum & agrestam cibis misceamus, & interdum terram sigillatam. Portulaca confert. Mesue laudat leporem. oryza. Sorbeat dormiturus ptisanæ patinam cum conserua rosarum veteri: & manè sumat ouum cum succini drachma. Abstineat ab omnibus flatulentis, vt à leguminibus, à frixis in sartagine, ab acribus, à musto, pomis crudis, à carnibus antiquis sale conditis. Non comedat vbi cruditas restat. abstineat ab vsu petroselini Macedonici, salsamentis, & à caseo veteri: hæc enim rupto vasi bellum indixere. Sin à rupta vena periclitatur, caueat à satietate, à crudis, & à vino meraco, à flatulentis, ab ira, nec leuet pondera manu; ventrem ne cohibeat, nec vllas euacuationes solemnes. Si ab exercitio sanguinem expuit, caueat à clamore, & à venere. Potus, inquit Aretæus, omnino parcissimus esto. Incoque ceruisiæ masticen. Accipe amyli, coralli rubri, gummi Arabici & tragacanthi, cuiusque drachmam: coque in libris decem aquæ chalybeatæ, ad tertiæ partis consumptionem, & cola: pro potu. Ad sitim vtatur sirupo de rosis siccis, vel cotoneorum ex aqua chalybeata. Quidam, inquit Trallianus, toto anno à vino abstinuit, solo lacte contentus, cui interdum farinam incoquebat; euasit, cùm etiam pus excerneret. Balneũ & venerem vitet. Fricentur

Potus.

tur brachia, crura; & vincula interdum his iniice. Silentium his prodest, atque exigua respiratio. Lecto decumbat non tremulo, sed firmo: concussio enim malum exasperat. non nimium sit profundus ac cedens lectus, nam nimium calere non debet. sit sublimior decubitus, & supinus, attamen omnis molestia absit. Aluus quotidie faciat officium: sin minùs, excitetur tamarindis, cassiâ, sirupo rosato, rhabarbaro, myrobalanis, vel assumat terebinthinam mole nucis. Ante cœnam & prandium assumat toto anno semunciam conseruæ rosarum veteris, & interdum addat parum terræ lemniæ. Caput sæpè lauetur vespertino tempore, cùm non ampliùs egredietur domum, ex decocto florum chamæmelorum, & agarici drachmæ: agaricum linteo innectatur, & postea exprime. Et caput aspergatur puluere ex ladano, santalis, rosis rubris, iride, gummi iuniperino, caryophyllis. Si periculum sit ne à catarrho sanguinem spuat, sumat in ore cùm ingreditur lectum quantitatem ciceris ex bolo: nam præseruat citra periculum: quamuis cum periculo curet. Nouas cicatrices, dicit Aretæus, solidabimus gestationibus, mollibus frictionibus, peregrinationibus, animi oblectamētis, cibis variis atque vsitatis. Igitur hoc modo hominem instaurare, carneque replere, & nouâ cicatrice solidare necesse est. Ad virium robur fiat conditum: accipe conseruæ rosarum antiquæ vncias duas: conseruæ radicum symphyti maioris vnciam: margaritarum splendidarum, coralli rubri loti cum aqua rosarum & subtilissimè puluerisati, cuiusque drachmam: cum sirupo de symphyto fiat conditum. Sub noctem contineat hos trochiscos sub lingua; Accipe terræ sigillatæ semunciam: gummi Arabici, tragacanthi, amyli, cuiusque drachmam: macis scriptulum: spicæ nardi semiscriptulum: penidiorum vnciam, misce, & cum sirupo myrtino fiant trochisci instar lupulorum. Electarium de styrace, Accipe passularum exacinatarum, & cribro setaceo transmissarum vnciam: glycyrrhizæ rasæ & subtilissimè puluerisatæ drachmas sex: ligni aloës, nucis moscatæ, cumini, cuiusque scriptulos duos, & grana quindecim: styracis calamitidis sesquidrachmam: boli Armeniæ præparati drachmas duas: sacchari in aqua

Empirica.

Electariū de styrace.

betonicæ dissoluti quod satis sit vt fiat electarium in tabulis. Excipe adstringentia melle, vel sirupo myrtino, vel sirupo papaueris. Si in potu exhibere quid velis, id misce cum succo portulacæ, granatorum, vel polygoni, vel cum lacte vitulato, aut cum aqua distillata limacum. Accipe aquæ ex limacibus distillatæ libram: coletur per manicam, cum conseruæ rosaceæ & consolidæ vnciis tribus, & santali citrini scriptulo: ac spicæ semiscriptulo.. In initio ad grumos sanguinis soluendos sumat acetum cum aqua ita temperatum vt bibi possit, & adiice coagulum ciceris mole. Corallū torreatur, & in aceto extinguatur. Accipe conseruæ rosaceæ antiquæ vncias duas: conseruæ radicū symphyti vnciam: pulueris diatragacanthi frigidi, & diapapaueris, singulorum scriptulum: trochiscorum de terra sigillata, vel de carabe, aut de spodio semiscriptulum: sacchari rosati tabulati, quantum sufficit vt fiat tabulatū. Et superbibat aquam equiseti: vel da dormituro drachmam trochiscorum de electro. validè sistit sanguinem. Succus vrticæ bibitus quibusdam secretum remedium habetur. propinant diebus sex succi illius vncias quattuor; & iusculo pulli & veruecis incoquunt ipsam vrticam. Alij præbent succum centinodiæ. Puluis mororum siccatorum. thus cum succo millefolij. Antiquus Empiricus Marcellus coquit sanguinem bubulum vel hœdinum cum aceto, vult vt per cochleare assiduè gustetur. Succus cauliculorum rubi in sole ad mellaginem redactus. Althææ radicis decoctum, inquit Oribasius, & mentastri, ilicò supprimunt sanguinem. Centaurei maioris ex aqua dantur drachmæ duæ si febricitarint; alioqui ex vino. Grumos abigit thymus ex aceto coctus. Decoctum radicis symphyti datur cum eiusdem radicis puluere. Accipe myrrhæ drachmas tres: croci drachmam: opij drachmas duas: thuris drachmas duas cum dimidia: seminis hyoscyami albi drachmas duas: corticum radicum hyoscyami albi drachmas duas: Cortex tenuissimè per se cribretur, dein crocū, hyoscyami semen, myrrha, thus: quibus misce opium pridie aquâ maceratū: subinde exiguum aquæ adiicitur: fiant exigui trochisci, pondere duorum scriptulorum: dantur in noctem ex aquæ cyathis tribus.

subscribit Aretæus. Vitetur aër fumosus, & ventosus, & nimium madens: nisi acris succus in vitio sit. Euaporatio fiat ex aceto in quo coxit santalum, rosa, caphura. Consternatur solum pampinis, salice, quercu. Sanguinei colores ne oculos feriant. Ineunte morbo parca manu detur sorbitio: imò inedia est hic vtilis. audet hic Cælius Aurelianus triduanam inediam præscribere. Sint alimenta frigida actu & vi: nam calor sanguinem euocat. Vbi à rupto vase venit malum, vtetur ptisana cum amylo, vel pomo cotoneo: lutea ouorum comedat, inquit Trallianus, & panatella vtatur. Ab oleo & multo sale caueat. Farina oryzæ ex decocto cytoniorũ malorum & palmularum. si non tussit, cum aceto: nam, inquit Aretæus, per varia eundum. Fiat pulticula ex biscocto pane in puluerem tuso. Coque cibos cum omphacio. Si sament, edendi libidinem extinguant coctâ lactucâ cum aceto, & spinachiâ, acetosâ, portulacâ. vita nitrosa. Post septimum diem pulli concedantur, vbi non ampliùs expuit sanguinem. nam istis, authore Aretæo, minimè ea quæ ægrè concoquuntur danda sunt. Pedes etiam suum, & & pisces saxatiles, aceto adiecto inter coquendum. Si lacti assueuit, inquit Trallianus, sumat id, modò non febricitet. Cotonea & pyra concede. Pistacia & malum punicum reiicit Trallianus. Si summum periculũ in metu est ob sanguinis effusionem, tunc, inquit Aretæus, iniucundis ac ægrè mitigabilibus etiam vtemur, modò salutem adferant. tunc gallâ aridâ tritâ cibi aspergantur. oua crassiùs cocta, cum malicorio aut gallâ exhibe. & potus sit paucus. Hæc stringunt & refrigerant. Sin sanguinem & spiritum velis crassiorem efficere, lac, amylum, & alica proderunt: & hæc misce cum lacte. sed hæc sorbitio non sit liquida: adde palmulas. Coquitur far in lacte, cum malicorio. Sed cautio sit, nam immoderatus siccantium vsus, tussi quibusdam venas lacerauit. hîc, ne quid nimis: nam infida sunt hæc mala. Vbi ab erosione prouenit malum, vitet acria & acida, detur ptisana, malua, amylum. Et si non febricitat, vtile erit lac, tragacanthum, & lactuca. His septimo die, nam titubant horum vires, gallinæ concedantur sine sale. Rarò euenit vt calor his non oboriatur, nam acris

Cibus.

Cautio.

plerumque catarrhus in vitio est, vbi ab erosione vitium est. Dentur astaci & pisces duri, pedes suilli, pomacei fructus cocti madentes, non stringentes, & passulæ, portulaca, cucurbita, plantago, vituli extrema, cuniculi, sed parcè: cancri in lacte vel aqua hordei cocti, pyra, pruna acida & cerasa condita. sumat manè semen papaueris; & os riget diacodio; vel ore contineat conseruam rosarum. Lac caprillum sanguinem crassiorem reddit, & siccam intemperiem castigat. Lac chalybeatum siccat madentes nimium pulmones, & vnà absterget. Gallinæ assandæ venter rebus adstringentibus infarciatur. Sed Oribasius cùm prouenit malum ex destillatione, vult ægrum ali solâ sorbitione austeiorum fructuum. Acidum lac in quo coxere lapilli fluuiatiles. oua ex aceto cocta. Pro ientaculo sumat pulticulam factam ex aqua roris solis & ex farina auenæ. Vel fiat puls ex lacte cocto cum farina hordei & semine papaueris. Rases iubet vt rhus obsoniorum & agrestam cibis misceamus, & interdum terram sigillatam. Portulaca confert. Mesue laudat leporem. oryza. Sorbeat dormiturus ptisanæ patinam cum conserua rosarum veteri: & manè sumat ouum cum succini drachma. Abstineat ab omnibus flatulentis, vt à leguminibus, à frixis in sartagine, ab acribus, à musto, pomis crudis, à carnibus antiquis sale conditis. Non comedat vbi cruditas restat. abstineat ab vsu petroselini Macedonici, salsamentis, & à caseo veteri: hæc enim rupto vasi bellum indixere. Sin à rupta vena periclitatur, caueat à satietate, à crudis, & à vino meraco, à flatulentis, ab ira, nec leuet pondera manu; ventrem ne cohibeat, nec vllas euacuationes solemnes. Si ab exercitio sanguinem expuit, caueat à clamore, & à venere. Potus, inquit Aretæus, omnino parcissimus esto. Incoque ceruisiæ masticen. Accipe amyli, coralli rubri, gummi Arabici & tragacanthi, cuiusque drachmam: coque in libris decem aquæ chalybeatæ, ad tertiæ partis consumptionem, & cola: pro potu. Ad sitim vtatur sirupo de rosis siccis, vel cotoneorum ex aqua chalybeata. Quidam, inquit Trallianus, toto anno à vino abstinuit, solo lacte contentus, cui interdum farinam incoquebat; euasit, cùm etiam pus excerneret. Balneũ & venerem vitet. Fricentur

Potus.

tur brachia, crura; & vincula interdum his iniice. Silentium his prodest, atque exigua respiratio. Lecto decumbat non tremulo, sed firmo : concussio enim malum exasperat. non nimium sit profundus ac cedens lectus, nam nimium calere non debet. sit sublimior decubitus, & supinus, attamen omnis molestia absit. Aluus quotidie faciat officium: sin minùs, excitetur tamarindis, cassiâ, sirupo rosato, rhabarbaro, myrobalanis, vel assumat terebinthinam mole nucis. Ante cœnam & prandium assumat toto anno semunciam conseruæ rosarum veteris, & interdum addat parum terræ lemniæ. Caput sæpè lauetur vespertino tempore, cùm non ampliùs egredietur domum, ex decocto florum chamæmelorum, & agarici drachmæ: agaricum linteo innectatur, & postea exprime. Et caput aspergatur puluere ex ladano, santalis, rosis rubris, iride, gummi iuniperino, caryophyllis. Si periculum sit ne à catarrho sanguinem spuat, sumat in ore cùm ingreditur lectum quantitatem ciceris ex bolo: nam præseruat citra periculum : quamuis cum periculo curet. Nouas cicatrices, dicit Aretæus, solidabimus gestationibus, mollibus frictionibus, peregrinationibus, animi oblectamẽtis, cibis variis atque vsitatis. Igitur hoc modo hominem instaurare, carneque replere, & nouâ cicatrice solidare necesse est. Ad virium robur fiat conditum : accipe conseruæ rosarum antiquæ vncias duas: conseruæ radicum symphyti maioris vnciam: margaritarum splendidarum, coralli rubei loti cum aqua rosarum & subtilissimè puluerisati, cuiusque drachmam: cum sirupo de symphyto fiat conditum.

EMPIRICA. Sub noctem contineat hos trochiscos sub lingua; Accipe terræ sigillatæ semunciam : gummi Arabici, tragacanthi, amyli, cuiusque drachmam: macis scriptulum: spicæ nardi semiscriptulum : penidiorum vnciam, misce, & cum sirupo myrtino fiant trochisci instar lupulorum.

Electariũ de styrace. Electarium de styrace, Accipe passularum exacinatarum, & cribro setaceo transmissarum vnciam: glycyrrhizæ rasæ & subtilissimè puluerisatæ drachmas sex : ligni aloës, nucis moscatæ, cumini, cuiusque scriptulos duos, & grana quindecim : styracis calamitidis sesquidrachmam : boli Armeniæ præparati drachmas duas: sacchari in aqua betonicæ dissoluti quod satis sit vt fiat electarium in tabulis. Excipe adstringentia melle, vel sirupo myrtino, vel sirupo papaueris. Si in potu exhibere quid velis, id misce cum succo portulacæ, granatorum, vel polygoni, vel cum lacte vitulato, aut cum aqua distillata limacum. Accipe aquæ ex limacibus distillatæ libram : coletur per manicam, cum conseruæ rosaceæ & consolidæ vnciis tribus, & santali citrini scriptulo : ac spicæ semiscriptulo.. In initio ad grumos sanguinis soluendos sumat acetum cum aqua ita temperatum vt bibi possit, & adiice coagulum ciceris mole. Corallũ torreatur, & in aceto extinguatur. Accipe conseruæ rosaceæ antiquæ vncias duas : conseruæ radicũ symphyti vnciam: pulueris diatragacanthi frigidi, & diapapaueris, singulorum scriptulum: trochiscorum de terra sigillata, vel de carabe, aut de spodio semiscriptulum: sacchari rosati tabulati, quantum sufficit vt fiat tabulatũ. Et superbibat aquam equiseti : vel da dormituro drachmam trochiscorum de electro. validè sistit sanguinem. Succus vrticæ bibitus quibusdam secretum remedium habetur. propinant diebus sex succi illius vncias quatuor; & iusculo pulli & verueccis incoquunt ipsam vrticam. Alij præbent succum centinodiæ. Puluis mororum siccatorum. thus cum succo millefolij. Antiquus Empiricus Marcellus coquit sanguinem bubulum vel hœdinum cum aceto, vult vt per cochleare assiduè gustetur. Succus cauliculorum rubi in sole ad mellaginem redactus. Althææ radicis decoctum, inquit Oribasius, & mentastri, ilicò supprimunt sanguinem. Centaurei maioris ex aqua dantur drachmæ duæ si febricitarint; alioqui ex vino. Grumos abigit thymus ex aceto coctus. Decoctum radicis symphyti datur cum eiusdem radicis puluere. Accipe myrrhæ drachmas tres: croci drachmam : opij drachmas duas : thuris drachmas duas cum dimidia : seminis hyoscyami albi drachmas duas : corticum radicum hyoscyami albi drachmas duas: Cortex tenuissimè per se cribretur, dein crocũ, hyoscyami semen, myrrha, thus : quibus misce opium pridie aquâ maceratũ: subinde exiguum aquæ adiicitur : fiant exigui trochisci, pondere duorum scriptulorum: dantur in noctem ex aquæ cyathis tribus.

Marcellus

subscribit Aretæus. Vitetur aër fumosus, & ventosus, & nimium madens: nisi acris succus in vitio sit. Euaporatio fiat ex aceto in quo coxit santalum, rosa, caphura. Consternatur solum pampinis, salice, quercu. Sanguinei colores ne oculos feriant. Ineunte morbo parca manu detur sorbitio: imò inedia est hic vtilis. audet hic Cælius Aurelianus triduanam inediam præscribere. Sint alimenta frigida actu & vi: nam calor sanguinem euocat. Vbi à rupto vase venit malum, vtetur ptisana cum amylo, vel pomo cotoneo: lutea ouorum comedat, inquit Trallianus, & panatella vtatur. Ab oleo & multo sale caueat. Farina oryzæ ex decocto cytonioru͂ malorum & palmularum. si non tussit, cum aceto: nam, inquit Aretæus, per varia eundum. Fiat pulticula ex biscocto pane in puluerem tuso. Coque cibos cum omphacio. Si fament, edendi libidinem extinguant coctâ lactucâ cum aceto, & spinachiâ, acetosâ, portulacâ. vita nitrosa. Post septimum diem pulli concedantur, vbi non ampliùs expuit sanguinem. nam istis, authore Aretæo, minimè ea quæ ægrè concoquuntur danda sunt. Pedes etiam suum, & & pisces saxatiles, aceto adiecto inter coquendum. Si lacti assueuit, inquit Trallianus, sumat id, modò non febricitet. Cotonea & pyra concede. Pistacia & malum punicum reiicit Trallianus. Si summum periculu͂ in metu est ob sanguinis effusionem, tunc, inquit Aretæus, iniucundis ac ægrè mitigabilibus etiam vtemur, modò salutem adferant. tunc gallâ aridâ tritâ cibi aspergantur. oua crassiùs cocta, cum malicorio aut gallâ exhibe. & potus sit paucus. Hæc stringunt & refrigerant. Sin sanguinem & spiritum velis crassiorem efficere, lac, amylum, & alica proderunt: & hæc misce cum lacte. sed hæc sorbitio non sit liquida: adde palmulas. Coquitur far in lacte, cum malicorio. Sed cautio sit, nam immoderatus siccantium vsus, tussi quibusdam venas lacerauit. hîc, ne quid nimis: nam infida sunt hæc mala. Vbi ab erosione prouenit malum, vitet acria & acida, detur ptisana, malua, amylum. Et si non febricitat, vtile erit lac, tragacanthum, & lactuca. His septimo die, nam titubant horum vires, gallinæ concedantur sine sale. Rarò euenit vt calor his non oboriatur, nam acris pleumque catarrhus in vitio est, vbi ab erosione vitium est. Dentur astaci & pisces duri, pedes suilli, pomacei fructus cocti madentes, non stringentes, & passulæ, portulaca, cucurbita, plantago, vituli extrema, cuniculi, sed parcè: cancri in lacte vel aqua hordei cocti, pyra, pruna acida & cerasa condita. sumat manè semen papaueris; & os riget diacodio; vel ore contineat conseruam rosarum. Lac caprillum sanguinem crassiorem reddit, & siccam intemperiem castigat. Lac chalybeatum siccat madentes nimium pulmones, & vnà absterget. Gallinæ assandæ venter rebus adstringentibus infarciatur. Sed Oribasius cùm prouenit malum ex destillatione, vult ægrum ali solâ sorbitione austeriorum fructuum. Acidum lac in quo coxere lapilli fluuiatiles. oua ex aceto cocta. Pro ientaculo sumat pulticulam factam ex aqua roris solis & ex farina auenæ. Vel fiat puls ex lacte cocto cum farina hordei & semine papaueris. Rases iubet vt rhus obsoniorum & agrestam cibis misceamus, & interdum terram sigillatam. Portulaca confert. Mesue laudat leporem. oryza. Sorbeat dormiturus ptisanæ patinam cum conserua rosarum veteri: & manè sumat ouum cum succini drachma. Abstineat ab omnibus flatulentis, vt à leguminibus, à frixis in sartagine, ab acribus, à musto, pomis crudis, à carnibus antiquis sale conditis. Non comedat vbi cruditas restat. abstineat ab vsu petroselini Macedonici, salsamentis, & à caseo veteri: hæc enim rupto vasi bellum indixere. Sin à rupta vena periclitatur, caueat à satietate, à crudis, & à vino meraco, à flatulentis, ab ira, nec leuet pondera manu; ventrem ne cohibeat, nec vllas euacuationes solemnes. Si ab exercitio sanguinem expuit, caueat à clamore, & à venere. Potus, inquit Aretæus, omnino parcissimus esto. Incoque ceruisiæ masticen. Accipe amyli, coralli rubri, gummi Arabici & tragacanthi, cuiusque drachmam: coque in libris decem aquæ chalybeatæ, ad tertiæ partis consumptionem, & cola: pro potu. Ad sitim vtatur sirupo de rosis siccis, vel cotoneorum ex aqua chalybeata. Quidam, inquit Trallianus, toto anno à vino abstinuit, solo lacte contentus, cui interdum farinam incoquebat; euasit, cùm etiam pus excerneret. Balneu͂ & venerem vitet. Fricentur

Cibus. Cautio. Potus.

tur brachia, crura; & vincula interdum his iniice. Silentium his prodest, atque exigua respiratio. Lecto decumbat non tremulo, sed firmo: concussio enim malum exasperat. non nimium sit profundus ac cedens lectus, nam nimium calere non debet. sit sublimior decubitus, & supinus, attamen omnis molestia absit. Aluus quotidie faciat officium: sin minùs, excitetur tamarindis, cassiâ, sirupo rosato, rhabarbaro, myrobalanis, vel assumat terebinthinam mole nucis. Ante cænam & prandium assumat toto anno semunciam conseruæ rosarum veteris, & interdum addat parum terræ lemniæ. Caput sæpè lauetur vespertino tempore, cùm non ampliùs egredietur domum, ex decocto florum chamæmelorum, & agarici drachmæ: agaricum linteo innectatur, & postea exprime. Et caput aspergatur puluere ex ladano, santalis, rosis rubris, iride, gummi iuniperino, caryophyllis. Si periculum sit ne à catarrho sanguinem spuat, sumat in ore cùm ingreditur lectum quantitatem ciceris ex bolo: nam præseruat citra periculum: quamuis cum periculo curet. Nouas cicatrices, dicit Aretæus, solidabimus gestationibus, mollibus frictionibus, peregrinationibus, animi oblectamẽtis, cibis variis atque vsitatis. Igitur hoc modo hominem instaurare, carneque replere, & nouâ cicatrice solidare necesse est. Ad virium robur fiat conditum: accipe conseruæ rosarum antiquæ vncias duas: conseruæ radicum symphyti maioris vnciam: margaritarum splendidarum, coralli rubri loti cum aqua rosarum & subtilissimè puluerisati, cuiusque drachmam: cum sirupo de symphyto fiat conditum. Sub noctem contineat hos trochiscos sub lingua; Accipe terræ sigillatæ semunciam: gummi Arabici, tragacanthi, amyli, cuiusque drachmam: macis scriptulum: spicæ nardi semiscriptulum: penidiorum vnciam, misce, & cum sirupo myrtino fiant trochisci instar lupulorum. Electarium de styrace, Accipe passularum exacinatarum, & cribro setaceo transmissarum vnciam: glycyrrhizæ rasæ & subtilissimè puluerisatæ drachmas sex: ligni aloës, nucis moscatæ, cumini, cuiusque scriptulos duos, & grana quindecim: styracis calamitidis sesquidrachmam: boli Armeniæ præparati drachmas duas: sacchari in aqua

Empirica.

Electariũ de styrace.

betonicæ dissoluti quod satis sit vt fiat electarium in tabulis. Excipe adstringentia melle, vel sirupo myrtino, vel sirupo papaueris. Si in potu exhibere quid velis, id misce cum succo portulacæ, granatorum, vel polygoni, vel cum lacte vitulato, aut cum aqua distillata limacum. Accipe aquæ ex limacibus distillatæ libram: coletur per manicam, cum conseruæ rosaceæ & consolidæ vnciis tribus, & santali citrini scriptulo: ac spicæ semiscriptulo. In initio ad grumos sanguinis soluendos sumat acetum cum aqua ita temperatum vt bibi possit, & adiice coagulum ciceris mole. Corallũ torreatur, & in aceto extinguatur. Accipe conseruæ rosaceæ antiquæ vncias duas: conseruæ radicũ symphyti vnciam: pulueris diatragacanthi frigidi, & diapapaueris, singulorum scriptulum: trochiscorum de terra sigillata, vel de carabe, aut de spodio semiscriptulum: sacchari rosati tabulati, quantum sufficit vt fiat tabulatũ. Et superbibat aquam equiseti: vel da dormituro drachmam trochiscorum de electro. validè sistit sanguinem. Succus vrticæ bibitus quibusdam secretum remedium habetur. propinant diebus sex succi illius vncias quattuor; & iusculo pulli & veruecis incoquunt ipsam vrticam. Alij præbent succum centinodiæ. Puluis mororum siccatorum. thus cum succo millefolij. Antiquus Empiricus Marcellus coquit sanguinem bubulum vel hœdinum cum aceto, vult vt per cochleare assiduè gustetur. Succus cauliculorum rubi in sole ad mellaginem redactus. Althææ radicis decoctum, inquit Oribasius, & mentastri, ilicò supprimunt sanguinem. Centaurei maioris ex aqua dantur drachmæ duæ si febricitarint; alioqui ex vino. Grumos abigit thymus ex aceto coctus. Decoctum radicis symphyti datur cum eiusdem radicis puluere. Accipe myrrhæ drachmas tres: croci drachmam: opij drachmas duas: thuris drachmas duas cum dimidia: seminis hyoscyami albi drachmas duas: corticum radicum hyoscyami albi drachmas duas: Cortex tenuissimè per se cribretur, dein crocũ, hyoscyami semen, myrrha, thus: quibus misce opium pridie aquâ maceratũ, subinde exiguum aquæ adiicitur: fiant exigui trochisci, pondere duorum scriptulorum: dantur in noctem ex aquæ cyathis tribus.

Marcellus

subscribit Aretæus. Vitetur aër fumosus, & ventosus, & nimium madens: nisi acris succus in vitio sit. Euaporatio fiat ex aceto in quo coxit santalum, rosa, caphura. Consternatur solum pampinis, salice, quercu. Sanguinei colores ne oculos feriant. Ineunte morbo parca manu detur sorbitio: imò inedia est hic vtilis. audet hic Cælius Aurelianus triduanam inediam præscribere. Sint alimenta frigida actu & vi: nam calor sanguinem euocat. Vbi à rupto vase venit malum, vtetur ptisana cum amylo, vel pomo cotoneo: lutea ouorum comedat, inquit Trallianus, & panatella vtatur. Ab oleo & multo sale caueat. Farina oryzæ ex decocto cytoniorũ malorum & palmularum. si non tussit, cum aceto: nam, inquit Aretæus, per varia eundum. Fiat pulticula ex biscocto pane in puluerem tuso. Coque cibos cum omphacio. Si fament, edendi libidinem extinguant coctâ lactucâ cum aceto, & spinachiâ, acetosâ, portulacâ. vita nitrosa. Post septimum diem pulli concedantur, vbi non ampliùs expuit sanguinem. nam istis, authore Aretæo, minimè ea quæ ægrè concoquuntur danda sunt. Pedes etiam suum, & & pisces saxatiles, aceto adiecto inter coquendum. Si lacti assueuit, inquit Trallianus, sumat id, modò non febricitet. Cotonea & pyra concede. Pistacia & malum punicum reiicit Trallianus. Si summum periculũ in metu est ob sanguinis effusionem, tunc, inquit Aretæus, iniucundis ac ægrè mitigabilibus etiam vtemur, modò salutem adferant. tunc gallâ aridâ tritâ cibi aspergantur. oua crassiùs cocta, cum malicorio aut gallâ exhibe. & potus sit paucus. Hæc stringunt & refrigerant. Sin sanguinem & spiritum velis crassiorem efficere, lac, amylum, & alica proderunt: & hæc misce cum lacte. sed hæc sorbitio non sit liquida: adde palmulas. Coquitur far in lacte, cum malicorio. Sed cautio sit, nam immoderatus siccantium vsus, tussi quibusdam venas lacerauit. hîc, ne quid nimis: nam infida sunt hæc mala. Vbi ab erosione prouenit malum, vitet acria & acida, detur ptisana, malua, amylum. Et si non febricitat, vtile erit lac, tragacanthum, & lactuca. His septimo die, nam titubant horum vires, gallinæ concedantur sine sale. Raro euenit vt calor his non oboriatur, nam acris

Cibus. *Cautio.*

plerumque catarrhus in vitio est, vbi ab erosione vitium est. Dentur astaci & pisces duri, pedes suilli, pomacei fructus cocti madentes, non stringentes, & passulæ, portulaca, cucurbita, plantago, vituli extrema, cuniculi, sed parcè: cancri in lacte vel aqua hordei cocti, pyra, pruna acida & cerasa condita. sumat manè semen papaueris; & os riget diacodio; vel ore contineat conseruam rosarum. Lac capillum sanguinem crassiorem reddit, & siccam intemperiem castigat. Lac chalybeatum siccat madentes nimium pulmones, & vnà abstergit. Gallinæ assandæ venter rebus adstringentibus infarciatur. Sed Oribasius cùm prouenit malum ex destillatione, vult ægrum ali solâ sorbitione austerorum fructuum. Acidum lac in quo coxere lapilli fluuiatiles. oua ex aceto cocta. Pro ientaculo sumat pulticulam factam ex aqua roris solis & ex farina auenæ. Vel fiat puls ex lacte cocto cum farina hordei & semine papaueris. Rases iubet vt thus obsoniorum & agrestam cibis misceamus, & interdum terram sigillatam. Portulaca confert. Mesue laudat leporem. oryza. Sorbeat dormiturus ptisanæ patinam cum conserua rosarum veteri: & manè sumat ouum cum succini drachma. Abstineat ab omnibus flatulentis, vt à leguminibus, à frixis in sartagine, ab acribus, à musto, pomis crudis, à carnibus antiquis sale conditis. Non comedat vbi cruditas restat. abstineat ab vsu petroselini Macedonici, salsamentis, & à caseo veteri: hæc enim rupto vasi bellum indixere. Sin à rupta vena periclitatur, caueat à satietate, à crudis, & à vino meraco, à flatulentis, ab ira, nec leuet pondera manu; ventrem ne cohibeat, nec vllas euacuationes solemnes. Si ab exercitio sanguinem expuit, caueat à clamore, & à venere. Potus, inquit Aretæus, omnino parcissimus esto. Incoque ceruisiæ masticen. Accipe amyli, coralli rubri, gummi Arabici & tragacanthi, cuiusque drachmam: coque in libris decem aquæ chalybeatæ, ad tertiæ partis consumptionem, & cola: pro potu. Ad sitim vtatur sirupo de rosis siccis, vel cotoneorum ex aqua chalybeata. Quidam, inquit Trallianus, toto anno à vino abstinuit, solo lacte contentus, cui interdum farinam incoquebat; euasit, cùm etiam pus excerneret. Balneũ & venerem vitet. Fricentur

Potus.

tur brachia, crura; & vincula interdum his iniice. Silentium his prodest, atque exigua respiratio. Lecto decumbat non tremulo, sed firmo: concussio enim malum exasperat. non nimium sit profundus ac cedens lectus, nam nimium calere non debet. sit sublimior decubitus, & supinus, attamen omnis molestia absit. Aluus quotidie faciat officium: sin minùs, excitetur tamarindis, cassiâ, sirupo rosato, rhabarbaro, myrobalanis, vel assumat terebinthinam mole nucis. Ante cænam & prandium assumat toto anno semunciam conseruæ rosarum veteris, & interdum addat parum terræ lemniæ. Caput sæpè lauetur vespertino tempore, cùm non ampliùs egredietur domum, ex decocto florum chamæmelorum, & agarici drachmæ: agaricum linteo innectatur, & postea exprime. Et caput aspergatur puluere ex ladano, santalis, rosis rubris, iride, gummi iuniperino, caryophyllis. Si periculum sit ne à catarrho sanguinem spuat, sumat in ore cùm ingreditur lectum quantitatem ciceris ex bolo: nam præseruat citra periculum: quamuis cum periculo curet. Nouas cicatrices, dicit Aretæus, solidabimus gestationibus, mollibus frictionibus, peregrinationibus, animi oblectamẽtis, cibis variis atque vsitatis. Igitur hoc modo hominem instaurare, carneque replere, & nouâ cicatrice solidare necesse est. Ad virium robur fiat conditum: accipe conseruæ rosarum antiquæ vncias duas: conseruæ radicum symphyti maioris vnciam: margaritarum splendidarum, coralli rubri loti cum aqua rosarum & subtilissimè puluerisati, cuiusque drachmam: cum sirupo de symphyto fiat conditum. Sub noctem contineat hos trochiscos sub lingua; Accipe terræ sigillatæ semunciam: gummi Arabici, tragacanthi, amyli, cuiusque drachmam: macis scriptulum: spicæ nardi semiscriptulum: penidiorum vnciam, misce, & cum sirupo myrtino fiant trochisci instar lupulorum. Electarium de styrace, Accipe passularum exacinatarum, & cribro setaceo transmissarum vnciam: glycyrrhizæ rasæ & subtilissimè puluerisatæ drachmas sex: ligni aloës, nucis moscatæ, cumini, cuiusque scriptulos duos, & grana quindecim: styracis calamitidis sesquidrachmam: boli Armeniæ præparati drachmas duas: sacchari in aqua

Empirica.

Electariũ de styrace.

betonicæ dissoluti quod satis sit vt fiat electarium in tabulis. Excipe adstringentia melle, vel sirupo myrtino, vel sirupo papaueris. Si in potu exhibere quid velis, id misce cum succo portulacæ, granatorum, vel polygoni, vel cum lacte vitulato, aut cum aqua distillata limacum. Accipe aquæ ex limacibus distillatæ libram: coletur per manicam, cum conseruæ rosaceæ & consolidæ vnciis tribus, & santali citrini scriptulo: ac spicæ semiscriptulo.. In initio ad grumos sanguinis soluendos sumat acetum cum aqua ita temperatum vt bibi possit, & adiice coagulum ciceris mole. Corallũ torreatur, & in aceto extinguatur. Accipe conseruæ rosaceæ antiquæ vncias duas: conseruæ radicũ symphyti vnciam: pulueris diatragacanthi frigidi, & diapapaueris, singulorum scriptulum: trochiscorum de terra sigillata, vel de carabe, aut de spodio semiscriptulum: sacchari rosati tabulati, quantum sufficit vt fiat tabulatũ. Et superbibat aquam equiseti: vel da dormituro drachmam trochiscorum de electro. validè sistit sanguinem. Succus vrticæ bibitus quibusdam secretum remedium habetur. propinant diebus sex succi illius vncias quattuor; & iusculo pulli & verucis incoquunt ipsam vrticam. Alij præbent succum centinodiæ. Puluis mororum siccatorum. thus cum succo millefolij. Antiquus Empiricus Marcellus coquit sanguinem bubulum vel hœdinum cum aceto, vult vt per cochleare assiduè gustetur. Succus cauliculorum rubi in sole ad mellaginem redactus. Althææ radicis decoctum, inquit Oribasius, & mentastri, ilicò supprimunt sanguinem. Centaurei maioris ex aqua dantur drachmæ duæ si febricitarint, alioqui ex vino. Grumos abigit thymus ex aceto coctus. Decoctum radicis symphyti datur cum eiusdem radicis puluere. Accipe myrrhæ drachmas tres: croci drachmam: opij drachmas duas: thuris drachmas duas cum dimidia: seminis hyoscyami albi drachmas duas: corticum radicum hyoscyami albi drachmas duas: Cortex tenuissimè per se cribretur, dein crocũ, hyoscyami semen, myrrha, thus: quibus misce opium pridie aquâ maceratũ: subinde exiguum aquæ adiicitur: fiant exigui trochisci, pondere duorum scriptulorum: dantur in noctem ex aquæ cyathis tribus.

Marcellus

Marcellus empiricus hoc laudat: Accipe acaciæ, hipocistidos, balaustiorum, cuiusque drachmas duas: opij drachmā vnam. balaustium cribratur; cætera pridie macerata in aqua miscentur diligenter, vt fiant trochisci ad pondus semidrachmæ: dantur ad pondus surgendo drachmæ, ex cyathis duobus aquæ. Succus ligustri propinatur per triduū. succus vel puluis foliorum sabinæ, ex vino vetere picato, inquit Marcellus, sanat in vitæ discrimine constitutum. Succi basilici vulgaris dantur vnciæ duæ. Si calet admodùm, da succum portulacæ vel plantaginis. Si sanguis fuerit coagulatus in pulmone vel ventriculo, dabis oxymelitis vnciam: cum coaguli leporis vel hœdi granis quinque: adde aquæ saccharatæ vncias duas. misce. Aqua chalybeata coquatur cum tragacantho asso & gummi Arabico. Refert doctissimus ac diligentissimus D. Io. Schenckius, hoc puluere quendam curatum fuisse à Iulio Scaligero, quem descripserat ex Serapione, Accipit spodij, rosarum rubrarum, boli Armeniæ, terræ sigillatæ, haimatitis, singulorum semunciam: coralli rubri, carabes, margaritarum non perforatarum, cuiusque drachmas duas cum semisse: gummi, tragacanthi, singulorum drachmas duas: seminis papaueris, portulacæ, seminis maluæ, seminis rosarum rubrarū; seminis arnoglossæ, cornu cerui combusti, amyli torrefacti, cuiusque drachmas tres: terantur, misceantur, fiat puluis. Huius dosis drachmæ tres. datur cum aqua pluuiali. Bononiensis Medicus celeberrimus hoc in secretis habebat: accipiebat seminis hyoscyami albi, seminis papaueris albi cuiusque drachmas decem: terræ sigillatæ, corallorum rubrorum, singulorum drachmas quinque: sacchari rosati antiquissimi, quantum satis est vt fiat electarium. dosis huius est semidrachma manè & vesperi. hinc crassior redditur sanguis. Io. Crato Medicus Cæsaris huic præfert vsum diuturnum chamædryos. Accipe fimi murini scriptulos duos, anisorum semidrachmam: fiat puluis tenuis: sumat totum cum aqua plantaginis. Accipe testam oui crudi, abstrahe internam membranam: calcina: da duas drachmas ex sirupo de rosis siccis; vel ex semuncia sirupi de portulaca aut de myrtillis. Mesue iubet vt manè sumat semen psyllij assum & conquassatum in aqua rosata, cum coriandro asso. eodem modo etiam semen portulacæ cum aqua rosarum. hæc incrassant sanguinem. Ita etiam semen retorridum papaueris concutitur cum aqua expressionis portulacæ, dum fiat muccaginosa. sic & semen hyoscyami. Bolus Armeniæ cum succo plantaginis. Decoctum cancrorum & hordei cum sirupo de papauere. Aqua è floribus ligustri, vel ex foliis quercus, vel equiseti, datur ad vncias sex cum saccharo. Accipe carnium limacum coctarum in vino austero, & in aqua plantaginis, nimirum libris duabus: conseruæ rosarum, & consolidæ maioris, cuiusque libram: fiat distillatio. accipe huius liquoris distillati libram: sacchari vncias duas: santali flaui scriptulum: traiice per manicam. Guttulæ aliquot olei sulphuris cum aqua bursæ pastoris vel plantaginis. Ad virium robur, accipe conseruæ cornorum, symphyti, rosarum, cuiusque vncias duas: specierū diarrhodonis abbatis, diatragacanti frigidi, trium santalorum, aromatici rosati, singulorū drachmam: cornu cerui, coralli puluerisati, cuiusque duas drachmas: trochiscorum de terra lemnia, & de spodio, & de succino, singulorum drachmam: seminis acetosæ, portulacæ, plantaginis, cuiusque sesquidrachmam: vini granatorum, succi plantaginis, singulorum vncias quatuor: decocti duarum turturum & vnius perdicis libras quattuor: micam panis infusam vino granatorum, & cum carne vnius capi fiat distillatio: Illud ius traiice per manicam Hippocratis. Looch de portulaca cum philonio Persico. accipe theriacæ aut diacurcumæ drachmam: coaguli leporis scriptulum: cum aqua scabiosæ vel hyssopi: id soluit grumos sanguinis. vel aqua nasturtij pota. Alexis laudat fimum muris potum cum succo plantaginis & saccharo. Stringes, Accipe sirupi myrti[illegible] & papaueris, cuiusque vnciam: boli scriptulum. sumat noctu. Cinerem corticis suberis sumat ex aqua vel vino. Accipe mumiæ drachmam, succi equiseti vnciam: aquæ equiseti sescunciam: bibat frigidè. Hactenus de sputo sanguinis.

Serap. 1. tract. 3 5.

Ad vires.

CAPVT

CAPVT VII.

DE PHTHISI, *hoc est* TABE.

Varia nominis significatio: nam Tres tabis species.

CVM Tabes generaliter accepta, sit viuentis corporis ex siccitate consumptio, tres eius species aput authores celebratæ fuere: quarum vna Atrophia dicitur, in qua totum corpus suo nutricatu fraudatur. quamuis ab affectu tali interdū vel peculiaris aliqua pars gracilescat, cùm ea sola suo fraudatur genio. Hæc nasci solebat à concepta intemperie valida; vt cùm pulmo squalet & ardet: vel cùm partis neruus resoluitur. Secunda eius species est, cùm corpus prauis circumfluit succis, quos cùm partes non in sui nutricatum prolectant, corpus arescit. Hoc est quod dicit Hippocrates, qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas. hoc est, quibus cacochymia obsita [illegible] viscera, his nō attrahitur is sanguis à partibus corporis carneis: vnde illæ frigidæ fiunt: nam tantum habent partes caloris, quantum habent sanguinis. Tertia species Tabis est Phthoë, hoc est corruptio, vt interpretatur Cælius Aurelianus, quæ plerumque vlcus pulmonis consequitur, & per excellentiam Phthisis & Tabes dicitur: de qua nos hîc agemus. Dicitur Aretæo φθοὴ, νόσος, & φθίσις, quando ab empyemate, vel illapso pure corroditur pulmo. Dicitur autem Phthisis ἀπὸ τοῦ φθίνειν, decrescere. Athenienses propriè hoc malum φθόην dixere, hoc est, corruptionem. appellatur etiam θερίαμα. Hippocrates recenset etiā tres species Tabis; vnam quæ fit à fluxu materiæ pituitosæ à capite in pulmones: secundam à labore; tertiam à spinali medulla, ex qua luxuriosi in primis laborant. Sed nos agamus de ea, quæ à pulmone exulcerato nascitur, cui consectaria est febris. quam ita definimus: Phthisis est totius corporis accisio, orta ab vlcere pulmonis. Dixi esse accisionem corporis totius: immutatur enim corpus in charactere & mole, nam affligitur pars princeps, cuius officio vita carere nequit. Hæc autem macilentia dum nondum officit actionibus corporis, est symptoma in mutata qualitate. Consistit enim hoc qualitatis symptoma in mutata naturali mole & charactere. Potest autem hæc macilentia tandem in censum morborum venire, cùm ingrauescens eò peruenit, vt corporis actioni officiat. Sed dicet quis, Si macilentia hæc est symptoma, igitur vlcere remoto, cedere ea deberet, nam symptoma sequitur morbū vt vmbra corpus. Respondeo, non quoduis symptoma habet suum τὸ τὶ ἴδιον, & suam perennitatem à morbo, sæpe enim ab excluso morbo perseuerat symptoma, vt euenit in ictero. Quare id potissimum locū habet in eo symptomate, quod immediatè refertur in morbum. At qualitas mutata non semper refertur ἀμέσως in morbum (quemadmodum tumor paruus) sed actio læsa semper eò refertur. Et hinc est quòd morbus definiatur per actionem. Ideò diximus hanc maciem non dependére ab vlcere pulmonis, sed inde ortam. Et hoc discrimine distinguitur hæc phthisis ab ea tabe quæ nascitur ex senio, & ab intemperie frigida & sicca. Præterea in definitione diximus, Cum febre hectica. cùm enim pulmo pure ac vlcere occupatus sit, cumque cor pulmonibus quasi inhabitet & vndique ab iis inuoluatur ac tegatur, fieri nequit quin plurimi vapores saniosi ac putridi cor feriant, ac solidas eius partes in squalorem ac calorem abripiant: quare spiritus vitales incendio conflagrantes, è corde in totum corpus emissi, id vnà in consimilem intemperiem abripiunt. Hinc nascitur funesta illa macies: cùm partes corporis nectare ac ambrosia illa diuina, quam à corde temperato accipere solent, spoliantur. Indita partibus naturalibus vis tunc fatiscit: nam partes cunctæ exaestuant incendio, ita, vt non possit alimenta coquere, sed potiùs euanescat vi incendij in tenues auras. Vltimò diximus in definitione, Orta ab vlcere pulmonis: hoc enim obtinet rationem causæ coniunctæ Tabis. huius autem causæ sunt, apertio, erosio, vel ruptio alicuius vasis pulmonum. Horum autem causæ sunt tum antecedentes, tum procatarcticæ, quæ vim habent aperiendi, rodendi, vel vlcerandi. Nascitur hæc vera phthisis ex vlcere pulmonum. Omne vlcus fit à causa mordente ac lacerante vnionem partis, ac deterit quid suâ illâ acerrimâ vi, ab ipsa parte, nam ita discriminatur à vulnere. Hoc autem ei euenit à salsa actiue materia: nam suauis pituita ac sanguis

Libro De internis passionibus.

Definitio. & eius explicatio.

Dubium.

CAVSAE.

nn abra-

abradere partem nequeunt, nisi putredine contaminata fuerint. Putrescit autem sanguis, dum ex vasis fusus, circa pulmones cunctatur. Nam etiam sanguis acerrimus nonnunquam effunditur ex corde in pulmones: vnde illi exeduntur. vel laxatis vasis ibi congeritur, & in vomicam abit: quæ cùm rumpitur, subitò intereunt homines. hic præcessit sanguinis expectoratio, & anima fœtida. Nulla enim pars corporis faciliùs pulmone putrescit, propter madidam & excrementosam mollemque eius substantiam. Interdum dulcis pituita, quæ à capite eò illapsa fuit, ibi cunctando putrescit. vel ab angina aut pleuritide pus si thoraci innatat, post quadragesimum diem pulmones abradit. Iecur ac hectica febris nonnunquam hoc etiam vitium protulit. Quin semen parentum aliquando hanc calamitatem corpori inseruit, vt cùm tenellulâ carne pulmonum nascuntur homines: & his quibus scapulæ alarum more prominẽt, phthisis facilè euenit. Vel aura venenata in cubiculis aut ex vestibus expirans hoc malum infert. nonnunquam variolæ & exanthemata intrò recurrentia sanguinem prauâ ac indicibili qualitate contaminant, vnde is inutilis nutritioni redditur. Vidi ex fistula thoracis pulmonem summam ariditatem contraxisse adeò, vt in exactum marasmum exaruerit. Hoc euenit Illustri virgini Franciscæ Egmondanæ Comiti. præcesserat sputum fœdi puris paucum, cum exiguo sanguine, ἀιμάλωπα sputamenta appellat Aurelianus. Itaque Phthisin primigeniam efficientium causarũ duo genera sunt (omitto iam φθίσιν νωτιάδα, & eam quæ consectaria est empyemati) vnum, catarrhi vis effera: alterum, venæ ruptio in pulmone. Has duas causas potissimùm agnoscit Hippocrates. hinc istud pronunciat septimo libro Aphorismorum, ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις, à sputo sanguinis, sputum puris: vbi Galenus author est, non omnem sanguinis expuitionem, pus edere, sed eam tantùm quæ maligna est, qualis de pulmone omnino est. nam dicit quinto libro Aphorismorum, ἐπὶ πύου πτύσει, φθίσις καὶ ῥύσις, hoc est, ad sputum puris, phthisis, & effluentia, nimirum alui aut capillorum. Propterea Hippocrates notam huius causæ tabiferæ posuit ætatem quæ definitur à decimooctauo ad trigesimum quintum annum. Est enim hæc ætas potissimùm ruptionis capax præter cæteras, idque vel casu vel diætâ. Altera causa erat, quæ erodendo facit vlcus, scilicet à feritate catarrhi in pulmones prolapsi. Est enim ferina distillatio, statim malefica atque tabifera. Prior phthisis species est iuuenum succi plenorum, quibus haimorrhagia supprimitur: altera verò hominum alatorum & angusti thoracis, idque tempestate austrina, quam excipit aquilonaris. nam boreas si austrum exceperit, fœcundus in catarrhos esse solet. Causa autem coniuncta Marcoris est humidi inopia: antecedentes sunt multæ, eæ autem ad duo capita reuocantur, fluoris copiam, & distributionis inopiam. Qui appulsu ferini catarrhi phthisici euadunt, vnguibus vncinati euadunt & emaciati. Iam ad signa venio. Primò fatigat admodùm tussis, & expectorant absque dolore sanguinea, mox sordida, deinde emaciatur corpus, & hectica febre occupatur: tandem cibum respuunt, sitisque crescit, ac faciem cadauerosam induunt. Fit itaque phthisis, quia pulmones exulcerantur. Hoc autem vlcus necessitate quadam secum rapit, ob vicinitatem cordis, hecticam febrem, (quamuis hectica febris sine vlcere possit esse: at hoc non euenit sine hectica) & totius corporis maciem consumptione sanguinis, & infectione tabifica aëris quem spirando ducimus. Macies sanè magnum documentũ est phthiseos, quam facit ἡ φλὸξ, per vlceris edacitatem, febris corruptionem, & spirationem tabificam; hæc enim vberrimum corporis habitum extenuant. Causa autem quamobrem vlcus pulmonis extremam adferat faciem, hæc est, quia pulmones plus sanguinis & succi exhauriunt, & alimenti capescunt, quàm à corde suppeditari possit. Scribit, vt antea dixi, Hippocrates, hanc potissimùm euenire à decimooctauo ad trigesimum quintum annum. Id ita accipiendum, vt plerumq. ita eueniat, ob susque deque habitam victus rationem: nam apud hos incautum & intempestiuum viuendi genus viget. Quin plethora & efferuescens sanguis circumfluit in iuuenibus atque violentissimæ exercitationes, vnde duriora iuuenum vasa facilè lacerantur: vnde tandem phthisis quæ non à ferina

nascitur

Pulmo facilè putrescit.

Historia.

Aph. 15.

Aph. 9.

Signa.

5. Aph. 9.

nascitur distillatione. Attamen hæc ætas temeraria à crapula congerit fœcundam catarrhorum sobolem, vnde ferina distillatio vasorumque partium spirabilium excesio. Puerorum vasa non ita facilè rumpuntur, nam mollicula illa cedunt: at faciliùs abraduntur quàm in iuuenibus. Naturâ ad phthisin nutant, quibus scapulæ in dorso alarum more prominent: nam tales sunt pectore angusto, colloque longo: nam hi obnoxij sunt cũctis distillationibus. Cùm pulmo obsessus est vlcere, excluditur sine dolore pus, quod aquæ iniectum sidit, ac quassatum facilè soluitur. Nam sæpè putrida pituita viscida fallit puris imagine. hoc pus non est semper cruentum. fœtet anhelitus ipsi ægro. tussis adest doloris expers. Præcessere causæ quæ potuere vlcus facere, vt sanguinis expectoratum. Sed hic distinctione est opus, vt notes num ille sanguis ex pulmone veniat. nam quidam ilico, postquam conspiciunt sanguinem ore reddi, existimant hunc ex pulmone venire. Quia rectè dicitur, expectoratur sanguis spumosus, ergo proficiscitur à pulmone: non tamen ex aduerso: vt si dicas, Non est spumosus, ergo non profluit ex pulmone. nam ex vase rupto in pulmone sanguis plurimus spumæ expers fundi potest. Spumosus verò prodit ex substantia pulmonis. Pulsus est paruus & languidus, nam cadit naturæ vis ab vlcere pulmonis. Hecticorum pulsus adest, nisi quòd aliquantulũ mollior sit. Adnotauit ad huius mali diagnosin Aretæus, illi adesse assiduam febrem, quæ nunquam intermittere videtur: interdum tamen latére eam sudore ac corporis frigore. sed in noctem emicat calor: ac interdiu rursus in visceribus delitescit. angor, imbecillitas, & colliquatio horum patet. Nam si per diem, inquit Aretæus, corpus febrem euaderet, cur non fieret robustius & morbi tolerantius? vt enim recessit, grauia magis intenduntur, arteriarum motiones paruæ & imbecilles fiunt, vigilant, languet calor, & alia omnia patiuntur quæ febricitantes comitari solent. Profectò febris cottidiana se huic malo consociat. Vespertina adest extremorum frigiditas, & matutina caliditas, sudor vsque ad pectus caliditate infestus. Hoc est quod dicit Aurelianus, vbi ait, Sequitur ægrotantes febricula latens, quæ sæpe initium

Naturâ qui phthisici. *Dolor.* *Pus.* *Distinctio num ex pulmone.* *5. Aph. 14.* *Pulsus.*

sumit declinante die, atque veniente luce leuigatur, attestante tussicula plurima initio noctis atque fine, cum sputis saniosis. Sequitur oculos exoletus aspectus, & corporis tenuitas, quæ nudatis membris proditur magis, quàm ex aspectu vultus. Vox raucescit, ceruix non nihil tortuosa est & à siccitate intenta. Digiti tenues, & digitorum ventres lati, nam præ macie rotunditatem amittunt. Hinc vngues adunci sunt, depasto eorum fulcimine. caui oculi, ac facies cadauerosa. *Ossa tegit macies, nec iuuat ora cibus.* Iam videamus quibus nam documentis varias huius mali ideas discriminemus. Est in hoc morbo valida macies, ita vt nonnunquam non solùm symptomatis, verùm etiam morbi rationem subeat. Nam vt huius mali, solidæ partes corporis totius arescunt, quarum propria humiditas semel effusa, reuocari nequit. Hæc aredo si sola fuerit, atrophia dici potest. Si verò calori coniungatur, retorrida tabes dicitur vel marasmus περιφρυγὴς vel amburens: si verò frigori, ex morbo senium appellatur: non aliter enim ac senes squalēt & algent. Variæ autem huius solitarij ac primi squaloris sunt differentiæ. fit enim is exhausto ex vasis sanguine plurimo, vt fit per inediam ac per valida exercitia. secundò, vbi ros nutritius, quo rigatæ partes madent, absumitur, vt euenit per diuturnas febres. tertiò, vbi ex eisdem causis adeps & caro consumitur. quartò, vbi ipsæ solidæ partes affliguntur. Tres priores hæ ideæ in tabem referri nequeunt: sola tertia species triplici tabis genere affligitur, vt propiùs à succulenta ad solidam partem venit aresactio. Sed nos agimus de ea quæ venit ex vlcere pulmonis. Hoc autem vlcus consedit in substãtia pulmonis, vel in eius membranis, vel in bronchiis, hoc est in ramis asperæ arteriæ, quæ disseminatur per substantiam pulmonis. Si vlcus pulmonis consederit in eius venis vel arteriis, copiosè effundetur sanguis, non ita cùm in bronchiis vel in carne pulmonis vlcus consederit. Itaque fieri poterit vt sanies in vlcere pulmonis expectoretur, sine aliquo præambulone sanguine. Quare accersiti ad tabe purisq. expectoratione marcescentem hominem, qui negat se sanguinem in expectorato vidisse, pronunciate pulmonis carnem vlcere occupatam esse, attamen

Ouidius in Trist. *Marcor varius.* *Signa diuersarum causarũ.* *Gal. 7. Meth. 1.*

cunte vlcere, tandem venæ abraduntur, & sanguinem fundunt. Discernitur autem causa efficiens hoc modo: Nascitur hoc vlcus ab acerrima materia, quæ vel ratione putredinis conceptæ in vitio est, vt cùm dulcis pituita à capite in pulmones delapsa, ibi cunctando putrescit: vel si salsa pituita abradat vasa: illa, insipida erat cùm à capite in os ac pulmones laberetur: hæc, salsa & acris. Si tabes ab exedente materia primordia duxerit, plerumque cruenta præcedunt expectorata. Si verò à parentum semine illata sit mollities pulmoni, hi plerumque citra cruenta expectorata è vita migrant. Puris autem formæ infinitæ ferè sunt: est id atrum, liuidum, sincerum, pallido alboque, aut albo & viridi mixtum: latum, rotundum, durum, glutinosum, diffluens: odore carens, fœtidum. Interdum putrida pituita mentitur pus, & aquæ immissum calidæ, fundum petit: hîc bacillo opus est; quassata enim non dissilit, quod puri familiare. Ita si remixtum fuerit pus pituitæ, illud subsidit: hæc natat. Attamen Aretæus maximè credit aspectui. qui igne aut aqua, ait, humiditates diiudicant, hi mihi agnoscere non videntur phthoën: nam visio quolibet sensu certior est. Fit frequenter antecedente sanguinis fluore: aliquando etiam ex longi temporis tussicula siue catarrho, quo thoracis intimæ partes lacerantur, & primò leuiùs. Est autem phthisis mixtum ac complicatum malum: adest enim vlcus & febris hectica, partiumque consumptio. Ad mortem fatali calamitate excurrit. Contagiosum tandem à nimia putredine euadit. Per essentiam hic morbus partem affligit. Iam, deprehensâ naturâ huius affectus, ponamus Indicationes, quæ indicent quid hîc maximè sit agendum, quò debelletur. Duplex hîc nascitur Indicatio, quarum vna sumitur ab vlcere pulmonis: alia, ab iis vitiis quæ se consociant huic vlceri: vt est hectica febris, & macies totius corporis. Adest hîc in pulmone soluta vnitas ac partis eius abrasio: itaque iunctione ac restauratione opus est. Verùm id fieri nequit, nisi primò vlcus fuerit mundum. Nam, authore Galeno, in vlcere necessariò duo excrementa nascuntur, tenue, & crassum. Tenue siccandum, quod crassum detergendum: & ratione abrasæ partis, nutriendum, ac lacte muliebri redintegrandum: ita diutiùs viuent. Sed parti non licet ritè subsidia adferre, nisi priùs prouisio habita fuerit totius corporis. Primò itaque, inquit Mesues, vlcus abstergeatur. secundò, auertatur influxus ab vlcere. tertiò, expectoretur materia, & pulmones siccentur. quartò, procuretur consolidatio. quintò, accidentia mitigentur. Hæ itaque Indicationes curatiuæ spectant ad vlcus pulmonis. Sunt & aliæ Indicationes curatiuæ in hoc affectu ratione consociatarum affectionum. A capite enim ferè catarrhus illabitur in pectus, vbi exulceratus est pulmo: nam is intemperie tactus tanquam cucurbitula quædam in se vndique madores prolectat. Quare illabens aliunde in pectus materia, indicat purgatione opus esse, & vt Diaspermato, vel talibus remediis sistatur infusio, vtque caput siccius euadat, minusque fœcundum in madores. propterea ceratum ex thapsia illi admouit Galenus. humor etiam diætâ temperandus: plurimùm enim prodest proba victus ratio. Ratione verò hecticæ febris est refrigerandum & humectandũ: & ratione maciei nutriendum. Hectica si primum siccitatis ambitum non excessit, interdum curatur. attamen ni vlcus pulmonum auferatur, non poterit amoueri hectica: quo ablato, hectica interdum sedari poterit: quod tunc fiet, cùm nondum ad summum vigorem se extulit. Quæ lenta excrementa pectore concepta sunt, educantur extenuantibus, incidentibus, & abstergentibus. sed, dicit Auicenna ex Galeno, libro De attenuante victus ratione, circa finem, Hæc non tantùm incidenda sunt aut calfacienda, quæ expectoranda veniunt, sed etiam moderatè humectanda, ne siccata sputa ac lentescentia tusses excitent, vnde vas rumpatur. hæc ibi Galenus. Iam videamus num ad has metas arte deuenire liceat. Adest febris hectica ab vlcere pulmonis, quæ, nisi consocietur, vlcus curari nequit. Sed quo modo consociabitur vlcus? nam necessariò omne vlcus duplici excremento circumfluit: at hoc à pulmonibus vix eximitur, nisi tussiendo expectoretur: at tussis alas pulmonum vibrat ac lacerat. Quare ægrè curatur vlcus pulmonis: nam vnione opus est. Hîc verò de vera vnione nulla spes est; etenim nec pulmonis caro

Pvs. INDICATIONES curatiuæ. 3 Method. 3. Notandũ. Prognosis. 4. loc. aff. 9. & 9. Meth 8.

cato eiúsve venæ & arteriæ reponi possunt. Quare doctissimus Medicus I. Montanus dicere solebat, Vbi vnum curaui, centum ferè mortui. & Q. Horatianus ait, Hos plena sub desperatione non vt medelis, sed magis solatio visitamus. In sicca tamen corporis constitutione admittit callum, (nam siccatur vlcus, & quasi callo obduratur) modò exiguum fuerit vlcus: idque solùm in principio. Attamen etiamsi vlcus maximum fuerit, cum puris vberrimo prouentu, non deseremus miserum ægrum: sed vt purum vlcus seruetur operam dabimus: ita enim diutiùs viuet homo. Ab alto vlcere cor euentari nequit (id putida sputa significant,) hæcque causa est febris hecticæ in hoc malo. Notatum fuit phthisicos restaurante victus ratione interdum ad vicesimum annum perseuerasse: nam non æquè praua est omnis purulentia: his nec aluus nec capilli fluunt. Sæpe falsa phthisis species, pro vera se nobis offert: qua depulsa, de vera falsus triũphus celebratur. Quidam enim ex vlcere thoracis in phthisim abeunt. & pectus facilè fert hæc vlcera, cùm eius substantia non æquè mollicula sit vt pulmo, nec ita prona in putrilaginem: nec anfractibus spongiosis bibit pus quò ægrè id excutiatur: nec ita fluxionibus pectus expositum est, & non ita æstuoso à sanguine nutritur, nec amplis venis rigatur. Quæ verò vlcera profunda pulmones inuadunt, ægrè curantur. Mortem in limine esse hæc tria denunciant, si concurrerint, expectoratum fœtidum, diarrhœa, capillorum defluuiũ. Si hæreditarium ac à semine parentũ immissum sit malum, sanationis erit expers. Si aluus iam emaciatis perturbetur, actũ. Anginæ succedanea, est calamitosa. Cùm tabidi à pure tandem sanguinem expectorant, ad vltima ventum est. Senes in hoc malum non incidunt facilè; sed minimè, cùm eo detenti sunt, euadunt: (quòd etiã asserit Aretæus:) quamuis diu in tabe viuant, inquit Mesue. Et iuuenes à sanguinis sputo huc dilapsi non facilè sanescunt. at pueri assiduâ tussi vsque ad phthisin diuexati, facilè redeunt. Quæ à retentis menstruis huc venerunt, ægrè redeunt. Quibus ab alui solutione prurit corpus, non bonũ est. Graciles & delicati in hoc vitium proni sunt, quibus scapulæ alarum more prominent, oblongo præditi collo, albidi. Regiones frigidæ atque humidæ, huiusmodi affectiones pariunt. Phthisicis, inquit Hippocrates, quibus ad ignem sputum olet grauiter, & si vnà capilli fluunt è capite, moriuntur. Vt igitur odoris sputi periculum fiat, igni superfusum, vel in vitro vel pelui admotum, siue sputum sit pus, siue pituita salsa & putris. Cur explorãdi odoris causa vult expectoratum in ignem imponi? Quia cùm odor sit corporum mixtorum & madidorum, non autem ἀμίκτων καὶ ἀχύλων, quæ nullam edunt anathymiasin per quam fit odor; inde adeò accidit corpora mixta & succida, tam εὐώδη quàm κακώδη, si fortè nimis coacta fuerint, vel alieno humore perfusa, προσδεῖται πυρώσεως μαλακῆς, ἣ κατὰ μικρὸν ἐκθερμαίνουσα ποιήσει τὴν ἀναθυμίασιν, δι' ἧς γίνεται ὀσμή. hoc est, molli flammâ indigeant, quæ calfaciens sensim, vaporẽ excitabit, per quem fit odor. Sed eam anathymiasin odoriferam, eorum corporum succidorum quæ intra se abditum habent odorem, non solùm igne blando & lento, sed etiam terendo excitari docuit Hippocrates; vt in radicibus: sic in sputo grãdinoso τὸ φλέγμα: quod scribit attritum digitis, expirare virus fœdi odoris. Ergo τρῖψις humorem perfusum dissipando, & diducendo meatus subiecti corporis, anathymiasin excitat odoriferã. Pro desperatis itaque habendi sunt, quorum exulceratio posita est in vitio inemendabili nobilissimæ partis, cuius vitale officium est atque viuificum: ipsa verò corrupta, putri halitu vitalẽ cordis calorem suffocat, tum vlceris edacitate extinguit, cum spiratione ipsa tabifica. Aquæ marinæ immissum pus si sidat, mortale: est enim à πνεύμονι pulmonis. nam est fœtidum, amurcosum, cœnosum. & tale pus cunctando & incalescendo fit durum & graue. tale pus ad citam mortem fatale est, pereunte vitali pulmonis officio: tunc enim cumulatè colligitur, nec facilem habet exitum, & pestifera aura cordis calorem disperdit. Dein ab oppressione puris in thorace fit asthma, & in gutture orthopnœa: atque ita phthisici vitam finiunt suffocati. Quare si iam expectoratum non procedit, ac mens errare inceperit, ferè quatriduo huic mors veniet. perítque æger à concitata aluo, ipso loquente: quare anceps hîc mortis

4. lex. aff. 5.

Puris explorandi ratio.

Theophrast. περὶ ὀσμῶν.

libro 2. περὶ φυτῶν.

tis tempus est. Hæreditariâ à phthisi integræ familiæ interdum occupantur, idque variâ ideâ: nam quidam pus expuunt post sanguinis exclusionem: quidam humorem diu aquosum ac subflauescentem, tandemq. pus cruentum edunt: alij sine expectoratio contabescunt prauo, ob tenellulos pulmones. Pus si eliditur, nec tamen hectica adhuc adsit febris extenuatioque quæ oculis cōspicua fit, curari poterit: nam siccare tunc licebit, ac putredinem coërcere ita, vt callus inducatur. Quare hic lac locum non habebit: nam nulla hic indicatio renutriendi & humectandi, sed potius Tobias mittendi, hoc est siccandi. Phthisis empyicorum nō sanatur: nec hic vanâ spe lactandus æger, ne subeat suspicionem occisi quem fors ipsius peremit. Fit plerumque calamitosa tabes cùm à ruptione venæ arteriosæ, tum à catarrho ferino è capite, sed periculosissimè ab empyemate. nam anastomôsis rarò adducit exulcerationem: sed catarrhus διαβρώσεως author est. Si itaque aliqua spes curationis fuerit, succurratur. Galenus optimè prosequitur curationem quatenus phthisis adhuc sanabilis est: hoc est, dum adhuc cruentum vlcus nullam phlegmonem sentit: tūc enim id reuulsionibus & adstringentibus curat. Nam, ni fallor, tūc nondum aliam faciem sumsit, quàm rupti vasis pulmonis: Dicit enim hoc sanabile esse, si primo, secundo, tertióve die adhibita medela fuerit. Sin ad phlegmonem & pus venerit, non omnino esse sanabile, sed callo obduci posse, quò longior eueniat vita. Sed nulla sperabilis curatio: nā die iterum atteritur illa cicatrix. Hoc autem fit siccantibus, vt theriacâ, sulphure, vitrioli vel sulphuris oleo, & talibus: & his quæ arcent phlegmonē, vt diaspermate, quod etiā acrem obtundit materiam. Quare profectò non video ego quid possit illa remediorū farrago, sirupōrum, conseruarū, eclegmatum, opiatarū, potionum. Hæc enim emolliunt pulmones, & efferam vim vlceris promouent. quin potiùs omnifariam siccandū. Propterea, post prouisionem habitam totius corporis, ilicò danda erit theriaca recens: quò cohibeatur in pulmones influxio, vtque phlegmones dolor ac attractio cedat. Dein præbe theriacam cum floribus sulphuris, & decoctū guaiaci cum auricula muris, sarza, saxifras,

CVRATIO. 5. Methodi 8. 11. 12. 14.

radicibus Chinæ & caryophyllatæ. ab humectantibus abstine. Hæc ita fiant dum nondum febris adest: nam ea vigente, conclamatum erit, authore Galeno. Nam tūc corpus erit madefaciendū, vnde altiùs serpet phthoë & in therioma abibit. Hoc est quod clamant Celsus & Paulus, Ilicò curetur. Sed ne practicū ordinem violemus, breuiter de remediis dicamus quæ totū respiciunt. Nullus est phlebotomiæ locus vbi adest hectica febris & macies. nec hic sanguinis copia adest: quæ etiamsi adesset, vena tamen pertundi non deberet. Vbi verò Galenus videtur phlebotomiam proponere, rectè eius sententia accipi debet. Non enim ibi agit de vlcere, sed de violata vnione pulmonis & eius vasorum. quin ibi admonet ilicò succurrendū esse summo auxilio, antequam sese consociarit phlegmone vlceri: nam vnionis solutio coniuncta inflammationi, non sanabile malum est. Gloriatur Galenus se plerosque curasse: sed hi non erant phthisici, sed eò propendebant, erat violata vnio & fractio venarum. Tabidi longa die emaciati quandoque pleuritico dolore fatigantur à flatibus, qui pulmones eorum lateri agglutinatos à membrana costis intexta diuellunt. remedio his est fotus ex decocto anethi, meliloti, chamæmeli, cumini. vel hæc sacculo excepta ac vino madente imponuntur. hic phlebotomia est calamitosa: nam à lenta pituita inuiscati pulmones costis hærent. Cucurbitæ supra & infra scapulas admoueri poterunt. Cùm à cerebro præcipitatur materia ad pulmones quæ ad vlceris incrementum facit, quid tunc agendum? Dicimus, si tale vlcus foret in quo spes esset vt callus induci possit, præclarè ad salutem faceret cauterium futuræ coronali impressum. Id enim ibi nullum dolorem concitat, nihilque periculi adfert. quare res illa extra trepidationem fit. Propterea itaque hoc cauteriū inferimus, quò callus gignatur firmior, qui alioqui per distillationes minimè solidus foret, ac facilè incursu catarrhi abraderetur, vnde maius etiam vlcus euaderet. Cùm autem nulla calli efficiendi spes affulget, non sine prædictione cauterium inuri debebit. Dicemus enim hominem sanari non posse, sed à cauterio S. Dei beneficio vitā protrahi posse, eamque iucundiorem futuram, nam vlcus mundius

Cels. 4. lib. 22. Paul. 3. lib. 32.

Chirurgica remedia.

5. Meth. 8.

Obseruabile.

Cucurbitæ. CAVTERIA.

Cautio. mundius euadet. Cauete tamen ne cauteria inuratis cùm non longè abest mors. Si sub summa desperatione, inquit Q. Horatianus, iam eos obsederit naturæ fragilitas, cauteria partibus thoracis infigo: si fortè patefactis vulnerũ meatibus, eorum digestionibus releuentur. Sed hoc agendũ succulẽto adhuc corpore, alioqui gangrænam inferes à cauterio. *Vesicatoria.* Vesicatoriis vtimur in metacarpo & malleolis, sub poplite, scapulis & mento. Accipe cantharidum sine capitibus & pedibus drachmam: vnam caricam, & fermenti parum, cum aceto scillitico fiat pasta: manè, amotis capillis admoue coronali: dimittatur per horas octo vbi vesicam dedit, acu foretur: vnge butyro, & tege folio brassicæ super cineres calefacto. Iam dicamus aliquid de pharmacia. *Pharmacia lenis.* Hoc in morbo potiùs lenientibus remediis vtendũ, quàm validè soluentibus: clysmi maximè probantur, quia tutò illorum initur vsus. *Clyster nõ nutriat.* Quidam existimarunt clystere corpus nutriri posse. non puto. nam si id ita esset, non opus esset vt cibi ad nutricatum in ventriculo mitigarentur, vt asseruit Galenus. *3. De temper.* & extrema venarum cùm desinant in cutem, corpus totũ si vino immergeretur, eo nutriri posset: quod falsum est. Quin asseruit Galenus intestina non esse dicata concoctioni, vt nec venas sanguificationi. *9. De vsibus partium.* Emolliatur aluus mannâ, cassiâ, sirupo ac melle rosato solutiuo, melle mercurialato. Accipe passularum vncias tres: iuiubarum vncias duas: medullæ seminis carthami semunciam: coque in iusculo pulli, adde mannæ vnam vnciam. *Pharmacia purgãtia.* Ineunte morbo, dum vires vigent, Accipe rhabarbari, & rhapontici, cuiusque drachmam: (sit hæc summa dosis) cassiæ drachmas sex: fiant boli: vel infunde illa sero lactis, & expressioni adde mannæ vel extractæ cassiæ vnciam. His vtendum maximè si catarrhus molestus sit (nam ratione causæ interdum conuenit purgatio, non ratione tabis,) tunc etiam tales pilulæ vtiles erunt, Accipe aloës rosatæ drachmas tres: rhabarbari, agarici, cuiusque drachmam: seminis carthami scriptulos duos: myrrhæ scriptulum: zinziberis & cinnamomi, singulorum grana octo; benionini semiscriptulum. Fiat puluis: & cum melle rosato fiat massa mollis: ex huius drachma formentur septem vel octo pilulæ, quas sumat in diluculo. Si vlceri pulmonis iungatur capitis repletio, ac inde distillatio, venemus ad vsum carthami & agarici: absit scammoniũ, colocynthis, & turbith. Si verò à catarrhis periculũ futuræ phthisis imminet, præparanda erit materia ad exclusionem, studendumque vt lenta, viscida ac crassa materia incidatur, attenuetur, & abstergeatur. *Præperãtia quando hic locum habeant.* Quare emollitâ priùs aluo cassiâ, per biduum sumat mellis rosati & oxymelitis, cuiusque vnciam: mox purga pilulis cocciis, vel diacarthamo. Sin tenuior ac acrior fuerit materia, quæ à capite præcipitatur, vel quæ toto à corpore in pectus influit, hoc ea modo paretur. Accipe radicum siccarum ireos drachmas sex: ficuum pinguium sex: passularum corinthiacarum vncias duas: iuiubarum, sebesten cuiusque octo: florum violarum pugillos duos: glycyrrhizæ rasæ semunciã: seminis melonum drachmas sex: seminis althææ & vrticæ, singulorum drachmam: fiat decoctio ex aqua hordei, ad librã: colaturæ adde sirupi violati & capillorum veneris cuiusque vncias duas: fiat apozema. bibat bis die cyathum magnum. Deinde purgetur rhabarbaro, agarico, carthamo, & pilulis aureis. Initio abstergè vlcus lacte asinino vel caprillo, cũ modico melle crudo. *Vlcus abstergentia & purgantia.* Lac bubulũ est crassum, muliebre est mediocre, camelinum est tenuissimum, ouillum est medium, caprillum tenue, equinum & asininum mediocre. *Lactis natura.* Scribit ita Rases, In colliquatione à tussi quæ à diuturno morbo aut post crebra cruẽta sputa, aut multas puris reiectiones patitur, porriges lac asininum potandum vtiliter, hinc caprinum cũ pauco saccharo paucoq. pane. *Absterget & glutinat.* Est enim lac vtile vlceri pulmonis, maciei, & hecticæ febri. Quare in hæc verba tandem erumpit Razes, quin si huiusmodi lactis genere capiatur, etiam id aquæ loco, quoties sitit propinabis. Sed non vtatur lacte vbi borborygmi ventris adsunt ac pendula hypochondria: *Cautio in vsu lactis.* nec sitibũdis præbeatur, aut cui caput dolet, cuique ructus praui adsunt; nec vnquã impuro ventriculo exhibeatur. Quare antea purgetur aluina regio quàm ad vsum lactis veniat: id fiat decocto galli veteris cum manna. Sed si accesserit putrida febris, abstineat à lacte, eiusque loco ptisana vtatur: eaque febre deuictâ, ad vsum lactis redeat. Lacti non superdormiat, nec

id aliis cibis misceat. Si adsit viscerum obstructio, author est Mesue vt tunc lacti incoquatur polypodium: si venter fluit, iniice sumachium vel balaustia, vel hypocistidem. quodsi tussis molesta sit, adiice tragacanthum. sin stomachus imbellis est, adde diarrhodon. Mesue ita vult lac coqui, vt adiiciatur quinta pars aquæ, & lapilli fluuiales igniti in eo extinguantur sine fumo, dum aquosa pars fuerit consumpta. Febricitantibus, inquit Mesue, præbeatur lac acetosum; nam est butyri expers. Vel sumat aquam coctam cum cancris fluuiatilibus, misce sirupum myrtinum vel papaueris. In vsu lactis, primo die sumat vncias tres, postridie adiice vnciam, dum sensim ad libram vel sesquilibram veniatur. Lac etiam coquitur cum saccharo rosato. Absterget etiam vlcus hydromel; accipe aquæ libram, mellis sescunciam: radicis siccæ ireos drachmam, glycyrrhizæ drachmas duas: coque. Vel vtemur secundo decocto fœnugræci, cum octaua parte sacchari: vel si hyems, cum pauco melle. Accipe mellis libram vnam: succi caulium semilibram: coque in formam eclegmatis: da semunciam ex mulsa in qua nux resinosa pini coxit, cum prassio, & glycyrrhiza. Vel ex butyro, melle, & terebinthina fiat eclegma. Accipe looch de farfara drachmas tres, de pulmone vulpis, & de pino, cuiusque drachmam, conseruæ botryos semunciam: misce cum sirupo capillorum veneris, vt fiat eclegma. Aliud, accipe pulueris pulmonis vulpis, succi glycyrrhizæ cuiusque drachmas duas: sirupi capillorũ veneris, & de farfara, sirupi sacchari candi-ti, cuiusque semunciam: olei fœniculi grana quinque: fiat linctus. Præparatur pulmo scissus in partes, & lotus vino albo, dein bulliat in aqua rosata cum paucis baccis myrti crassè contusis; semel ebulliat, & abstergeatur aqua rosata & vino: dein siccetur & vertatur in puluerem. Philoniũ Persicum, est vltimum, nam mundificat & siccat putrida, consolidatque vlcera, sistit catarrhũ & tussim sedat. datur eius drachma cum aqua rosata & vino puro. sed non recens detur: nam fermentari debet antequam vsum eius ineas, per menses tres. Potiones fiunt ex capillo veneris, marrubio, hyssopo, iride, botryde, glycyrrhiza, passulis. Hoc mihi sæpe in vsu fæliciter

Praeparatio pulmonis vulpis.

fuit, Accipe brassicam rubram conscissam: inde poculo, & diu in balneo coque: manè eo liquore vtatur. sed hic succus alternis diebus recentari debet, nam facillimè putrescit. Si materia sit admodùm viscida, valida quædam exiguâ copiâ remiscebimus mitioribus, vt drachmam vnam looch de scilla, vel diasulphuris, aut diaireos, cum vncia sirupi de farfara vel capillorum veneris, vel liquiritiæ, aut violarum. Commendatur admodùm puluis Haly ad tabem. teneat pilulas bechicas ore. hîc vtemur hordeato cum melle. Absterssum vlcus siccandum est, & callus ei imponendus. Lac absterget & glutinat. accipe lactis libram vnam: aquæ rosatæ vncias tres: bulliant simul cum rosis siccis, & chalybe candente ab igne tingatur. Fiat conserua ex foliis pilosellæ vel ex auricula muris: hanc edat manè, vesperi, & post cibum. eo modo etiam vtatur conserua rosarum, cui interdum additur aliquid boli, vel sanguinis draconis. Magno successu quidam vtebatur in potu & omni cibo cõserua rosarum rubrarum: solaque ea victitabat nonnunquam, adeò vt Venetorum pharmacothecas omnes eâ inanierit. Accipe myrrhæ vel galbani, styracis calamitæ, cuiusq. drachmam: dissolue in sirupo myrtino, & exhibeatur. accipe sulphuris semidrachmam; sorbeatur ex ouo. Accipe myrrhæ drachmam: mellis semunciam: sumat alternis diebus lambendo. ita etiam galbanum: id purgat pulmones. Siccat & confortat pulmones, authore Mesue, sirupus vel rob myrti cum puluere de pulmone vulpis, addo parum olei fœniculi. Vltima verò ad siccandum, inquit Mesue, sunt sulphur & arsenicum, vt diximus vbi De empyemate. Vtantur cochleis, cancris, testudinibus. Accipe sanguinem suillum, cochleas purgatas, ranas, cum germinibus rubi, fiat distillatio in balneo: potent hanc aquam donec iterum conualescant. Fit etiam destillatio ex foliis aristolochiæ, consolidæ, lichenis, rubi, rosæ, bolo. Sumat etiam omni manè decoctum chelarum & caudarum cancrorum ex aqua hordei, cum saccharo. trochiscide caphura etiam laudantur. Testæ cancrorũ in fictili vase crematæ misceantur cum looch de papauere & sirupo capillorum vel botryos, cum aliquot guttis olei sulphuris. Mesue commendat conseruam

Siccantia vlcus, eglutinantia & callum inducentia.

Quædã etiam describit Mesue, in fine capitis De Phthisi.

seruam rosarum recentem non vnius anni, nam magis absterget quàm vetus: in omni cibo, inquit, ea vtatur, purgato tamen antea vlcere, alioqui læderet: dici nequit quot ex ea cōualuerint, authore Mesue. Ego, inquit Mesues, eam do ex lacte calido non febricitanti: febricitanti verò, ex aqua hordei in qua cancri fluuiales coxere. quod si inde stringi videatur pectus, dabis hyssopi sirupum. Quædam, inquit Arculanus, comedit quadringentas libras sacchari rosati, & curata fuit. Accipe marrubij vel scabiosæ, vel hyssopi aut botryos, coque ad dimidias in sex libris aquæ: adde libram vnam mellis: coque ad consistentiā mellis, adde puluerem pulmonis vulpis: terget & siccat. Looch de pulmone vulpis cum aliquot guttis olei sulphuris. Accipe radicum consolidæ vnciam: succi plantaginis cōdensati semunciā: pulmonis vulpis drachmam: sacchari rosati antiqui vncias duas: cum sirupo capillorum veneris fiat lambitiuum. Hoc assiduò hæreat in ore, nam validè purgat etiam sordes. Accipe seri lactis semilibram, huic infunde rosas, ac dio per noctem expone, mox cola, ac adijce sacchari rosati semunciam; boli drachmam: adde mel vel sirupum rosatum aut myrtinum. vel cancri poterunt primùm sero incoqui. quin ex aqua hordei hæc propinari poterunt. Sumat manè guttas sex acidissimi liquoris sulphuris ex cereuisia. Potet ex hoc decocto, accipe radicū Chinæ vncias tres: aquæ libras sex: coque ad dimidias: potet manè cyathum magnum, & iterū à meridie hora quarta: & in prandio duos inde hauriat scyphos: nam quæ sudores & vrinas mouent, prosunt pectori: nā materia ex venis in pectus venit. Et manè sumat ouum cum puluere Haly. Accipe sirupi violati: olei sulphuris guttas decē: sumat cum decocto auriculæ muris: est hoc excellens remedium. Manè sumat ex cochleari mellis horū aliquid: balaustiorū in puluerem redactorum vel hypocistidos, aut terræ lemniæ, pulmonis vulpis, carabes, cancrorum vstorum, seminis portulacæ, coralli, tragacanthi, succi reficcati fœniculi, trochiscorum Andronij, adde guttulam olei sulphuris. In littoribus Oceani hîc paruæ admodùm cochleæ inueniuntur, Rondeletius eas turbines tuberosos vocat, nos appellamus *klein kinkhoorakens*, has calcinabis & miscebis cum melle vel cum sirupo de farfara. adimūt ilico tussim prauam, quam vocamus de *kinkhoest*. Solatio sunt etiam mithridatium, theriaca, ambrosia, athanasia. Tandem pectoris vis roboretur: accipe diatragacanthi frigidi recenter parati drachmas tres: specierū diaireos simplicis sesquidrachmam: aromatici rosati, diamargariti frigidi, cuiusq. scriptulos duos: boli armeni præparati drachmam: pinearum mundatarum, amygdalorum dulcium excorticatorum, singulas semuncias: seminum melonum recentium excorticatorum: seminis papaueris albi, cuiusque drachmam: sacchari rosati tabulati, sacchari crystallini, singulorum sescunciam: sacchari penidiati vnciam: musci boni grana octo: puluerisentur omnia puluerisanda vt decet, & cum infusione gummi tragacanthi extracti in aqua rosarum fiat massa: teneat partem orc. Aliud: Accipe diatragacanthi frigidi, diapenidij sine aromatis, cuiusque drachmas tres: pulueris pulmonis vulpis sesquidrachmam: succi liquiritiæ & capillorum veneris, singulorum scriptulos duos: puluerisentur puluerisanda, & cum sirupo myrtino fiat electuarium: de quo sæpe sumat. Aliud, accipe pinearum mundatarum vnciam: infunde aquæ calidæ, deinde exiccentur panno lineo: amygdalorum dulcium semunciam: seminum quattuor frigidorum maiorum mundatorum, cuiusque drachmā: specierum diatragacanthi frigidi sesquidrachmam: diaireos simplicis scriptulos quattuor: pistachiorum vnciam: sirupi capillorū veneris quod satis sit vt fiat looch. Curatio breuiter ita institui interdum poterit: Potus loco vti poterit hoc decocto: accipe hordei mundati pugillum: glycyrrhizæ recentis semunciam: dactylos quinque: sacchari vncias tres: aquæ libras septem: coque ad hordei crepaturam vsque: deinde iniice pauca frusta cinnamomi: quò tenue quoddam aroma inde prolectet potio. Lac mulicbre sumat manè hora sexta vel septima: tepidè immulgeatur vasculo natanti in tepida aqua. nec postea dormiat, nec etiam validè se exerceat. Interdum loco lactis sumat vitellū recentis oui sorbilem, cui admisce scriptulum florum sulphuris & sacchari crystallini: nonnunquā his affundat tria vel quattuor cochlearia

Historia.

Lib. 2. De testaceis.

Corroborantia.

Curatio an anacephalaeosis.

ria aquæ roris solis, aut decoctum adiiciat cancrorum cum vino bastardico. aliquando vtetur ex ouo puluere Haly. Ex floribus sulphuris cum puluere Haly inscripto aduersus tabem, fiant trochisci cum sirupo de farfara: lectum ingressurus accipiat vnum, ac ore teneat. Accipe carnium testudinum nemoralium libras duas: adde consolidæ radices contusas, & tria santala: distilletur cum aqua scabiosæ. Quidam vtebatur pro cibo solâ ptisanâ veterum, & bibebat aquã saccharatam, & manè sumebat decoctum chelarum ac caudarum cancrorũ ex aqua hordei, cum drachmis duabus sacchari. hac arte euasit. Coque pugillum hordei mundati ex aqua, ad horas duodecim: misce ei simplex saccharum rosarum: vtatur eo in vltima parte cœnæ. interdum adiice contusa amygdala vel pineos nucleos aut pistachia. Os irrigetur sæpè sirupo nicosianæ, cui insit sulphuris flos vel puluis Haly. contra tabem, vel puluis pulmonis vulpis. Decoctum sassafras cum passulis, dactylis, & conseruâ violarum, ac capillorum veneris. Teneant pilulas bechicas in ore. Accipe theriacæ drachmam vnam: conseruæ rosarum drachmas duas: sumat semel septimo diè manè. Commendantur etiam pilulæ de styrace. Si verò macilentia hectica à curatione perseuerat, hoc modo ei succurratur. Accipe lactis recentis quartarios duos: distilla inde libras tres, (organo id fiat rhodostagmatis) & absterge, subinde sublato operculo, pinguedinem: dulcor addatur ex saccharo perlato. Huic aquæ algiosæ iam affunde quassata duo albumina ouorum recentium, ac misce transfusione frequenti. Singulis huius aquæ libris adiice margaritarum solutarum semiscripulum. & accuratè misce. vtatur hac potione frigida cùm valdè sitit: & in prandio & in cœna si adlubescit. Accipe aquæ pimpinellæ, aquæ roris solis, cuiusque vncias quattuor: aquæ ex floribus rorismarini vnciã: liquoris tartari rectificati vncias duas: margaritarum solutarum vnciam: sirupi violarum, sirupi fragorũ, singulorum vncias duas: sirupi papaueris rubri vnciam: misce. Sumat manè ieiuno stomacho, & à prãdio hora quarta vncias quatuor. & horam abstineat à cibo & potu. Accipe dactylorũ quibus cortex & membranula interior abstracta sit; vuarum passarum abductis acinis, singulorum vncias duas: diacotoniati, conseruæ rosarum damascenarum & rubrarum, violarum, vetonicæ altilis rubræ, cuiusque vnciam: radicum satyrionum conditarũ, vncias duas: radicum eryngij conditarum vnciam vnam: in marmore contunde in massam: sumat semunciã cùm somno se dabit. Aliud, Accipe lactis caprini quartarios duos: cinnamomi contusi, dactylorum demptis calculis, cuiusque vncias quattuor: agrimoniæ manipulum: fiat distillatio: sumat manè & vesperi cum saccharo. Aliud, accipe capum succiplenum ritè paratum: hordei mundati, passularum Corinthiacarum, singulorum manipulum, ventri iniectantur: affunde vini Gallici rubri quartarios duos: adiice parum cinnamomi: bulliant dum exossetur: dein in mortario capus teratur: postea per saccum Hippocraticum coletur: sumat tepidũ manè, meridie, vesperi, cum trium ouorum recentium vitellis. Aliud, accipe seui carnis bubulæ, ouillæ, vitulinæ, cuiusque libram: dactylorum semilibram: passularum Corinthiacarum vncias quattuor: vini passi, quod iam Bastard vocant, quartarios duos: misce, & lento igne distilla. In tabe foris etiam quædam admouentur. Nonus, antiquus medicus, pectus inungit butyro, oleo laurino, & terebinthinâ, vel oleo rutaceo: tandem mnasæo emplastro vtitur. Accipe vnguenti resumptiui recentis vncias duas: vnguenti de althæa vnciam vnam: olei amygdalini dulcis, violacei, lilini, cuiusque sescunciã: ireos Florentiæ exactè puluerisatæ drachmas duas: styracis calam. drachmã: croci grana quinque: mosci grana sex: cum modico ceræ fiat vnguentum: vnge eo pectus manè & vesperi. Accipe sacculũ ex milii octo partibus, & salis torrefacti vna parte: is bis vel ter calidè capiti manè applicetur. Iam de victus ratione aliquid adferamus. Aëris maximè ratio habenda: hic enim perpetuò pulmones ferit. vbi pus expectoratur, corpore non extenuato, fit siccissimus aër: attamen non frigidus. à nebulis & pluuiis caueat, vitet paludes & flumina. Si ferant vires, præstaret eum in mari viuere, nam inde siccantur vlcera, dicit Aretæus. Marcellus empiricus laudat vt cõmorentur vbi pix conficitur: ibique cochlearum carne cum vino excocta assiduè vesci. Cibi modò abster-

Macilentiæ elegans remedium. *Foris.* *Victus ratio.*

abstergeant, modò agglutinēt. Initio, dum mundandum, vtemur prisana, & iure cicerũ. postea, quo glutines, da fercula ex oriza & alica: hæc coquantur cum pedibus vitulinis, vel cum radicibus consolidæ. In hoc morbo facultas nutrix admodùm prosternitur; quare ea erigatur, quod optimè fiet ab vsu lactis. Hoc enim assumptu suaue est, potu facillimum, nutritu solidum, & quauis esca à pueritia familiarius est; colore delectabile, guttur læuigat, facilem spiritum reddit expectorando, aluum mollem facit, vlceribus blandum subsidium & quolibet alio benignius. Si quis multum lactis potet, inquit Aretæus, nullo alio eget alimento; nam nationes lacte vescentes frumentum non edunt. Propterea Rases ita scripsit, Lacte si delectatur æger, illud loco aquæ, quoties sitit, propinabis. Sed si à lactis potu in febrem æger rapiatur, prisana loco lactis veniat: vel potet paruam ceruisiam cum sirupo de myrto vel de granatis. Sed febre quiescente, ad lac redeundum. Si autem denuò lac fatigarit, eius vsus fugiendus: sed ea molestia iterum propulsa, lactis vsus repetatur. Hæc quadam vicissitudine fiant, dum necessitas vrget. In lactis vsu absit capitis dolor, nec iam ampliùs effundat se humor in pectus, nec lac facilè in putredinem abripiatur in ventriculo: nam his nocet lac. Initio solùm vncias tres capiat, cum pauco melle rosato, quinque horas ante cibum id bibat. Indies accessio huic moli fiat, dum ex eo ventriculum affligi ac quasi pondere premi testetur æger; vel dum acidos edat ructus. Hoc auxilio vtatur quadraginta diebus: interimque remediis abstergentibus & siccantibus indulgeat. Sin per hæc præsidia etiam cōtabescat æger, scito nullam ampliùs sperabilem esse salutem. Sed interim in vsu lactis summo studio cauendum ne aluus lubrica fiat: nam plus colliquescit à partibus solidis, quàm possit ab ingestis resarciri. Non sint etiam hi qui lactis vsum ineunt, tumentibus hypochondriis ab obstructione præditi, nec siticulosi: nec etiam tunc haimorrhoïdibus tententur. Potet ex vasculo facto ex bolo, & potui immittat folia myrti, vel radices consolidæ maioris, aut corticem medium fraxini, aut radicem caryophyllatæ. Carnes vitulinæ ratione maciei commendantur: nam celeriter nutriunt, nec mole opprimunt ventriculum, quia celeriter excernuntur. Razes laudat etiam auium & hœdorum carnes, oua, farpulmo. Fiat maza panis ex pineis cum passulis. Hoc ego vtor in valida macie, Accipio caponem hunc purgatum, vt decet, iubeo scindi in tenues laminas, ossa etiam fracta adiici, dein eodem modo duas libras carnis musculosæ ac succiplenæ ex verucece, addi curo: vino albo vel veni iubeo, ac vt ollâ vel poculo oblongo excipiant, nullumque liquorem affundant, ac vt coquāt horis viginti quattuor. Dein puro panno exprimant. Quantum ad aluum attinet, diligenter præcauere debet æger ne illa fluat turbeturve. &, inquit Razes, si fuerit soluta, hoc puluere stringatur: accipe gummi Arabici, spodij, boli, seminis myrti, omnium æquales partes, & redigantur in puluerem: accipiat vno die drachmas tres, cum sirupo albi papaueris & myrti succo cocto. Hic iussim vnà stringit. Curæ graues ab animo absint; nam, vt cecinit Petronius Arbiter,

Sed veluti tabes tacitis concepta medullis,
Intra membra furens, curis latrantibus errat.

Si, inquit Mesue, vigiliæ vexant, accedemus vsum papaueris: idq. prudenter agendum, ne spiritus viæ constringantur. detur emulsio papaueris cum sirupo papaueris: vel scriptulum philonij Persici. Balnea si vires non resoluerent, vtilia essent. Addo iam quædam Empirica. accipe hordei deglumati vncias sex: cancrorum fluuiatiliū crasso modo contusorum, abscissis pedibus, benè lotorum cum aqua furfuracea, & dein cum aqua calida, numero duodecim: capillorum veneris contusorum manipulos tres: seminis papaueris albi semunciam: parietariæ, verbenæ, hyssopi, enulæ, foliorum viticæ, farfaræ, cuiusque manipulum: passularũ vncias tres: carnis testudinis lotæ in vino vncias tres: coque exactè ex aqua: huiusque aquæ accipe libras tres: sacchari albi libras duas: fiat sirupus. accipe huius sirupi vncias tres: aquæ limacum, capillorũ veneris, maluarũ, cuiusq. vnciā: misce: sumat bis die, stomacho vacuo. Quidam, inquit Razes, lacte caprino curati fuere. saccharum rosarum cum lacte calido, in mundo vlcere salutariter datur. Montanus cuidam præscripsit vt non alio

Ταλαιπωρία. Cautio in lactis vsu. Empirica. 4 Cont.

cibo vesceretur præterquam saccharo rosato, ita conualuit. Accipe boli drachmas duas: specierum diatragacãthi frigidi drachmam vnam: cum saccharo dissoluto in aqua capillorum veneris fiat tabulatum; sumat sæpè drachmas duas. Cancri fluuiatiles crudi triti vel etiam cocti & cum lacte potati maximè conferunt, dicit Aëtius. Cardanus optima sibi comperta remedia describit in sua Methodo medendi, capite LXV. Hamech filius Zezar, inquit Mesue, hoc mundificabat vlcera pulmonis & ea consolidabat, Accipe iniubas quinquaginta: passularum enucleatarũ drachmas triginta: seminis maluæ semunciam: cancrorum fluuiatilium drachmas viginti, capillorum veneris manipulos duos: coque ex libris tribus aquæ, ad libram vnam: adde sirupi papaueris, sacchari, sapæ, cuiusque vncias sex: decoquantur ad mellis spissitudinem: dein adde seminis cucurbitæ excorticati vnciam vnam: gummi Arabici, tragacantæ, seminum cytoniorum, amyli, seminis portulacæ, amygdalorum dulciũ, singulorum drachmas decem: papaueris albi drachmas quinque: hæc optimè attrita remisceantur reliquis; da manè & serò drachmas quinque, Vtuntur quidam fælici successu carnibus testudinum: nam earum vsus commodus est his qui ob igneũ totius feruorem, vnde valida alimenti exhaustio, tabescunt: aliis verò hecticis minimè conueniunt, quia sunt coctu difficiles. Hi tamen vti poterũt iusculo ex testudine, hoc modo parato: accipe sanguinem ex iugulatis testudinibus: mox abiectis coriis in frusta secentur, & ex aqua coquantur: bis hoc fiat; cum secundo decocto, eoque quasi in cremorẽ abeunte, sanguinem remisce. & coque: licet partem gallinæ adiicere. Hoc ius propina. Hoc madefacit ac algiosum est, & coctu facile. carnes verò abiiciendæ. Conueniunt etiam trochisci de caphura cum sirupo de papauere vel cum aqua pimpinellæ. Quidam ex vsu solius decocti guaiaci sanati fuere, de quibus iam conclamatum erat. nos ei adiicimus aliquid olei sulphuris. Bibitur per duos vel tres menses: purgato primùm cacochymo corpore clysmo, mannâ, sirupo rosato solutiuo. Addere huic decocto soleo alchimillam, saniculam, pyrolam, quinquefolium, veronicam. caueat à salsis & acribus: parum vini concedo. Contunde simul radices conditas symphyti, & conseruam florum hyperici: adde species diatragacanthi frigidi, semen papaueris, corallum, cornu cerui: hæc sanguinem sistunt etiam. Accipe conseruæ vel sacchari rosati veteris vncias tres: succini drachmas tres: philonij Romani drachmas duas: misce. sumat manè & vesperi drachmas tres: & superbibat decoctum myrti cum melle. Accipe pulueris pimpinellæ & auriculæ muris cum melle: sumat manè drachmas duas cum aqua pimpinellæ. Comedat olus ex pulmonaria. Accipe pulueris ex pulmone vulpis drachmam: sumat ex vitello oui. Vsus etiam frequens terebinthinæ prodest. Memoriã lubet hîc refricare summi mei amici, viríque summi, D. Foresti, ac vtilem ex scriptis suis historiam narrare. Monacha quædam phthisica pro deplorata à medicis relicta, vt Romæ nobis relatum est, sequenti remedio intra duos menses sanata fuisse dicitur. Ventri pulli mundati inferebat vncias tres sacchari rosati, lentoque igne ex aqua coquebat, benè coopertâ ollâ. Ex illo decocto supra cineres macerato, ac manè contuso pullo eoque diluto, in lecto sumebat, & superdormiebat. euasit. Alius monachus, qui omnino emaciatus erat, duo oua recentia igne aduerso assabat ita, vt albumina vix coalescerent. albuminibus reiectis vitellos patinâ excipiebat, ac illis addebat sulphuris viui ad fabæ molẽ, saccharoque crystallino aspargebat eadem mensura, cum salis momento: hæc sumebat horã vnã ante cæteros cibos, & superbibebat vini dulcis cyathũ vnum. interdũ iungebat aquam roris solis his vitellis. Pro tussi vtebatur eclegmate ex sirupo glycyrrhizæ, violarum, & ex speciebus diatragacanthi frigidi. Idẽ distillabat limaces teneros ante ortũ solis in vinetis collectos: cuius cochlear etiã interdũ capiebat cum vitellis ouorũ. ita ille emaciatus ante paucos menses euasit pinguis, & præter medicorũ expectationem euasit. Ibi etiã describit puluerem Haly contra tabem. Si tanta fuerit sordis copia, inquit Aurelianus, vt & putruosa euadat, vtemur polline erui ex melle decocto. Mundo iam vlcere, vtatur aqua distillata ex hedera terrestri, cum saccharo rosato veteri: id agat per dies quatuordecim. Aliud: accipe succi hederæ terrestris semilibram,

Fol 98. Mesue cap. De Phthisi.

Testudinũ caro

Ad maciem hecticam.

Forestus lib. 16. 58.

2. Lib. Tard. 24.

bram: facchari vncias quatuor: fiat firupus; fumat cum conferua rofata. vel loco fucci hederæ accipe fuccum veronicæ. Accipe pulueris pulmonis vulpis drachmas duas: fumat cum firupo myrtino vel cum aqua veronicæ. bolum commendat Serapio. Pulmonaria non vulgaris ad dimidium decocta cum facchato. Ros folis auxilio eft in pituita putrida, nam ficcat. Accipe olei fulphuris femifcriptulum, remifce cum Iolabio violato. Laudatur cofta herba, *Ingraffia di porci* dicta Italis: ex illa paratur firupus, conferua, puluis: quin in cibo præbetur. Gummi cedri cum melle, adiecto exiguo galbano. Sumat thus, mafticen, & agaricum trochifcatum ex cocta terebinthina: fiant inde pilulæ. Accipe marrubij odorati manipulum, incoque aquæ libris quattuor; donec ad tertiam partem redeat: colaturæ adde mellis boni libram: & rurfus decoque donec ad fuam redeat confiftentiam: mifce radicum ireos drachmas duas. Aliud ex Diofcoride, accipe butyrum recens, terebinthinam & mel: vnà coque, & fumat manè cochlearium. Sextus ait, equi fpumam vel faliuam fi biberint phthifici, & qui malè tuffiunt, fani euadunt, equus morietur. Et Marcellus, ad phthificos, inquit, remedium & præfens & maximum eft, nam etiam vitæ dubios fanat, & quibus fupereffe fpes nulla videatur, equi faliuam vel fpumam cum aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tuffi intoleranda & diutina laborare videris, hoc remedio liberabis: ægrum quidem fine cunctatione fanabis, fed equum mors fubita confequitur. Scribonius cerui pulmones cum fuis gurgulionibus virgulis tenfos, in fumo donec arefcant fufpendit: ac puluerem ex melle præbet. Si phthifis fit ex animi dolore vel ex fplenis vitio, vnà cum difficili tuffi, Accipe vrticarum paruarum fiue Græcarum magnam copiam: exundatur ex his fuccus, & fortiter exprimatur: bibat manè & vefperi ex hoc fucco vncias duas bis die; manè vefperi horâ fomni. Si atrophia adfit, accipe vini Rhenenfis libras duas, ollæ infunde, adde auri optimi partes aliquot: benè obturatâ ollâ bulliat dum tertia pars vini exhauriatur: cùm refrixit adime aurum, & tinge pauco aromate: fumat manè cochlearium vnum aut alterum. Pectus verò hoc

Nutrientes morfellos defcribit Arculanus folio 425.

illinatur, Accipe medullæ cerui, vituli, butyri, axungiæ porci & gallinæ recentis, cuiufque drachmas duas: tragacanthi & gũmi Arabici infufi in oleo nenupharis & violarum, cuiufque drachmam: ceræ albæ parum, vt fiat vnguentum molle. Accidentia quædam non minimi momenti huic malo fuperuenire folent, quibus ita remediandum. Febris fi vrget, Accipe aquæ violaceæ, portulacæ, cuiufque vncias quatuor: firupi violati vel granatorũ dulcium vncias duas. Tunc etiam vtilis erit firupus de iuiubis cum decocto pfyllij, & feminis cydoniorum, cum trochifcis de caphura: deinde redeat ad vfum facchari rofati recentis fimplicis. detur ptifana; & pharmacis leuibus excludatur paratus humor. Catarrhus fedetur pilulis de ftyrace, diapapauere, & firupo de papauere. Ad ventris fluxum, Sumat ius reftaurans coctum cum malis cotoneis, fymphyto, fumachio, & aqua rofarum. Et vino inde cotonea. Rafes hoc vtitur: accipe gummi Arabici, fpodij, boli, feminis myrti, fingulorũ drachmam: da cotidiè drachmas tres ex firupo myrtino vel papaueris. Aliud, accipe conferuarũ rofarum cũ bolo, adde firupum myrtinũ. Lac acidum coquat cum bifcocto. Accipe aquæ radicum althææ & petrofelini, cuiufque femilibram: gummi Arabici, tragacanthi, cuiufq. drachmam: amyli fefquidrachmã, glycyrrhizæ drachmas duas: coque: colaturæ adde facchari vncias duas: fumat bis die. Accipe ladani drachmas duas: maftiches drachmam: olei abfinthij femunciã: mifce: vngat ftomachi regionem. Ad fputum fanguinis, accipe facchari rofati femunciam: diatragacanti frigidi drachmas duas: radicum conditarum confolidæ vnciam: lapidis haimatitidis præparati drachmas tres: boli, fuccini, terræ Lemniæ, fanguinis draconis veri, fingulorum drachmam: cum firupo myrtillorum fiat electarium: fumat fæpè drachmam. Sed præftat venienti occurrere morbo: quare robora pulmones & ficca. Vtere pulmone vulpis ficcato, cum fucco glycyrrhizæ, capillis veneris, femine fœniculi, cum firupo myrtino & oleo fulphuris. Confectio dicta ambrofia, athanafia: firupus nicofianæ auxilio funt. Venus grauis abfit: vnge nares dormiturus rebus calidis & ficcis, vt vnguento fpicato, oleo caryophyllorum. Si

Ad accidentia quæ fe iungunt tabi. *Ad febrem.* *Catarrhus.* *Ad fluxum alui.* *Ad fputũ fanguinis.* *Præferuatio.*

acrior succus incurrit pulmones, accipies sirupi de succo portulacæ vncias duas: decocti portulacæ vncias quatuor: misce: vtatur diebus sex: dein purgetur mannâ ex decocto capillorum veneris & violarum. duodecimo die accipiat pilularum de hiera cum agarico, & aurearum, cuiusque scripulum: fiant pilulæ sex. Si sanguis emittendus, id fiat in Maio; abstrahantur vnciæ quatuor: & postridie id repete. deinde toto Maio bibat lac recens mulctum; adiice parum sacchari: sensim copia lactis veniat ad vncias decem: nec somnum aut exercitium ilicò à lacte ineat. Æstate feruentiore, vtatur manè & serò conseruæ rosatæ semunciâ: & superbibat aquæ portulacæ vncias quinq. Cœna sit parca. cùm ingreditur lectum comedat hordeatū cum simplici sacchARO rosato. Laudatur etiam conserua foliorum auriculæ muris.

Capvt VIII.

De *Palpitatione Cordis.*

Nomine. Affectvs Παλμὸς τῆς καρδίας qui dicitur Græcis, plerumque à nostris Palpitatio cordis vocatur, ab Auicenna appellatur Tremor cordis, Marcellus empiricus Cordis pulsum & Salissationem nuncupauit. Cor itaque in hoc affectu intremit & palpitat. Impropriè tamen dicitur hic affectus cordis palpitatio: nā, authore *Libro De palpitatione.* Galeno, vnicā palpitatio agnoscit causam, nimirum frigus, & flatulentum spiritum; estque palpitatio propriè vitiū partium nō organicarum, sed carnis. Et hoc est quod scripsit Auenzoar, tremores cordis non esse eiusdem speciei cum aliarum partiū tremore: nam, inquit, à vaporibus & fuliginibus fit ille tremor in aliis partibus, vt musculis & cute: cordis verò tremor euenit à repletione cordis. Nec etiam propriè tremor dici potest: nam in tremore sursum & deorsum tota pars fertur, sine dilatatione. Nos recepto nomine vtemur Palpitationis cordis. Est sanè Cor nobilissimum *5. De loc. aff.* totius humani corporis membrum: quo intacto, potis non est vt homo moriatur: hoc verò labefactato, cunctæ partes in cōsensionem abreptæ fatiscunt. Est enim cor princeps vitæ radix, calidi natiui ac vitalis fons. Id, si Peripateticis fides, ita se in humano corpore habet, sicut in orbe Intelligentia prima, & est velut microcosmi rex nobilior, solidamento suo coërcens vitales spiritus; nam igneus est illi vigor. Hoc diuinum viscus plurimis expositum est iniuriis, quibus extimulatū interdum saltum edit, quem Palpitationē vocamus. Est au- *Definitio, & eius explicatio.* tem palpitatio cordis, deprauatus motus systoles & diastoles cordis, ab excretrice cordis vi excitatus, quo expellatur id quod cordi molestum est. Diximus in hac definitione, Palpitationem cordis, esse deprauatum motum systoles & diastoles cordis: Nam cor alto & forti pulsu quasi saltat in hoc affectu: dum enim nititur se ex more suæ naturæ extendere ac cōstringere, neutrum benè peragit: nam ad vtrumque motum festinat, ac tremulum quasi anhelat. Hæc autem maximè conspicua sunt in carotidibus arteriis, quæ per ceruicem repūt. Dixi ab excretrice vi cordis excitatus. nam tremulo illo motu excutere nititur vaporem. Rarò autem in paroxysmum hunc se erigit cor, nā extra exercitationem rerumque calidarum vsum intermittit plerumque. Quare hæc est momentanea, non vera palpitatio. grauis tamen est hic affectus; magnoque Dei beneficio factum, Cor non sensu prædituni fuisse: nam quod principium est, ipsum citra noxam tutū esse debet, ne illo vitiato corruant cætera. Est autem Palpitationis natura quid toto genere præter naturam. Quamuis enim conuulsio, palpitatio, rigor eo conueniant quòd genus commune agnoscant Motum deprauatum, qui est præter naturam: quædā tamen sunt opera solius Naturæ coactæ: quædam verò solius morbi: quædam tum morbi tū naturæ. Inter illa opera quæ soli *Lib. De Palpitatione cap. 4.* morbo ascribuntur sunt vera palpitatio & conuulsio. est hæc palpitatio symptoma, quod est actio læsa facultatis vitalis. Iam ad causas venio; scribit Galenus, omnes *Causa.* hoc morbo tentatos euasisse vena pertusa, vel attenuante victu. Quare existimauit vel ex copia, vel ex crassitie succorum hoc tædium nasci. copia enim pressu motum intercipit. Crassities verò succorum infarcit ita ora venæ arteriosæ, vt sanguini liber exitus negetur. Interdum per malignas febres euenit hæc palpitatio: vt illi qui in *3 Epid. 3.* Meliboea iacebat: huic palpitatio cordis aderat ab initio vsque ad diem mortis.

Pau-

Paulus Ægineta subscribere videtur Galeni sententiæ: scribit enim hunc affectum fieri ex copia vel ex efferuescentia sanguinis corde concepti. Quicquid cordis venas, arterias, vel ventriculos nimium grauat, hanc passionem adferre potest. Talia sunt plurima excrementa à vena arteriosa pulmonibus infusa, ac cordi per arteriam venosam illata; nam pulmo non videtur eguisse tanta vena, quanta arteriosa est, ad sui nutritionem. & à multo sanguine cor obstruitur. Galenus hunc affectum referre videtur in intemperiem frigidam: nam dicit omnem palpitationem esse effectum frigoris vincentis. Sanè intelligit ille mediatam & remotam palpitationis causam: nam id quod citò fit & citò perit non potest immediatè in intemperiem referri. Quare sæpè fit à vapida materia, quæ citò excuti potest. Galenus dicit in hoc affectu connexum partium violari: & eo nomine ad malam cōformationem vel situm prauum reuocari possit. Auicennæ tamen videtur tum à frigore, tum à calore hunc affectum subnasci posse. quin ipse Galenus à cordis inflammatione palpitationi similem motum in corde gigni ait: quare dicendum videtur à calore etiam hoc malum nasci. Respondendum, id potiùs referendum esse ad validum cordis pulsum, qui nonnunquam altiùs sese effert, necessitate euentationis anxio pressoque corde. Ita Aretæus dicit à stomacho hunc affectum fieri posse: nam is, inquit, vicinus cordi bona & noxia illi impertitur. Profectò si vera palpitatio à calore & siccitate nasceretur, in hecticis perpetuò illa fatigaret. Quare frigus mediata causa efficiens palpitationis cordis esse videtur. Hoc autem vel ipsum cor occupauit, vel alias partes, vnde tandem cor affligitur. Nam vicinæ partes, vt pericardium & pulmones algiosam intemperiem cordi inferre possunt, non aliter ac lien hepati. Ita cùm aquosa substantia, quæ in pericardio circumfluit, frigidior fuerit, vel quis tumor frigidus occupet vicinas cordi partes, refrigeratur cor, atque hinc flatus generatur, ex quo tandem palpitatio surgit. & ex obstructionibus languidum redditur cor, inde flatus nascuntur. Noui nobilem mulierem quæ ex nimio sanguinis profluuio ex vtero sæpe in palpitationem cordis incidit: ita vt non solùm cor, sed omnes totius corporis arteriæ validissimè palpitarent: tandem longis annis ad atrophiā lapsa. Hæc nulla ferebat aluum subducentia: nam ab his ilicò totius generis arteriosi palpitationem incurrebat. Importantur interdum vapores in cor, vt ab hypochondriis, vtero, ventre, per arterias; facilè ex liene id fit cùm per arteriam expirat flatulentiam auram, vnde in angustum cogitur cor. Externæ causæ sunt crapula, flatulenta edulia, exercitatio, ingrauidatio, potus aquæ algidissimæ, aer ab extincta candela infectus, venenū, ira, timor. Est sanè hic affectus vehemens; nam cor, pars cuius officio vita carere nequit, afficitur. est malum peracutum, contagij expers; dies in multos excurrit, nam intemperies frigida nō citò placatur. est malum intermittens. Differt palpitatio à palpitatione, ratione maioris & minoris: nam interdum ab astantibus exauditur sonitus, ac pectoris tegumenta quatiuntur. Nonnunquam exigua est palpitatio: quædam sæpiùs recurrit, alia raro fatigat. Interdum magna prostratio virium adest, polydædalaque pulsuum varietas. est periodica, estque quædam non periodica sed vaga. Dignoscitur palpitatio tactu, quo in imo pectore sentire manu eā solemus tardam & raram, nam intermittit. Si hac ideā non sentitur, non erit vera palpitatio, sed erit pulsus arteriæ. Si id vitium à tumore aquoso pericardij fuerit, erit cor ita affectū vt quasi in aqua natare videatur, ac suffocari. Si ex pulmonibus fuerit, præcessit maxima pulsus inæqualitas, quam excipit ægra respiratio. Si labes hæc aliunde à remotis partibus importatur, illinc symbola affectarum partium elucebunt. Quiescente corpore plerumque intermittit hoc malum: exercitio, vino, venere, balneis, irâ recrudescit. A flatibus quæ fit, non ita diu perennat; nec ita vehementer affligit: mitescit à discutientibus flatus. Vbi à sanguinis copia est, quæ opprimit cor, varius tunc éditur pulsus, iam magnus iam paruus, tardus iterumque velox: & videbitur cor suffocari ac stringi. Perspectâ affectus huius naturâ, iā ad sanationem pergamus. Causa in primis abscindatur: quare flatus si in vitio fuerit, is amoliendus erit. Sed flatus vel geniti sunt, vel generantur. si geniti, vel iam actu in corde concepti sunt

&

Marginalia: 3. lib 34. — lib. De Palpit. cap. 5. — 3 de caf. fect 7. — 4. Aph. 65. — 2. De causis acut. 11. — Historia. — Externa causa. — Differentia. — Signa. — Indicationes curatiuæ.

& id premunt: hic Indicatio nascitur liberandi cor à flatibus, quare discutiendum. Si à flatuum incursu ne cor inuadatur metus fuerit, erit reuellendum: quatenus verò generari possunt, cùm noui flatus, qui irrepet in cor, metus adsit, ne is gignatur prohibebimus, intemperiem frigidam, flatus authorem, castigando: quare calfaciemus. Vt breuiter dicam, spiritus halituosi generationem impediemus, materiamque crassam attenuabimus vnde illa surgit, & à corde flatum arcebimus. Id fiet subducendo materiam ex qua subnascitur: & cor, ne facilè spiritum halituosum admittat, robore afflabimus. Tolletur materia vi bonæ diætæ, extenuantibus & vacuantibus remediis. Si fuerit à plethora, vnde succrescit sæpè aquæ copia in pericardio, imò metus inde ne in phlegmonem trahatur cor, secanda erit vena dextra quam basilicam vocamus. Si à spiritu halituoso qui à liene, seca sinistram. In præcipiti casu, vnde metus syncopes, auerte potenter frictione, cucurbitâ, vinculis, suppositoriis, clysmis. Si partis alterius à communione irrepit malum, hanc vacua, auerte, robora. Si venenum in vitio sit, id euomatur, ac pinguibus rebus obtundatur: & bezoar cum theriaca propinetur. Sed positis his scopis, videamus num illos attingere possimus: & num facilè vel ægrè: nam sine prædictione sæpè non sine rubore agitatur sanatio. Ex frigore cordis si eueniat, est lethalis: nam cor redditur imbelle ac fœcundum in flatus. Si diu perennat, occidit repentè: nam curari nequit quæ iam inueterauit. Quibus longis spaciis redit, ante senectutem iis fatalis est, nam ex syncope vel causo moriũtur. Si euenerit ratione pericardij vel pulmonum, non æquè est calamitosa, ac si per idiopathiam eueniret: frequens hypochondriacis malum: nec in iis desperandum. Quæ à frigore fit, plerumque per syncopem in mortem abit: Quæ à calore, vt in plethora, per causum occidit: vel in aneurisma abit. Iam ad curationem pergo. Antiquus medicus Nonus hîc præter sanguinis emissionem non agnoscit aliud remedium. & Galenus scribit omnes ex venæ sectione opem sensisse. Si his euenit qui ex ephœbis euadunt, vel mulieribus quibus non respondent menses, vel his qui se liberaliùs carne & vino inuitant, vel

Prognosis.

Curatio: & primùm de Chirurgia.

Phlebotomia.

talibus quibus haimorrhoïdes obstructæ sunt, hoc est, quibus in iecore totoque corpore copiosus sanguis conceptus fuerit, his, inquam, venæ sectio necessariò præscribitur: ita etiam his quibus ob has causas, copiosa aqua in pericardio circumfluit. Sed quænam vena est aperienda? Razes secat venam axillarem dextram, vbi sese consociat febris cum pulsu veloci. Si à sinistro hypochondrio venit malum, feriatur vena sinistri brachij. Si à mensium interceptu fuerit, pedis vel poplitis vena recludenda. Sed qua copia effundendus sanguis? Audet Ioannes Arculanus extrahere octodecim vncias, imò ad syncopen vsque, dum metus adest phlegmones, vel suffocationis repentinæ & mortis: raptâ subitò materiâ in cor, quo cor subitò opprimatur. Attamen, ait prudenter, inducias date malo, præstatque partitim illa fieri: & tales euacuationes fiant extra paroxysmum. Nam, dicit, in paroxysmo potiùs reuulsioni studendum. mox subdit, si phlegmones metus adsit, fiat phlebotomia reuulsoria: attamen omittatur si potis sit: similiter, dicit, ventris solutio: ne fortè materia agitata ampliùs, influat in cor, vnde suffocatio & mors, vel fortè syncope ex resoluta facultate: tempore autem quietis securiùs hæc fient. Viden vt trepidet in hoc negocio Arculanus? nec sanè immeritò, quamuis Auenzoar scribat maximam copiam sanguinis esse extrahendam: nam hic non agnoscit aliam causam palpitationis cordis, quàm plethoram cordis. Auicenna tamen admonet ne vnica vice extrahatur magna sanguinis copia, ob vires. Quare author sum ne quis ad animi deliquium prouehat sanguinis effluuium: nam consilium est vt à corde abducamus: at deliquiũ animi in cor rapit sanguinem. Vere commodè fit. Quare nota benè num hæc morbifica materia sit remixta cum sanguine, vel num sit sanguinis expers, & num hæreat in pectore materia frigida: nam scribit Galenus phlebotomiam interdum profuisse, interdum non. Vincula tempore paroxysmi & frictiones cum linteis odoratis admoueantur. Cucurbitæ tibiis admoueantur; nam dolorem ita inferes. Vmbilico impone magnam cucurbitam: sed habeat in apice foramen: quo, cùm lubet aperto, ilicò cadat. Imò ad caustica

Qua vena.

Copia.

Lib. De tremore.

Cucurbita.

ftica veni; tibiis ac carpo impone phœnigmos. Cautio in his sit, ne vras neruos & arterias. quare caue à radicibus ranunculi, nam prauè cum indicibili quadam malignitate vrunt, sæuósque dolores concitāt. vita etiam capita & fines musculorum: tenta potiùs his partes carnosas. quare mediæ parti musculi brachialis hæc impone. Fiat etiam reuulsio clysmis & glādibus. Iam ad Pharmaciam venio. Præparatio & purgatio fiat rebus naturæ ferè consocialibus. Vt per ius veteris galli, cuius venter melissâ, buglossâ, caryophyllis, cinnamomo, perfusis aquâ rosatâ impleatur: bibat id ius manè & serò horis quattuor ante cibum: & cùm purgare vis, macera in eo iure epithymum, agaricum, senam; & coque in eo polypodium, semen carthami. Si necessitas vrget à symptomatica translatione, etiam ante præparantium vsum purgetur. Præparetur materia frigida oxymelite simplici vel composito, sirupo byzantino, sirupo de cortice citreorum, de fumaria, de duabus & quinque radicibus, prassij, liquiritiæ, melle rosato, de hyssopo, de epithymo, de pomis, & de lupulis. Adde aquam melissæ, fœniculi, enulæ, rorismarini, scabiosæ, prassij, betonicæ, anisi, galangæ, vel decoctum caryophyllorum, & fœniculi. Accipe summitatum calendulæ, melissæ, cuiusque manipulum: calaminthæ, rorismarini, betonicæ, cuiusque semimanipulum: scordii pugillum: cinnamomi semunciam: passularum Corinthiacarum vnciam: macera hæc in vino Rhenēsi, & coque in balneo: sumat in aurora per quattuor dies, & deinde purgetur. Si aqua in pericardio fuerit concepta, vtatur decocto ligni guaiaci, cum betonica, boragine, adianto, vrtica, enula, roremarino, radice sicca ireos, aqua florum sambuci. Deinde purgetur. Sint purgantia mediocria: vita scammoniata. Sumat sescunciam sirupi rosati laxatiui cum sena, ex decocto melissæ. detur etiam manna & cassia: electarium de psyllio: electarium lenitiuum cum decocto florum & fructuum cordialium: in quo decoxit semuncia tamarindorum. Vtatur diluto agarici recenter trochiscati: pilulis de hiera cum agarico, alephanginis, masticinis, aggregatiuis, sine quibus: vel purgetur foliis senæ & epithymo, ex sero lactis maceratis. Semper adde quid vini vel aquæ cordialis. Purgato corpore studendum erit vt cor roboretur. Hæc sint semper moderata calore & frigore, ne cor alterent: caleant ita vt cinnamomum, vel mace, & vt borago, melissa, & calendula. Radix buglossæ saccharo condita. Vtemur dulcibus, odoratis, modestè calfacientibus, vitales spiritus roborantibus, ac à fumosis spiritibus eos vindicantibus, vt melissâ, vino Hippocratico, ex libra vini & semuncia cinnamomi. Narcotica etiam his non malè iunguntur, ne vis eorum quæ cordi student, cùm sint tenuia aromata, ilicò euanescat: hæc causa fuit quòd veteres opium cardiacis importarunt. sed his non vtendū ante tertium à mixtione mensem. Aromatum calor dometur sirupo boraginis vel de pomis. sint semper grata remedia. Margaritæ his commendantur. Accipe florum cordialium, singulorum pugillum: florum garyophyllorum semimanipulum: coque leuiter in aqua buglossæ & melissæ libris duabus: adde vini albi vncias quattuor: caryophyllorum drachmas duas, cardamomi semidrachmam: croci scriptulum: ambræ semiscriptulum: cinnamomi drachmas tres: dulcoretur saccharo: sumat manè. Si quid caloris subesse suspicio fuerit, remiscemus rosam, violam, nymphæam, santala, caphuram, acetum, omphaciū, berberim, cerasa acida, pruna acidula, acetosam, mala granata, citria, aurantia, persica, caraben, coriandrum, cydonia mala, pyra, poma, lac acidum, diarrhodon abbatis, diamargariton frigidum, triumsantalum, corallum, margaritas, cornua, hyacinthum, boraginem, bezoar lapidem. Calorem delet sirupus violatus, endiuiæ, acetosæ, de ribes, oxysaccharum, citriorum sirupus; cum aqua rosata, lactucæ, vel radicum plantaginis. Diabuglossatum, diaboraginatum. Hoc præclarum remedium est: Accipe margaritarum, seminis basilici caryophyllati, seminis citreorum, cardui benedicti, cuiusque drachmas decem: caryophyllorum, cinnamomi, singulorum drachmas duas: macis drachmam: croci semidrachmam: ambræ scriptulum: singula in pollinem vertantur: dein misce cum aqua rosata, & tere in lapide marmoreo cum auri lamina, eo vsque dum auri color eluceat in his pulueribus: adde ad pondus omniū cortices citreorum

Radix ranunculi. Pharmacia. Roborantia.

conditos, cum aqua rosata & cum sirupo conseruationis nucis myristicæ fiat opiata: sumat quotidie manè semunciam. Vtemur etiam aromatico rosato, diacymino, diacalamintho, dianiso, theriacâ, mithridatio, pleres archon, compositione de hyacintho. alkermes. Accipe specierum diarrhodonis abbatis, diamargariti frigidi, cuiusque drachmam : trochiscorũ de caphura scriptulum : pulueris diambræ semidrachmam : conseruæ rosarum drachmas duas: sacchari in aqua rosata soluti, quod satis sit vt fiat electarium solidum: sumat tres drachmas, & superbibat cyathum aquæ boraginis. Accipe margaritarũ præparatarũ, coralli rubri, vnicornu, auri optimi, cuiusque drachmam : cum Iulapio rosato fiat puluis subtilis: sumat scriptulũ ex aqua cordi dicata. Aliud præstans: accipe macis semunciam : cinnamomi, caryophyllorum, cuiusque vnciam: rosarũ persicarum manipulos decem: vini maluatici quartarium: digerantur diebus quattuordecim: destilla per balneum : destillatæ aquæ immitte mosci drachmas duas. est hæc aqua gustu suauissima. si plures tales velis, consule caput de syncope. Accipe vini optimi libras duas: adde dictamni, hyssopi, thymi, calaminthæ, rosmarini, calendulæ, melissæ, menthæ, cuiusque pugillũ: caryophyllorum, cinnamomi, seminis basilici, granorum paradisi, cuiusque drachmam: croci scriptulum. expone soli æstiuo: accipiat ex illo vino quotidiè manè vnciã. potest addi parum lapidis bezoar singulis dosibus. ante pastum potest inde bibi haustus. Accipe succi buglossæ depurati ad ignem vncias duas: sacchari drachmas duas: bibat in lecti ingressu per dies decem. Accipe succi depurati boraginis, acetosæ, endiuiæ, cuiusque vncias tres: sacchari semilibram: fiat sirupus. Conserua melissæ cum grano musci. Coque cardiacam ex vino. Accipe musci semigranum : croci scriptulum: vini albi calidi semicyathum: soluatur muscus pauca in aqua vitæ. Immacera aquæ vitæ summitates melissæ & calendulæ, & cinnamomum; da guttulas paucas cum vino, initio mensæ. Crocum infunde aquæ vitæ, dum albescat crocum: id calcina, & fermenta cum prædicta aqua: & inclina; da granum eius ex iusculo vel vino: reuocat id vitales spiritus. idem fiat in caphura. Semper quod reliquum est calcina: & redde cineribus liquorem, ita fundent salia. Accipe theriacæ semidrachmam : croci grana octo: mosci granum: propina cum decocto melissæ ex vino, vel ex vino in quo coxit cinnamomi semidrachma, & macis scriptulus: sumat tertio die semel. Accipe margaritarum drachmas duas: succini albi drachmas tres: rasuræ eboris drachmas duas: coralli, hyacinthi, santalorum, cuiusque drachmam: caphuræ semidrachmam: musci, ambræ singulorum grana octo: lapidis bezoar scriptulum, conseruæ violarum, nenupharis, cuiusque vnciam: cum sirupo violato fiat electarium. Accipe conseruæ buglossæ, vncias duas: corticum citreorũ conditorum vnciam: aromatici rosati, diambræ, cuiusque drachmam; cum sirupo nucis moscatæ fiat conditum. Accipe pulueris aromatici rosati, & caryophyllati, cuiusque drachmam: pulueris diambræ semidrachmã: seminis ocymi scriptulum, rasuræ eboris scriptulos duos: santali albi & rubri, succini, ligni aloës, singulorum drachmã: cum conserua corticum citreorum, & florum boraginis & melissæ, fiat electarium. Accipe florum cordialium, radicum buglossæ, singulorum vncias quattuor: croci drachmam: miuæ cydoniorum vncias tres, vini albi optimi libras duas: pistentur, & misceãtur simul: macera in balneo dies quattuordecim: dein distillentur bis per alembicum: sumat vnciam. Radix helenij condita, & cortex citrij. angelica. Si æstus vrget, accipe aquæ rosatæ, succi acetosæ depurati, succi aranciorum, partes æquas: cum saccharo fiat sirupus. Rases exhibet pastillos ex mosco, quorum compositionem hoc capite describit, & ait hos etiam syncopi dicatos. Rases, vbi consociat se febris, & vbi pulsus est velox, à vena secta, dat trochiscorum ex caphura drachmam, cum croci granis tribus, ex succi granatorum vnciis tribus. quatuordecim diebus continuis hoc agit. Sed, inquit, si hæc præsidia morbo cesserint, lac acidum potui præbeto. & hoc capite describit hos trochiscos. Et hoc eodem loco tradit Electarium ex mosco, quod valdè commendat: & costrici languenti conferi, ventriculoque frigido, & fastidio. Quæ valdè calent, dentur ex aqua rosata. Accipe conseruæ viola-

violarum, rosarum, buglossæ, cuiusque vnciam: trium santalorum, seminis basilici, xyloaloës, caryophyllorum, cuiusque semidrachmam: nucis moscatæ conditæ drachmas tres: cinnamomi drachmas duas: seminis anisi, fœniculi, carui, singulorum scriptulū: musci grana octo: croci scriptulum: seminis papaueris albi semidrachmam, sacchari perlati cum aqua rosata soluti quantum sufficit vt fiat opiatæ forma. addi possunt enula condita, succinum, semen citri, terra lemnia, coriandrum, cornu cerui, bezoar, spodium, rhabarbarum, caphura: fermententur cum iulapio ex succo granatorum. Iam venio ad ea quæ foris admouentur. Epithemata: Accipe aquæ melissæ, boraginis, cuiusque vncias quinque: his immacera melissam, basilicum, crocum, lignum santalum & aloës, diambram, cinnamomum, vel caryophyllos, rosas rubras, corallum, lauendulam, vel rosmarinum, folia lauri, maces, cortices citrij: aliqua horum inijce: colaturæ adde quid vini aromatici, vel aceti, vel aquæ rosatæ. Accipe aquæ melissæ, scabiosæ, boraginis, cuiusque vncias quatuor: trochiscorum Rasis de caphura semiscriptulum: santalorum omnium drachmam: fiat epithema. Accipe aromatici rosati, pulueris lætificantis Galeni, singulorum drachmam: croci semiscriptulū: aquæ buglossæ vncias octo: aquæ melissæ, vini albi, cuiusque vncias quatuor: fiat epithema: addi poterit etiam aqua rosata, & acetum. Accipe aquæ rosarum vncias tres: aceti rosati vnciam: vini maluatici semunciam: beniouini, caryophyllorum, cinnamomi, santalorum, balsami Americani, radicum cyperi, singulorum semidrachmam: mosci, ambræ, cuiusque grana sex: fiat puluis, & misce cum liquoribus, & inde ampullæ angusti oris, pergameno pertuso operculetur, insperge facici vibrando. Accipe basilici folia, melissæ, cardiacæ, rosarum rubrarum, ferueścant in aqua menthæ, & applica cordis regioni. Sacculi: Accipe foliorum melissæ manipulum: rosarum rubrarum, anthos, florum boraginis, cuiusque pugillum: foliorum lauri, quattuor: seminis basilici, caryophyllorum, macis, corticum citrij, cinnamomi, cuiusque drachmam: ambræ, mosci, singulorū grana quatuor: fiat sacculus: qui rigetur aqua rosata & vino odorato.

Foris admouenda. *Epithemata.* *Sacculi.*

Accipe pulueris caryophyllorum, nucis moscatæ, cinnamomi, singulorum semidrachmam: pulueris rosarum, diambræ, cuiusque drachmam: floiū boraginis semunciam: fiat sacculus ex vino applica. Accipe florum rorismarini, rosarum, cuiusq pugillū: citrij sicci, macis, ligni aloës, santalorum omnium, seminis basilici, singulorum drachmam, spicæ Celticæ & lauendulæ, foliorum lauri, cuiusque semidrachmam: fiat puluis & sacculus: aspergatur vino albo & aquâ melissæ vel boraginis: adde quid radicum cyperi, vel pulueris diamargariti frigidi. Crusta panis madefacta in aceto & vino, vt fiat pulticula: sed primùm torreri crusta debet: adde puluerē caryophylloū, diamargariti frigidi, diambræ, vel aromatici rosati, vel lætificātis Rasis. Linimenta: Accipe vnguenti rosati semunciam: olei cinnamomi scriptulū: mosci, ambræ, cuiusque grana sex, misce. Si æstu incandescant viscera, accipe vnguenti rosati, & santalini, cuiusque semunciam: olei nymphææ, drachmas sex: coralli, margaritarum, cuiusque scriptulum: caphuræ semiscriptulum: misce. Abluat, biduo vel triduo, se vino ab vnguentis. Accipe theriacæ semidrachmam: succi limonis drachmas duas: croci semiscriptulum: margaritarum, coralli rubri, cuiusque scriptulum: caphuræ grana duo: misce cum paucis guttis vini albi, vt fiat linimentum: syndone exceptum, calidè cordi admoue. Si pueris à vermibus cor tremit, accipe aloës, myrrhæ, singulorum drachmas duas: croci semiscriptulum: succi citrij drachmas duas: vini albi fortis drachmā: applica cordi super petiam. & vmbilico hoc, Accipe farinæ lupinorum amarorum, aloës, singulorum drachmas tres: succi absinthii drachmas duas: misce cum oleo nigellæ, & super petiam admoue vmbilico. Si æstuat cor, Accipe olei nymphææ vnciam: santalorum drachmam: rosarum rubrarum scriptulum: caphuræ grana duo: ceræ parum, vt fiat vnguentum pro regione cordis. Fiat vnguentum ex essentiis cum oleo myristicæ nucis. Iam vt haberi homo in victu debeat expendamus. Quicquid vitæ spiritus exhaurit, cauendum. Aëris æstus & frigus validum nocēt: aër sit purus & odoratus. Si æstuat aër, castigetur aquâ rosatâ, aceto, salice, pampinis,

Linimenta. *Vermes.* *Victus ratio.*

pinis, floribus nymphææ, rosarum, violarum, santalis, caphurâ, pomis cydonijs. Si nimis aër perfrixit, temperetur croco, musco, ladano, caryophyllis, iunipero. Componatur pomum ex musco, ambra, styrace, caryophyllis, cum ladano. Cibus in copia sit mediocris: est enim morbus diuturnus. Qualitate sit attenuans, calfaciens moderate. Condiatur cinnamomo, croco, caryophyllis, mace, pipere, hyssopo, serpillo, rosmarino, melissa, menta, saluia, boragine, fœniculo. Columbæ, vel capo cum mace coquantur: ita perdices, cuniculi, auiculæ. vitulina caryophyllis sparsim repleta. Olus ex boragine, melissa, foliis fœniculi. Abstineat à rapis, castaneis, leguminibus, & à fructibus crudis. Pullus coctus cum ciceribus rubris, melissa, pimpinella, boragine, & aromatibus: iusculo ex his vtatur. Si febris adfuerit, inquit Rases, lac acidum potet, & pullus vel caro vitulina aceto & agrestâ condiantur, cum citreorum succo: vel cum hordeo mundato coquatur, lactucâ, acetosâ, portulacâ. Si flatus fatigant, à cibo sumat puluerem ex rosis rubris, cinnamomo, glycyrrhiza, semine coriandri, anisi, ameos. Scribit Rases, carnem accipitris totâ substantiâ hic conferre. Potet ceruisiam & vinum antiquum. sit vinum tenue, suaui odore; vitet potentia vina, nam vinum impetu quodam cor inuadit, indeque fit vt augeat obstructionem cordis. Potui immitte calendulam, melissam, pimpinellam, buglossæ flores. Fiat hippocraticum ex aqua hordei & pauco vino, cum cinnamomo, dulcoretur iulapio rosato. Vinum diluatur aquâ rosatâ & boraginis, ita vt aqua boraginis parum rosatæ vim redoleat. Vinum absinthites commendatur. Sirupus acetosus, & Iulep violatum & rosatum (si febris adsit) cum aqua hordei, & rosata pauca. Exercitiũ hic non confert. Caueat ab omnibus animi affectibus, irâ, vigiliis, venere. Aluus quotidie officium suum faciat: accipe absinthij, cardui benedicti, singulorũ manipulum: chamædryos, rorismarini, cuiusque semimanipulum: radicum recentium polypodij vncias tres: foliorum senæ vncias tres: radicum mechoacan vncias duas: macis, caryophyllorum, singulorum semunciam: hæc infunde vasculo vini: & post decimũquartum diem bibat quotidie cyathum ante cibum: quò aluus naturæ respondeat. Portet sapphirum vel hyacinthum in regione cordis, auro inclusum. Non stringat admodum thoracem veste. Et tegat pectus veteri linteo, quod maduit in aqua lauendulæ, quodque iam siccum est, & semper caleat id. Iam breuiter ex nostro more Empirica subnectam. Accipe pulueris crassi nucis moscatæ, caryophyllorum, masticis, singulorum drachmas duas: cinnamomi drachmas tres: ligni rosei in taleolas scissi semunciam: croci scriptulum: balsami Americani drachmæ semissem: syndone excipe, & infunde sesquilibræ aquæ rosatæ: coque ad exhaustionem tertiæ partis: colaturæ adde sacchari libram, coque ad sirupi consistentiam: adde parum musci optimi. Hic sirupus recreat algentem ventriculum & cerebrum, cordi dicatus est, asthmati etiam remedio est. Accipe aquæ boraginis, è floribus curiosè distillatæ vncias sex: sirupi de succo boraginis drachmas decem: iulapij rosati, aquæ cinnamomi, cuiusque semunciã: margaritarum solutarum drachmas duas: auri dissoluti drachmam misce: sumat cochlearium. Si æstus sit molestus, potet succinum cum aqua acetosæ: si nõ æstuat, cum aqua melissæ id potetur. Marcellus Empiricus iubet vt succinum verũ immittamus in aquã feruentem, & illic esse patiamur: atque inde per triduum laborãti singulos cyathos tepefactos demus bibendos. Succus cardiacæ manè sumatur cum sacchäro. vel aqua ocimi cum scriptulo diambræ. Accipe philonij Romani scriptulum: croci grana octo: caphuræ grana quatuor: musci grana duo: dentur cum vino vel cum aqua rosata. Accipe cordium porci numero duo: corda cerui vel bouis tria: coque ex aqua vt tenerescant: dein confige caryophyllis, galanga: adde seminis basilici drachmas tres, & tantundem macis: florum buglossæ, boraginis, cuiusque manipulum: florum rorismarini semimanipulum: temperentur in vino Madericò per noctem, & distillentur omnia in alembico. Accipe huius aquæ vncias quatuor: sacchari parum: si calet homo, adde aquam rosatam. accipe huius aquæ semunciam: quam remisce cum vini hippocratici vnciis duabus. Caphura syndone excepta collo suspenditur. Sæpe vtatur hiera picra. Sumat alternis

dicbus

Aër. Cibus. Potus. Motus. Empirica remedia.

diebus per horam ante cibum pilulā vnam aut alteram de hiera, vel alephanginas. Accipe florum cordialium, melissæ, cuiusque manipulos tres: radicum buglossæ vncias quatuor: croci drachmam: miuæ cydoniorum vncias tres: cinnamomi semunciam: affunde aquæ vitæ optimæ libras duas: macera frigidè; dein distilla: vel inclina. Accipe caphuræ tritæ & croci partes æquales: cum oleo rosato fiat vnguentum: vnge cordis regionem. Tere melissam cum boragine, & calefac in patella terrea cum aqua rosata & aceto: & regioni cordis admoue.

CAPVT IX.
DE SYNCOPE.

Nomen: & morbi vis.

SYNCOPE, quam Q. Horatianus appellare videtur καρδιακὴν διαφόρησιν, & totius corporis & virium plenam resolutionem, dicitur παρὰ τὸ * συγκόπτειν, τὸ συμπίπτειν: quâ, inquit Aretæus, nihil maius, nihil celerius. quid corde ad mortem vitámve potentius? Alexander lapsum virium vocat. Est enim syncope vinculorum facultatis vitam fouentis dissolutio: nam, authore Aretæo, est cordis & vitæ ægritudo. Quam ita definimus, Syncope est præceps vehemensque iactura cunctarum virium, maximeque vitalium. Dixi esse iacturam cunctarum viriū: quia non ita coecatur spiritus, vt & ἐνέργειαν & δύναμιν simul tollat: nam id mors esset. Dixi præterea esse iacturam vehementem & præcipitem; quò abeat à lipothymia: quæ est tenuis quædam spirituum iactura. Adiunxi cunctarum virium adesse iacturam: nam prosternuntur in terram, ac omnibus externis sensibus spoliantur. Tandem addidi, Maximè vitalium: etenim pulsus vix micat, ac omnes cordis affectus sopiuntur, spes, ira, timor. Quin aliæ facultates ab hac vitali hîc trahuntur: propterea que in cor refertur hoc symptoma. Rectè itaque Aretæus scribit Syncopen cordis morbum esse. hic reprehendit quosdam qui asseuerarunt stomachi affectum syncopen esse: quòd in nonnullis vires refectæ sint cibo, vino, & frigidâ ægritudo sublata. iidem, inquit, mihi videntur opinari Phrenitim capillorum capitis & cutis affectum esse, quòd capillorum detonsione & cutis irrigatione Phrenitici releuantur. Verùm cordi vicinus stomachus perniciosus est, vnde in cor tam noxia quàm vtilia deriuantur. At stomachus vitæ neque principium neque sedes est, sed tamen noxa per stomachum, vt à cibis malis, infligi cordi potest; nam inde cor palpitat, linquitur, vertigines, sudor inuictus, resolutio corporis totius: hæc à stomacho. Quare Q. Horatianus scribit sibi nunquā claruisse indicium manifestum quo tentari in aliquo naturā cordis intelligeret. Certum est ex frigidis ventriculi succis cor alterari. Hoc autem cordis horrendum symptoma vt debellari possit, primùm exploratum nobis esse debet vnde originem principiaque ducat: hoc est, cuiusnam morbi vmbra sit & effectus. Curato enim morbo, auferetur vnà symptoma, quod hic syncope est. Morbi sanè cuncti referūtur vel in intemperiem corporis, eiúsve partis, vel ad harum malam cōformationem, aut hærent in praua magnitudine, numero, vel situ: vel referuntur ad continui solutionem. Syncope effectus malæ temperiei esse nequit: si enim tenuis quædam intemperies cor occuparet, pulsum solùm cordis affligeret; at si valida ea intemperies perennaret, mortem adferret, vel subitò, aut pedetentim. Si pedetentim, sanè non ex syncope, verùm ex intemperie mors veniret: quodsi confertim intemperies cor percellat, enecabitur consectario huic ab affectu, vt à phlegmone. Quare syncope sui authorem agnoscet morbum in mala compositione, nam inuadit subitò & confertim: Quare intemperies immediatè non erit causa syncopes. Nec continui solutio syncopes causa erit: nam vulnus si sinus cordis penetrauit, sanguinis exprofluuio opprimentur homines. Sin vulnus non penetrarit, mox aderit vnà phlegmone, dein syncope. quare syncope morbus erit in mala conformatione. nimirum à cordis dilatatione vel strictione, (substantiæ enim mobili, qualis est spirituū, quies, mors est) cordis penè extinguuntur spiritus. Hi itaque morbi sunt vnde syncope nascitur. Fit igitur à mala conformatione hæc passio; nam fit dum ad peripheriam dissipantur spiritus, vel dum ad centrum vi coguntur. Hæc eueniunt dum meatus cordis non ex lege naturæ compositi sunt,

**Intercipere vires:*

Definitio, & eius explicatio.

Causa.

sed

sed cùm nimiū dilatantur vel contrahūtur: si enim id non foret, spiritus vitales exhaurirentur, nec opprimerentur. Quare dum datâ viâ à ductibus patentibus, à centro in peripheriā feruntur, fit maxima spirituum dissolutio. Exhauriuntur autē spiritus, quia rariores euadunt: vel rara corporis textura, spiritus tenues sinit fluere in auras. acri cuā cùm vritur calore corpus, patulū redditur: vel validus animi motus spiritus disiicit, vel excretio immoderata: aut doloris acerbitas(vt in vulneribus musculorū tēporalium, & in tendinibus vulneratis) morbi magnitudo, inedia, aneurisma, vel ruptio abscessus subitanea, in parte cui arteriæ plurimæ intexuntur: vel si neruosa pars affligatur, quæ vasorum societate cum corde iungitur, vt euenit in fractura calcis: nam hæc non frangitur sine valida contusione vicinarum partium, inter quas etiam sunt arteriæ. labor longus spiritus cordis etiam exhaurit: hoc etiam facit orificium ventriculi si inflammetur, vel si ab acerrimo succo incurratur, vel si frigida à materia fatigetur. Nam magna sympathia iūgitur orificium stomachi cordi: quia magna illa arteria quam aortam vocamus, ex imo corde oritur, & descendit illa vnà cum œsophago, cui membranis iungitur ad os ventriculi. vel id euenit ab hysterico alióve veneno. Quare, vt breuiter dicam, sex videntur esse causæ corruptelæ spirituum, nimirum suffocatio caloris natiui, alienæ materiæ commixtio, alimenti defectus (vt in boulimo) dissipatio spirituum, (vt fit ex dolore, labore, vigiliis, gaudio) vel quia non mouentur, vel quia alterantur, vt à veneno. Graue ac perniciosum hoc symptoma facit, (nam longè extra naturæ limitem trahitur homo, nam cor affligitur) vt prolixiùs præterque meum morem in causarum eius vestigationem incumbam: quare iterum, bona venia, hoc ago. Syncope, vt antea demonstrauimus, nascitur ex dilatatione vel constrictione præter naturam ductuum cordis. Hoc autem fit ex spirituum vitio. Spiritus autem vitales vitiū agnoscūt in motu, vel quòd illis remisceatur quid vnde contaminentur. Si motu in vitio sunt, id erit ex vitio interno vel externo. ex interno vitio, vt ex dolore. Dolebit autem pars quæ prope abest à corde, vt os ventriculi: vel quæ longiùs à corde recessit. Si non processit longè à corde pars dolori implicita, ex cordis cōstrictione syncope erit: sin pars doluerit longè à corde posita, erit syncope à resolutione. Externæ causæ sunt, vigiliæ, gaudium effusum, quale, Sophocli & Dyonysio euenit, & Diagoræ. & etiam tristitia. Si quid remixtum fuerit spiritibus vnde illi fatiscunt, illud hærebit vel in eorū substantia, vel erit ex eorum qualitate vel copia. Substantia eorum vitium habet ex nimia crassitie, adeò vt sese expandere nequeant, sed stipant aditus & exitus, & vna quasi in sede sese colligunt: vel nimia tenuitate & raritate præditi, cuncta circa cor pandunt, vel raro in corpore exhauriuntur. Copia spirituum molesta est, quia circumfluūt vberiùs, vel quòd nimis accisa sit eorum quantitas. copiosi nascuntur ex vberrimo sanguine: inopia verò illorum est ab exhaustu: vt ex vigiliis, validis animi commotionibus, ac ex corporis fatigatione nimia. Prauitas qualitatis interdum iungitur spiritibus: & hinc cordis vasa subsidunt. hoc contagium vel foris infertur, aut intus gignitur. si intus, nascitur vel ex materia corpore concepta, vel ex solidis cordis particulis. Si non solùm praua qualitas, sed materia illud vitium faciat, illa erit vel mole corporea prædita, vel tenuis & vapida. Crassamento corporeo illa prædita est, quæ in pestiferis febribus cordis succos fœda pernicie inquinat, vnde spiritus cordis premuntur. Vapida illa aura prodit à toto corpore vel à peculiari aliqua parte: à toto, vt in febribus mali moris: hoc est, cùm putrida aura, non tantùm veneno delibuta, in putredinem rapit cordis succos. A parte interdum surgit, vt ventriculo, hepate, vtero, liene, & à pede. Quodsi à solida cordis parte ortum traxerit, id fiet, quòd in eo sit cōceptum vel erysipelas vel inflammatio. Inter externas causas est aër, pestilentibus miasmatis inquinatus; & cibi quidam, vt fungi venenati, & animalium & plantarum toxica. Acutissimum itaque hoc vitiū est, & mali moris: nam vires promptissimè deiicit. Constant autem vires in solidorū corporum substantia, temperamento, & spiritibus. Resolutio solidorum fit non nisi in longissimis morbis, extenuato iam corpore, vel per acutissimas febres quæ corpus liquant. temperies autem substantiæ mutatur, cùm immodicè corpora calefiunt,

Spiritus ex rebus sex corrumpuntur.

lescunt, vel refrigerantur, aut madescunt, aut siccantur. spiritus alterantur ab aëre vel ab humoribus: & ab his quæ venenum eiaculantur: substantiam vel essentiam eorum corrumpunt affectiones & motus vehementes animi, corporisque labores immodici. Plerumque tamen euenit syncope à flatu qui cor distendit: argumento est incursus subitarius, qui mox soluitur, aurium sibilus, palpitatio in aliqua parte; & virgines non menstruatæ, & ingrauidatæ fœminæ, icterici, splenici, melancholici hoc affectu maximè tentantur: quin & ea quæ recreant hos maximè talia sunt quæ flatus discutiunt. Subscribere huic sententiæ videtur Aretæus; vbi ait, Huius morbi est tenoris naturæ destructio, auctore frigido & humido, quippe hoc oppressi intùs & in cute frigescunt, non sitiunt: frigidum spirant. Et Oribasius scribit, ab humore frigido crudoque os ventriculi occupante syncopen nasci. Per febres autem ardentes etiam euenit syncope, maximeque per paroxysmos, vt cùm opprimitur in augmento calidum cordis, vel vbi in statu paroxysmorum delirantes homines se iactant vehementiùs, id sanè euenit à vi ardoris, vt rectè scripsit Q. Horatianus, vbi ait, per Causos flammare interiora ardoribus: ac iuuenibus dicit frequẽtem hanc esse passionem: ac sexto die febris Causi euenire, maximè, inquit, cùm æstate calor incanduit. Doctissimus medicus Salius Diuersus syncopes illius quam Hippocrates Libro quarto De morbis acutis describit, à concrescente sanguine huc non temerè retulit: vt cuius sanguinis culpâ spiritus vitalis aditu prohibetur à cerebro, obstructis carotidibus arteriis, ac venis iugularibus. nos eam Apoplexiæ ascripsimus. Vidi sanè coralli more in vasis concreuisse sanguinem in quodam cadauere, maximeque in sinistro sinu cordis ac in arteria aorta: quod cadauer, vt causam mortis videremus, à doctissimo meo collega D. D. P. Pawio anatomico exercitatissimo ac celeberrimo apertum fuit. Aretæus maximè illam syncopen describit quæ nascitur à valida causo febre, & vocat talem Syncopen tenoris naturæ destructionem. Et per illam vstoriam febrem in qua syncope hominem fatigat, quid miri euenire scribit Aretæus, propriaque syncopes à

Libro De morbis Capitis.

Coralli more conglaciatus sanguis.

SIGNA.

1 Lib. De caus. Acut. 3. Pag. 11.

corde profectæ signa ita recenset; sensus, in tali febre, aciem exactiorem habent, vt videant & exaudiant plus quàm antea, mẽte etiam sunt firmiore & animo puriore. Proinde non tantùm præsentia declarant, verùm etiam futura verissimâ diuinatione prædicunt. Hæc à corde sunt (nõ à stomacho, vt quidam putàrunt,) vbi & anima & eius natura inhabitat, ad quod & virtutum ibi sitarum calamitas pertinet. Hæc etiam disertiùs idem author explicat capite quarto De causis acutorũ morborum. Arteria, inquit Aretæus, in his tremula est; exiguis motibus & crebris: imò pulsus formicat, extrema algent. flos faciei deformatur in colore, charactere & mole. sudor, inquit Q. Horatianus, viscosus & frigidus perseuerat interemptis viribus: nam tempora, ceruices, pectus gelido sudore madẽt. totum corpus friget, propterea que alget sudor, nam per frigidam cutem erumpit: ac eo sudore maximè tentatur caput, ob summam cognationem quæ illi est cum capite. Aëtius vocauit talem sudorem syncopticum. fit ille sudor resolutâ facultate retentrice, quæ alimentarem succum præ imbecillitate continere nequit. Quare longè abit hic sudor ab aliis sudoribus excrementitiis. A lipothymia abit maiori vi: nã sudor alget magis in Syncope: in Lipothymia enim tepet. obmutescit syncope prostratus: in lipothymia loquuntur, audiunt, vident, at omnia illa ægrè. Ab Apoplexia differt; nam in apoplexia pulsus non languet, nec ita pallore deformatur facies: imò sæpè rubent hi. Vt tam perniciosum malum auerti posset, signis peculiaribus quælibet eius causa internosci debet, quò aptè illa exscindi possit. Quare cùm ita prostratus homo iacet, accuratè perpendemus num ab exhaustu vel ab oppressione æger laboret. Causæ quæ ægros exhauriũt plerumque apertæ sunt, vt immoderata aliqua excretio, dolor, motus, lætitia, inedia, vigiliæ, æstus. Si absint manifestæ causæ, id malum euenire putabimus ex succis corporis tenuioribus. & quia corpus rariore texturâ in vitio est. quare perlustretur corporis ægri fabrica. si à raritate corporis nascatur syncope, facies cadauerosa aderit. Æstus & febris hominem soluit facilè: propterea etiam Aretæus hoc malum causo potissimùm ascripsit. Sed si à succorũ copia

Mirum.

Pag. 12.

Signa Differentiarum.

piæ

pia opprimantur vires, pulsuum maxima aderit inæqualitas, vel ab eorum cruditate frigidisque succis languent ægri: his erũt pulsus parui, interdum vnus ictus in pulsu negligitur inter trigesimum & quadragesimum: & nausea & pallor corporis tunc aderunt. Si fuerit à crudis succis quibus opprimitur os ventriculi, his hypochondria flatibus suspensa videntur, ac totum corpus à flatu turget, non sine liuore. Si sit à prauis succis ac acribus, sentient morderi sibi os ventris, eumque vellicari. Quare cùm à ventriculo est, is sua mala aperiet. Si, inquit Aurelianus, defectione fuerit stomachus affectus, humor sequitur saliuarum, & humecta aquositas, & nausea vel vomitus liquidorum atque cibi, frigus etiam articulorum. initio enim nunc frigore nunc calore afficiuntur. In cardiacis verò nec dolor, neque post cibum grauedo, neque vomitus esse perspicitur, & torpor frigidus perseuerat. Dehinc sudor aliquando cardiacis crassus excluditur, & malè redolens, vt saniem simulet: his verò qui stomacho patiuntur, tenuis atque aquatus sudor inuenitur. Item animi defectio stomacho patiente, magis accessione fit; cardiacis verò recedente. Scripsit Asclepiades, cardiacos atque eos qui stomachi imbecillitate laborant ita internosci, quòd in cardiacis omnibus pulsus sit paruissimus atque imbecillus, cordis verò saltus maior & vehemens, cum grauedine thoracis, atque spiratione præfocabili. In his verò qui stomacho patiente deficiunt, validus in arteriis pulsus, saltus verò cordis imbecillus inuenitur. Rectè Paulus, calefactum cor, magnam & densam édit respirationem: at tandem refrigeratum, raram & paruam. Si flatus in causa fuerit, subitò inuadet, ac ilicò desinet: asthma tunc fatigabit, & motus genarũ tremulus aderit vel alia in parte, sibilus aurium. Quales autem in corpore circumfluunt succi, crassi vel tenues, tales etiam spiritus. A praua febre etiam interdum contaminantur spiritus. Quodsi quæ peruersa qualitas ex aliqua peculiari parte aspiretur spiritibus, id inde colliges, quòd diu antè ea pars negocium fecit ægro, vt vterus à suppressis mensibus, ita ab hepate, liene, mezenterio, intestinis hoc euenire poterit. Iam τὰ λεχθέντα συγκεφαλαιοῦντες dicimus, duplici à causa plerumque nasci syncopen, scilicet à tenuibus succis, & à crassis. Tenues, acres & biliosi succi cùm stomachum fatigant, trahunt vnà cor in syntimoriam, nam dissipantur inde eius spiritus. Hi cadauerosam faciem præ se ferunt. Talis idea etiam euenit his, qui tenuibus succis cùm sint præditi, rara corporis textura fruuntur: nam his euanescunt facilè spiritus ab inedia, vigiliis, labore, euacuatione, dolore. A crassis si fuerit succis, totum corpus cruditate turget, ac liuore deformatur, hypochondria suspensa videntur. Deprehensis causis, iam ad Indicationes curatiuas deueniamus. Si vi doloris abripiantur spiritus, nascetur indicatio mitigandi dolorem. quod etiam narcoticis agemus ad tempus. Quod si à nimia animi vel corporis iactatione vehementiùs spiritus moueantur, proferetur indicatio sistendi illos motus. Si verò à spirituum crassitie pronascatur syncope, hi & materia vnde surgunt erunt attenuandi: sin tenuiora illa, ad crassamentũ reducantur. Copia spirituum si in vitio fuerit, ad mediocritatem ea reuocetur. Qualitas si noxam intulerit spiritibus, ea temperetur: quod si ea elui nequeat, excludatur. Pars si vitium fecerit, ab ea fiat auersio. Paroxysmo præsente oritur indicatio prohibendi spirituum euacuationem: quod fit aquâ rosatâ inspersâ. Deinde studendum vt spiritus incrementa ducat, & vt cor firmetur; quod fit vino, ouis, aquâ carnis. repellendi ilicò vapores ad peripheriam corporis, quod fit frictione, & sternutatione. Itaque prima hîc indicatio est, vt æger excitetur, & vt spirituum sistatur euacuatio, ac vt exhausti illi reuocentur. A paroxysmo statim causa remotissima amoueatur. Dolor spiritus si soluit, ilicò mitigetur: dein causa eius auferatur. si humor doloris causa sit, amoueatur. Dolor placatur fotu lenientium remediorum; vt si pars dolens foueatur remediis repentibus à primo caloris gradu & laxantibus: vel etiam vtimur stupefacientibus, si materia fuerit acris & æstuans. Totumque studium eò vertatur, vt, dum extra paroxysmum est, spiritus redintegrentur. Iam ad Præsagia abeamus. Præclarè admonet Aretæus, sedulò hîc prouidentiæ operam nauandam: futura enim si prospexerimus pericula, ipsa antequam inuadant propulsabimus. Ex spirituum

Indicationes curatiuæ.

Præsagia.

tuum

tuum inopia oborta syncope longè est periculosior quàm ea quæ fit ex eorum copia: nam facilius est demere quid è corpore, quàm ei addere. A dolore iliaco oborta, est lethalis, vt etiam ea quæ euenit per febres malignas, nam ea syncope aboleri nequit dum febris illa viget. Syncope quæ propriè cardiaca dicitur, est lethalis stomachica verò est curabilis, vt si bile fatigetur, vel aurâ iniquâ feriatur, vel prauo succo obsideatur, à iecoris magna inflammatione, est lethalis. Hoc dicere videtur Paulus, vbi ait, Si fortis fuerit, auxilium non admittit: si verò vires aliquo adhuc modo consistunt, aliquando auxilium sentit. A nimio feruore in causis, inquit idem author, obnascitur, quòd cor primaria laboret inflammatione vel erysipelate, citam mortem adfert. Si ob tenues humores, inquit Oribasius, in syncopen abripiantur, & si his iecur vel ventriculus inflammetur fractis iam viribus, leuari non poterunt. Si caput in humeros vel thoracem delabatur, pulsu & respiratione abolitis, liuida vel viridi facie, nec à remediis sternutet, mors adest. Quæ consectaria est nauseæ, tutior est; nam à stomacho est. Sed si sine hac à cordis palpitatione inciderit, periculi plena est: hæc enim à corde est. Non ilico salutem nũciabis cùm quis à syncope sibi redditur; nam si pulsus non redit nec color viuidus, & si algiosus æger semper permanserit, ilicò relabuntur. Si aër quem expirant frigidus fuerit, est calamitosum. Aër quem spirando trahimus cor ingreditur: quare venenosa aura calamitosam præbere syncopen solet. Quæ est à vulnerato corde, lethalis: vnde Ouidius,

Galenus 5 loc. affect. 2.

Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas,
Sanabit nullâ vulnera cordis ope.

Curatio. Iam de curatione agam. Si iam iam inuasura sit, amoue eas causas quæ fœcundæ in Syncopen sunt: vt si æstus fatigat, refocilletur: si haimorrhagia affligit, sistatur. Sin in paroxysmis febrium labitur in syncopem ob corporis tenuiorem texturã, antequam paroxysmus inuadat nutriatur. ita etiam transigendum in his qui ilico recidunt cùm iam iam euasere: his detur nouus aër, cibus offeratur, & auerte per frictiones, vincula, & per cucurbitulas. Tempore paroxysmi aspergantur aqua rosarum frigida, cum pauco vino odorifero, & caryophyllis, santalis, cum granis 4. caphuræ. nisi malum sit ab alui eruptione, vel à frigore. & partes extremas his foue. Si fuerit ab exhaustu spirituum, præbebimus acetositatem citreorũ, cum aqua rosata vel acetosæ, cum grano musci: & abstineat à frictionibus & vinculis, det se ocio, & propina illi vinum, ac grati odores adferãtur. Accipe aquæ carnis vnciam: miuæ cydoniorum malorum vnciam: musci grana duo: nisi fuerit præfocationi ab vtero obnoxia. Cùm prostratus iacet, clama, concute, frica faciem, tempora, annularem digitum, & pedes, ac sale madente à vino frica pedes, aperi os, ac saltem illi inde. Cordi admoue odorifera & naribus, modò non sit hysterica. sternuat. lingua fricetur theriacâ. supini iaceant. auribus insusurra quædam murmura, & frica aures. Excitati odorentur maluaticum, acetum, micam panis tostam, ex vino vel aceto eum caryophyllis. & frica ventrem manu inuncta oleo macis, nam ita spiritus in corde collectos reuocabis, maximè si à ventre origo sit syncopes. sternutatio promoueatur, naribus indito puluere nigellæ & pauco acoro. Sudor nimius per causum si fluat, foue faciem aqua myrti cum vino stiptico: & corpus frica leuiter oleo rosato cum puluere rosarum & menthæ. Detur decoctum pulli cui basilicum incoxit, id enim maximè probatur: adde quid vini; & parum croci & ambræ. Sed éstne vena pertundenda in syncope? Sanè si analogia esse debet inter morbos & remedia, hic profectò valido remedio vtendum. Sed cautione opus est ea, vt adsint coïndicantia, vt ætas & virium robur. Si enim ab exhaustu laborat æger ex syncope, à phlebotomia verendum erit. Phlebotomia, inquit Aurelianus, nihil à iugulatione differt; quippe cùm hæc faciat, quæ ipsa nititur passio, mentem disiicere & corpus in mortem per sudores soluere, ac ad cor affectum sanguinem reuocare, atque casum virium augere. Quare existimo doctum Medicum non debere collineare ad fractas vires, sed ad causam fractarum virium. Propterea doctissimus Aretæus inquit, nisi fractus fuerit pulsus, frigusque extremas partes occupauit, aut causæ nisi aliquæ corpus exhausere, vt vigiliæ, mœrores, aut sensibus compertæ euacuationes, aut habitus,

Tempore paroxysmi quid agendum. *Recreati iam a syncope.* *Phlebotomia.* *2. Acut. 38.*

bitus, ætas, anni tempus, hominis timiditas impediant, vena cædenda est. Loquitur ibi Aretæus de ea Syncope cui iungitur Causus: quod si, inquit, multa prohibeãt, vtpote lingua aspera & sicca, & nigra, in omnibus facultas perpendenda est: nisi priùs morbo, inedia, laboribus labefactata sit; nam & defectu & strangulatu etiã prosternitur. At vbi præ multitudine Syncope fit, ac inflammatio aliqua insignis fuerit in præcordiis aut iecore, nequaquã procrastinare expedit. Etenim quamuis euanidi sint spiritus, modò solidæ partes valeant, vires constare poterunt. Quare in Athletarum habitissima cõstitutione, actu existente in syncope vena erit secanda: etenim solida membra sunt infracta, quamuis spiritus sint labefactati. Propterea Auicenna dicebat, Si fuerit à sanguine, prodesit phlebotomia. Attamen non plena manu hauriendus hîc sanguis, nam cor spiritusque laborant. Subita & copiosa euacuatio, inquit Aretæus, naturam vitiat: nã vel minimus error in syncope ad perniciem ducit. & protinus, dicit, alimentum detur, nam natura priorum repulsu, & nouorum adiectione lætatur. At quænam vena erit ferienda? Feriatur, inquit Aretæus, vena cubiti, eaque dextri vel sinistri lateris, hoc est, eius lateris quod sæpiùs in querelã venit. At quando est vena pertundenda? iam tum cùm syncope affligit. etenim tũc id nostro calori euenit quod igni, cui si imponantur copiosa ligna viridia, proculdubio is extinguetur ex lignorum copia: quam nisi abieceris, suffocatur: ita initio suffocationis caloris vena erit pertundenda, nec cunctandum dum suffocatio fiat. Quodsi syncope, inquit Oribasius, ex copia crudorum succorum circum præcordia stabulantiũ enata fuerit, sanguis emitti non debet, sed sola frictione contenti sint: quæ fiat à cruribus & brachiis, tandemque tota spina fricetur: id fiat toto die. Nam vacuatione quadam opus est, & nec phlebotomiam nec pharmaciam ferunt. deinde incalescentibus artubus à frictione, oleo laxante inunge, & hyeme oleo chamæmelino. Et quia succus is plerumque crassus est, attenuantibus vtatur, vt thymo, origano, hyssopo. Sed cur Galenus in syncope ab exhaustu vtitur vinculis ac frictionibus? Id agit non ratione talis syncopes, sed eius causæ, hoc est inopportunæ euacuationis, vt eam sistat. & propterea hæc admouet oppositis partibus. Rusticus quidam Patauii supinabat ægrum ex colico dolore in syncopen prostratum, & digitum minimum immittebat eius vmbilico, ac voluebat bis aut ter ægrum, quò digitus penitiùs inuaderet vmbilicalem fossam, mox magna vi digitum extrahebat, ita vt plurimus aër vnà elideretur: atque ita ille ægros subitò reuocabat. In pharmacia hîc prudenter transigendum: nam, authore Aureliano, perniciosissimum est in cardiacis, fastidio præsente, ventris fluorem etiã clystere commouere. Pro cautione, ne incidat in syncopen, si materia fluctuat in ventriculo, vomat. imò etiam premente iam syncope id agendum cùm ventriculus impletus est. Propina cereuisiam tepidam cum oxymelite & succo raphani, si materia sit lenta. A butyro & oleo abstinetẽ, premente adhuc syncope: nam loquor de ventriculo pituita obsesso, cuius robur illa laxarent ac prosternerent. Sin acris tenuisque materia ventriculum fatigat, accipiemus decoctum tamarindorum cum manna & sirupo rosato laxatiuo: nam ita vnà robori studebis ventriculi, & pugnabis cũ materia morbifica. Mel mercurialatum confert vbi pituita ventriculum occupat. Sed cautio adsit, ne hæc propinentur dum syncope in procinctu est, sed antè: alioqui presso à materiæ copia ventriculo, afflictio accederet ab adiecto remedio. Alia ratio est vomitorii, nam pluma oxymelite delibuta facilè promouetur, ac citò suam historiam agendi absoluit. Leuibus potiùs clysmis vel suppositoriis vtendũ actu premente syncope. Clysmis iunge vncias 4. vini maluatici, quod fortè est veterum Aruisium vinum. Attamen si nimia euacuatione illata est syncope, quiescat, ac faciem vino irroret. Præparantia remedia in præseruatione locum tantùm habent. In causa calida vtemur sirupo ex citreis malis, ex succo granatorum, de pomis, oxysaccharo, sirupo de succo acetosæ, de limonibus, de persicis. valdè commendatur citoniorum malorum sirupus, vt etiam limonum, violarum, rosarũ, endiuiæ; cùm aqua buglossæ, violarum, cardui benedicti, acetosæ, nec non rosarum, nymphææ, de myrto. Vel horum siruporum detur interdum cochlea-

Marginal notes: *Copia.* — *Quando.* — *In cruditate num vena secanda.* — 1. ad Glauc. 14. — *Historia.* — *Pharmacia.* — 2. acut. 39 — *Lenitia.* — *Cautio.* — *Præparantia.* — *A calida causa.*

chlear fine aqua, nã eam labefactatus ventriculus non benè fert. Quin puluis etiam præscribi potest, Accipe seminis & corticis mali citrii, seminis acetosæ, singulorũ scriptulos duos: rasuræ eboris, margaritarum splendidarum, cuiusq. semidrachmã: vnicornu grana octo; fragmentorũ saphyri & smaragdi, cuiusque semiscriptulum: fiat puluis subtilis; conseruæ rosarũ semunciã: detur per interualla cum sirupo de acetidine citreorũ: vel da eum ex vino in quo aurum extinctum est. Accipe succi acetosæ, de cerasis rubris, pomorum odoriferorũ, boraginis, endiuiæ, citriorum, limonũ, singulorum vncias tres vel quatuor: cum saccharo violaceo, rosaceo, vel penidiato fiat sirupus. Vel ad pondus omnium iam dictorũ succorum adiice aquã rosarũ: detur hic sirupus per interualla. ribes etiam est vtilis, & rubi Idææ conserua, & diaberberis. In causa frigida vtimur melle Hispano, cum caryophyllis, cinnamomo, & granis paradisi. etiam præscribimus sirupum de hyssopo, de calamintha, de corticibus citreorũ: tum aqua melissæ, cardiacæ, boraginis, calendulæ. Puluis etiam his præscribi potest, Accipe cinnamomi scriptulum: nucis moscatæ, cardamomi, corticis citreorum, granorum paradisi: singulorum grana octo: remisce duplicem partem sacchari: vel fiant ex eo trochisci pondere drachmæ vnius: da drachmã ex vino. Præparata materia pharmaco excludatur tempore prouisionis. Attamen cautè hîc agendum: vbi enim à crudis circa os ventriculi succis nascitur febris & syncope, nõ erit purgandum: sed leni clystere, si mediocres vires, aluus ducatur. Præterea sola mulsa vtantur cum hyssopo, idque triduo, & deinde fricentur. Si aluus se præcipitat in fluxum, sit mulsa magis cocta, vel detur ptisanæ cremor. Si, inquit Aëtius, ob tenues humores laborant, sensim euacuati debent: nam validam non ferunt euacuationem. Quare purgatio hîc quidem vtilis est & necessaria ferè, sed viriũ infirmitas hanc nõ admittit. Et pharmaca redolent aliquid virulẽti, vnde viscera ac spiritus affligũt. attamen fœdis abductis succis, spiritus splendidiores euadunt. Quare hîc laudo vt extracto vtamur rhabarbari, epithymi, agarici, myrobalanorũ. Accipe Rhabarbari optimi drachmas duas: agarici recenter trochiscati

Puluis. *In causa frigida.* *Purgantia.* *ex Oribasio.* *4. Acut. 11.*

drachmã: vel Epithymũ aut senã, si melancholia in vitio fuerit; infunde hæc in vino albo & aqua boraginis, (in parua copia capiatur aqua,) adde cinnamomi scriptulũ, & zingiberis semiscriptulũ: macera tota nocte: & manè ebulliãt, & fiat fortis expressio: & in hac expressione solue mãnæ electæ sescunciã: cassiæ recẽter extractæ vnciã: sirupi rosati laxatiui vncias tres. Sumat alternis diebus cochlearia duo, ante cibũ per horã. Si nihil effecerit, adde loco stimuli drachmam electarii de succo rosarũ singulis vicibus. Tamarindi & pilulæ alephanginæ etiã vtiles sunt. Si in purgationẽ vel ilico à purgatione irruat syncope, accipies theriacæ optimæ scriptulos duos: philonij Romani grana octo: aquæ cinnamomi semunciam: aquæ cardui benedicti vncias duas: calidè bibat. Vel accipiat terræ sigillatæ drachmã ex vino. & micã panis ex vino sumat. Corroborãtia remedia sunt ea quæ spiritus recreant ac nutriunt, vt vinũ & oua: vel quæ illustrant spiritus, vt margaritæ: nã Auenzoar primã laudem ascribit margaritis, vbi ab acribus succis fatigatur stomachus. vel quæ cogunt ita spiritus ne euanescant, vt carabe, terra sigillata, corallũ: vel quia cordi orificioque ventriculi suauia sunt, qualia sunt aromata dulcia: vel quia temperie sua blandiũtur, vt borago, aurum: aut abstergent à spiritibus & sanguine melãcholiam, vt myrobalani, melissa: vel proprietate robur addunt cordi, vt hyacinthus, semina citrii, buglossa, calendula. Hæc omnia aliena sunt à summo calore & frigore. propterea vbi refrigerari remediis cor debet, remisce semper aliquid aromatis: nam frigida claudũt vias, & tutelæ sunt spiritui calidoque natiuo. Inter cardiaca hæc sunt, tormentilla, pentaphyllum, dictamnus, carduus benedictus, angelica, myrtus, stœchas, maiorana, pimpinella, aromata, zedoaria, cortices citriorum, muscus, ambra, mace, saccharum, mel, vinum. Acetosa, rosa, ribes, caphura, acetum, santala, nymphæa. Conserua boraginis, & rosarum. electarium de gemmis, diambra, diamoscum, electarium de pomis Mesues, aromaticum muscatum Mesues, pleres archôn Nicolai, confectio Xyloaloës Mesues, diarrhodon Nicolai, lætificans Mesues, electarium de citreo, oleum basilici, persica condita, theriaca,

Cautio. *Cor roborantia.*

riaca, potio muscata Nicolai. mithridatium, Meobani puluis, confectio acetosæ, poma condita, sirupus de pomis & de prunis, conserua vuarum, rob de citoniis & de pyris, trochisci de ligno aloës. Oleum cinnamomi. Conserua violarum, iulep rosatum cum speciebus trium santalorum.

Cum febre. Vbi vires flaccescunt cum febre, Accipe hordei excorticati pugillos duos: coque ex aqua: & primæ ebullitionis aquam abiice, & affunde aliam tepentem: coque dum hordeum crepat. colaturæ libræ vni infunde melissæ, calendulæ, pimpinellæ, acetosæ, endiuiæ, singulorum semimanipulum: macerentur calidè horas sex: colaturæ adde succi de ribes vncias duas: sirupi de acredine citreorum sescunciã: cinnamomi semunciam: macera: ac dein traiice per manicam albam: vt fiat claretum: adde sacchari perlati vncias duas. vtatur pro potu: adiice ad penetrationẽ quid spiritus vitrioli. Si non adsit febris, Accipe vini libram: huic immitte vncias tres panis recentis & assati: colaturæ adde cinnamomi drachmas duas: postea adiice libram aquæ: sacchari vncias tres: coque, & in fine adde rosarum rubrarum pugillos duos: colaturam eius misce cum præscripto vino, & distilletur per manicã albam. Aquæ linguæ ceruinæ immacera ocimum & melissam, cum summitatibus calendulæ: dosibus singulis colatis adde croci grana quattuor, & ambræ granum vnum. Accipe mithridatii scriptulos duos: theriacæ scriptulũ vnũ: sirupi de corticibus citreorum semunciam: aquæ melissæ, cardui benedicti, angelicæ, cuiusq. vnciam vnam: fiat haustus. detur manè. Hoc medicamentum à purgatione detur: valet etiam plurimum in veneni suspicione. Immacera vino tenui summitates calendulæ & melissæ, cum flauedine citreorum: adde granum croci & musci. Accipe specierum diarrhodonis abbatis, confectionis alkermes, aromatici rosati, singulorum semidrachmam: macis, cinnamomi, cuiusque semiscriptulum: conseruæ violatæ drachmas tres: sacchari in aqua cinnamomi dissoluti vncias quattuor: fiat confectio in tabulis: sumat manè semunciam. Theriaca confert omni Syncopi: attamen si ea nata fuerit à calore, non exhibenda, ni accesserit frigidorum remediorũ miscella: nã temperie prædita cuncta amat hoc genus mali. Si Syncope fit à spirituum euanida vi, Accipe succorum densatorum rosarum rubrarum, acetosæ, & radicũ pentaphylli, cuiusque semunciam: caphuræ scriptulum: seminis acetosæ & citreorum cuiusque semiscriptulum: conseruæ rosarum & acetosæ singularum vnciam: cum sirupo de granatis fiat electarium: detur ad semunciam essentia sapphyri, cum Iulapio violato & vino. *A tenuitate spirituum ac corporis rara à textura.* Os ex corde cerui calcinetur, & extrahatur eius essentia cũ aqua vitæ. citra calcinationem ita etiam extrahitur potissimũ robur ex cornu cerui, monocerotis, ex musco & croco. *Cum inflammatione.* Si ob igneas inflammationes in syncopen trahantur, vide quo modo haberi debeant aput Alexandrum libri duodecimi Capite tertio. Si, dicit Auicenna in libro De viribus cordis, *Pagina 316. D.* imbecillitas cordis ortum ducit ex aquosis succis, propinabimus vrinalia & sudorifica remedia: at si ex succis crassis, abstinendum: nam ab horum vsu magis crassescerent. *Cautio.* *Foris.* Foris etiam imponenda sunt pectori remedia sub sinistra mamma, nam ibi est locus cordis. Sed audi quid cautionis in his notet Aëtius, In crudorum & crassorum succorum copia, ait, nec cataplasmata nec perfusiones admouebimus, donec multitudo euacuetur partim, & partim concoquatur. qui enim hæc in talibus affectibus adhibent, ipsi, inflammationes, per ea quæ faciunt efficiũt, non animaduertentes præcordia inde lædi. Sed in crudis succis fricetur corpus oleo chamæmelino, vel anethino. In tenuibus succis illinatur corpus oleo myrtino, rosaceo, vel cidoniorum maloũ, & his puluis rosarum inspergatur. A nimio sudore si soluantur vires, frigida admoue membris externis, ac epithemata frigida cordis regioni applica: ex aqua rosata & nymphææ, santalis, aceto, aqua acetosæ, scabiosæ, speciebus diamargariti frigidi, trochiscis de caphura. Accipe olei citoniorum vnciam vnam, caphuræ grana duo: vnge pectus. ita vtimur vnguento & oleo rosato, & myrti. Calida quæ hîc foris cõmodè admouentur, hæc sunt: oleum cinnamomi & caryophyllorum. Crocum, muscus. Accipe caryophyllorum, cinnamomi, cuiusque scriptulos duos: corticum citreorum, ligni aloës, singulorum drachmam: rosarum rubrarum pugillum: specierum trium santalorum drachmam: croci,

ci, musci, singulorum grana tria: vini odori vncias sex: aquæ melissæ, cardui benedicti, maioranæ, buglossæ, cuiusque vncias quatuor: misce, fiat maceratio horis duodecim: fiat expressio: & materia quæ expressa est in sacculum consocietur, qui madescat ab infuso calido: & tepidè cordis regioni imponatur. Fiant sacculi ex floribus nymphææ, boraginis, rorismarini, rosarum, melissa, serpillo, santalis, corallo, musci granis, & vino generoso irrorentur. Accipe micam panis retorridam: hanc macera in vino maluatico; adde puluerem caryophyllorum, cinnamomi, granorum paradisi, mentæ siccæ: fiat cataplasma, quod admoue pulsibus manuum, & hypochondrio. In victus ratione aëri prima

Diæta. cura debetur, ob spiritus, qui languent in hoc affectu. Si ob tenues humores in Syncopen cadunt, vel à dissipatis spiritibus, cutem stringere oportet: sit aër itaque frigidus: olfaciat acetum cum aqua rosata, & pectus à vestibus liberum sit. admoue naribus rosas conspersas aceto: & miuam cotoniorum malorum solutam vino rubro, ori instilla. In hoc malo premente semper debet captari aër frigidus, non aliter ac in asthmate, quò pressum æstu cor recreetur: sed dum non viget paroxysmus, mediocri temperie præditus aër eligendus venit. Odoretur aquam lauendulæ. olfaciat tostum panem, madentem ex vino aromatico cum caryophyllis: si calet, adde acetum, santala, caphuram: nisi hysterica fuerit mulier. Cùm à dissipatis spiritibus nascitur syncope, ea quæ eos reuocant sint stringendi quadam potentia prædita, vt myr-

Cibus. tus, cidonia mala, rosæ. Si sit à crudorum humorum copia, abstineat à cibo, melicrato victitet cum origano vel pulegio, hyssopo, cinnamomo: id agant ad quartum vsque diem, si pulsus ex lege naturæ feratur. at in paroxysmo vtatur vino cum calida aqua hyeme: ratione symptomatis id permittes. Deinde sumat ius pulli cocti cum ciceribus. hinc vitellos ouorum, dein alas auium. Si cruditas sit ex talibus succis qui in alimentum verti possunt, tenuissimè habeantur ægri, & frictionibus indulgeant. At qui ex tenuibus humoribus in syncopen abripiuntur, maximè sunt nutriendi, inquit Oribasius: tùc vsui sunt fructus adstringentes, pyra, poma, pistachia, oua cum vino, cerebrum porci. Si adsit cacochymia quæ non ita reuocari in nutricatum potest, exhibeatur. panis ex vino; nam si ab exhaustu spirituum laboraret, potiùs potandum vinum esset, quàm alendus cibo: nã potu faciliùs reficimur quàm cibo. Et etiam in cacochymia ex crudis succis ac crassis, si neque ventriculus neq. iecur, inquit Oribasius, inflammatione occupentur, (nam si in tali cruditate inflammatio incidit, desperatus æger erit) tunc enim loco mulsæ oxymel commendatur, panis, inquam, vino tinctus fœliciùs nutricatum promouebit: nam agitarentur illi succi ex mero vino: igitur hi pro condimento habeant vinum. In causa calida detur restaurans succus cum succo granatorum, vel citriorum, vel cum aqua rosarum: vel ius pulli cum agresta, & poma odorata. In frigida causa vinum confert, sed non ita detur vt vnico impetu cor feriat. Sed dices, Galenus tamen in Methodo medendi asserit cunctis à syncope laborantibus vinũ tenue, flauum & calidum esse propinandum: cùm tamen libro ad Glauconem, interdum excludat vsum vini: rursum modò tenue vinum & aquosum, modò crassum commendat. Auicenna propinat vinũ crassum & nigrum, austerum: nam Galenus talibus fructibus iubet indulgere eos. Paulus tamẽ vino oligophoro vtitur. Respondeo, cunctos hos non malè id præscribere, modò loco & iure præscribantur singula. Etenim interdum solius symptomatis ratione propinamus vinũ tenue & calidum: vt cùm iam actu hominem deiicit syncope: aliter transigendum dum ea abest, cùm scilicet cum causa morbifica pugnamus. Ita vbi haimorrhagia syncopen adferet, vinum crassum & austerum tunc præscribit Galenus: at in paroxysmo, tenui ac calido vtitur. Vinum enim, inquit Aretæus, naturæ incrementum adfert, vbi inflammatio abest; nam in hac dolores auget. nec in plethora vinum est propinandum. Si febris adsit cum cacochymia, præstat mulsa vino. Si copiosi & crudi adsint succi, ni vires fatiscant, mulsa victitent, alioqui febrem adferet vinum, abreptis illis succis per venarum spacia, vnde infarctus. Quare caue ne dum crudis succis consulis ac syncopi dum studes, toti corpori noceas. Hinc est quòd Galenus vinum pani indat, nam ita nec viscera ferit, nec fundit cruda. Si febris adsit, nec valida fuerit syncope, à vino abstineat.

Vini vsus in syncope.

Dubium.

stineat. da iuscula cum succo malorum punicorum. Si valida iam iam inuasura est syncope, cum febre, propina vinum oligophorum pane exceptum. Si febris absit, & à ventriculi languore si proficiscitur syncope, da vinum tenue & calidum, quò peruadat tunicas ventriculi. si fit ab haimorrhagia, da vinum austerum. Si à sudore, da vinum actu frigidum aquâ dilutum: ita inhibebis vnà sudorem. Si squalet admodùm præ æstu corpus, cũ iusculo pulli cocto cum hordeo præbe vinum, vel cum cereuisia & pane misce vinum. Si laborat corpus ab exhaustu à vacuatione, dabis vinum tenuissimum, vel hippocraticũ, aut aquam cinnamomi, cùm scilicet iam actu syncope affligit, nam celeri refectione tunc opus est. Sed si ex his causis imminet syncope, dabis austerum crassumq. vinũ, sitque id frigidum actu: hoc enim euacuationem (vt dixi) sistit. Quare in omni syncope, vbi febris magna non adest, est exhibendum vinum. nec merum detur vbi cruditatis plena sunt omnia: nec per inediã tutò illud exhibeas conuulsioni aut cephalalgiæ obnoxiis. Plerumque sit vinum mediocre, aromaticũ; detur cum iure restaurante, si sit ab inanitione. Si æstuat corpus, temperetur cum aquâ rosatâ. Si stomachica sit syncope, misce miuam cydoniorum. Vtatur vitellis ouorum ex iusculis & agresta, vel succo granatorum vel aranciorum. dein alis auium. Quibus à cruditatibus syncope, non permittendum, inquit Oribasius, vt largè bibant: sed primis tribus diebus mulsâ sint contenti: ab aqua abstineant: vesperi, inquit Aëtius, illis detur vinum, non manè. iuuenibus tamen, ait, nõ ilico ineunte morbo vinũ concedatur. Coque pullum dum despumatus sit: adiice hordeum tunc deglumatum, coque simul dum exossetur ferè: exime pullum, ac cum affuso pinguiore illo iusculo, abiecto hordeo, coque: adiice agrestam, vinum, macem, cinnamomum, saccharum, aliquid croci. In corpore sit summa quies, & in animo hilaritas. Cùm causus se iungit syncopi, cumque iam ad vigorem morbi ventum est, inquit Aretæus, humiditas verò iam iugulum & frontem irrorat, extrema algent, & pulsus turbat, tunc paulũ quid alimenti triticei sumendum, & vinum est gustandum, & caput & vesica præmuniendā irrigationibus. Sed tamen vinum non pleno ore ingerendũ ad saturitatem. Nam quidam inopportunè repleti, postea cibi & potus inappetentiâ excessere vitâ, nam natura resoluitur copiâ. Vetustum & nouum vinum vitare iubet Aretæus. Si euenit syncope à morbo diuturno, eupeptis & euchymis vescatur. Vino colluat os. Author est Aretæus, si multus sudor emanat, & concidant arteriæ, vox acuta reddatur, & pectus calore destituatur, vinum vt potet liberaliter. in solo enim vino, refrigeratis, spes posita vitæ est. Id itaque modò cum cibo, modò sine cibo dabimus, ita lassitudo non obrepet: nam qui exiguas vires habent, post assumptum cibum valdè laborant. Quibus autem ob flauam bilem, authore Oribasio, os ventriculi lædentẽ, syncope incidit, vinum frigidum, tenue, antiquum illis offeratur. Sudores etiam coërcendi, epithemate corpus refrigerante & astringente. Si febris adsit, refrigeretur cubiculum riuis obstrepentibus, foliis arborũ ac herbarum refrigerantium. Mentis oblectatio adsit; nam illa animam fouet & naturam suscitat vitæque restituit. Leue sit operimentum, vt calor à pectore exhalet. Spongia ex frigida faciei admoueatur, quò cutis raritas conspissetur. Calida cataplasmata pedibus admoue, cum pipere & aceto. Balneum est aduersissimum his qui ex cruditatibus circa præcordia conceptis in hæc tædia trahuntur: his bene crura, brachia, & spina fricatur, &, ne lassitudo fatiget, vngantur à frictione óleo chamæmelino, & anethino, nec vacuum tempus detur à frictione, nisi vt somno operam det, qui etiam non debet longior concedi. Si fit à veneno vel ab apostemate interno, parciùs dormiant, nam nullus omnino à somno arceri debet. Per somnum semper adstans notet faciei colorem & characterem, anhelitum etiam obseruet & pulsus motũ. quare nota num per somnos potiùs obrepat syncope, an per vigilias. Si per somnum facies mutetur, anhelitus affligatur, pulsus flaccescat; excitetur. Veteres animi deliquium & cordis dolorem vulgò vino curabant. vnde Iuuenalis, *Empiricus.*

Calcatamq; tenet bellis socialibus vuam,
Cardiaco cyathũ non porrecturus amico.

Sirupus ex aloe confert: hunc descripsimus Capite De palpitatione cordis. Bulli calamum

mum aromaticum in aqua rosata: bibat. Accipe pimpinellæ, millefolij, betonicæ, cuiusque manipulum: bulli in vino ad tertiæ partis consumptionem: vtatur cyatho manè. Extunde succum ex citreis & persicis. Rubi Idæi fructus conditi. frigidi vini haustus, si febris non obstat. ribes. Accipe margaritarum, coralli rubri, cuiusque scriptulum: lapidis besoar semiscriptulū: auri foliati numero duo folia: vnicornu tantundem: cum iulepo rosato fiat subtilis puluis: sumat scriptulum cum aqua boraginis: adde parum conseruæ acetosæ. Accipe essentiæ margaritarum, semiscriptulū: sumat cum duobus cochlearibus aquæ boraginis, & semuncia sirupi citreorum: adde parum vini tenuis. Acetum, vinum, & sal simul misceâtur, & panno albo laneo pulsibus manuum applicetur. Vel id fiat cum aqua rosata, cui parum caphuræ & croci immixtum sit. Accipe florum tiliæ & rosmarini aliquot manipulos, & summitates melissæ: testâ excipe, & adsperge vino: adde nucem moscatam & cinnamomū: macerentur octo diebus in furno calido: dein distilla in balneo: huic aquæ iniice flores lauendulæ, & cinnamomum, & nucem myristicam, & caryophyllos: & digere. & distilla. hac aqua asperge lipothymia prostratos, & ori eorum eam infunde. Accipe macis semunciā: cinnamomi, caryophyllorum, cuiusque vnciam: rosarum pallidarū manipulos decem: vini maluatici quartarium vnum: digere diebus quatuordecim: distilla in balneo rosis impleto: diuites adiiciant drachmam musci. Coquatur ius restaurans cum floribus rosarum, boraginis, buglossæ, saluiæ, rosmarini, betonicæ, violarum: adde cinnamomi, macis, caryophyllorum, cuiusque drachmas duas: nucis moscatæ semunciam: vel cocta hæc & contusa, distilla per balneum. Aquæ vitæ compositæ hîc etiā locum habent: ego vnam describo, Accipe florum lilij conuallij manipulos quinque: vini maluatici libras tres, aquæ vitæ libram: per mensem digere: & distilla: huic tunc liquori adde caryophyllorum drachmas duas: macis sesquidrachmā: piperis longi drachmam: florum lauendulæ manipulos duos: cinnamomi drachmas tres: seminis fœniculi drachmas sex: digerantur tribus septimanis in sole, ac distillentur tepidè. semicochlear datur etiam huius aquæ apoplecticis: & si quotidie duæ vel tres guttulæ tantùm sumâtur, præseruāt hominem ab apoplexia.

FINIS.

INDEX CAPITVM

HVIVS LIBRI.

INDEX
in librum
DE MORBIS PECTORIS.

Numerus, paginam: litera a primam columnam, b secundam designat.

PAL-

P.

I. HEVRNII
TVMVLVS.

HIC SITVS EST VIR CELEBERR. D. D. IOANNES HEVRNIVS, IN ACADEMIA LEIDENSI PRIMAR. MEDICIN. PROFESS. PER ANNOS XX. ET IN EADEM VI. RECTOR. MAGNIF. MAGNÆ PRVDENTIÆ: SVMMÆ IN DOCENDO ET SCRIBENDO VENVSTATIS AC CELEBRITATIS. VITA LAVDAB. TRANSACTA OBIIT XI. AVG. AN. CIƆ. IƆ. CI. VIXIT AN. LVIII.

D. D. IOANNIS HEVRNII,

huius æui medicorum Principis,

EPITAPHIVM.

HEVRNIVS *hac molli requiescit* IANVS *in vrna,*
Quo viuo Medices gratia viua fuit.

ALIVD.

HEVRNIVS *Hippocratis Genius hac conditur vrna,*
Cui non inueniet terra Batana parem.
Flete ô Pæonides, & crines soluite Musæ,
Occidit, heu, vestri famaq́ Solq́ chori.

ALIVD.

HEVRNIVS *hic situs est, quem Gratia, Suada, Lepores*
Lugent, & laceris deflet Hygeia comis.

G. VERDONIVS MED. *posuit.*

IOANNIS POSTHII, ARCHIATRI, cùm viueret, WIRZEBVRGICI, Elogium DE IOANNE HEVRNIO, viro optimo & Medico celeberrimo.

Siluar. lib. II.

ILLVSTRAT *Medicam feliciter* HEVRNIVS *artem,*
Commodus & viuâ voce librisq́ suis.
Quin etiam reddit vitam morientibus ægris,
Mirificâ miscens pharmaca rara manu.
Ergo virum præsens celebratq́ & suspicit ætas,
Postera sed faciet Dîs in honore parem.

IN CLARISSIMI DOCTISSIMIQVE VIRI

D. IOHANNIS HEVRNII

τοῦ μακαρίτου

De Morbis pectoris

LIBRVM.

ΑΛΚΑΡ ἐόντα νόσοιο, νόσος πάλαι ἀμφεκάλυψε
 Εὐρνιάδην· κρυερῶν βῆ ἴμεν εἰς ἐνέρων.
Βῆ ἴμεν, ἱμερόεν δὲ λίπεν φάος ἠελίοιο
 Διογενοῦς Ἀπόλλωνος τὸ κλέος Εὐρνιάδης.
Τῶν θανάτων ἀλκτῆρα τέλος θανάτοιο κάλυψε,
 Τὸν δ' Ἀΐδεω ἐχθρὸν κρύψατο νὺξ Ἀΐδεω.
Μὰψ δέ μιν εὐρυμέδοντες ἀνεκλαύσαντο Βαταυοί,
 Κλεινοὶ ἁλιστεφέων τέκτονες ἱπποσιωῶν.
Τοὺς δὲ πατὴρ ἐγέλασσε νόσους πάλαι ἀνδράσιν ὄρσας,
 Ἀντὶ πυρὸς δεινοῦ Ἰαπετιονίδου.
Στὺξ φλογερὴ κτυπέεσκε πιαζομένη καταβάντων,
 Ταινάρου ἀρχαίης ὄχθαι ἀναζόμενον.
Κλῶθες ἀπορρήγνυντο, καὶ οὐκ εἴδωλα καμόντων
 Πορθμεῖα δειλαίων ἐξέλιπον νεκύων.
Ἀλλὰ μάτην τάδε πάντα· μάτην δολόεις Ἀϊδωνεύς;
 Μοιρίδιον δὲ πάλαι ἥρπασέ νιν παλάμη.
Ὢ πόποι, ὢ μέγα θαῦμα, νέκυς ζωοῖσιν ἀρήγει,
 Νούσῳ ἀλκῆς, νούσους σεῦται ἀλεξέμεναι.
Νεκρὸς ἐὼν, μερόπεσσι κακὰς ἀπὸ κῆρας ἀλάλκει,
 Νεκρὸς ἐὼν, κλεινὸς ζῇ πάλιν Εὐρνιάδης.
Νῦν δέ που ἐν φθιμένοισι μέγ' εὐχετάων ἀλάληται,
 Καὶ ἱερῶν νήσους ἀμφιπολεῖ μακάρων.
Ἀσφοδελὸν λειμῶνα, καὶ ἔσχατα πείρατα γαίης,
 Καὶ κλυτὸν ἡρώων ναιετάων πεδίον.
Ἦ γε Διὶ Χθονίῳ καὶ ἐπαινῇ Περσεφονείῃ
 Φησὶ, ΘΑΝΩΝ ΑΥΤΟΝ ΕΞΕΛΑΣΑΙ ΘΑΝΑΤΟΝ.

DANIEL HEINSIVS.

FINIS.

